

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΚΑΙΟ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

"Κριτική ανάλυση του ν. 4624/2019"

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ιωάννης Γριβοκωστόπουλος

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Φερενίκη Παναγοπούλου – Κουτνατζή

Αθήνα, 2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συντομογραφίες	5
Εισαγωγή	6
1. Προστασία προσωπικών δεδομένων – Ιστορική αναδρομή	7
1.1. Η Σύμβαση 108/1981	8
1.2. Η Οδηγία 95/46/ΕΚ	9
1.3. Ο ν. 2472/1997	10
1.4. Ο ΧΘΔΕΕ	11
1.5. Η συνταγματική αναθεώρηση	12
1.6. Η ανάληψη πρωτοβουλιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο	13
1.6.1. Η νομική φύση του ΓΚΠΔ	15
1.6.2. Οι καινοτομίες του ΓΚΠΔ	16
1.6.3. Το δικαίωμα στην προστασία προσωπικών δεδομένων	19
1.7. Η αναγκαιότητα ψήφισης ενός εθνικού νόμου	20
1.8. Η αντίδραση του Έλληνα νομοθέτη	21
1.8.1. Η πρώτη νομοπαρασκευαστική επιτροπή	22
1.8.2. Η δεύτερη νομοπαρασκευαστική επιτροπή	23
1.8.3. Η γνώμη της ΑΠΔΠΧ	24
1.8.4. Η ψήφιση του νόμου	24
2. Η διάρθρωση του ν. 4624/2019	25
3. Οι επιλογές του νομοθέτη – Κρίσιμα ζητήματα	28
3.1. Το ουσιαστικό πεδίο εφαρμογής του νόμου	30
3.2. Το γερμανικό παράδειγμα	31
3.3. Το νέο πλαίσιο λειτουργίας της ΑΠΔΠΧ	37
3.3.1. Συγκρότηση	38
3.3.2. Αρμοδιότητες	40
3.3.3. Καθήκοντα	43
3.3.4. Αδυναμία μετεξέλιξης της Αρχής	44
3.4. Επεξεργασία δεδομένων από δικαστικές και εισαγγελικές αρχές	45
3.4.1. Η επεξεργασία στον ν. 2472/1997	45
3.4.2. Η επεξεργασία υπό το ευρωπαϊκό δίκαιο και τον ν. 4624/2019	47
3.5. Προστασία ανηλίκων	52
3.6. Επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων	55

3.7. Επεξεργασία γενετικών δεδομένων	59
3.8. Επεξεργασία δεδομένων για άλλους σκοπούς	61
3.8.1. Ανάλυση των διατάξεων του νόμου	61
3.8.2. Η συμβατότητα του σκοπού	63
3.8.3. Αξιολόγηση των διατάξεων του νόμου	65
3.9. Επεξεργασία δεδομένων στον τομέα της απασχόλησης	67
3.10. Προσωπικά δεδομένα - ελευθερία έκφρασης και τύπου	76
3.11. Αρχαιοθήκη προς το δημόσιο συμφέρον	80
3.12. Πρόσβαση σε έγγραφα	81
3.13. Κυρώσεις	86
3.13.1. Ποινικές κυρώσεις	86
3.13.2. Διοικητικές κυρώσεις	88
4. Η ενσωμάτωση της Οδηγίας 2016/680	90
4.1. Η Οδηγία 2016/680	91
4.1.1. Πεδίο εφαρμογής – Σκοπός	91
4.1.2. Η νομική φύση της Οδηγίας	93
4.2. Επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων	94
4.3. Επεξεργασία δεδομένων για άλλους σκοπούς	98
4.4. Η συγκατάθεση ως νομική βάση επεξεργασίας	100
4.5. Αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων – Κατάρτιση προφίλ	102
4.6. Τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων	106
4.6.1. Δικαίωμα ενημέρωσης	107
4.6.2. Δικαίωμα άμεσης πρόσβασης	109
4.6.3. Δικαίωμα διόρθωσης, διαγραφής και περιορισμού της επεξεργασίας	110
4.6.4. Δικαίωμα έμμεσης πρόσβασης	113
4.6.5. Δικαιώματα σε ποινικές έρευνες και διαδικασίες	115
5. Ευθύνη και κυρώσεις	115
5.1. Αστική ευθύνη του υπευθύνου επεξεργασίας	115
5.2. Ποινικές κυρώσεις	117
5.3. Διοικητικές κυρώσεις	118
6. Επίλογος	119
Βιβλιογραφία	123

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΚ: Αστικός Κώδικας

ΑΠ: Άρειος Πάγος

ΑΠΔΠΧ (ή Αρχή): Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα

ΒτΕ: Βουλή των Ελλήνων

ΓΚΠΔ (ή Κανονισμός): Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων (ΕΕ 2016/679)

ΔΕΕ: Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΔΔΑ: Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕισΝΑΚ: Εισαγωγικός νόμος ΑΚ

ΕΛ.ΑΣ.: Ελληνική Αστυνομία

ΕΣΔΑ: Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΕΣΠΔ: Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων

ΕΥΠ: Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών

ΚΔΔ: Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας

ΚΠΔ: Κώδικας Ποινικής Δικονομίας

ν.: νόμος

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΟΟΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

παρ.: παράγραφος

Σ.: Σύνταγμα της Ελλάδας

ΣΛΕΕ: Συνθήκη για τη Λειτουργία της ΕΕ

ΣτΕ: Συμβούλιο της Επικρατείας

ΧΘΔΕΕ: Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ΕΕ

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization):
Εκπαιδευτικός Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της ανά χείρας εργασίας είναι η κριτική ανάλυση του νέου νόμου για την προστασία των προσωπικών δεδομένων στη χώρα μας. Ο νέος νόμος, ο ν. 4624/2019, ψηφίστηκε από τη ΒτΕ στις 26 Αυγούστου 2019 και δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως τρεις μέρες αργότερα. Ο νόμος είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένος με τον ΓΚΠΔ, τον οποίο συμπληρώνει και εξειδικεύει. Επιπλέον, με τον νέο νόμο ενσωματώνεται στην εθνική έννομη τάξη η Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 (γνωστή και ως «αστυνομική Οδηγία» ή «Οδηγία LED»), ενώ, τέλος, επανακαθορίζεται το πλαίσιο λειτουργίας της ΑΠΔΠΧ, προκειμένου να προσαρμοστεί στην νέα αποστολή που καλείται να εκπληρώσει η Αρχή, δυνάμει των ανωτέρω νομοθετημάτων.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί ειδικότερα να αναδείξει την αναγκαιότητα θέσπισης ενός εθνικού νόμου σχετικά με την προστασία του ατόμου έναντι της επεξεργασίας των προσωπικών του δεδομένων, να παρουσιάσει τις καινοτομίες που αυτός επιφέρει στην καθημερινότητα των πολιτών και τα ζητήματα που επιλύει, καθώς, επίσης, να καταδείξει τυχόν ελλείψεις, νομοθετικές αστοχίες και προβληματισμούς σχετικά με την κατάρτιση και την εφαρμογή του.

1. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Προτού όμως διεισδύσουμε στον πυρήνα της εργασίας, κρίνεται σκόπιμη μία σύντομη παρουσίαση του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μέσα από τις προσπάθειες που έλαβαν χώρα σταδιακά για τη θεμελίωση, ανάδειξη και ενίσχυσή του, εκκινώντας από τη Σύμβαση 108/1981 και εξικνούμενοι ως την ψήφιση του ν. 4624/2019 από τη ΒτΕ.

Προλογικά, αξίζει να σημειωθεί ότι το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων δεν κατοχυρώθηκε εξ αρχής αυτοτελώς, με τη μορφή και το αξιολογικό φορτίο που μας είναι σήμερα γνωστό. Η αναγνώριση του δικαιώματος έρχεται καθυστερημένα και συνιστά έκφανση του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή. Το τελευταίο αναγνωρίζεται σε διεθνές επίπεδο για πρώτη φορά το 1948 από την Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ και ακολούθως από την ΕΣΔΑ το 1950¹.

Τα παραπάνω νομικά κείμενα εκδόθηκαν πολύ πριν από την ανάπτυξη των ηλεκτρονικών υπολογιστών και του διαδικτύου και την ανάδυση της κοινωνίας των πληροφοριών. Οι εξελίξεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα σημαντικά πλεονεκτήματα για τα άτομα και την κοινωνία, βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής, την αποδοτικότητα και την παραγωγικότητα. Ταυτόχρονα όμως, έφεραν τα άτομα αντιμέτωπα με νέους κινδύνους για το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής. Η αναγκαιότητα ειδικών κανόνων που να διέπουν τη συλλογή και τη χρήση προσωπικών πληροφοριών οδήγησε στην εμφάνιση μιας νέας έννοιας της ιδιωτικής ζωής, που είναι γνωστή ως «πληροφοριακή ιδιωτικότητα» ή «δικαίωμα στην πληροφοριακή αυτοδιάθεση».

Οι πρώτες προσπάθειες αντιμετώπισης αυτής της νέας μορφής απειλής έκαναν την εμφάνισή τους τη δεκαετία του 1970. Επτά ευρωπαϊκές χώρες θέσπισαν πρώτες νομικά δεσμευτικούς κανόνες² για τον έλεγχο της επεξεργασίας προσωπικών πληροφοριών από δημόσιες αρχές και μεγάλες εταιρείες. Είναι, κατά χρονολογική σειρά, η Σουηδία (1973), η Ομοσπονδιακή Γερμανία (1977)³, η Γαλλία, η Δανία, η

¹ Κυρώθηκε με το ν.δ. 53 της 19/20 Σεπτεμβρίου 1974 (Α' 256).

² Την ίδια περίοδο, σε διεθνές επίπεδο, δραστηριοποιήθηκε κυρίως ο ΟΟΣΑ, ο οποίος εξέδωσε σειρά «κατευθυντήριων γραμμών» για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο κρίσιμο ζήτημα της διασυννοριακής ροής πληροφοριών.

³ German Federal Data Protection Act of 1977. Για την ακρίβεια, η πρώτη νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων στην Ευρώπη ήταν ο νόμος (θέσπισμα) του γερμανικού κρατιδίου της Έσσης (Hessen) του 1970 (State Data Protection Act). Μολονότι το συγκεκριμένο θέσπισμα δεν έκανε ρητή αναφορά σε «προσωπικά δεδομένα», εντούτοις παραχωρούσε συγκεκριμένα

Νορβηγία, η Αυστρία (1978) και το Λουξεμβούργο (1979). Ανάλογη δραστηριότητα παρατηρήθηκε, όμως, και στις ΗΠΑ που οδήγησε το 1974 σε υιοθέτηση ομοσπονδιακής νομοθεσίας για τα αρχεία του δημόσιου τομέα. Σε συλλογικό επίπεδο, το πρώτο νομικά δεσμευτικό κείμενο για την προστασία προσωπικών δεδομένων υπήρξε η Ευρωπαϊκή Σύμβαση υπ' αριθμ. 108/1981 του Συμβουλίου της Ευρώπης.

1.1. Η ΣΥΜΒΑΣΗ 108/1981

Η Σύμβαση 108/1981 «για την προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα»⁴, αποτέλεσε την αφετηρία μιας δεύτερης περιόδου για την προστασία από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων⁵. Η Σύμβαση υπεγράφη από τη χώρα μας στις 17 Φεβρουαρίου 1983, κυρώθηκε με τον ν. 2068/1992 (Α' 118) και τέθηκε σε ισχύ την 1.1.1995⁶. Πρόκειται για μια σύμβαση-πλαίσιο μη αυτοδύναμης εφαρμογής⁷. Αυτό σημαίνει ότι δεν δημιουργεί δικαιώματα τα οποία μπορούν να επικαλεσθούν άμεσα τα άτομα.

Η Σύμβαση καθιερώνει το δικαίωμα του ατόμου να γνωρίζει την ύπαρξη τυχόν αυτοματοποιημένων αρχείων με δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν και να προσφεύγει σε αρμόδια αρχή, σε περίπτωση που δεν γίνεται σεβαστό το δικαίωμα αυτό. Η Σύμβαση θεσπίζει βασικές αρχές προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως την αρχή της θεμελίωσης της επεξεργασίας σε νόμο, την αρχή του σκοπού, της αναλογικότητας, της ακρίβειας των συλλεγόμενων δεδομένων, καθώς και της διατήρησης των δεδομένων μόνο για το αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού χρονικό διάστημα⁸.

Η ισχύς της Σύμβασης, όμως, στο εσωτερικό δίκαιο των συμβαλλόμενων χωρών εξαρτιόταν από την κύρωσή της αλλά και τη θέσπιση εσωτερικών ρυθμίσεων, κάτι το

δικαιώματα στα φυσικά πρόσωπα, ενώ επέβαλλε και την υποχρέωση εμπιστευτικότητας σε όσους υπαλλήλους εμπλέκονταν στην επεξεργασία των δεδομένων.

⁴ Διαθέσιμη σε <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/108>.

⁵ Βλ. Ευγενία Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου, «Κοινωνία της πληροφορίας και νομική προστασία των προσωπικών δεδομένων της οικογένειας και των μελών της», σε Ελληνική Δικαιοσύνη, τ. 3/2008, σελ. 691-699.

⁶ Η Σύμβαση είχε τεθεί σε ισχύ από τον Μάρτιο του 1985 όταν η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας έγινε το πέμπτο κράτος που την επικύρωσε, σύμφωνα με τους όρους της Σύμβασης.

⁷ Σταυρούλα Γεωργίου, «Τα συνταγματικά θεμέλια του δημόσιου χώρου», Εκδόσεις Σάκκουλα, 2017, σελ. 189-190.

⁸ Φερενίκη Παναγοπούλου – Κουντατζή, «Ο έλεγχος των εργαζομένων με τεχνικά μέσα», Εκδόσεις Σάκκουλα, 2012, σελ. 45-46.

οποίο δεν στέφθηκε με επιτυχία⁹. Συγχρόνως, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχοντας υπόψη τη διαρκώς αυξανόμενη σημασία της τεχνολογίας των πληροφοριών για τις οικονομίες των κρατών μελών, καθώς και τον κίνδυνο ύπαρξης εμποδίων στη διασυνοριακή κυκλοφορία των δεδομένων, κάλεσε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στα μέσα της δεκαετίας του 70, να προετοιμάσει μια Οδηγία εναρμόνισης των διαδικασιών προστασίας και διευκόλυνσης της ελεύθερης διασυνοριακής κυκλοφορίας δεδομένων. Η Οδηγία αυτή ήταν η Οδηγία 95/46/EK.

1.2. Η ΟΔΗΓΙΑ 95/46/EK

Η Οδηγία 95/46/EK¹⁰ αποτελεί αναμφισβήτητα ορόσημο στην ιστορία και στην εξέλιξη του δικαίου της προστασίας των προσωπικών δεδομένων στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Η Οδηγία συγκαταλέγεται στα κανονιστικά κείμενα που εκπονήθηκαν αμέσως μετά την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας¹¹, με κύριο γνώμονα την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο το γεγονός ότι με αυτή επιδιώκεται αφενός η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και αφετέρου η ελεύθερη ροή αυτών εντός των κρατών μελών της Κοινότητας. Η διασφάλιση της επίτευξης ενός από τους κυριότερους στόχους, αυτού της ελεύθερης κυκλοφορίας ατόμων, αγαθών, κεφαλαίων και υπηρεσιών σε όλα τα κράτη μέλη, δεν επέτρεπε την ύπαρξη αποκλίσεων ή εμποδίων στο πλαίσιο προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Αναπόφευκτα, η οικονομική και κοινωνική ολοκλήρωση που απέρρεε από την εγκαθίδρυση και τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς θα συνεπαγόταν κατ' ανάγκη αισθητή αύξηση της διασυνοριακής ροής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μεταξύ όλων των πρωταγωνιστών της οικονομικής και κοινωνικής ζωής των κρατών μελών και οι όποιες υφιστάμενες αποκλίσεις σε εθνικό νομοθετικό, κανονιστικό και διοικητικό επίπεδο, αναφορικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων, θα έθεταν εν αμφιβόλω την ομοιόμορφη εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης και έπρεπε να αρθούν¹². Τον ρόλο αυτό ανέλαβε η Οδηγία

⁹ Η επιρροή της όμως ήταν προφανής. Στα χρόνια που ακολούθησαν, αρκετές χώρες ψήφισαν ειδικούς νόμους για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (λ.χ. Μεγάλη Βρετανία, Ιρλανδία, Ολλανδία, Βέλγιο, Ισπανία και Πορτογαλία).

¹⁰ Οδηγία 95/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών. Διαθέσιμη σε <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A31995L0046>.

¹¹ Η Συνθήκη του Μάαστριχτ συνιστά τη ληξιαρχική πράξη γέννησης της ΕΕ. Υπεγράφη στις 7 Φεβρουαρίου 1992 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Νοεμβρίου 1993.

¹² Βλ. ενδεικτικά αιτιολογικές σκέψεις 4, 5, 7 και 8 της Οδηγίας.

95/46/EK, η οποία κινήθηκε προς την κατεύθυνση της εναρμόνισης των εθνικών νομοθεσιών και της δημιουργίας ενός όσο το δυνατόν υψηλότερου επιπέδου προστασίας του ατόμου.

1.3. Ο Ν. 2472/1997

Η Οδηγία 95/46/EK ενσωματώθηκε στην εθνική έννομη τάξη με τον ν. 2472/1997¹³. Ο Έλληνας νομοθέτης προέβη σε θέσπιση ειδικών κανόνων για τη συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Εξάλλου, στη θέσπιση νόμου ήταν υποχρεωμένος να προβεί σύμφωνα και με τις διατάξεις του άρθρου 9 αλλά και των άρθρων 2 παρ. 1, 5 παρ. 1 και 19 Σ, οι οποίες ανάγουν την προστασία της αξίας του ανθρώπου σε πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας, προστατεύουν την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και διασφαλίζουν την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή, καθώς και το απόρρητο των επικοινωνιών. Ο ν. 2472/1997, εκτός από τις διατάξεις της Οδηγίας, ενσωμάτωσε στην εθνική έννομη τάξη και τις θεμελιώδεις αρχές της προστασίας προσωπικών δεδομένων, όπως αυτές προέκυπταν από διεθνή κείμενα, που είχε κυρώσει η χώρα, όπως για παράδειγμα η Σύμβαση 108/1981¹⁴.

Ο νομοθέτης, όμως, διακατεχόμενος από έναν ιδιαίτερο ενθουσιασμό για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, προέβη σε μία μαξιμαλιστική προσέγγιση του σκοπού της Οδηγίας, κατά τρόπο μάλιστα που να φθάσει σε σημείο να τον υπερακοντίσει. Και ναι μεν η υιοθέτηση μέτρων, κατά την ενσωμάτωση μιας Οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη, που καταλήγει στην παροχή μείζονος προστασίας του ατόμου σε σχέση με την παρεχόμενη από την Οδηγία, δεν έρχεται σε αντίθεση με τις επιταγές του ευρωπαϊκού δικαίου, εντούτοις η «υπέρβαση σκοπού», στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 288 ΣΛΕΕ, είναι φαινόμενο που δεν συνηθίζεται. Αυτό προκύπτει τόσο από τις διατάξεις των άρθρων όσο και από την αιτιολογική έκθεση του νόμου¹⁵, στην οποία υποδηλώνεται ότι ο σκοπός του νόμου ξεπερνά αυτόν της Οδηγίας, ήτοι την άρση εμποδίων στην κυκλοφορία της πληροφορίας με όριο την ιδιωτική ζωή.

Εν τοις πράγμασι, η Οδηγία δεν αποσκοπούσε στην κατοχύρωση ενός απόλυτου δικαιώματος με απώτερο στόχο την προστασία της ιδιωτικής ζωής, αλλά στην

¹³ Ν. 2472/1997 «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» (Α' 50).

¹⁴ Βλ. γνωμοδότηση υπ' αριθμ. 1/2009 ΑΠΔΠΧ.

¹⁵ Διαθέσιμη σε https://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=27da7e14-69cd-49f1-bd4f-742beb40060d.

απελευθέρωση της κυκλοφορίας δεδομένων εντός της Κοινότητας με τελικό στόχο τη μη παρεμπόδιση της άσκησης των τεσσάρων κοινοτικών ελευθεριών με όριο το θεμελιώδες δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή. Ωστόσο, στόχος του ν. 2472/1997 δεν ήταν μόνο η πρόβλεψη των προϋποθέσεων για την ενδοκοινοτική κυκλοφορία της πληροφορίας, ούτε μόνο η προστασία του δικαιώματος στον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό, αλλά επιπλέον η σφαιρική προστασία από την επεξεργασία των δεδομένων του ατόμου, είτε οι βλάβες αναδύονταν ως παραβιάσεις του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού και της πληροφοριακής ιδιωτικότητας, είτε ως παραβιάσεις του ιδιωτικού βίου, είτε ως παραβιάσεις της αρχής της ισότητας¹⁶.

1.4. Ο ΧΘΔΕΕ

Τον Ιούνιο του 1999 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έκρινε σκόπιμο να συγκεντρώσει τα θεμελιώδη δικαιώματα που ίσχυαν σε επίπεδο ΕΕ σε έναν χάρτη ώστε να τα καταστήσει περισσότερο εμφανή στους πολίτες. Ο Χάρτης ανακηρύχθηκε επίσημα στη Νίκαια τον Δεκέμβριο του 2000 από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή και έγινε νομικά δεσμευτικός, ως πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο, όταν τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη της Λισαβόνας, τον Δεκέμβριο του 2009.

Στον Χάρτη εντάχθηκε, μεταξύ άλλων, και το δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται ρητά στο άρθρο 8¹⁷ και διακρίνεται σαφώς από το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής (άρθρο 7). Ο Χάρτης δεν εξαντλείται, όμως, στη ρητή κατοχύρωση του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων αλλά αναφέρεται και στις βασικές αρχές της προστασίας των δεδομένων (συγκατάθεση, αρχή σκοπού, δικαίωμα πρόσβασης, δικαίωμα διόρθωσης), καθώς και στη διασφάλιση του ελέγχου της εφαρμογής των εν λόγω αρχών από ανεξάρτητη αρχή.

Το άρθρο 8 του ΧΘΔΕΕ θεμελιώνεται στη ΣΛΕΕ, στην Οδηγία 95/46/ΕΚ, στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, καθώς και στη Σύμβαση 108/1981.

¹⁶ Βασιλική Χρήστου, «Το δικαίωμα στην προστασία από την επεξεργασία δεδομένων», Εκδόσεις Σάκκουλα, 2017, σελ. 85-86.

¹⁷ «1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. 2. Η επεξεργασία αυτών των δεδομένων πρέπει να γίνεται νομίμως, για καθορισμένους σκοπούς και με βάση τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου ή για άλλους θεμιτούς λόγους που προβλέπονται από το νόμο. Κάθε πρόσωπο δικαιούται να έχει πρόσβαση στα συλλεγμένα δεδομένα που το αφορούν και να επιτυγχάνει τη διόρθωσή τους. 3. Ο σεβασμός των κανόνων αυτών υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής.».

1.5. Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ

Η Οδηγία 95/46/EK και ο ν. 2472/1997 υπήρξαν αφορμή για τη συνταγματική κατοχύρωση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Κατά τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 προστέθηκε το άρθρο 9Α Σ¹⁸, το οποίο αναγνωρίζει το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων και το διασφαλίζει μέσω της θέσπισης ανεξάρτητης αρχής. Κατ' ουσίαν δεν επρόκειτο για ένα νέο δικαίωμα, αλλά για τη ρητή αποτύπωση, την τυποποίηση ενός δικαιώματος, το οποίο είχε διαμορφωθεί ήδη από τον κοινό νομοθέτη σε εκπλήρωση των επιταγών του κοινοτικού δικαίου¹⁹. Έτσι, ενώ αρχικά, τα προσωπικά δεδομένα, νομοθετικά αντιμετωπίζονταν ως έκφανση της ιδιωτικότητας του ατόμου²⁰, μετά την Οδηγία 95/46/EK, τον ν. 2472/1997 και την αναθεώρηση του Συντάγματος, ανάγονται σε αυτοτελές ατομικό δικαίωμα που προστατεύεται από ένα ολοκληρωμένο νομικό πλαίσιο.

Ειδικότερα, το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων εντάσσεται στα νέα δικαιώματα που προέκυψαν από τη συνταγματική αναθεώρηση, κοινό χαρακτηριστικό των οποίων είναι η μέριμνα για τη διαφύλαξη της προσωπικής αυτονομίας και τη θωράκιση του ήδη γνωστού χώρου αυτοκαθορισμού σε συνθήκες οικονομικής ανάπτυξης και αξιοποίησης της τεχνολογίας. Η ειδική συνταγματική διάταξη διαδηλώνει και ταυτόχρονα κατοχυρώνει με τον καλύτερο και πληρέστερο τρόπο την ιδιαίτερη αξία του δικαιώματος, δηλαδή τη σημασία που έχει η περιοριστική και περιορισμένη από τα δικαιώματα του προσώπου χρήση των προσωπικών δεδομένων για τις προϋποθέσεις ανάπτυξης και αυτόνομης δράσης ενός προσώπου μέσα σε μία κοινωνία, κύριο χαρακτηριστικό της οποίας είναι η ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη²¹. Επιπλέον, παρά το γεγονός ότι το νέο δικαίωμα προσδιορίζεται ως αντίδραση της συνταγματικής έννομης τάξης στους κινδύνους που εμπεριέχει για τα δικαιώματα του ατόμου η εξέλιξη της τεχνολογίας, ο αναθεωρητικός νομοθέτης δεν περιορίζει την κανονιστική εμβέλεια του νέου άρθρου

¹⁸ «Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει.».

¹⁹ Λίλιαν Μήτρου, Ερμηνεία άρθρου 9Α Σ, σε «Σύνταγμα κατ' άρθρο ερμηνεία», Φ. Σπυρόπουλος, Ξ. Κοντιάδης, Χ. Ανθόπουλος, Γ. Γεραπετρίτης, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2017, σελ. 214-233.

²⁰ Πριν την αναθεώρηση του 2001, η νομική θεμελίωση των προσωπικών δεδομένων σε συνταγματικό επίπεδο ανεζητείτο είτε στο άρθρο 9 παρ. 1 Σ, είτε στα άρθρα 2 παρ. 1 Σ και 5 παρ. 1 Σ, είτε στο συνδυασμό αυτών, ενώ σε επίπεδο νόμου, πριν την ψήφιση του ν. 2472/1997 συνδυάζονταν με τις διατάξεις για την προστασία της προσωπικότητας (άρθρο 57 ΑΚ).

²¹ Ευάγγελος Βενιζέλος, «Το αναθεωρητικό κείμενο», Εκδόσεις Σάκκουλα Αντ., 2002, σελ. 157.

στην ηλεκτρονική/αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων («ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα»). Στη νέα διάταξη αναδεικνύεται ωστόσο η ένταση των κινδύνων που εμπεριέχει η επεξεργασία δεδομένων με ηλεκτρονικά μέσα.

Επιπλέον, ο αναθεωρητικός νομοθέτης αναθέτει τη διασφάλιση του δικαιώματος σε ανεξάρτητη αρχή, η συγκρότηση και η λειτουργία της οποίας ρυθμίζεται από τον νόμο. Η ανάθεση της αποστολής αυτής σε ανεξάρτητη αρχή και όχι σε κάποιο άλλο όργανο της εκτελεστικής ή δικαστικής λειτουργίας, αναδεικνύει την ανησυχία του αναθεωρητικού νομοθέτη για τη μέγιστη, κατά το δυνατόν, θωράκιση του πλαισίου προστασίας των προσωπικών δεδομένων, λαμβανομένης ασφαλώς υπόψη της ραγδαίας εξέλιξης των νέων τεχνολογιών και των κινδύνων που αυτές εγκυμονούν για τα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα. Εξάλλου, η ρύθμιση αυτή συνέχεται και με το επίσης αναθεωρημένο με την ίδια διαδικασία άρθρο 25 παρ. 1 Σ, σύμφωνα με το οποίο όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιση και αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

1.6. Η ΑΝΑΛΗΨΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΩΝ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Η Οδηγία 95/46/ΕΚ, καίτοι πρωτοποριακή για την εποχή της, ήταν αναμενόμενο μέσα σε μία εικοσαετία από την έκδοσή της να ξεπεραστεί από την ιλιγγιώδη τεχνολογική ανάπτυξη^{22 23}. Η παγκοσμιοποίηση, η πρόσβαση στο διαδίκτυο με την χρήση κινητών τερματικών συσκευών, τα κοινωνικά δίκτυα, οι υπηρεσίες υπολογιστικών νεφών (cloud computing), το διαδίκτυο των πραγμάτων (IoT) και εν γένει η χρήση του διαδικτύου στο πλαίσιο τόσο προσωπικών, όσο και επαγγελματικών δραστηριοτήτων και συμπεριφορών που οδηγούν στη δημιουργία δεξαμενών προσωπικών δεδομένων σε συνδυασμό με τη διασυννοριακή διαβίβαση και ανταλλαγή δεδομένων, έφεραν νέα δεδομένα και νέες προκλήσεις στην προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, οι οποίες δεν μπορούσαν να αντιμετωπιστούν πλήρως και ομοιόμορφα στον ευρωπαϊκό χώρο.

Στις 14 Απριλίου 2016 στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ψηφίστηκε ένα σύνολο διατάξεων που αναβαθμίζει την προστασία των προσωπικών δεδομένων στην ΕΕ²⁴.

²² Φερενίκη Παναγοπούλου – Κουτνατζή, «Ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων 679/2016/ΕΕ», Εκδόσεις Σάκουλα, 2017, σελ. 17.

²³ Βλ. αιτιολογικές σκέψεις 6 και 7 ΓΚΠΔ.

²⁴ Η ανάγκη μεταρρύθμισης στον τομέα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων είχε γίνει αντιληπτή και από έρευνες που έγιναν σε πολίτες κρατών μελών της ΕΕ (Ευρωβαρόμετρο κ.α.). Ενδεικτικά, πάνω από το 90% των Ευρωπαίων δήλωσαν ότι επιθυμούν να αναγνωρίζονται τα ίδια δικαιώματα προστασίας δεδομένων σε όλη την ΕΕ, ανεξάρτητα από το πού πραγματοποιείται η

Τα νομοθετήματα που ψηφίστηκαν είναι ο Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της Οδηγίας 95/46/ΕΚ και η Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της απόφασης-πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου. Τα νομοθετήματα αυτά αποτελούν το «νομοθετικό πακέτο για τη μεταρρύθμιση της προστασίας δεδομένων» (data protection reform package) που πρότεινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αρχικά το 2012.

Ο ΓΚΠΔ είναι ένα νομοθέτημα άμεσης εφαρμογής. Ως Κανονισμός, κατισχύει των εθνικών νομοθεσιών των κρατών μελών για την προστασία προσωπικών δεδομένων, χωρίς να χρειάζεται να εισαχθεί με νόμο ή με άλλες νομοθετικές διαδικασίες στην έννομη τάξη των κρατών μελών. Αυτό σημαίνει ότι η θέση σε ισχύ του ΓΚΠΔ εκτοπίζει ουσιαστικά τον ν. 2472/1997 και τα αντίστοιχα νομοθετήματα των κρατών μελών, τουλάχιστον ως προς το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού και ως προς τις εθνικές διατάξεις που έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις του Κανονισμού. Ο ΓΚΠΔ τέθηκε σε ουσιαστική ισχύ στις 25 Μαΐου 2018, σύμφωνα με το ακροτελεύτιο άρθρο του²⁵ και κατήργησε την Οδηγία 95/46/ΕΚ²⁶. Ο Κανονισμός εφαρμόζεται στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, δηλαδή στην ΕΕ και σε Λιχτενστάιν, Νορβηγία και Ισλανδία²⁷. Είναι ένα εκτενές λεπτομερές κείμενο 99 άρθρων (έναντι 34 της Οδηγίας 95/46/ΕΚ) με 173 αιτιολογικές σκέψεις προοιμίου (έναντι 72 της Οδηγίας 95/46/ΕΚ). Είναι χαρακτηριστικό ότι το άρθρο 2 της Οδηγίας 95/46/ΕΚ περιείχε 8 ορισμούς, έναντι 26 του αντίστοιχου άρθρου 4 του Κανονισμού.

επεξεργασία των σχετικών δεδομένων. Επίσης, τα δύο τρίτα των Ευρωπαίων (67%) δήλωσαν ότι ανησυχούν για το γεγονός ότι δεν έχουν τον πλήρη έλεγχο των στοιχείων που παρέχουν μέσω διαδικτύου, ενώ επτά στους δέκα Ευρωπαίους πως ανησυχούν για το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις μπορεί να κάνουν χρήση των στοιχείων που κοινοποιούν σε αυτές. Βλ. Δελτίο Τύπου της 15^{ης} Δεκεμβρίου 2015, σε https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_15_6321.

²⁵ Άρθρο 99 ΓΚΠΔ.

²⁶ Άρθρο 94 ΓΚΠΔ.

²⁷ Η Ελβετία είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ) αλλά δεν συμμετέχει στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο.

Εξάλλου, η Οδηγία 2016/680 αφορά στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για την αποτροπή του εγκλήματος και αντικαθιστά την απόφαση - πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ, η οποία καταργήθηκε στις 6 Μαΐου 2018. Για τη χώρα μας, η συγκεκριμένη Οδηγία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, καθώς ο ν. 2472/1997, όπως τροποποιήθηκε το 2007, εξαιρούσε από την προστασία προσωπικών δεδομένων τις δικαστικές - εισαγγελικές αρχές και τις αστυνομικές και άλλες αντίστοιχες υπηρεσίες²⁸.

1.6.1. Η ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΓΚΠΔ

Ο ΓΚΠΔ ερείδεται στο άρθρο 16 ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 286 ΣΕΚ)²⁹, σύμφωνα με το οποίο «[κ]άθε πρόσωπο έχει δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν», αλλά και στο αντίστοιχο άρθρο 8 του ΧΘΔΕΕ³⁰.

Η αναποτελεσματικότητα της Οδηγίας 95/46/ΕΚ, ως συνέπεια θέσπισης πολλών ανόμοιων και κατακερματισμένων εθνικών ρυθμίσεων αλλά και του διαφορετικού βαθμού ευαισθησίας που επέδειξαν τα κράτη μέλη, κατά τη διαδικασία ενσωμάτωσής της αλλά και κατά την εφαρμογή της, ήταν ο κύριος λόγος που ο Ευρωπαίος νομοθέτης επέλεξε να περιβάλει το νέο κείμενο με το ένδυμα ενός Κανονισμού. Η ενσωμάτωση της Οδηγίας από τα κράτη μέλη κρίθηκε μη ικανοποιητική ή πλημμελής ενώ ανέκυσαν και διαφορές ως προς την ερμηνεία και εφαρμογή της³¹. Η επιλογή του Κανονισμού εξυπηρετεί τον σκοπό αυτό, καθώς οδηγεί αναμφίβολα σε μεγαλύτερο βαθμό εναρμόνισης³² ³³. Και τούτο διότι οι ρυθμίσεις που θεσπίζονται με Κανονισμούς ισχύουν άμεσα στα κράτη μέλη, χωρίς να απαιτείται η θέσπιση κανόνων σε εθνικό επίπεδο.

Ο ΓΚΠΔ όμως, σε σχέση με άλλους Κανονισμούς, έχει μία ιδιαιτερότητα. Καταλείπει σε αρκετά σημεία ευρέα περιθώρια ανάληψης δράσης από τους εθνικούς νομοθέτες, προς συμπλήρωση και εξειδίκευση των διατάξεων αυτού αλλά και για την επίτευξη του σκοπού του στον μέγιστο δυνατό βαθμό, με γνώμονα ασφαλώς τις ιδιαιτερότητες της κάθε εθνικής έννομης τάξης. Πρόκειται για τις λεγόμενες «ρήτρες ευελιξίας» ή «ρήτρες ανοίγματος», με τις οποίες παρέχεται η σκυτάλη στα κράτη μέλη να

²⁸ Ανάλυση της Οδηγίας γίνεται στην ενότητα 4.

²⁹ Βλ. προοίμιο ΓΚΠΔ.

³⁰ Βλ. υποσημείωση 17.

³¹ Λίλιαν Μήτρου, «Ο γενικός κανονισμός προστασίας προσωπικών δεδομένων νέο δίκαιο – νέες υποχρεώσεις – νέα δικαιώματα», Εκδόσεις Σάκκουλα, 2017, σελ. 20-23.

³² Βλ. αιτιολογικές σκέψεις 7, 10 και 13 ΓΚΠΔ.

³³ Βλ. και άρθρο 288 ΣΛΕΕ.

θεσπίσουν τις απαιτούμενες ρυθμίσεις για τη μέγιστη προστασία των προσωπικών δεδομένων των πολιτών. Στον ΓΚΠΔ υπάρχουν περί τις 70 τέτοιες ρήτρες, οι οποίες προσδίδουν στον Κανονισμό χαρακτηριστικά Κανονισμού και Οδηγίας, χαρακτηρίζοντάς τον πολλές φορές ως «ατυπικό υβρίδιο κανονισμού και οδηγίας»³⁴, «κανονοδηγία»³⁵ ή «limping regulation»³⁶.

1.6.2. ΟΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ ΤΟΥ ΓΚΠΔ

Ο ΓΚΠΔ δεν χαρακτηρίζεται ως μία ριζική τομή στο καθεστώς προστασίας των προσωπικών δεδομένων, καθώς δεν εισάγει ανατρεπτικές αντιλήψεις και επαναστατικές μεθόδους στον τρόπο αντιμετώπισης των κινδύνων για την ιδιωτικότητα³⁷. Ωστόσο, συνοδεύεται από αρκετές καινοτομίες, οι οποίες στοχεύουν στην πληρέστερη προστασία των προσωπικών δεδομένων.

Ο ΓΚΠΔ εμφορείται από διαφορετική φιλοσοφία σε σχέση με την Οδηγία 95/46/EK. Με κύριο γνώμονα την αποτελεσματικότητα, τη διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο σύνολο του ευρωπαϊκού χώρου αλλά και την εδραίωση της απαιτούμενης εμπιστοσύνης μεταξύ των πολιτών για την απρόσκοπτη διάθεση των δεδομένων που τους αφορούν, ο ΓΚΠΔ επιχείρησε να ανατρέψει τα δεδομένα στον χώρο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

Το νομικό πλαίσιο της Οδηγίας 95/46/EK υπήρξε αναποτελεσματικό εξαιτίας του μοντέλου συμμόρφωσης που είχε επιλεγεί από τον νομοθέτη και συνδύαζε από τη μια χαρακτηριστικά πρόληψης ή προεκτίμησης μιας επικίνδυνης ή παράνομης επεξεργασίας (διαδικασία γνωστοποίησης επεξεργασίας ή αίτησης αδειοδότησης από τον υπεύθυνο επεξεργασίας προς την ΑΠΔΠΧ) και από την άλλη, χαρακτηριστικά καταστολής ή έγκρισης της επεξεργασίας (αποδοχή της αίτησης αδειοδότησης ή

³⁴ Βλ. αιτιολογική έκθεση ν. 4624/2019, σελ. 3.

³⁵ Βλ. λ.χ. Κώστα Μποτόπουλο, «Θεμιτοί περιορισμοί στην προστασία προσωπικών δεδομένων», σε <http://www.botopoulos.gr/index.php/2/461-themitoi-periorismoi-stin-prostasia-prosopikon-dedomenon>.

³⁶ Lukas Feiler, Nikolaus Forgo, Michaela Weigl, «The EU General Data Protection Regulation (GDPR) : A commentary», Woking, Surrey, United Kingdom : Globe Law and Business, 2018, στην εισαγωγή του οποίου αναφέρεται «...Additionally, the GDPR grants the Member States a very far-reaching legislative competence for the processing of employees' personal data in the employment context (Art. 88) and allows the Member States to regulate the processing of personal data for journalistic purposes and the purposes of academic, artistic or literary expression (Art. 85) and to find reconciliation between the right to public access to official documents and the right to the protection of personal data (Art. 86). As a result, the GDPR must always be read together with the respectively applicable national 'GDPR implementation act'. Therefore, the GDPR is also called a 'limping regulation'».

³⁷ Βλ. Κωνσταντίνο Μενουδάκο, εισαγωγή στον «Γενικό Κανονισμό για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων Νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. XV.

επιβολή κύρωσης σε περίπτωση παράνομης επεξεργασίας από την ΑΠΔΠΧ). Έτσι, η ΑΠΔΠΧ κατέστη κεντρικό μέγεθος στο σύστημα συμμόρφωσης, κυρίως στις περιπτώσεις επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων, όπου απαιτείτο η προηγούμενη άδειά της. Το μοντέλο αυτό δημιούργησε, πανευρωπαϊκά, υπέρμετρα διοικητικά βάρη με μεγάλο «κόστος εποπτείας», που οδήγησε εν τέλει σε ελλιπή και καθυστερημένη προστασία των υποκειμένων των δεδομένων.

Ο ΓΚΠΔ, εκκινώντας από τα διδάγματα της οικονομικής ανάλυσης του δικαίου, προσπαθεί να μετατρέψει ένα μέρος του μέχρι σήμερα προβλήματος σε μέρος της λύσης αυτού, μέσω της μετάθεσης σημαντικού μέρους της ευθύνης εφαρμογής του Κανονισμού στους ίδιους τους «παίκτες». Πρόκειται για την υιοθέτηση ενός μοντέλου «οιονεί αυτορρύθμισης», όπως έχει εύστοχα χαρακτηριστεί^{38 39}, στο πλαίσιο του οποίου η πρωτοβουλία εφαρμογής των κανόνων και συμμόρφωσης με τα κελεύσματα του Κανονισμού ανατίθεται από τον νομοθέτη στον υπεύθυνο επεξεργασίας και στον εκτελούντα την επεξεργασία.

Με το νέο αυτό μοντέλο, οι υπεύθυνοι επεξεργασίας οφείλουν να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα συμμόρφωσης χωρίς να ενημερώνουν πλέον ή να ζητούν άδεια από την Αρχή, κατ' εφαρμογή της αρχής της λογοδοσίας (accountability principle)⁴⁰, σύμφωνα με την οποία υποχρεούνται να αποδεικνύουν ανά πάσα στιγμή την συμμόρφωση αυτή με βάση έγγραφη τεκμηρίωση⁴¹. Προς υλοποίηση της συμμόρφωσης παρέχονται από τον ΓΚΠΔ ρυθμιστικές μέθοδοι, εργαλεία και ρόλοι προς ενδυνάμωση της πρόληψης και αποτροπής της παραβίασης της νομοθεσίας, όπως η τήρηση των αρχείων καταγραφής της δραστηριότητας των δεδομένων, η εφαρμογή μέτρων προστασίας δεδομένων ήδη από τον σχεδιασμό και εξ' ορισμού (privacy by design, privacy by default), η προσέγγιση με βάση τον κίνδυνο (risk based approach), η διενέργεια μελέτης εκτίμησης αντικτύπου (DPIA), η προηγούμενη διαβούλευση με την εποπτική Αρχή, ο ορισμός Υπευθύνου Προστασίας Δεδομένων (DPO), η ενθάρρυνση εκπόνησης κωδίκων δεοντολογίας, η παρότρυνση θέσπισης

³⁸ Φερενίκη Παναγοπούλου – Κουτνατζή, «Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων: μια κριτική ηθικο-συνταγματική αποτίμηση ένα χρόνο μετά από τη θέση του σε εφαρμογή», σε ΕφημΔΔ, τ. 2/2019, σελ. 226-233.

³⁹ Γρηγόρης Τσόλιας, «GDPR: Ένα νέο μοντέλο συμμόρφωσης στον σεβασμό και την προστασία των προσωπικών δεδομένων», διαθέσιμο σε <https://www.epixeiro.gr/article/87709>.

⁴⁰ Η αρχή αυτή είχε συμπεριληφθεί κατά πρώτον στις Κατευθυντήριες Αρχές του ΟΟΣΑ (1980) και η ένταξή της στο νέο πλαίσιο είχε προταθεί και από την Ομάδα του άρθρου 29 προκειμένου να ενισχυθεί ο ρόλος του υπευθύνου επεξεργασίας και να αυξηθεί την ευθύνη του. Βλ. και Λίλιαν Μήτρου, «Ο γενικός κανονισμός προστασίας προσωπικών δεδομένων νέο δίκαιο – νέες υποχρεώσεις – νέα δικαιώματα», ο.π., σελ. 91-95.

⁴¹ Βλ. και υπ' αριθμ. 6/2020 και 26/2019 αποφάσεις ΑΠΔΠΧ, σκέψη 8, διαθέσιμες σε www.dpa.gr.

μηχανισμών πιστοποίησης προστασίας δεδομένων και σφραγίδων και σημάτων προστασίας δεδομένων.

Βέβαια, η υποχρεωτική υιοθέτηση των προαναφερόμενων μεθόδων, εργαλείων και ρόλων, κυρίως από τον ιδιωτικό τομέα, συνεπάγεται επιχειρηματικό κόστος και βαριές διαδικασίες, και φαίνεται εκ πρώτης όψεως ότι το επωμιζόμενο βάρος δεν συνοδεύεται από το ανάλογο όφελος. Ωστόσο, εκείνος που θα καταφέρει να μετατρέψει την κουλτούρα σεβασμού και προστασίας των προσωπικών δεδομένων σε πυρήνα της καθημερινής του λειτουργίας, θα αποκτήσει αυτόματα ένα «ανταγωνιστικό πλεονέκτημα». Και τούτο διότι θα είναι εκείνος που θα είναι διαρκώς σε θέση να αποδείξει στον καταναλωτή, τον πελάτη ή τον εργαζόμενο, όχι μόνο ότι έχει λάβει τα απαραίτητα μέτρα προστασίας των προσωπικών δεδομένων τους, αλλά και ότι είναι διαρκώς σε θέση να τα διατηρεί προστατευμένα.

Επιπλέον, αντίστοιχα με τα παραπάνω, ο συναφής διοικητικός εποπτικός έλεγχος διενεργείται κατά βάση κατασταλτικά, μετά την εξάντληση των ανωτέρω πρακτικών και εργαλείων και μάλιστα ως *ultimum refugium* με την εν τέλει επιβολή βαρύτατων διοικητικών προστίμων που φτάνουν στα 20.000.000 ευρώ ή το 4% του ετήσιου παγκόσμιου τζίρου.

Περαιτέρω, διευρύνεται το εδαφικό πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού, κατά τρόπο ώστε η εφαρμογή του να καταλαμβάνει και υπευθύνους επεξεργασίας ή εκτελούντες την επεξεργασία που δεν είναι εγκατεστημένοι στην ΕΕ, εφόσον προσφέρουν αγαθά ή υπηρεσίες σε άτομα που βρίσκονται στην ΕΕ ή παρακολουθούν τη συμπεριφορά των προσώπων αυτών, π.χ στο πλαίσιο συμπεριφορικής διαφήμισης (δημιουργία καταναλωτικών μορφοτύπων για τη στόχευση της προσφοράς προϊόντων ή υπηρεσιών)⁴². Η εδαφική εμβέλεια της Οδηγίας 95/46/ΕΚ αφορούσε τους υπευθύνους επεξεργασίας που είχαν εγκατάσταση στην ΕΕ ή προσέφευγαν σε μέσα επεξεργασίας που βρίσκονταν στην ΕΕ⁴³. Αυτή η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής συνεπάγεται μεγαλύτερη προστασία του φυσικού προσώπου και των προσωπικών του δεδομένων.

Τέλος, βασικός στόχος του ΓΚΠΔ είναι η ενδυνάμωση των δικαιωμάτων των πολιτών. Στο πλαίσιο αυτό, αναγνωρίζει νέα δικαιώματα, θετικοποιεί, αλλά και επικαιροποιεί-ανανεώνει υπάρχοντα δικαιώματα και ασπάζεται νέους μηχανισμούς, αναφορικά με την προστασία των σχετικών δικαιωμάτων, μέσω της ενίσχυσης των υποχρεώσεων των υπευθύνων επεξεργασίας, της θεσμοθέτησης ενός νέου οργάνου,

⁴² Άρθρο 3 παρ. 2 ΓΚΠΔ.

⁴³ Άρθρο 4 Οδηγίας.

του υπευθύνου προστασίας δεδομένων, και της επιβολής αυστηρών κυρώσεων σε περιπτώσεις παραβιάσεων⁴⁴. Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 11 του ΓΚΠΔ, «[η] αποτελεσματική προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε ολόκληρη την Ένωση απαιτεί την ενίσχυση και τον λεπτομερή καθορισμό των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων, καθώς και των υποχρεώσεων όσων επεξεργάζονται και καθορίζουν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και των αντίστοιχων εξουσιών παρακολούθησης και διασφάλισης της συμμόρφωσης προς τους κανόνες προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και των αντίστοιχων κυρώσεων για τις παραβιάσεις στα κράτη μέλη.». Στα βασικότερα επικαιροποιημένα δικαιώματα συγκαταλέγονται το δικαίωμα διαγραφής («δικαίωμα στη λήθη»)⁴⁵, η ενίσχυση της προστασίας των παιδιών⁴⁶, το δικαίωμα στη φορητότητα των δεδομένων⁴⁷, το δικαίωμα ενημέρωσης σε περίπτωση παραβίασης⁴⁸, το δικαίωμα στην ανθρώπινη παρέμβαση (αυτοματοποιημένη ατομική λήψη αποφάσεων, περιλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ)⁴⁹ και το δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας^{50 51}.

1.6.3. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ο ΓΚΠΔ σέβεται όλα τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις ελευθερίες και αρχές που αναγνωρίζονται στον ΧΘΔΕΕ όπως κατοχυρώνονται στις Συνθήκες, ιδίως τον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και των επικοινωνιών, την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, την ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας, την ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης, την επιχειρηματική ελευθερία, το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου και την πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία⁵². Στην ίδια αιτιολογική σκέψη, ο Κανονισμός διακηρύσσει ότι το θεμελιώδες δικαίωμα της προστασίας των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των προσωπικών τους

⁴⁴ Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζή, «Τα νέα δικαιώματα για τους πολίτες βάσει του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων: μια πρώτη αποτίμηση και συνταγματική αξιολόγηση», σε ΕφημΔΔ, τ. 1/2017, σελ. 81.

⁴⁵ Άρθρο 17 ΓΚΠΔ.

⁴⁶ Άρθρο 8 ΓΚΠΔ.

⁴⁷ Άρθρο 20 ΓΚΠΔ.

⁴⁸ Άρθρα 33 και 34 ΓΚΠΔ.

⁴⁹ Άρθρο 22 ΓΚΠΔ.

⁵⁰ Άρθρο 18 ΓΚΠΔ.

⁵¹ Βλ. Φερενίκη Παναγοπούλου – Κουτνατζή, «Ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων 679/2016/ΕΕ», ο.π., σελ. 27-31.

⁵² Βλ. αιτιολογική σκέψη 4 ΓΚΠΔ.

δεδομένων δεν είναι ένα απόλυτο («τυραννικό») δικαίωμα, αλλά ένα δικαίωμα το οποίο θα πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με τη λειτουργία του στην κοινωνία και να σταθμίζεται με άλλα θεμελιώδη δικαιώματα ad hoc, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας. Δεν δίνεται λοιπόν in abstracto ένα γενικό προβάδισμα στην ικανοποίηση του δικαιώματος της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Διευκρινίζεται ότι ως θεμελιώδες δικαίωμα έχει την ίδια ισχύ με κάθε άλλο θεμελιώδες δικαίωμα και ότι σε περίπτωση σύγκρουσής του με κάποιο άλλο θεμελιώδες δικαίωμα θα υποχωρήσει είτε το ένα είτε το άλλο, κατόπιν στάθμισης, αναλόγως των συνθηκών και των χαρακτηριστικών της αναφερόμενης διαφοράς. Στην ίδια σκέψη επισημαίνεται, επίσης, ότι η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει να προορίζεται να εξυπηρετεί τον άνθρωπο.

1.7. Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΨΗΦΙΣΗΣ ΕΝΟΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ

Ο ΓΚΠΔ, λόγω της νομικής φύσης του⁵³, δεν απαιτεί την έκδοση ιδιαίτερης νομικής πράξης εφαρμογής από τα κράτη μέλη, δεσμεύοντας άμεσα τα κρατικά όργανα, τις δημόσιες αρχές και τα δικαστήρια, καθώς και όλα τα πρόσωπα, φυσικά και νομικά, που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του. Εντούτοις, όπως προαναφέρθηκε, περιέχει αρκετές «ρήτρες ευελιξίας» αναγνωρίζοντας στα κράτη μέλη την ευχέρεια να εξειδικεύσουν τους κανόνες του, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που αφορούν την επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, και να προσδιορίσουν τις περιστάσεις ειδικών καταστάσεων επεξεργασίας, μεταξύ άλλων τον ακριβέστερο καθορισμό των προϋποθέσεων υπό τις οποίες η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι νόμιμη. Απαραίτητη, βέβαια, προϋπόθεση γι' αυτό είναι το νομοθετικό μέτρο να είναι διατυπωμένο με σαφήνεια και ακρίβεια και η εφαρμογή του να είναι προβλέψιμη για τα πρόσωπα που υπόκεινται σε αυτό, σύμφωνα με τη νομολογία του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ⁵⁴.

Η χρήση/εξειδίκευση των ρητρών ευελιξίας δεν είναι στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών. Υπάρχει υποχρέωση των κρατών μελών να προσαρμόσουν την εθνική τους νομοθεσία για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο νέο πλαίσιο που χάραξε ο ΓΚΠΔ και μάλιστα κατά τρόπο όσο το δυνατόν ευθυγραμμισμένο με το ενωσιακό κεκτημένο, προκειμένου να ικανοποιηθεί η ανάγκη

⁵³ Βλ. ανάλυση στην ενότητα 1.6.1.

⁵⁴ Βλ. αιτιολογικές σκέψεις 10, 41, 45, 50, 51 και 52 ΓΚΠΔ. Βλ. και αιτιολογική σκέψη 3 στην υπ' αριθμ. 1/2020 γνωμοδότηση της ΑΠΔΠΧ, σελ. 2.

για συνεκτική εφαρμογή διατάξεων προστατευτικών για τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα αλλά παράλληλα να διευκολυνθεί η απρόσκοπτη ροή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εντός της ΕΕ και όχι μόνο. Εξάλλου, και στην ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο με θέμα «Ισχυρότερη προστασία, νέες ευκαιρίες - Κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής σχετικά με την άμεση εφαρμογή του γενικού κανονισμού για την προστασία δεδομένων από την 25η Μαΐου 2018 COM/2018/043 final»⁵⁵ αναφέρεται ρητά ότι τα κράτη μέλη πρέπει να οριστικοποιήσουν τη θέσπιση του νομικού πλαισίου σε εθνικό επίπεδο, καθώς και ότι «σε περίπτωση που κράτος μέλος δεν λάβει τα αναγκαία μέτρα που απαιτούνται βάσει του κανονισμού, καθυστερήσει να λάβει μέτρα ή χρησιμοποιήσει τις δυνατότητες θέσπισης πιο ειδικών διατάξεων που προβλέπονται στον κανονισμό κατά τρόπο αντίθετο προς τον κανονισμό, η Επιτροπή θα χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα που έχει στη διάθεσή της, συμπεριλαμβανομένης της κίνησης διαδικασίας επί παραβάσει.».

Στην περίπτωση δε της Οδηγίας 2016/680, όπως και σε κάθε Οδηγία, η ενσωμάτωσή της στην εθνική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους ήταν υποχρεωτική. Εν προκειμένω, οι εθνικοί νομοθέτες είχαν υποχρέωση να προβούν στην ανάληψη των αναγκαίων ενεργειών ενσωμάτωσης έως τις 6 Μαΐου 2018⁵⁶. Ιδίως, μετά την πάροδο της ως άνω προθεσμίας και τη μη ψήφιση του σχετικού νόμου, η ενσωμάτωση της Οδηγίας κατέστη επιτακτική, καθώς η χώρα κινδύνευε με την κίνηση διαδικασίας επί παραβάσει εις βάρος της, κάτι το οποίο εν τέλει συνέβη λίγο καιρό αργότερα⁵⁷.

1.8. Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΝΟΜΟΘΕΤΗ

Τόσο ο ΓΚΠΔ όσο και η Οδηγία 2016/680, που εκδόθηκαν στις 27 Απριλίου 2016, έτασαν στα κράτη μέλη μία εύλογη προθεσμία δύο περίπου ετών για τη θέσπιση των αναγκαίων ρυθμίσεων στις εθνικές έννομες τάξεις⁵⁸. Σε εθνικό επίπεδο, αν και η αντίδραση του Έλληνα νομοθέτη υπήρξε αρχικά άμεση, ωστόσο, η επίτευξη του στόχου καθυστέρησε χαρακτηριστικά, αφού ο ν. 4624/2019 ψηφίστηκε δεκαπέντε περίπου μήνες μετά τη θέση σε ισχύ του ΓΚΠΔ και την εκπνοή της προθεσμίας για

⁵⁵ Διαθέσιμη σε <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0043>.

⁵⁶ Βλ. άρθρο 63 Οδηγίας.

⁵⁷ Βλ. περισσότερα στην ενότητα 1.8.2.

⁵⁸ Βλ. άρθρο 99 ΓΚΠΔ και 63 Οδηγίας.

την ενσωμάτωση της Οδηγίας, ύστερα από μία περιπετειώδη νομοπαρασκευαστική διαδικασία⁵⁹.

1.8.1. Η ΠΡΩΤΗ ΝΟΜΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Σε αυτό το πλαίσιο, στις 14 Ιουνίου 2016, συνεστήθη από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή με αντικείμενο την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2016/680, τη σύνταξη της σχετικής αιτιολογικής έκθεσης, της έκθεσης αξιολόγησης συνεπειών ρυθμίσεων και του πίνακα αντιστοίχισης των προτεινόμενων με το σχέδιο νόμου διατάξεων με τις διατάξεις της Οδηγίας, καθώς και την εξέταση του ενδεχόμενου λήψης νομοθετικών μέτρων για την εφαρμογή του ΓΚΠΔ⁶⁰. Πρόεδρος της Επιτροπής ορίστηκε η Ευαγγελία Μήτρου (Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αιγαίου) και ως τακτικά μέλη οι Νικόλαος Νικολάου (Αντεισαγγελέας Εφετών Πατρών, αποσπασμένος στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), Ελευθέριος Καρζής (Αστυνόμος Α΄ της Διεύθυνσης Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας), Όλγα Κελεπούρη (Υπαστυνόμος Α΄ της Διεύθυνσης Οργάνωσης και Νομικής Υποστήριξης του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας), Παντελής Θεοδωρίδης (Δικηγόρος - Ειδικός Συνεργάτης στο Πολιτικό Γραφείο του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), Φίλιππος Μίτλετον (Προϊστάμενος του Τμήματος Ελεγκτών της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα – Νομικός) και Γρηγόριος Τσόλιας (Δικηγόρος Παρ' Αρείω Πάγω). Ως χρόνος περάτωσης του έργου της Επιτροπής ορίστηκε η 31η Μαΐου 2017, ημερομηνία η οποία, εν συνεχεία, παρατάθηκε έως τις 31 Δεκεμβρίου 2017⁶¹.

Η εν λόγω επιτροπή προχώρησε στην εκπόνηση σχεδίου νόμου, επιχειρώντας τη ζεύξη εθνικών μέτρων τόσο για τον ΓΚΠΔ όσο και για την Οδηγία στο ίδιο νομοθετικό κείμενο, το οποίο τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση από τις 20 Φεβρουαρίου έως τις 5 Μαρτίου 2018⁶².

⁵⁹ Βλ. και Φερενίκη – Παναγοπούλου Κουντατζή, «Συνταγματική θεώρηση του νόμου περί προστασίας δεδομένων», σε ΔιΜΕΕ, τ. 3/2019, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 329.

⁶⁰ Βλ. υπ' αριθμ. 43519/14-6-2016 απόφαση Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Β΄ 1913).

⁶¹ Βλ. υπ' αριθμ. 45278/15-6-2017 απόφαση Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Β΄ 2145).

⁶² <http://www.opengov.gr/ministryofjustice/?p=9331>.

1.8.2. Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΝΟΜΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Με την ολοκλήρωση, όμως, της δημόσιας διαβούλευσης, το νομοσχέδιο δεν κατατέθηκε προς ψήφιση στη ΒτΕ. Αντίθετα, τόσο τον Νοέμβριο του 2018⁶³ όσο και τον Ιανουάριο του 2019⁶⁴ μεταβλήθηκε η σύσταση της ειδικής νομοπαρασκευαστικής επιτροπής και τέθηκαν νέες προθεσμίες για την περάτωση των εργασιών της. Μάλιστα τον Ιανουάριο του 2019 αντικαταστάθηκε και η πρόεδρος της Επιτροπής, λόγω παραίτησής της, και νέος πρόεδρος ορίστηκε ο Παναγιώτης Φιλόπουλος (Εφέτης Αθηνών, έως τότε μέλος της επιτροπής)⁶⁵.

Η νέα ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή εκπόνησε νέο νομοσχέδιο τον Φεβρουάριο του 2019, το οποίο, όμως, δεν αναρτήθηκε προς δημόσια διαβούλευση. Ακολούθησε η διενέργεια των εθνικών εκλογών. Στο μεταξύ, τον Ιούλιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρέπεμψε την Ελλάδα στο Δικαστήριο της ΕΕ, με την απειλή επιβολής υπέρογκου προστίμου, λόγω μη έγκαιρης ενσωμάτωσης της Οδηγίας⁶⁶.

⁶³ Με την υπ' αριθμ. 80875οικ/15-11-2018 απόφαση Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Β' 5209) παύτηκε από τακτικό μέλος της επιτροπής ο Παντελής Θεοδωρίδης και ορίστηκαν νέα τακτικά μέλη οι: α) Σπυριδούλα Καρύδα (Πάρεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας, αποσπασμένη στο Γραφείο Νομοθετικής Πρωτοβουλίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), β) Αναστάσιος Ταμαμίδης (Πάρεδρος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, αποσπασμένος στο Γραφείο Νομοθετικής Πρωτοβουλίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), γ) Παναγιώτης Φιλόπουλος (Εφέτης Αθηνών, δ) Ο Αλέξανδρος-Ιωάννης Καργόπουλος (Πρωτοδίκης Πειραιά, που υπηρετούσε με απόσπαση στον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ ως Εθνικός Εμπειρογνώμονας Ένωσης) και ε) Στυλιανή Ανδρικοπούλου (Δικηγόρος Αθηνών, Ειδική Συνεργάτης στο Πολιτικό Γραφείο του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων). Επιπλέον, ορίστηκε η 31η Δεκεμβρίου 2018 ως νέα ημερομηνία περάτωσης των εργασιών της επιτροπής.

⁶⁴ Με την υπ' αριθμ. 95634/9-1-2019 απόφαση Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Β' 11) ορίστηκε ο Παναγιώτης Φιλόπουλος, από τακτικό μέλος, Πρόεδρος της επιτροπής, στη θέση της παραιτηθείσας Ευαγγελίας Μήτρου, με αναπληρώτρια την Σπυριδούλα Καρύδα (έως τότε τακτικό μέλος της επιτροπής). Ορίστηκαν, επίσης, οι : α) Βασίλειος Κουτσολιάκος (Αστυνομός Α'), ως νέο τακτικό μέλος στη θέση του Ελευθερίου Καρζή, β) Εύαγγελος Παπακωνσταντίνου (Δικηγόρος Αθηνών, Καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Βρυξελλών) και γ) Κωνσταντίνα Παναγιωτοπούλου (ασκούμενη δικηγόρος στην Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), ως αναπληρώτρια γραμματέας. Τέλος, ορίστηκε η 28η Φεβρουαρίου 2019 ως νέα ημερομηνία περάτωσης των εργασιών της επιτροπής.

⁶⁵ Και οι δύο πρόεδροι των ειδικών νομοπαρασκευαστικών επιτροπών είχαν ιδιαίτερα μεγάλη εμπειρία στον τομέα του δικαίου των προσωπικών δεδομένων. Αμφότεροι ασχολήθηκαν τόσο με τον Κανονισμό όσο και με την Οδηγία, αφού και οι δύο ήταν αντίστοιχα πρόεδρος και αντιπρόεδρος το 2014 στην επιτροπή DAPIX κατά την ελληνική Προεδρία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την επεξεργασία του data protection reform package. Σημειωτέον ακόμη πως και αρκετά από τα μέλη των επιτροπών εκπροσώπησαν τη χώρα στην ΕΕ κατά την συζήτηση και κατάρτιση του Κανονισμού και της Οδηγίας.

⁶⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/EL/INF_19_4251. Σύμφωνα με την απόφαση : « ... Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε σήμερα να παραπέμψει την Ελλάδα και την Ισπανία στο Δικαστήριο της ΕΕ, επειδή δεν εφάρμοσαν τους ενωσιακούς κανόνες σχετικά με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα [οδηγία για την προστασία των δεδομένων στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου — οδηγία (ΕΕ) 2016/680]. Τον Απρίλιο του 2016, το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συμφώνησαν να μεταφερθεί η οδηγία στο εθνικό δίκαιο έως τις 6 Μαΐου 2018. Στην περίπτωση της Ελλάδας, η Επιτροπή καλεί το Δικαστήριο της ΕΕ να επιβάλει οικονομικές κυρώσεις με τη μορφή κατ' αποκοπή ποσού ύψους 5 287,50 ευρώ ημερησίως μεταξύ, αφενός, της

Υπό το φάσμα επιβολής μεγαλύτερου χρηματικού προστίμου, και με δεδομένο ότι η Ελλάδα ήταν η τελευταία χώρα χωρίς εθνικά μέτρα εφαρμογής του ΓΚΠΔ μαζί με τη Σλοβενία⁶⁷, το σχέδιο νόμου αναρτήθηκε για δεύτερη φορά σε δημόσια διαβούλευση από τις 12 έως τις 21 Αυγούστου 2019⁶⁸, βασιζόμενο στις εργασίες της ειδικής νομοπαρασκευαστικής επιτροπής με τη μεταβληθείσα σύνθεση, όπως αυτό είχε εκπονηθεί τον Φεβρουάριο του 2019.

1.8.3. Η ΓΝΩΜΗ ΤΗΣ ΑΠΔΠΧ

Η αρμοδιότητα γνωμοδότησης της ΑΠΔΠΧ για κάθε σχέδιο νόμου και γενικότερα για κάθε κανονιστική ρύθμιση που αφορά την επεξεργασία και προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προβλεπόταν στην περίπτωση θ' της παρ. 1 του άρθρου 19 του ν. 2472/1997. Αν και στο πρώτο σχέδιο νόμου η Αρχή παρείχε εγγράφως τις παρατηρήσεις της, στο δεύτερο και τελικό σχέδιο κάτι τέτοιο δεν συνέβη. Αυτό κατά πάσα πιθανότητα οφείλεται στα ασφυκτικά χρονικά περιθώρια που είχαν δημιουργηθεί, δεδομένου ότι κάθε μέρα που περνούσε ανεκμετάλλευτη είχε συνέπειες τόσο οικονομικές εις βάρος του ελληνικού λαού, όσο και πλήγματος του γοήτρου της χώρας σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο⁶⁹.

Ο νόμος, εν τέλει, ψηφίστηκε χωρίς τη διατύπωση της γνώμης της ΑΠΔΠΧ. Η Αρχή διατύπωσε τις παρατηρήσεις της σχετικά με τις νέες διατάξεις στην υπ' αριθμ. 1/2020 γνωμοδότησή της, η οποία δημοσιεύτηκε στις 24 Ιανουαρίου 2020⁷⁰.

1.8.4. Η ΨΗΦΙΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Το νομοσχέδιο κατατέθηκε στη ΒτΕ στις 22 Αυγούστου 2019. Το κατατεθέν νομοσχέδιο διέφερε σημαντικά από το αρχικό σχέδιο νόμου και αρκετά από το σχέδιο νόμου που τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση, καθώς λήφθηκε υπόψη σειρά ενστάσεων

επόμενης ημέρας μετά τη λήξη της προθεσμίας για τη μεταφορά της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο, όπως αυτή ορίζεται στην οδηγία, και, αφετέρου, είτε της συμμόρφωσης της Ελλάδας είτε της ημερομηνίας δημοσίευσης της απόφασης, δυνάμει του άρθρου 260 παράγραφος 3 της ΣΛΕΕ, με κατώτατο κατ' αποκοπή ποσό ύψους 1 310 000,00 ευρώ και ημερήσια χρηματική ποινή 22 169,70 ευρώ από την ημέρα της πρώτης απόφασης μέχρι την πλήρη συμμόρφωση ή μέχρι την έκδοση δεύτερης δικαστικής απόφασης. ... Η Επιτροπή κίνησε τη διαδικασία επί παραβάσει αποστέλλοντας προειδοποιητική επιστολή στις εθνικές αρχές των οικείων κρατών μελών τον Ιούλιο του 2018 και τις αντίστοιχες αιτιολογημένες γνώμες τον Ιανουάριο του 2019.»

⁶⁷ Βλ. <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/gdpr-ellada-kai-slovenia-oi-dyo-teleytaies-hores-horis-neo-nomo-gia-ta-prosopika-dedomena>.

⁶⁸ <http://www.opengov.gr/ministryofjustice/?p=10648>.

⁶⁹ Βλ. και άρθρο του Βαγγέλη Παπακωνσταντίνου (μέλος της δεύτερης νομοπαρασκευαστικής επιτροπής), «Εθνικός νόμος για τα προσωπικά δεδομένα: Η αρχή, και όχι το τέλος της διαδρομής», διαθέσιμο σε <https://www.ethemis.gr/information-law-prosopika-dedomena>.

⁷⁰ Διαθέσιμη σε <https://www.dpa.gr/portal/page>.

που προβλήθηκαν. Η Κυβέρνηση, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η χώρα κινδύνευε να καταδικαστεί σε καταβολή μεγαλύτερου προστίμου, ζήτησε η συζήτηση και ψήφιση του νομοσχεδίου να προχωρήσει με τη διαδικασία του κατεπείγοντος⁷¹.

Αν και υπήρξαν αρκετές αντιδράσεις από μερίδες της Αντιπολίτευσης, οι οποίες ισχυρίζονταν ότι η συζήτηση και ψήφιση του νομοσχεδίου με τη συνήθη διαδικασία θα παρείχε τη δυνατότητα πιο ουσιαστικού διαλόγου και βελτίωσης των προωθούμενων ρυθμίσεων, τελικά το νομοσχέδιο ψηφίστηκε άμεσα με τη διαδικασία του κατεπείγοντος. Ο νόμος έλαβε τον αριθμό 4624/2019 και δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως στις 29 Αυγούστου 2019 στο τεύχος Α' με αριθμό ΦΕΚ 137.

2. Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ Ν. 4624/2019

Ο νόμος απαρτίζεται από 87 άρθρα⁷² και διαρθρώνεται σε 5 κεφάλαια. Ειδικότερα, το Κεφάλαιο Α' (άρθρα 1-8) περιλαμβάνει γενικές διατάξεις, με τις οποίες εισάγονται ρυθμίσεις ως προς τον σκοπό του νόμου (άρθρο 1) και το πεδίο εφαρμογής του (άρθρα 2 και 3). Περαιτέρω, εισάγονται οι ορισμοί του δημόσιου φορέα, του ιδιωτικού φορέα και της αρμόδιας εποπτικής αρχής για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (άρθρο 4) και καθορίζεται η νομική βάση επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από δημόσιους φορείς (άρθρο 5). Τέλος, εισάγεται ο ορισμός του Υπευθύνου Προστασίας Δεδομένων στους δημόσιους φορείς (άρθρο 6) και ορίζεται το νομικό καθεστώς που προσδιορίζει τη θέση του και τα καθήκοντά του (άρθρα 7 και 8).

Με το Κεφάλαιο Β' (άρθρα 9-20), υπό τον τίτλο «Εποπτική Αρχή», εισάγονται ρυθμίσεις σχετικά με την ΑΠΔΠΧ. Διά του άρθρου 9 η Αρχή, η οποία συνεστήθη με τον ν. 2472/1997, ορίζεται ως εποπτεύουσα Αρχή για την εφαρμογή των διατάξεων του ΓΚΠΔ, του ίδιου του ν. 4624/2019, καθώς και άλλων ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Εν συνεχεία, καθορίζονται εκ νέου οι αρμοδιότητες της Αρχής (άρθρο

⁷¹ Βλ. πρακτικά συνεδρίασης της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης της ΒτΕ, της 23ης Αυγούστου 2019, διαθέσιμα σε https://www.hellenicparliament.gr/Koinovouleftikes-Epitropes/Synedriaseis?met_id=334fabd7-40a2-4eee-bd4f-aab2008fd361. Βλ. επίσης πρακτικά της συνεδρίασης της Ολομέλειας της ΒτΕ, της 26ης Αυγούστου 2019, διαθέσιμα σε <https://www.hellenicparliament.gr/Praktika/Synedriaseis-Olomeleias?sessionRecord=fc49ffd4-f225-4b76-b71d-aab501436c91>.

⁷² Όλα τα άρθρα του νόμου αφορούν στην προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, πλην του άρθρου 86, το οποίο αφορά στην άρση των περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και την κίνηση κεφαλαίων και εντάχθηκε στο σχέδιο νόμου με τροπολογία.

10) καθώς και ζητήματα ως προς τη λειτουργική ανεξαρτησία και τα κωλύματα και ασυμβίβαστα των μελών της (άρθρα 11 και 12). Με το άρθρο 13 ορίζονται τα καθήκοντα της Αρχής και με το άρθρο 14 ρυθμίζεται η υποβολή ετήσιας έκθεσης δραστηριότητας στον Πρόεδρο της ΒτΕ και τον Πρωθυπουργό. Περαιτέρω, προβλέπονται, ιδίως, οι αρμοδιότητες της Αρχής κατά την άσκηση των καθηκόντων της (άρθρο 15), τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μελών της, τόσο κατά την άσκηση των καθηκόντων τους όσο και μετά τη λήξη της θητείας τους (άρθρο 16), η δυνατότητα λειτουργίας της Αρχής ως μονοπρόσωπου οργάνου και οι συνεδριάσεις της κατά τμήματα και εν Ολομελεία, η κατάρτιση κανονισμού λειτουργίας και η διαδικασία έγκρισης του κώδικα δεοντολογίας των μελών και του προσωπικού της (άρθρο 17). Τέλος, μεταξύ άλλων, ρυθμίζονται ζητήματα ως προς το προσωπικό της Αρχής, η έκδοση, διά προεδρικού διατάγματος, του Οργανισμού της Αρχής (άρθρο 18), ζητήματα σχετικά με την κατάρτιση και εκτέλεση του προϋπολογισμού της (άρθρο 19), καθώς και η διαδικασία δικαστικής προσβολής των κανονιστικών και ατομικών διοικητικών πράξεων που εκδίδονται από την Αρχή, και ο τρόπος δικαστικής και εξώδικης εκπροσώπησής της (άρθρο 20).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Γ' (άρθρα 21-42) θεσπίζονται συμπληρωματικά μέτρα κατ' εξουσιοδότηση των σχετικών διατάξεων του ΓΚΠΔ. Ειδικότερα, μεταξύ άλλων, ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν τη συγκατάθεση ανηλίκου για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατά την προσφορά υπηρεσιών της κοινωνίας των πληροφοριών απευθείας σε αυτόν (άρθρο 21). Περαιτέρω, ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ειδικών κατηγοριών (άρθρο 22), γενετικών δεδομένων (άρθρο 23), την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για άλλους σκοπούς από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς (άρθρα 24 και 25), καθώς και ζητήματα σχετικά με τη διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από δημόσιους φορείς (άρθρο 26). Επιπλέον, ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο των σχέσεων απασχόλησης (άρθρο 27), της ελευθερίας της έκφρασης και πληροφόρησης, συμπεριλαμβανομένης της επεξεργασίας τους για δημοσιογραφικούς σκοπούς και για σκοπούς ακαδημαϊκής, καλλιτεχνικής ή λογοτεχνικής έκφρασης (άρθρο 28), για σκοπούς αρχειοθέτησης για λόγους δημόσιου συμφέροντος (άρθρο 29), όπως, επίσης, για σκοπούς επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας ή συλλογής και τήρησης στατιστικών στοιχείων (άρθρο 30). Εν συνεχεία, θεσπίζονται περιορισμοί όσον αφορά την υποχρέωση ενημέρωσης του υποκειμένου

των δεδομένων όταν τα δεδομένα συλλέγονται από το ίδιο το υποκείμενο των δεδομένων (άρθρο 31), όπως και όταν τα δεδομένα δεν συλλέγονται από αυτό (άρθρο 32). Με το άρθρο 33 τίθενται περιορισμοί όσον αφορά το δικαίωμα πρόσβασης του υποκειμένου των δεδομένων στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν, και θεσπίζεται εξαίρεση ως προς την υποχρέωση ανακοίνωσης από τον υπεύθυνο επεξεργασίας προς το υποκείμενο των δεδομένων της παραβίασης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (άρθρο 33). Επίσης, θεσπίζονται περιορισμοί του δικαιώματος του υποκειμένου των δεδομένων ως προς τη διαγραφή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν (άρθρο 34) και του δικαιώματος εναντίωσής του έναντι δημόσιου φορέα (άρθρο 35). Εξ άλλου, ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν στη διασφάλιση της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του προσωπικού της ΕΥΠ (άρθρο 36), καθώς και ζητήματα που αφορούν τη διαπίστευση των φορέων πιστοποίησης των υπευθύνων επεξεργασίας ή των εκτελούντων την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (άρθρο 37). Τέλος, μεταξύ άλλων, καθορίζονται οι ποινικές (άρθρο 38) και διοικητικές (άρθρο 39) κυρώσεις που επιβάλλονται στους παραβάτες των ρυθμίσεων του νόμου, ορίζεται το αρμόδιο δικαστήριο στο οποίο εισάγονται οι αγωγές του υποκειμένου των δεδομένων κατά του υπευθύνου επεξεργασίας ή του εκτελούντος την επεξεργασία (άρθρο 40) και παρέχεται στο υποκείμενο των δεδομένων το δικαίωμα, σε περίπτωση που θεωρεί ότι κατά την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορά παραβιάζεται ο ΓΚΠΔ ή οι διατάξεις του Κεφαλαίου Γ', να αναθέτει την εκπροσώπησή του σε άλλους φορείς (μη κερδοσκοπικούς, οργανισμούς, σωματεία κ.λπ.) υπό ορισμένες προϋποθέσεις (άρθρο 41). Τέλος, με το άρθρο 42 ρυθμίζονται θέματα που αφορούν στην πρόσβαση του κοινού σε έγγραφα, όταν περιεχόμενό τους αποτελούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Δ' (άρθρα 43-82), το οποίο διαρθρώνεται σε 7 επιμέρους Τμήματα, ενσωματώνεται στην ελληνική έννομη τάξη η Οδηγία 2016/680. Ειδικότερα, στο Τμήμα Ι (άρθρα 43-45) περιλαμβάνονται οι ορισμοί των τεχνικών όρων του Κεφαλαίου και καθορίζονται οι γενικές αρχές και το πεδίο εφαρμογής των σχετικών διατάξεων. Στο Τμήμα ΙΙ (άρθρα 46-52) ορίζονται οι νομικές βάσεις της δυνατότητας επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είτε για σκοπό διαφορετικό από εκείνον για τον οποίο έχουν συλλεχθεί είτε για σκοπούς επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας. Περαιτέρω, ρυθμίζεται η διαδικασία παροχής συγκατάθεσης από το υποκείμενο των δεδομένων και καθιερώνεται η υποχρέωση

διατήρησης της εμπιστευτικότητας από όσους απασχολούνται με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Αντικείμενο του Τμήματος III (άρθρα 53-59) αποτελεί η κατοχύρωση μίας σειράς δικαιωμάτων του υποκειμένου των δεδομένων, όπως, ιδίως, η ενημέρωσή του όταν η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιείται υπό συνθήκες μυστικότητας, η διόρθωση ανακριβών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν και η δυνατότητα καταγγελίας ενώπιον της αρμόδιας εποπτικής αρχής των περιπτώσεων παραβίασης των δικαιωμάτων του. Διά των ρυθμίσεων του Τμήματος IV (άρθρα 60-74) καθορίζονται οι υποχρεώσεις τόσο του υπευθύνου επεξεργασίας όσο και του εκτελούντος την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Εν συνεχεία, στο Τμήμα V (άρθρα 75-78) ορίζονται οι προϋποθέσεις διαβίβασης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε αρχές τρίτων χωρών ή σε διεθνείς οργανισμούς, ενώ το Τμήμα VI (άρθρο 79) καθιερώνει την υποχρέωση της Αρχής να συνεργάζεται με τις εποπτικές αρχές των υπόλοιπων κρατών μελών της ΕΕ. Το Κεφάλαιο Δ΄ ολοκληρώνεται με το Τμήμα VII (άρθρα 80-82), το οποίο προβλέπει την επιβολή ποινικών και διοικητικών κυρώσεων στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι αρμόδιες αρχές, ως υπεύθυνοι επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, παραβιάζουν τις υποχρεώσεις τους.

Τέλος, το Κεφάλαιο Ε΄ (άρθρα 83-87) περιέχει μεταβατικές και καταργούμενες διατάξεις και ορίζει την έναρξη ισχύος των διατάξεων του νόμου.

Οι εθνικές ρυθμίσεις εντοπίζονται στη συντριπτική πλειοψηφία τους στο Κεφάλαιο Α΄ - Γενικές Διατάξεις (άρθρα 1-8), στο Κεφάλαιο Β΄ - Εποπτική Αρχή (άρθρα 9-20) και στο Κεφάλαιο Γ΄ - Συμπληρωματικά Μέτρα Εφαρμογής του ΓΚΠΔ (άρθρα 21-42), με το Κεφάλαιο Δ΄ να αφορά την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2016/680 (άρθρα 43-82). Ο παλαιότερος ν. 2472/1997 καταργείται, για λόγους ασφάλειας δικαίου, σαφήνειας και συνεκτικότητας των ρυθμίσεων του νέου νόμου, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, όπως των ορισμών που περιέχει στο άρθρο 2 και της προβλεπόμενης ρύθμισης για ανακοίνωση και δημοσιοποίηση προσωπικών δεδομένων σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες.

3. ΟΙ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΗ – ΚΡΙΣΙΜΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Στον ν. 4624/2019 ο νομοθέτης αξιοποιεί τις «ρήτρες ανοίγματος» που προβλέπει ο ΓΚΠΔ και θεσπίζει διατάξεις, οι οποίες στοχεύουν στη μέγιστη προστασία των πολιτών έναντι της επεξεργασίας των προσωπικών τους δεδομένων. Περαιτέρω, ο εθνικός νομοθέτης αξιοποιεί την ευχέρεια που του παρέχει ο ΓΚΠΔ ως προς την

έκταση των εξαιρέσεων⁷³ αλλά και ως προς τη ρύθμιση ειδικών περιπτώσεων επεξεργασίας, όπως η επεξεργασία των δεδομένων στο πλαίσιο της απασχόλησης ή για τους σκοπούς της επιστημονικής έρευνας, με στόχο να εξειδικεύσει και να συμπληρώσει τις ρυθμίσεις του ενωσιακού δικαίου, κατά τρόπο ώστε να ενισχύεται η προστασία των φυσικών προσώπων.

Σε αυτή την κατεύθυνση κινούμενος, ο εθνικός νομοθέτης προέβη στη θέσπιση των αναγκαίων ρυθμίσεων, ούτως ώστε η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα να ρυθμίζεται με τρόπο που να προδιαγράφεται ένα υψηλό επίπεδο προστασίας, το οποίο ωστόσο εναρμονίζεται με τη δυνατότητα επίτευξης των νόμιμων στόχων αναφορικά με την πρόληψη, διερεύνηση, ανίχνευση ή δίωξη ποινικών αδικημάτων και την εκτέλεση ποινικών κυρώσεων και την προστασία της δημόσιας ασφάλειας⁷⁴.

Αντίστοιχη είναι η κανονιστική επιλογή ως προς την ενσωμάτωση της Οδηγίας, οι ρυθμίσεις της οποίας επιτρέπουν την οικοδόμηση ενός ισχυρού και συνεκτικότερου πλαισίου προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όταν αυτά γίνονται αντικείμενο επεξεργασίας από τις αρμόδιες αρχές του κράτους για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, διακρίβωσης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων, περιλαμβανομένης της προστασίας από απειλές κατά της δημόσιας ασφάλειας και της αποτροπής τους. Καθώς η Οδηγία δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίσουν ισχυρότερες διασφαλίσεις από αυτές που προβλέπονται στην Οδηγία για την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των υποκειμένων των δεδομένων⁷⁵, η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ρυθμίζεται με τρόπο ώστε να προδιαγράφεται ένα υψηλό επίπεδο προστασίας.

Ακολούθως επιχειρείται ανάλυση των σημαντικότερων διατάξεων του νόμου και διατυπώνονται επιφυλάξεις και προβληματισμοί επί κρίσιμων ζητημάτων που ανακύπτουν.

3.1. ΤΟ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Το ουσιαστικό πεδίο εφαρμογής του ν. 4624/2019 ρυθμίζεται στο άρθρο 2 του νόμου, σύμφωνα με το οποίο «οι διατάξεις του παρόντος εφαρμόζονται στην, εν όλω ή εν

⁷³ Βλ. άρθρο 23 ΓΚΠΔ και αιτιολογική έκθεση νόμου.

⁷⁴ Βλ. αιτιολογική έκθεση ν. 4624/2019.

⁷⁵ Βλ. αιτιολογική σκέψη 15 Οδηγίας.

μέρει, αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, καθώς και στη μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία τέτοιων δεδομένων, τα οποία περιλαμβάνονται ή πρόκειται να περιληφθούν σε σύστημα αρχειοθέτησης από: α) δημόσιους φορείς ή β) ιδιωτικούς φορείς, εκτός και εάν η επεξεργασία πραγματοποιείται από φυσικό πρόσωπο στο πλαίσιο αποκλειστικά προσωπικής ή οικιακής δραστηριότητας^{76 77}.».

Το άρθρο 2 του ν. 4624/2019 έχει ως σημείο αναφοράς το αντίστοιχο άρθρο του ΓΚΠΔ. Ο Κανονισμός όμως στην παρ. 2 του άρθρου 2 διευκρινίζει ότι οι διατάξεις του δεν εφαρμόζονται στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα α) στο πλαίσιο δραστηριότητας, η οποία δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης (λ.χ. εθνική ασφάλεια⁷⁸), β) από τα κράτη μέλη κατά την άσκηση δραστηριοτήτων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κεφαλαίου 2 του τίτλου V της ΣΕΕ (κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας της Ένωσης)⁷⁹ και γ) από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, της διερεύνησης, της ανίχνευσης ή της δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων, συμπεριλαμβανόμενης της προστασίας και πρόληψης έναντι κινδύνων που απειλούν τη δημόσια ασφάλεια⁸⁰.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι το ουσιαστικό πεδίο εφαρμογής του νόμου είναι ευρύτερο από το ουσιαστικό πεδίο εφαρμογής του ΓΚΠΔ, δεδομένου ότι σε αυτό περιλαμβάνονται και δραστηριότητες που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, όπως είναι η εθνική ασφάλεια. Άλλωστε, ο ΓΚΠΔ δεν θα μπορούσε να θεσπίσει ρυθμίσεις για τους παραπάνω τομείς, δεδομένου ότι αυτοί, απτόμενοι άμεσα της συνταγματικής ταυτότητας των κρατών μελών, εξαιρούνται του

⁷⁶ Ως τέτοια δραστηριότητα, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου (σελ. 4), «νοείται εκείνη που αναφέρεται στο ιδιωτικό πεδίο δράσης ενός προσώπου ή μιας οικογένειας, δηλαδή εκείνη που δεν εμπίπτει στην επαγγελματική δραστηριότητα και δεν έχει ως σκοπό ή αποτέλεσμα τη συστηματική διαβίβαση ή τη διάδοση δεδομένων σε τρίτους, όπως λ.χ. η αλληλογραφία, η τήρηση αρχείου διευθύνσεων ή κοινωνική δικτύωση ή και η επιγραμμική δραστηριότητα που ασκείται στο πλαίσιο τέτοιων επεξεργασιών.».

⁷⁷ Το κριτήριο που υιοθέτησε το ΔΕΕ για να οριοθετήσει την εξαίρεση της προσωπικής και οικιακής επεξεργασίας ήταν η έκταση της προσβασιμότητας της πληροφορίας. Σύμφωνα με τη σκέψη 47 της απόφασης “Criminal proceedings against Bodil Lindqvist” (C-101/01, 6 Νοεμβρίου 2003), η εξαίρεση αυτή θα πρέπει να περιοριστεί σε δραστηριότητες που αφορούν την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή των προσώπων, περίπτωση που δεν συντρέχει όταν η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων συνίσταται στην ανάρτηση στο διαδίκτυο ώστε τα δεδομένα να είναι προσιτά σε ένα απροσδιόριστο αριθμό προσώπων. Διαθέσιμη σε <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62001CJ0101>.

⁷⁸ Βλ. αιτιολογική σκέψη 16 ΓΚΠΔ.

⁷⁹ Βλ. αιτιολογική σκέψη 16 ΓΚΠΔ.

⁸⁰ Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζεται η Οδηγία 2016/680. Βλ. και αιτιολογική σκέψη 19 ΓΚΠΔ.

πλαίσιου της ενωσιακής δικαιοταξίας. Μολαταύτα, τα κράτη μέλη δεν εμποδίζονται να εντάξουν κάποιους από αυτούς τους τομείς στο ουσιαστικό πεδίο εφαρμογής του ΓΚΠΔ, δια της χρήσης ρυθμίσεων του ΓΚΠΔ και σε αυτούς τους τομείς, παρέχοντας με αυτόν τον τρόπο υψηλότερο επίπεδο προστασίας.

3.2. ΤΟ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Το άρθρο 2 του ν. 4624/2019 ρυθμίζει, όπως αναλύθηκε στην προηγούμενη ενότητα, το ουσιαστικό πεδίο εφαρμογής του νόμου, το οποίο εντοπίζεται στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς. Εν συνεχεία, στο άρθρο 4, προσδιορίζεται η έννοια του δημοσίου και ιδιωτικού φορέα για τους σκοπούς του νόμου. Ως δημόσιος φορέας ορίζονται «οι δημόσιες αρχές, οι ανεξάρτητες και ρυθμιστικές διοικητικές αρχές, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού και τα νομικά πρόσωπα και οι επιχειρήσεις αυτών, οι κρατικές ή δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμοί, τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που ανήκουν στο κράτος ή επιχορηγούνται κατά 50% τουλάχιστον του ετήσιου προϋπολογισμού τους ή η διοίκησή τους ορίζεται από αυτό». Στον αντίποδα βρίσκεται η έννοια του ιδιωτικού φορέα, ο οποίος ορίζεται ως «το φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή η ένωση προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα, που δεν εμπίπτει στην έννοια του «δημόσιου φορέα»». Η διάκριση σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς και η διαφορετική μεταχείριση αυτών διαπνέει το σύνολο του νόμου. Ενδεικτικά αναφέρονται τα άρθρα 5 έως 8, 22, 24 έως 26, 31, 32, 39, ενώ στο Κεφάλαιο Δ' με το οποίο ενσωματώνεται στην εθνική έννομη τάξη η Οδηγία 2016/680, λόγω της φύσης του ρυθμιστικού της πεδίου, ο «δημόσιος φορέας» αναφέρεται ως «αρμόδια αρχή»⁸¹ ή «δημόσια αρχή»⁸².

Η χρήση των όρων «δημόσιος φορέας» και «ιδιωτικός φορέας» στο κείμενο του ν. 4624/2019 συνιστά συνειδητή επιλογή του νομοθέτη, προκειμένου να καταστεί ευχερής η εφαρμογή του νόμου^{83 84}. Ο ΓΚΠΔ, αν και κάνει σε αρκετά σημεία αναφορά σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς (ή σε δημόσια αρχή)⁸⁵, δεν επιφυλάσσει

⁸¹ Ενδεικτικά άρθρα 53, 58 και 71.

⁸² Ενδεικτικά άρθρα 54, 67 και 72.

⁸³ Βλ. αιτιολογική έκθεση νόμου, σελ. 5.

⁸⁴ Η διάκριση αυτή δεν απαντάται ούτε στον προϋχούσαντα ν. 2472/1997 ούτε στο αρχικό σχέδιο νόμου που τέθηκε σε διαβούλευση.

⁸⁵ Βλ. ενδεικτικά άρθρα 37, 27, 41 και 86 και αιτιολογικές σκέψεις 5, 19, 80, 92, 93, 108, 122, 128, 154 και 158.

διαφορετική μεταχείριση των μεν έναντι των δε⁸⁶, αλλά με τον τρόπο αυτό στοχεύει στην πληρότητα των θεσπιζόμενων ρυθμίσεων, έτσι ώστε να καλύπτεται το σύνολο του δημόσιου και ιδιωτικού βίου. Στον Κανονισμό χρησιμοποιούνται κυρίως οι όροι «υπεύθυνος επεξεργασίας», «εκτελών την επεξεργασία», «αποδέκτης» και «τρίτος», οι οποίοι εσωκλείουν στην έννοιά τους τόσο τους δημόσιους όσο και τους ιδιωτικούς φορείς⁸⁷. Όσον αφορά την Οδηγία 2016/680, χρησιμοποιείται κυρίως ο όρος «αρμόδια αρχή»⁸⁸, που είναι κατά κανόνα δημόσια αρχή, ο όρος «υπεύθυνος επεξεργασίας»⁸⁹, που είναι αποκλειστικά η αρμόδια αρχή, καθώς και οι όροι «εκτελών την επεξεργασία» και «αποδέκτης», οι οποίοι αφορούν τόσο δημόσιους όσο και ιδιωτικούς φορείς⁹⁰.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται από τον νομοθέτη στους δημόσιους φορείς⁹¹. Οι περισσότερες ρυθμίσεις του Κεφαλαίου Α' αλλά και αρκετές από τις ρυθμίσεις του Κεφαλαίου Γ' του ν. 4624/2019 απευθύνονται στους δημόσιους φορείς. Η βούληση του νομοθέτη να εστιάσει πρωτίστως στους δημόσιους φορείς και δευτερευόντως στους ιδιωτικούς προκύπτει και από τη διατύπωση του άρθρου 3 του νόμου, με το οποίο οριοθετείται το εδαφικό πεδίο εφαρμογής του νόμου⁹². Ενδεικτικά, με το άρθρο 5 θεσπίζεται νομική βάση επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από δημόσιους φορείς, κατ' αντιστοιχία με την περίπτωση ε' της παρ. 1 του άρθρου 6 του ΓΚΠΔ, η οποία σημειωτέον έχει εφαρμογή τόσο στους δημόσιους όσο και στους ιδιωτικούς φορείς, ενώ με τα άρθρα 6 έως 8 ρυθμίζονται θέματα ορισμού υπευθύνου προστασίας δεδομένων σε δημόσιους φορείς, κατ' επιταγή και προς ενσωμάτωση των

⁸⁶ Εξαίρεση συνιστά το άρθρο 83 παρ. 7, το οποίο αναλύεται στη συνέχεια.

⁸⁷ Βλ. άρθρο 4 περιπτώσεις 7, 8, 9 και 10.

⁸⁸ Βλ. άρθρο 3 περίπτωση 7.

⁸⁹ Βλ. άρθρο 3 περίπτωση 8.

⁹⁰ Βλ. άρθρο 3 περιπτώσεις 9 και 10.

⁹¹ Στην ελληνική έννομη τάξη χρησιμοποιείται κυρίως ο όρος «δημόσιος τομέας». Ο όρος «δημόσιος τομέας» και «ευρύτερος δημόσιος τομέας» απαντάται στα άρθρα 14 παρ. 9 και 103 παρ. 7 Σ και σε μεγάλο αριθμό νομοθετημάτων που ρυθμίζουν τμήματα της κρατικής οργάνωσης και δραστηριότητας. Περιλαμβάνει φορείς στην οργάνωση και δράση των οποίων ασκεί επιρροή το Δημόσιο. Η οριοθέτηση του δημόσιου τομέα έγινε με το άρθρο 9 παρ. 1 του ν. 1232/1982 (Α' 22), το οποίο ερμηνεύθηκε αυθεντικά με τη διάταξη του άρθρου 1 παρ. 6 του ν. 1256/1982 (Α' 65). Η έννοια του «δημόσιου τομέα» ορίζεται ευρύτερα ή στενότερα στα διάφορα νομοθετήματα, ανάλογα με το πλαίσιο οριοθέτησης του πεδίου εφαρμογής καθενός από αυτά. Από το 2014, όταν και ψηφίστηκε ο ν. 4270/2014 (Α' 143), και μετά, για την οριοθέτηση του δημόσιου τομέα γίνεται συνήθως αναφορά σε αυτόν τον νόμο, σύμφωνα με το άρθρο 14 του οποίου ο δημόσιος τομέας περιλαμβάνει τη Γενική Κυβέρνηση, τα εκτός αυτής νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, καθώς και τις εκτός αυτής δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμούς του Κεφαλαίου Α' του ν. 3429/2005 (Α' 314), ανεξαρτήτως εάν έχουν εξαιρεθεί από την εφαρμογή του.

⁹² Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου «[ο]ι διατάξεις του παρόντος εφαρμόζονται στους δημόσιους φορείς» και υπό προϋποθέσεις και στους ιδιωτικούς.

άρθρων 32 έως 34 της Οδηγίας 2016/680. Επιπλέον, με το άρθρο 24 ρυθμίζεται η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για άλλους σκοπούς από δημόσιους φορείς και με το άρθρο 26 το πλαίσιο διαβίβασης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από δημόσιους φορείς.

Η επιλογή του εθνικού νομοθέτη να αποστεί από την ενιαία γραμμή αντιμετώπισης των δημοσίων και ιδιωτικών φορέων από το ευρωπαϊκό δίκαιο και να προβεί σε αυτή τη διάκριση δεν επικροτήθηκε από την πλειονότητα του ακαδημαϊκού κόσμου⁹³, ενώ ήγειρε αντιδράσεις και κατά τη δημόσια διαβούλευση του νομοσχεδίου, όπου διατυπώθηκαν αρκετά σχόλια. Στην έκθεση επί της δημόσιας διαβούλευσης που συνοδεύει τον νόμο⁹⁴, διατυπώνονται επιφυλάξεις ως προς την ορθότητα της ρύθμισης, οι οποίες συνοψίζονται αφενός σε μία άκριτη μεταφορά διατάξεων του γερμανικού νόμου, ο οποίος όμως εντάσσεται σε άλλη έννομη τάξη με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στοιχεία και ένα πλαίσιο διατάξεων για τα προσωπικά δεδομένα που μπορεί να εγγυηθεί την πλήρη προστασία των προσωπικών δεδομένων, και αφετέρου σε μία διάκριση που ενδεχομένως εγκυμονεί κινδύνους μεροληπτικής μεταχείρισης.

Κατ' αρχάς, να σημειωθεί ότι η διάκριση αυτή δεν έρχεται σε αντίθεση με τον ΓΚΠΔ, αφού κάτι τέτοιο είναι επιτρεπτό βάσει σχετικής δυνατότητας που παρέχεται στον εθνικό νομοθέτη από το άρθρο 4 περίπτωση 7 του Κανονισμού^{95 96}. Ο ΓΚΠΔ, ακόμα, καταλείπει στο άρθρο 83 παρ. 7 τη διακριτική ευχέρεια στους εθνικούς νομοθέτες να καθορίζουν τους κανόνες για το εάν και σε ποιο βαθμό διοικητικά πρόστιμα μπορεί να επιβάλλονται σε δημόσιες αρχές και φορείς που έχουν συσταθεί στο εν λόγω κράτος μέλος⁹⁷.

⁹³ Ενδεικτικά: Κώστας Μποτόπουλος, «Προσωπικά και μαζί ... δημόσια» και «Γιατί πρέπει να αλλάξει ο νόμος για τα προσωπικά δεδομένα», διαθέσιμα σε <https://www.euro2day.gr/specials/opinions/article/1695613/prosopika-kai-mazi-dhmosia.html> και <https://www.euro2day.gr/specials/opinions/article/2005418/giati-prepei-na-allaxei-o-nomos-gia-ta-prosopika-d.html>, αντίστοιχα. Επίσης, Φερενίκη – Παναγοπούλου Κουντατζή, «Συνταγματική θεώρηση του νόμου περί προστασίας δεδομένων», ο.π., σελ. 333 και «Νόμος 4624/2019 και Εφαρμογή GDPR: Πολλά υποσχόμενος, αλλά παράλληλα καθυστερημένος», διαθέσιμο σε <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/nomos-4624-2019-kai-efarmogi-gdpr-polla-yposchomenos-alla-parallila-kathysterimenos/>.

⁹⁴ Διαθέσιμη σε https://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=8d0512bc-425f-4f84-a682-aab10143d2d6.

⁹⁵ Βλ. γνωμοδότηση 1/2020 ΑΠΔΠΧ, σελ. 6.

⁹⁶ Άρθρο 4 περίπτωση 7 ΓΚΠΔ: ««υπεύθυνος επεξεργασίας»: το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία ή άλλος φορέας που, μόνα ή από κοινού με άλλα, καθορίζουν τους σκοπούς και τον τρόπο της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα: όταν οι σκοποί και ο τρόπος της επεξεργασίας αυτής καθορίζονται από το δίκαιο της Ένωσης ή το δίκαιο κράτους μέλους, ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή τα ειδικά κριτήρια για τον διορισμό του μπορούν να προβλέπονται από το δίκαιο της Ένωσης ή το δίκαιο κράτους μέλους»».

⁹⁷ Ανάλυση του θέματος στην ενότητα 3.13.2.

Εξάλλου, η εν λόγω διάκριση συμπλέει και με τις Κατευθυντήριες Γραμμές της Ομάδας του άρθρου 29⁹⁸. Πιο συγκεκριμένα, όπως επισημαίνεται στις Κατευθυντήριες Γραμμές σχετικά με τους υπευθύνους προστασίας δεδομένων⁹⁹, «[ο] ΓΚΠΔ δεν ορίζει τι συνιστά “δημόσια αρχή” ή “δημόσιο φορέα”. Η Ομάδα του άρθρου 29 εκτιμά ότι η έννοια αυτή πρέπει να προσδιορίζεται από τα εθνικά δίκαια. Συνεπώς, δημόσιες αρχές και δημόσιοι φορείς είναι μεν, μεταξύ άλλων, οι εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές, όμως στη συγκεκριμένη έννοια, δυνάμει των ισχυουσών διατάξεων των εθνικών δικαίων, περιλαμβάνονται κατά κανόνα και διάφοροι άλλοι φορείς δημοσίου δικαίου.». Στο σημείο αυτό, οι Κατευθυντήριες Γραμμές παραπέμπουν στους ορισμούς του «φορέα του δημόσιου τομέα» και του «οργανισμού δημοσίου δικαίου», οι οποίοι περιλαμβάνονται στο άρθρο 2 παρ. 1 και 2 της Οδηγίας 2003/98/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Νοεμβρίου 2003, για την περαιτέρω χρήση πληροφοριών του δημόσιου τομέα¹⁰⁰, και επισημαίνει ότι «η εκπλήρωση δημόσιου καθήκοντος και η άσκηση δημόσιας εξουσίας είναι δυνατή όχι μόνο από δημόσιες αρχές ή δημόσιους φορείς, αλλά και από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, σε διάφορους τομείς που απορρέουν από τους εθνικούς κανονισμούς κάθε κράτους μέλους, όπως οι υπηρεσίες δημόσιων μεταφορών, η ύδρευση και η παροχή ενέργειας, οι οδικές υποδομές, η δημόσια ραδιοτηλεόραση, η κατασκευή εργατικών κατοικιών, ή πειθαρχικά όργανα για νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα».

Πέραν των ανωτέρω, ο εθνικός νομοθέτης προέβη στη διάκριση αυτή εμφανώς έντονα επηρεασμένος από τον αντίστοιχο γερμανικό νόμο^{101 102 103}. Η

⁹⁸ Η Ομάδα του άρθρου 29 (ακριβής τίτλος: «Ομάδα προστασίας των προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα»), η οποία συνεστήθη με το άρθρο 29 της Οδηγίας 95/46/EK χειριζόταν θέματα σχετικά με την προστασία της ιδιωτικής ζωής και των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα έως τις 25 Μαΐου 2018 (έναρξη ισχύος του ΓΚΠΔ), οπότε και την διαδέχτηκε το ΕΣΠΔ.

⁹⁹ Διαθέσιμο https://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,209399&_dad=portal&_schema=PORTAL.

¹⁰⁰ Ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με τον ν. 3448/2006 (Α' 57).

¹⁰¹ Bundesdatenschutzgesetz (BDSG), Gesetz zum Schutz vor Mißbrauch personenbezogener Daten bei der Datenverarbeitung. Η Γερμανία υπήρξε η πρώτη χώρα που ψήφισε νόμο για την εφαρμογή του ΓΚΠΔ. Ο εν λόγω νόμος δημοσιεύτηκε τον Ιούλιο του 2017 και τέθηκε σε ισχύ στις 25 Μαΐου 2018. Βλ. McCullagh K., Tambou, O., Bourton S. (Eds): National Adaptations of the GDPR, Collection Open Access Book, Blogdroiteuropeen, Luxembourg February 2019, σελ. 29, διαθέσιμο σε <https://blogdroiteuropeen.com/2019/02/27/open-access-book-on-national-adaptations-of-the-gdpr-mc-cullagh-tambou-bourton-eds/>

¹⁰² Βλ. και άρθρο του Βαγγέλη Παπακωνσταντίνου (μέλος της δεύτερης νομοπαρασκευαστικής επιτροπής), «Εθνικός νόμος για τα προσωπικά δεδομένα: Η αρχή, και όχι το τέλος της διαδρομής», ο.π., ο οποίος παραδέχεται πως ο γερμανικός νόμος αποτέλεσε σημείο αναφοράς για τη νομοπαρασκευαστική επιτροπή.

χαρακτηριστική καθυστέρηση στην υιοθέτηση των αναγκαίων ρυθμίσεων για τη συμπλήρωση/εξειδίκευση του ΓΚΠΔ και την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2016/680, ανάγκασαν τον Έλληνα νομοθέτη να στραφεί σε μία άλλη έννομη τάξη, πιο ώριμη στον τομέα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, από την οποία θα μπορούσε να αντλήσει χρήσιμες πληροφορίες, ενδεχομένως και διατυπώσεις που θα καθιστούσαν το νομοπαρασκευαστικό έργο λιγότερο χρονοβόρο και περισσότερο λυσιτελές. Στην προσπάθειά του αυτή, η επιλογή προσφυγής στο γερμανικό δίκαιο κάθε άλλο παρά τυχαία μπορεί να θεωρηθεί, δεδομένου ότι η γερμανική παράδοση στον τομέα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων ανατρέχει αρκετά χρόνια πίσω στο παρελθόν¹⁰⁴, ενώ και τα πορίσματα της γερμανικής νομικής επιστήμης έχουν συντελέσει στην καταξίωση του γερμανικού νομικού πλαισίου προστασίας των προσωπικών δεδομένων στο διεθνές νομικό στερέωμα.

Εκ του αποτελέσματος, όμως, η διάκριση μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, όπως αυτή αποτυπώνεται στο κείμενο του νόμου, εγκαθιδρύει ένα καθεστώς δύο ταχυτήτων ενώ εγείρει και σημαντικές ανησυχίες μεροληπτικής αντιμετώπισης υπέρ των δημοσίων φορέων¹⁰⁵. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η ευνοϊκή μεταχείριση των δημοσίων φορέων έναντι των ιδιωτικών κατά την επιβολή διοικητικών κυρώσεων για τις ίδιες κατηγορίες παραβάσεων¹⁰⁶. Μία ακόμα ευνοϊκή ρύθμιση υπέρ των δημοσίων φορέων εντοπίζεται στην παρ. 5 του άρθρου 6 του νόμου, σύμφωνα με την οποία ο δημόσιος φορέας εξαιρείται από την κατ' άρθρο 37 παρ. 7 του ΓΚΠΔ υποχρέωση δημοσιοποίησης και ανακοίνωσης, με οποιονδήποτε τρόπο, των στοιχείων του υπευθύνου προστασίας δεδομένων στην ΑΠΔΠΧ, όταν αυτό δεν επιτρέπεται για λόγους εθνικής ασφάλειας ή λόγω τήρησης του καθήκοντος εχεμύθειας (εμπιστευτικότητα) που προβλέπεται από τον νόμο. Η επιλογή αυτή μάλιστα έρχεται σε ευθεία αντίθεση με την προαναφερθείσα διάταξη του ΓΚΠΔ καθώς και με τη διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 32 της Οδηγίας 2016/680, ενώ δεν

¹⁰³ Στην αντίκρουση όμως σωρείας σχολίων που διατυπώθηκαν στη δημόσια διαβούλευση του σχεδίου νόμου και έθιγαν το ζήτημα της άκριτης υιοθέτησης του γερμανικού μοντέλου, ακόμα και της πιστής αντιγραφής διατάξεων του αντίστοιχου γερμανικού νόμου, το επισπεύδον το σχέδιο νόμου Υπουργείο σχολίασε : «Με το ΣχΝ λαμβάνονται μέτρα εφαρμογής του ΓΚΠΔ και ενσωματώνεται η Οδηγία (ΕΕ) 2916/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Οι παρατηρήσεις περί αντιγραφής του γερμανικού νόμου δεν ευσταθούν, δοθέντος ότι το ΣχΝ έχει ως βάση του την ενωσιακή νομοθεσία.». Βλ. αιτιολογική έκθεση του νόμου, σελ. 158.

¹⁰⁴ Είναι χαρακτηριστικό ότι ο πρώτος νόμος για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θεσμοθετήθηκε από το Γερμανικό Κρατίδιο της Έσσης το 1970.

¹⁰⁵ Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουντατζή, «Νόμος 4624/2019 και Εφαρμογή GDPR: Πολλά υποσχόμενος, αλλά παράλληλα καθυστερημένος», ο.π.

¹⁰⁶ Ανάλυση του θέματος γίνεται στην ενότητα 3.13.2.

βρίσκει έρεισμα σε κάποια «ρήτρα ανοίγματος» του ΓΚΠΔ ή σε άλλη διάταξη της Οδηγίας¹⁰⁷.

Η θέσπιση ευνοϊκών ρυθμίσεων υπέρ των δημοσίων φορέων, τόσο κατά παράβαση των κανόνων του ευρωπαϊκού δικαίου όσο και σε εκτέλεση αυτών, χωρίς ωστόσο ρητά εκπεφρασμένο και ειδικά αιτιολογημένο δικαιοπολιτικό έρεισμα¹⁰⁸, δεν απηχούν το αίτημα του ΓΚΠΔ και της Οδηγίας για ομοιόμορφη εφαρμογή του δικαίου των προσωπικών δεδομένων, ενώ θέτουν εκποδών και την προσπάθεια εγκαθίδρυσης ενός συνεκτικού πλαισίου προστασίας του ατόμου. Πυρήνας του ευρωπαϊκού δικαίου προστασίας των προσωπικών δεδομένων είναι το κάθε φυσικό πρόσωπο, ανεξαρτήτως του ποιος απειλεί ή παραβιάζει τα δικαιώματά του. Το αν η απειλή ή ο κίνδυνος προέρχεται από δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα δεν έχει και δεν δημιουργεί έννομες συνέπειες και πάντως δεν δικαιολογεί διαφοροποιήσεις του επιπέδου προστασίας, πέραν των ειδικών εξαιρέσεων που προβλέπονται από το ίδιο το ευρωπαϊκό δίκαιο.

Προς επίρρωση των ανωτέρω, ασφαλώς και δεν θα πρέπει να θεωρείται τυχαία η συχνή αναφορά του ΓΚΠΔ και της Οδηγίας σε μια «δημοκρατική κοινωνία»¹⁰⁹. Δημοκρατική είναι πρωτίστως η κοινωνία στην οποία το κράτος (οι κατά τον νόμο «δημόσιοι φορείς») δεν οφείλει μικρότερο σεβασμό στους πολίτες του από τους «ιδιωτικούς φορείς»¹¹⁰. Αντιθέτως, μάλιστα, σύμφωνα με το Σύνταγμα, τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων του ατόμου, τα οποία τελούν υπό την εγγύηση του κράτους. Πρωταρχικός μάλιστα αποδέκτης της συνταγματικής επιταγής του άρθρου 25 παρ. 1 εδάφιο β' Σ είναι ο νομοθέτης, αφού ο νόμος αποτελεί την κύρια μορφή συγκεκριμενοποίησης και ανάπτυξης των θεμελιωδών δικαιωμάτων¹¹¹.

Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι η προσφυγή στο γερμανικό δίκαιο δεν στέφτηκε με ιδιαίτερη επιτυχία, καθώς οι σχετικές ρυθμίσεις του νόμου έφεραν στην επιφάνεια προβλήματα που δεν εντοπίστηκαν εξ αρχής. Η αναζήτηση λύσεων και προτύπων σε άλλες έννομες τάξεις είναι ιδιαίτερα χρήσιμη και πολλές φορές μία δάνεια εμπειρία αυτού του είδους σε μία νομοπαρασκευαστική διαδικασία μπορεί να επιλύσει πολλά

¹⁰⁷ Βλ. και γνωμοδότηση υπ' αριθμ. 1/2020 ΑΠΔΠΧ, σελ. 9-10.

¹⁰⁸ Βλ. άρθρο 39 ν. 4624/2019.

¹⁰⁹ Βλ. αιτιολογικές σκέψεις 19, 50, 73 και 153 και άρθρα 6 παρ. 4 και 23 παρ. 1 ΓΚΠΔ. Βλ. επίσης, αιτιολογικές σκέψεις 26 και 44 και άρθρα 13 παρ. 3, 15 παρ. 1 και 16 παρ. 4 Οδηγίας.

¹¹⁰ Κώστας Μποτόπουλος, «Προσωπικά και μαζί ... δημόσια», ο.π.

¹¹¹ Χαράλαμπος Ανθόπουλος, Ερμηνεία άρθρου 25 Σ, σε «Σύνταγμα κατ' άρθρο ερμηνεία», Φ. Σπυρόπουλος, Ξ. Κοντιάδης, Χ. Ανθόπουλος, Γ. Γεραπετρίτης, ο.π., σελ. 695.

ζητήματα. Ωστόσο, η άκρατη και άκριτη –ενδεχομένως και μηχανιστική πολλές φορές¹¹²– υιοθέτηση νομικών μοντέλων που χρησιμοποιούν άλλα κράτη εγκυμονεί σημαντικούς κινδύνους. Εν προκειμένω, πόσο μάλλον όταν παραγνωρίζεται το γεγονός ότι, ιδίως στη Γερμανία, το πλαίσιο προστασίας προσωπικών δεδομένων συντίθεται από ένα σύνολο διατάξεων –τόσο σε ομοσπονδιακό επίπεδο όσο και σε επίπεδο νομοθεσιών κρατιδίων– με πληθώρα ειδικών ρυθμίσεων, που μπορεί να εγγυηθεί την πλήρη προστασία του ατόμου.

3.3. ΤΟ ΝΕΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΑΠΔΠΧ

Η ενσωμάτωση της Οδηγίας 95/46/EK στις εθνικές έννομες τάξεις υποχρέωνε τα κράτη μέλη να προβούν στη σύσταση μιας ανεξάρτητης «Αρχής Ελέγχου»¹¹³, η οποία θα ασκούσε τον έλεγχο της ορθής εφαρμογής της Οδηγίας και, επιπλέον, θα είχε αρμοδιότητες ελεγκτικής, γνωμοδοτικής και κανονιστικής φύσης επί θεμάτων που σχετιζόνταν με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Στη χώρα μας, το ρόλο αυτό κλήθηκε να αναλάβει η ΑΠΔΠΧ, η οποία συνεστήθη, ως ανεξάρτητη δημόσια αρχή, με το άρθρο 15 του ν. 2472/1997. Αποστολή της Αρχής ήταν η εποπτεία της εφαρμογής του ιδρυτικού της νόμου, καθώς και άλλων ρυθμίσεων που αφορούσαν στην προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001, η ΑΠΔΠΧ κατοχυρώθηκε και συνταγματικά με τα άρθρα 9Α και 101Α Σ. Η θέσπιση των Ανεξάρτητων Αρχών σε συνταγματικό επίπεδο εντασσόταν στο πλαίσιο κατοχύρωσης νέων θεσμικών εγγυήσεων για νέα δικαιώματα ή για νέες απειλές εναντίον κλασσικών δικαιωμάτων. Για την αναγωγή της θεσμικής κατοχύρωσης της Αρχής στην κορωνίδα του δικαϊκού μας συστήματος σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η ανακήρυξη του ΧΘΔΕΕ, στη Νίκαια τον Δεκέμβριο του 2000, από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και

¹¹² Στο σχέδιο νόμου που αναρτήθηκε προς δημόσια διαβούλευση από τη δεύτερη νομοπαρασκευαστική επιτροπή γίνεται στην παρ. 1 του άρθρου 27 αναφορά σε συμβούλια εργαζομένων, θεσμός ο οποίος δεν υφίσταται στο ελληνικό εργατικό δίκαιο, ενώ απαντάται και ο όρος «κοινό καλό», στο άρθρο 22 παρ. 2 περίπτωση γ', που δεν είναι οικείος στην ελληνική πραγματικότητα. Οι παραπάνω αστοχίες εντοπίστηκαν και διορθώθηκαν έγκαιρα προ της ψήφισης του νόμου.

¹¹³ Βλ. άρθρο 28 Οδηγίας «Κάθε κράτος μέλος προβλέπει ότι μία ή περισσότερες δημόσιες αρχές επιφορτίζονται με τον έλεγχο της εφαρμογής, στο έδαφός του, των εθνικών διατάξεων που έχουν θεσπισθεί από τα κράτη μέλη, κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας. Οι εν λόγω αρχές ασκούν τα καθήκοντα που τους ανατίθενται με πλήρη ανεξαρτησία.». Βλ. και αιτιολογική σκέψη 62 : «... ότι η σύσταση σε κάθε κράτος μέλος ανεξάρτητων αρχών ελέγχου αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της προστασίας των προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα».

την Επιτροπή, και ιδίως το άρθρο 8 αυτού, το οποίο προβλέπει ότι ο σεβασμός των κανόνων για την προστασία των προσωπικών δεδομένων υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής. Βέβαια τότε ο Χάρτης δεν είχε τη νομική ισχύ που απέκτησε μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας, παρόλα αυτά όμως η επιρροή του υπήρξε αδιαμφισβήτητη.

Με τον ΓΚΠΔ και την Οδηγία 2016/680, ο Ευρωπαίος νομοθέτης επιφυλάσσει στην ΑΠΔΠΧ και στις λοιπές αντίστοιχες εποπτικές αρχές των κρατών μελών έναν πιο ενισχυμένο ρόλο. Οι εποπτικές αρχές καθίστανται κεντρικοί θεσμικοί πυλώνες για τη δημόσια εποπτεία στο πεδίο των προσωπικών δεδομένων και περιβάλλονται με μεγαλύτερο βαθμό ανεξαρτησίας. Οι εποπτικές αρχές είναι ανεξάρτητες δημόσιες αρχές, με εκτενείς αρμοδιότητες (ελεγκτικής, γνωμοδοτικής, αδειοδοτικής και δικαιοπλαστικής φύσεως και κολασμού των γενόμενων παραβάσεων). Οι εξουσίες, τα χαρακτηριστικά και οι εγγυήσεις των εποπτικών αρχών καθορίζονται αρκετά αναλυτικά στα σχετικά άρθρα¹¹⁴.

Προσανατολισμένος στις διατάξεις του ΓΚΠΔ και της Οδηγίας 2016/680, ο ν. 4624/2019 αναδιοργανώνει την ΑΠΔΠΧ, στην οποία αφιερώνει δώδεκα (12) άρθρα. Το Κεφάλαιο Β΄ του νόμου (άρθρα 9 έως 20) περιλαμβάνει ρυθμίσεις για τη συγκρότηση και τη λειτουργία της Αρχής, η οποία εποπτεύει την παρακολούθηση της εφαρμογής του ΓΚΠΔ, της Οδηγίας 2016/680, του ν. 4624/2019, καθώς και άλλων ρυθμίσεων της κείμενης νομοθεσίας που αφορούν στην προστασία του ατόμου έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Σύμφωνα με το πνεύμα του ΓΚΠΔ και της Οδηγίας, αλλά και για λόγους συνοχής και αποτελεσματικότητας, ορίζεται κοινή εποπτική Αρχή για την παρακολούθηση της εφαρμογής του συνόλου των διατάξεων του εθνικού δικαίου και του άμεσα εφαρμοστέου δικαίου της ΕΕ και θεσπίζεται τεκμήριο γενικής αρμοδιότητας της Αρχής¹¹⁵.

3.3.1. ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ

Σε σύγκριση με τον ιδρυτικό νόμο της Αρχής, οι ρυθμίσεις του ν. 4624/2019 που ρυθμίζουν τα θέματα συγκρότησης (και λειτουργίας) της Αρχής είναι ιδιαίτερα αναλυτικές. Σε αυτές φαίνεται να έχει μεταφερθεί η μακρόχρονη εμπειρία από τη

¹¹⁴ Βλ. λ.χ. άρθρα 51 επ. ΓΚΠΔ και άρθρα 41 επ. Οδηγίας.

¹¹⁵ Βλ. αιτιολογική έκθεση ν. 4624/2019, σελ. 7.

λειτουργία της Αρχής και η επιθυμία να αποτραπούν οποιεσδήποτε κακοδαιμονίες¹¹⁶. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 16 του ν. 2472/1997, η Αρχή συγκροτούταν από έναν δικαστικό λειτουργό βαθμού Συμβούλου της Επικρατείας ή αντίστοιχου και άνω (εν ενεργεία ή μη), ως Πρόεδρο, και έξι (6) μέλη, ως εξής: α) έναν καθηγητή ή αναπληρωτή καθηγητή Α.Ε.Ι. σε γνωστικό αντικείμενο του δικαίου, β) έναν καθηγητή ή αναπληρωτή καθηγητή πανεπιστημιακού ή τεχνολογικού τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης στο γνωστικό αντικείμενο της πληροφορικής, γ) έναν καθηγητή ή αναπληρωτή καθηγητή Α.Ε.Ι. και δ) τρία πρόσωπα κύρους και εμπειρίας στον τομέα της προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η θητεία του Προέδρου και των μελών ήταν τετραετής και μπορούσε να ανανεωθεί μία μόνο φορά. Με τον νέο νόμο, η Αρχή συγκροτείται, ομοίως, από τον Πρόεδρο και έξι (6) μέλη¹¹⁷. Ως μέλη, τακτικά και αναπληρωματικά, επιλέγονται πρόσωπα εγνωσμένου κύρους, τα οποία διακρίνονται για την επιστημονική τους κατάρτιση και την επαγγελματική τους εμπειρία σε τομείς που έχουν σχέση με την αποστολή και τις αρμοδιότητες της Αρχής. Η θητεία του Προέδρου και των μελών της Αρχής είναι εξαετής και δεν μπορεί να ανανεωθεί, ενώ προϋπόθεση επιλογής σε θέση μέλους είναι η κτήση της ελληνικής ιθαγένειας. Δικαιολογητικό λόγο θέσπισης της τελευταίας ρύθμισης συνιστά, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου¹¹⁸, το γεγονός ότι τα μέλη της Αρχής μετέχουν στην άσκηση δημόσιας εξουσίας.

Παρατηρείται ότι ο Πρόεδρος της Αρχής δεν απαιτείται πλέον να είναι δικαστικός λειτουργός (εν ενεργεία ή μη). Κατ' αρχάς, η επιλογή αυτή του νομοθέτη δεν έρχεται σε αντίθεση με τα άρθρα 51 έως 54 του ΓΚΠΔ και τα άρθρα 41 έως 44 της Οδηγίας 2016/680. Εκτιμάται όμως ότι ο διορισμός στη θέση αυτή δικαστικού λειτουργού, και μάλιστα ανώτατου, θα ενίσχυε το κύρος της Αρχής έτι περαιτέρω και θα θωράκιζε την εσωτερική οργάνωση και λειτουργία της. Η επιλογή δικαστών ως Προέδρων, Αναπληρωτών Προέδρων ή μελών Ανεξαρτήτων Αρχών απορρέει από το «τεκμήριο ανεξαρτησίας» που συνοδεύει έναν ανώτατο δικαστικό λειτουργό¹¹⁹. Για μία ρύθμιση προς αυτή την κατεύθυνση συνηγορεί, άλλωστε, και το παρελθόν της Αρχής.

¹¹⁶ Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζή, «Νόμος 4624/2019 και Εφαρμογή GDPR: Πολλά υποσχόμενος, αλλά παράλληλα καθυστερημένος», ο.π.

¹¹⁷ Βλ. άρθρα 11 και 12 ν. 4624/2019.

¹¹⁸ Σελ. 8.

¹¹⁹ Βλ. Λίλιαν Μήτρου, «Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων», σε: Φαίδων Ι. Κοζύρη/Σοφία Μεγγλίδου (επιμ.), Η «Ανεξαρτησία» των ανεξαρτήτων αρχών, Πρακτικά Ημερίδας 29 Οκτωβρίου 2002, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003, σελ. 51 επ.

Επιπλέον, προβλέπεται ότι ο Πρόεδρος και ο Αναπληρωτής Πρόεδρος έχουν αποκλειστική απασχόληση στην Αρχή και πως η ιδιότητά τους αυτή συνεπάγεται την πλήρη αναστολή της επαγγελματικής τους ιδιότητας. Η ρύθμιση αυτή εν μέρει αναβιώνει, διότι αν και υπήρχε στον ιδρυτικό νόμο της Αρχής μόνο ως προς τον Πρόεδρο, καταργήθηκε με τον ν. 3051/2002 (Α' 220), ο οποίος ρυθμίζει τα θέματα των συνταγματικά κατοχυρωμένων Ανεξάρτητων Αρχών¹²⁰.

Προβλέπεται, ακόμη, για λόγους ενίσχυσης της λειτουργικής ανεξαρτησίας των μελών της Αρχής, ότι τα μέλη αυτής δεν υπέχουν αστική ευθύνη έναντι οποιουδήποτε τρίτου για πράξεις ή παραλείψεις τους κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, καθώς και ότι δεν διώκονται για την έκφραση γνώμης και για πράξη ή παράλειψη που τέλεσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, εκτός αν ενήργησαν με δόλο ή βαρεία αμέλεια. Με τον τρόπο αυτό, ο νομοθέτης διασφαλίζει στα μέλη της Αρχής τις αναγκαίες συνθήκες για την απρόσκοπτη άσκηση του έργου και της αποστολής τους. Περαιτέρω, μη ενισχυτική της θέσης του ειδικού επιστημονικού προσωπικού της Αρχής είναι το γεγονός της μη ρητής πρόβλεψης ότι οι δικηγόροι που ανήκουν στο ειδικό επιστημονικό προσωπικό της Αρχής δεν αποβάλλουν τη δικηγορική ιδιότητα. Συνιστά δυσανάλογο περιορισμό της επαγγελματικής ελευθερίας για τους νομικούς ελεγκτές της Αρχής το γεγονός ότι είναι δικηγόροι σε αναστολή με αποτέλεσμα να μην μπορούν να υπερασπισθούν ακόμα και τον εαυτό τους ενώπιον δικαστηρίου ή να μην μπορούν να παραστούν στη σύναψη κάποιου προσωπικού τους συμβολαίου¹²¹. Το ίδιο ισχύει και ως προς το γεγονός ότι οι δικηγόροι ελεγκτές της Αρχής δεν μπορούν να υπερασπισθούν υποθέσεις της Αρχής ενώπιον αρμοδίων δικαστηρίων.

3.3.2. ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ

Στο άρθρο 10 του ν. 4624/2019 καθορίζεται, σε συμμόρφωση με το άρθρο 55 του ΓΚΠΔ και για την ενσωμάτωση του άρθρου 45 της Οδηγίας 2016/680, η αρμοδιότητα της Αρχής. Στην αρμοδιότητα της Αρχής εντάσσεται η συνεργασία με τις εποπτικές αρχές κρατών μελών της ΕΕ και με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, καθώς και με αντίστοιχες αρχές τρίτων χωρών και διεθνείς οργανισμούς για την εκπλήρωση σκοπών διεθνούς συνεργασίας για την προστασία δεδομένων προσωπικού

¹²⁰ Στον νόμο αυτό προβλέπεται ότι τόσο ο Πρόεδρος όσο και ο Αναπληρωτής Πρόεδρος των Ανεξάρτητων Αρχών υπηρετούν με καθεστώς πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης.

¹²¹ Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζή, «Νόμος 4624/2019 και Εφαρμογή GDPR: Πολλά υποσχόμενος, αλλά παράλληλα καθυστερημένος», ο.π.

χαρακτήρα¹²². Διασαφηνίζεται, επίσης, ότι η Αρχή εκπροσωπεί τη χώρα στο ΕΣΠΑ που συνεστήθη με το άρθρο 68 του ΓΚΠΔ, καθώς και στις άλλες συναφείς επιτροπές ή συναφή όργανα με αντικείμενο την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, στις περιπτώσεις στις οποίες προβλέπεται η συμμετοχή εθνικής εποπτικής αρχής. Ορίζεται, επίσης, ότι η Αρχή ασκεί τις αντίστοιχες εποπτικές αρμοδιότητες και εξουσίες που προβλέπονται από ειδικές διατάξεις του διεθνούς ή του ενωσιακού δικαίου και αφορούν σε επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Στην αιτιολογική έκθεση του νόμου διευκρινίζεται ότι ως τέτοιες νοούνται μεταξύ άλλων οι διατάξεις που ρυθμίζουν το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν, το Σύστημα Πληροφοριών Ευρωπόλ, το Σύστημα Πληροφοριών Eurodac και η Σύμβαση για τη χρήση της πληροφορικής στον τελωνειακό τομέα.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η τελευταία, κατά σειρά, αρμοδιότητα της Αρχής. Σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 10, «[η] Αρχή δεν είναι αρμόδια να ελέγχει πράξεις επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που διενεργούνται από τις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές στο πλαίσιο της δικαστικής λειτουργίας και των δικαστικών τους καθηκόντων¹²³, καθώς και πράξεις επεξεργασίας διαβαθμισμένων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που διενεργούνται για τις δραστηριότητες που αφορούν την εθνική ασφάλεια.».

Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενη ενότητα, ο Ευρωπαίος νομοθέτης εξαίρεσε ρητά από το πεδίο εφαρμογής του ΓΚΠΔ και της Οδηγίας την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο δραστηριότητας η οποία δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης. Μία τέτοια δραστηριότητα είναι η εθνική ασφάλεια των κρατών μελών, η τήρηση της οποίας εναπόκειται σε κάθε κράτος μέλος, σύμφωνα με τη ΣΕΕ, εξαιρούμενη με τον τρόπο αυτό από τη «δικαιοδοσία» του ευρωπαϊκού δικαίου.

Ο νομοθέτης του ν. 4624/2019, ως ο κατεξοχήν αρμόδιος να ρυθμίσει θέματα που άπτονται της εθνικής ασφάλειας της χώρας σε συμμόρφωση με τον ΓΚΠΔ και την Οδηγία, επέλεξε συνειδητά να εξαιρέσει από την ελεγκτική δικαιοδοσία της ΑΠΔΠΧ τις πράξεις επεξεργασίας διαβαθμισμένων δεδομένων που διενεργούνται για τις δραστηριότητες που αφορούν την εθνική ασφάλεια. Με τον τρόπο αυτό, όμως, άφησε ένα ιδιαίτερα ευρύ φάσμα πράξεων επεξεργασίας εκτός ελέγχου, με αποτέλεσμα να

¹²² Βλ. και άρθρο 50 ΓΚΠΔ.

¹²³ Η ανάλυση ως προς την εξαίρεση των πράξεων επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που διενεργούνται από τις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές στο πλαίσιο της δικαστικής λειτουργίας και των δικαστικών τους καθηκόντων γίνεται στην ενότητα 3.4.

δημιουργείται κενό εποπτείας σε έναν ιδιαίτερα ευαίσθητο τομέα της κρατικής δράσης. Ταυτόχρονα, το προκαλούμενο κενό εποπτείας έρχεται σε ευθεία αντίθεση με το άρθρο 8 παρ. 3 του ΧΘΔΕΕ, σύμφωνα με το οποίο ο σεβασμός των κανόνων προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα υπόκειται σε ανεξάρτητη αρχή, χωρίς να αναγνωρίζει εξαιρέσεις για κάποιες αρμοδιότητες¹²⁴.

Η παραπάνω επιλογή του νομοθέτη συνιστά καινοτομία στο δίκαιο προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα της χώρας, δεδομένου ότι ο προηγούμενος νόμος δεν περιελάμβανε αντίστοιχη ρύθμιση. Περαιτέρω, ζήτημα ανακύπτει σχετικά με την έννοια των «διαβαθμισμένων δεδομένων», η οποία δεν αναλύεται στους ορισμούς του νόμου, καθώς και ως προς τον τρόπο πιστοποίησης της συνδρομής των λόγων για τον χαρακτηρισμό των δεδομένων ως διαβαθμισμένων, αν δηλαδή θα αρκεί η κρίση της αρμόδιας υπηρεσίας (π.χ. ΕΥΠ ή Υπηρεσίες Πληροφοριών της ΕΛ.ΑΣ.) ή θα απαιτείται η εν συνέχεια εξέταση της κρίσης αυτής από κάποιο άλλο όργανο. Σε περίπτωση πάντως που ο χαρακτηρισμός θα γίνεται αποκλειστικά από την ίδια την υπηρεσία που χειρίζεται την υπόθεση, εκτιμάται ότι ενδέχεται να γίνει κατάχρηση αυτής της δυνατότητας, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την προστασία των προσωπικών δεδομένων των εμπλεκόμενων προσώπων. Και ναι μεν ως επί το πλείστον η διαβάθμιση δεδομένων από τις αρμόδιες δημόσιες Υπηρεσίες διέπεται από διατάξεις νόμων ή κανονιστικών διοικητικών πράξεων, κατά τρόπο που αυτές έχουν δέσμια αρμοδιότητα για τον χαρακτηρισμό ή μη ενός εγγράφου/δεδομένου ως διαβαθμισμένου, εντούτοις η ορθή υπαγωγή κάθε περίπτωσης στον εκάστοτε ισχύοντα κανόνα δικαίου, είναι ζήτημα διοικητικά ανέλεγκτο.

Τέλος, με δεδομένο ότι η ΕΥΠ μπορεί να παρακολουθεί τους πολίτες και να προβαίνει σε συλλογή πληροφοριών και στοιχείων ακόμα και υπό κάλυψη των στοιχείων της ταυτότητας του προσωπικού της που εμπλέκεται στις σχετικές επιχειρήσεις, υπό τις προϋποθέσεις ασφαλώς που ορίζει το Σύνταγμα και οι σχετικοί νόμοι¹²⁵ και στο πλαίσιο που τάσσει η αρχή της αναλογικότητας, η εξαίρεσή της από το πεδίο των αρμοδιοτήτων της ΑΠΔΠΧ εγείρει επιπλέον επιφυλάξεις¹²⁶.

¹²⁴ Φερενίκη – Παναγοπούλου Κουτνατζή, «Συνταγματική θεώρηση του νόμου περί προστασίας δεδομένων», ο.π., σελ. 334.

¹²⁵ Ιδίως ν. 3649/2008 (Α' 39) και προεδρικό διάταγμα 1/2017 (Α' 2).

¹²⁶ Βλ. και Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζή, «Πότε έχουν δικαίωμα οι εθνικές αρμόδιες αρχές να διεξάγουν παρακολουθήσεις Ελλήνων πολιτών», σε <https://www.syntagmawatch.gr/ask-a-question/pote-exoun-dikaioma-oi-ethnikes-armodies-arxes-asfaleias-kai-i-ypiresia-pliroforion-evp-na-diexagoun-parakolouthiseis-ellinon-politon/>.

3.3.3. ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ

Τα καθήκοντα της Αρχής απορρέουν από την αποστολή και τις αρμοδιότητές της και καθορίζονται στο άρθρο 13 του ν. 4624/2019, σε συμμόρφωση με το άρθρο 57 του ΓΚΠΔ και προς ενσωμάτωση του άρθρου 46 της Οδηγίας. Τα καθήκοντα της Αρχής προβλέπονται αναλυτικά στα παραπάνω άρθρα του ΓΚΠΔ και της Οδηγίας, ωστόσο επαναλαμβάνονται, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου¹²⁷, μόνο στο μέτρο που είναι απαραίτητο για την ενσωμάτωση των αντίστοιχων διατάξεων της Οδηγίας, για τη ρύθμιση ειδικότερων θεμάτων για τα οποία ο ΓΚΠΔ δίνει τη δυνατότητα αυτή στον εθνικό νομοθέτη, καθώς και για την εξειδίκευση των λοιπών καθηκόντων που η Αρχή μπορεί να εκπληρώσει σχετικά με την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, κατ' εφαρμογή της διάταξης του στοιχείου κβ) της παρ. 1 του άρθρου 57 του ΓΚΠΔ.

Μεταξύ άλλων, προβλέπεται εκ νέου, σε συμμόρφωση με το στοιχείο γ) της παρ. 1 του άρθρου 57 του ΓΚΠΔ και με το στοιχείο γ) της παρ. 1 του άρθρου 47 της Οδηγίας, η παροχή της γνώμης της Αρχής για κάθε ρύθμιση που πρόκειται να περιληφθεί σε νόμο ή κανονιστική πράξη και αφορά σε επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα¹²⁸. Διευκρινίζεται μάλιστα πως η διαβούλευση πραγματοποιείται κατά το στάδιο εκπόνησης της ρύθμισης σε χρόνο και με τρόπο που καθιστά εφικτή την έγκαιρη διατύπωση γνώμης από την Αρχή και τη σχετική διαβούλευση επί του περιεχομένου του σχεδίου ρύθμισης. Παρέχεται, επίσης, η διακριτική ευχέρεια στην Αρχή να θέτει στο αρχείο αιτήσεις, ερωτήματα ή καταγγελίες που κρίνονται προδήλως αόριστα, αβάσιμα ή καταχρηστικά ή υποβάλλονται ανώνυμα¹²⁹, καθώς και η δυνατότητα εκτίμησης της προτεραιότητας εξέτασης των αιτήσεων, ερωτημάτων και καταγγελιών, με κριτήριο τη σπουδαιότητα και το γενικότερο ενδιαφέρον του θέματος, και με την επιφύλαξη ειδικότερων προθεσμιών που ορίζονται στον ΓΚΠΔ¹³⁰.

3.3.4. ΑΔΥΝΑΜΙΑ ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και η πρόσβαση στην πληροφορία πρέπει να δρουν προεχόντως συμπληρωματικά και δευτερευόντως μόνο

¹²⁷ Σελ. 9.

¹²⁸ Βλ. περίπτωση γ' της παρ. 1 του άρθρου 13 του ν. 4624/2019.

¹²⁹ Βλ. λ.χ. απόφαση υπ' αριθμ. πρωτ. Γ/ΕΞ/6220/13-7-2018 απόφαση Προέδρου ΑΠΔΠΧ. Διαθέσιμη σε www.dpa.gr.

¹³⁰ Βλ. παρ. 2 άρθρου 13 ν. 4624/2019.

αντιθετικά¹³¹. Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενη ενότητα¹³² και θα αναδειχθεί εναργέστερα σε επόμενη¹³³, τα συνταγματικά κατοχυρωμένα θεμελιώδη δικαιώματα δεν βρίσκονται σε σχέση ιεράρχησης. Αυτό σημαίνει, εν προκειμένω, ότι σε περίπτωση σύγκρουσης των δύο παραπάνω δικαιωμάτων δεν πρέπει να δίνεται εκ προοιμίου προβάδισμα στην προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα έναντι της ελευθερίας της πληροφόρησης ή το αντίθετο. Το ζήτημα γίνεται πιο σύνθετο αν λάβουμε υπόψη μας ότι στην παραπάνω περίπτωση το ένα δικαίωμα βρίσκεται υπό την αιγίδα μιας, συνταγματικά κατοχυρωμένης, ανεξάρτητης αρχής (ΑΠΔΠΧ), ενώ το άλλο μένει εν τοις πράγμασι «ορφανό».

Η ΑΠΔΠΧ, αν και αποστολή της είναι αποκλειστικά η προστασία των προσωπικών δεδομένων και η διασφάλιση της τήρησης των κανόνων του ευρωπαϊκού δικαίου και της κείμενης εθνικής νομοθεσίας, κατά την επεξεργασία αυτών (των προσωπικών δεδομένων), μέχρι σήμερα ουδέποτε άφησε να εννοηθεί ότι προστατεύει περισσότερο το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων έναντι λοιπών, συνταγματικά κατοχυρωμένων, ατομικών δικαιωμάτων. Παρόλα αυτά, υπό το πρίσμα των διατάξεων του ΓΚΠΔ και της Οδηγίας 2016/680, οι οποίες ενισχύουν και αναβαθμίζουν το ρόλο και τη σημασία των εθνικών εποπτικών αρχών και με γνώμονα τη σύγχρονη τάση των ευρωπαϊκών νομοθεσιών για τη θέσπιση ενιαίας διοικητικής αρχής για την προστασία τόσο των προσωπικών δεδομένων όσο και της ελευθερίας της έκφρασης¹³⁴ ¹³⁵, η μετεξέλιξη της Αρχής σε Αρχή Προστασίας Δεδομένων και Πρόσβασης στην Πληροφορία θα θωράκιζε την προστασία δύο ουσιώδους σημασίας δικαιωμάτων για την προαγωγή του δημοκρατικού πολιτεύματος. Ο Έλληνας νομοθέτης, όμως, δεν αξιοποίησε την ευκαιρία αυτή, κάτι που ευελπιστούμε να συμβεί σε μελλοντική τροποποίηση του ν. 4624/2019.

¹³¹ Φερενίκη Παναγοπούλου – Κουτνατζή, «Τα νέα δικαιώματα για τους πολίτες βάσει του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων: μια πρώτη αποτίμηση και συνταγματική αξιολόγηση», ο.π., σελ. 83.

¹³² Βλ. ενότητα 1.6.3.

¹³³ Βλ. ενότητα 3.12.

¹³⁴ Φερενίκη Παναγοπούλου – Κουτνατζή, «Τα νέα δικαιώματα για τους πολίτες βάσει του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων: μια πρώτη αποτίμηση και συνταγματική αξιολόγηση», ο.π., σελ. 83.

¹³⁵ Ενδεικτικά: Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés – CNIL (γαλλική Αρχή Προστασίας), Die Bundesbeauftragte für den Datenschutz und die Informationsfreiheit (γερμανική Αρχή Προστασίας), Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (ουγγρική Αρχή Προστασίας), Informacijski pooblaščenec (σλοβενική Αρχή Προστασίας), The Information Commissioner's Office (Αρχή Προστασίας Ηνωμένου Βασιλείου), Eidgenössischer Datenschutz- und Öffentlichkeitsbeauftragter – EDÖB (ελβετική Αρχή Προστασίας).

3.4. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

3.4.1. Η ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΝ Ν. 2472/1997

Ο ν. 2472/1997, όπως δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως¹³⁶, εφαρμοζόταν σε κάθε εν όλω ή εν μέρει αυτοματοποιημένη επεξεργασία, καθώς και σε κάθε μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία περιλαμβάνονταν ή επρόκειτο να περιληφθούν σε αρχείο¹³⁷. Η μοναδική περίπτωση επεξεργασίας που εξαιρούταν ρητά από το (ουσιαστικό) πεδίο εφαρμογής του, ήταν αυτή που πραγματοποιούνταν από φυσικό πρόσωπο για την άσκηση αρμοδιοτήτων αποκλειστικά προσωπικών ή οικιακών¹³⁸.

Με το άρθρο όγδοο του ν. 3625/2007 (Α' 290), η παρ. 2 του άρθρου 3 του ν. 2472/1997 αντικαταστάθηκε και διευρύνθηκαν οι περιπτώσεις εξαίρεσης από το (ουσιαστικό) πεδίο εφαρμογής του νόμου. Ειδικότερα, ορίστηκε ότι οι διατάξεις του νόμου δεν θα εφαρμόζονταν στην επεξεργασία δεδομένων που πραγματοποιούνταν από τις δικαστικές - εισαγγελικές αρχές¹³⁹ και τις υπηρεσίες που ενεργούσαν υπό την άμεση εποπτεία τους στο πλαίσιο της απονομής της δικαιοσύνης ή για την εξυπηρέτηση των αναγκών της λειτουργίας τους με σκοπό τη βεβαίωση εγκλημάτων, που τιμωρούνταν ως κακουργήματα ή πλημμελήματα με δόλο και ιδίως εγκλημάτων κατά της ζωής, κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, κατά της προσωπικής ελευθερίας, κατά της ιδιοκτησίας, κατά των περιουσιακών δικαιωμάτων, παραβάσεων της νομοθεσίας περί ναρκωτικών, επιβουλής της δημόσιας τάξης, ως και τελουμένων σε βάρος ανηλίκων θυμάτων¹⁴⁰. Προβλέφθηκε, επίσης, ότι ως προς τα ανωτέρω θα εφαρμόζονταν οι ισχύουσες ουσιαστικές και δικονομικές ποινικές διατάξεις^{141 142}.

¹³⁶ Βλ. <http://www.et.gr/index.php/nomoi-proedrika-diatagmata>.

¹³⁷ Άρθρο 3 παρ. 1.

¹³⁸ Άρθρο 3 παρ. 2.

¹³⁹ Μέχρι τότε, το άρθρο 7Α του ν. 2472/1997 εξαιρούσε τις δικαστικές αρχές από την υποχρέωση γνωστοποίησης και αιτήσεων για παροχή προηγούμενης άδειας για την επεξεργασία δεδομένων στο πλαίσιο απονομής της δικαιοσύνης ή για την εξυπηρέτηση των αναγκών της λειτουργίας τους, το δε άρθρο 24 του ίδιου νόμου προέβλεπε τη μη εφαρμογή των κανόνων που αφορούν τα δικαιώματα των προσώπων και τις αρμοδιότητες της ΑΠΔΠΧ στο ποινικό μητρώο και στα υπηρεσιακά αρχεία που τηρούνταν από τις αρμόδιες δικαστικές αρχές για την εξυπηρέτηση των αναγκών της ποινικής δικαιοσύνης και στο πλαίσιο της λειτουργίας της.

¹⁴⁰ Άρθρο 3 παρ. 2 περίπτωση β', όπως η παράγραφος αυτή αντικαταστάθηκε από την παρ. 1 του άρθρου όγδοου του ν. 3625/2007.

¹⁴¹ Με τον ίδιο νόμο θεσπίστηκαν, επιπλέον, ρυθμίσεις σχετικά με τη χρήση συστημάτων καταγραφής ήχου και εικόνας κατά τη διάρκεια δημοσίων εκδηλώσεων, ενώ δόθηκε και η δυνατότητα, κατόπιν

Η παραπάνω διάταξη δέχτηκε δριμεία κριτική¹⁴³. Η εξαίρεση ενός ευρύτατου φάσματος επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων από το πεδίο εφαρμογής του νόμου και κατ' επέκταση από την εποπτεία της ΑΠΔΠΧ, σε συνδυασμό με την μετατόπιση του κέντρου βάρους εφαρμογής του νόμου και συγκεκριμένα την υποκατάσταση της Αρχής από εισαγγελική Αρχή, ήγειρε πλείστα ζητήματα συνταγματικότητας και αρκετές αντιδράσεις από την ακαδημαϊκή κοινότητα¹⁴⁴. Καθοριστικής σημασίας για τη στοχοποίηση των νέων ρυθμίσεων ήταν, αφενός, το κατά πόσον αυτές ήταν σύμφωνες με το άρθρο 9Α Σ (ουσιαστικές ρυθμίσεις και εποπτεία πράξεων επεξεργασίας από άλλη Αρχή)¹⁴⁵ και, αφετέρου, η συμπερίληψη στη ρύθμιση περί εξαίρεσης από το πεδίο εφαρμογής του νόμου και τον εποπτικό τομέα ευθύνης της ΑΠΔΠΧ, των υπηρεσιών που ενεργούσαν υπό την άμεση εποπτεία των δικαστικών και εισαγγελικών αρχών στο πλαίσιο της απονομής της δικαιοσύνης ή για την εξυπηρέτηση των αναγκών της λειτουργίας τους με σκοπό τη βεβαίωση εγκλημάτων¹⁴⁶.

3.4.2. Η ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΥΠΟ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΤΟΝ Ν. 4624/2019

εισαγγελικής άδειας, να δημοσιοποιούνται στοιχεία που αναφέρονται σε ποινικές διώξεις και καταδίκες.

¹⁴² Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου, «βασική επιδίωξη ... είναι οι επεξεργασίες προσωπικών δεδομένων που αναφέρονται σε δραστηριότητες του κράτους σε τομείς ποινικού δικαίου και δημόσιας ασφάλειας να τελούν υπό τις πλήρεις εγγυήσεις των εισαγγελικών και δικαστικών αρχών, που έχουν συνταγματικά κατοχυρωμένη λειτουργική αποστολή, ως και καθήκον δίωξης και κολασμού εγκληματικών συμπεριφορών».

¹⁴³ Βλ. λ.χ. Λίλιαν Μήτρου, «Η ρύθμιση του ν. 3625/07 – εκτός ελέγχου της ανεξάρτητης αρχής η παρακολούθηση στους υπαίθριους χώρους;», σε «Η ηλεκτρονική παρακολούθηση σε υπαίθριους χώρους», Εταιρίας Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών για τη Δημοκρατία και τις Ελευθερίες/Ομίλος «Αριστόβουλος Μάνεσης», εκδόσεις Σάκουλα, 2008, σελ. 101-149.

¹⁴⁴ Ενδεικτικά: Σταυρούλα Γεωργίου, «Τα συνταγματικά θεμέλια του δημόσιου χώρου», ο.π. σελ. 70-73 και Ιφιγένεια Καμισίδου, «Η συνταγματική προστασία της ιδιωτικότητας στον δημόσιο χώρο», σε «Παραβίαση της ιδιωτικότητας - οι κάμερες», Εταιρίας Νομικών Βορείου Ελλάδος, εκδόσεις Σάκουλα, 2009, σελ. 50-72.

¹⁴⁵ Ζήτημα τέθηκε και ως προς το κατά πόσο είναι δυνατή η με νόμο «υποβάθμιση» του πλαισίου προστασίας ενός ατομικού δικαιώματος – εν προκειμένω όπως το πλαίσιο αυτό διαγράφεται μέσα από τις ρυθμίσεις του ν. 2472/1997 - ύστερα από συνταγματική αναθεώρηση, η οποία έπεται του αρχικού νόμου και θωρακίζει την προστασία του δικαιώματος με ειδικές προς αυτό διατάξεις. Βλ. Λίλιαν Μήτρου, «Η ρύθμιση του ν. 3625/07 – εκτός ελέγχου της ανεξάρτητης αρχής η παρακολούθηση στους υπαίθριους χώρους;», ο.π., σελ. 134-135.

¹⁴⁶ Λ.χ. ανακριτικοί υπάλληλοι, δημόσιοι κατήγοροι, συμβολαιογράφοι, υπάλληλοι εισαγγελίας, υποθηκοφύλακες, υπάλληλοι ληξιαρχίων και δικαστικοί επιμελητές, όταν ασφαλώς λειτουργούν υπό τις οδηγίες/συστάσεις/κατευθύνσεις/εντολές των δικαστικών και εισαγγελικών αρχών. Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονταν και τα αστυνομικά όργανα, όταν ενεργούσαν ως γενικοί ανακριτικοί υπάλληλοι κατά το άρθρο 33 ΚΠΔ.

Στον ΓΚΠΔ και στην Οδηγία 2016/680 εμπίπτουν όλες ανεξαιρέτως οι πράξεις επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που διενεργούνται από τις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές, αφού και οι αρχές αυτές υπάγονται στην έννοια του «υπευθύνου επεξεργασίας», ή του «εκτελούντος την επεξεργασία», ή της «αρμόδιας αρχής», κατά περίπτωση. Ωστόσο, κατά ρητή πρόβλεψη των άρθρων 55 του ΓΚΠΔ και 45 της Οδηγίας, οι πράξεις επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όταν διενεργούνται από τα δικαστήρια στο πλαίσιο της δικαιοδοτικής τους αρμοδιότητας, εκφεύγουν από την εποπτική αρμοδιότητα της εποπτικής Αρχής. Στην έννοια των «δικαστηρίων» και των «δικαστικών αρχών», κατά τον ΓΚΠΔ, περιλαμβάνονται και οι εισαγγελικές αρχές, σε αντίθεση με την Οδηγία στην οποία παρατηρείται διάκριση των δικαστηρίων και των δικαστικών αρχών από τις εισαγγελικές αρχές. Ειδικότερα, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 45 της Οδηγίας, οι πράξεις επεξεργασίας που διενεργούνται από τα δικαστήρια, όταν αυτά ενεργούν στο πλαίσιο της δικαιοδοτικής τους αρμοδιότητας, εκφεύγουν της αρμοδιότητας της εποπτικής αρχής, ενώ, σύμφωνα με το επόμενο εδάφιο, επαφίεται στην κρίση κάθε κράτους μέλους να θεσπίσει την ίδια απαγόρευση/εξαίρεση και για άλλες ανεξάρτητες αρχές, οι οποίες ενεργούν στο πλαίσιο της δικαιοδοτικής τους αρμοδιότητας¹⁴⁷. Ποιες είναι αυτές οι αρχές στις οποίες αναφέρεται το δεύτερο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 45, προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 80 της Οδηγίας, σύμφωνα με την οποία «[τ]α κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να μπορούν να προβλέπουν ότι η αρμοδιότητα της εποπτικής αρχής μπορεί να μην καλύπτει την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από άλλες ανεξάρτητες δικαστικές αρχές οι οποίες ενεργούν στο πλαίσιο της δικαιοδοτικής τους αρμοδιότητας, λόγω χάρη από την εισαγγελική αρχή.».

Ως προς το ποιες πράξεις εντάσσονται στο πλαίσιο της δικαιοδοτικής λειτουργίας των δικαστηρίων και των δικαστικών αρχών (συμπεριλαμβανομένων των εισαγγελικών αρχών) και ποιες όχι, ο ΓΚΠΔ και η Οδηγία δεν κάνουν κάποια ειδική αναφορά. Μόνον η Οδηγία, στην αιτιολογική σκέψη 80, εφιστά την προσοχή στους εθνικούς νομοθέτες πως η εν λόγω εξαίρεση θα πρέπει να περιορίζεται στις δικαιοδοτικές δραστηριότητες σε δικαστικές υποθέσεις και να μην εφαρμόζεται σε άλλες

¹⁴⁷ «2. Κάθε κράτος μέλος προβλέπει ότι κάθε εποπτική αρχή δεν είναι αρμόδια να εποπτεύει πράξεις επεξεργασίας από δικαστήρια τα οποία ενεργούν στο πλαίσιο της δικαιοδοτικής τους αρμοδιότητας. Κάθε κράτος μέλος μπορεί να προβλέπει ότι οι εποπτικές αρχές του δεν είναι αρμόδιες να εποπτεύουν πράξεις επεξεργασίας άλλων ανεξάρτητων δικαστικών αρχών οι οποίες ενεργούν στο πλαίσιο της δικαιοδοτικής τους αρμοδιότητας.».

δραστηριότητες στις οποίες ενδέχεται να συμμετέχουν δικαστές σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους μέλους.

Σε εθνικό επίπεδο, η κατηγοριοποίηση των δικαστικών πράξεων των ελληνικών δικαστηρίων και εισαγγελικών αρχών σε δικαιοδοτικού και μη δικαιοδοτικού (διοικητικού) χαρακτήρα δεν είναι ιδιαίτερα ευχερής. Και τούτο διότι το πλήθος των πράξεων επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που λαμβάνουν χώρα καθημερινά στα δικαστήρια και στις εισαγγελίες από δικαστικούς λειτουργούς και υπαλλήλους καθιστά αδύνατη τη θέσπιση εξαντλητικού καταλόγου¹⁴⁸. Πολύ χρήσιμη είναι εν προκειμένω η γνώμη 25/2018 του ΣτΕ, σύμφωνα με την οποία τα δικαστήρια ενεργούν υπό τη δικαιοδοτική τους αρμοδιότητα όταν απονέμουν δικαιοσύνη, όταν δηλαδή επιλύουν διαφορές μεταξύ συγκεκριμένων προσώπων με δημοσίευση αποφάσεων δεσμευτικών για τα διάδικα μέρη¹⁴⁹. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται η προσωρινή προστασία, οι αποφάσεις περί προαγωγών, μεταθέσεων, αποσπάσεων και μετατάξεων δικαστικών λειτουργών, κατά το άρθρο 90 Σ, οι επιθεωρήσεις δικαστικών λειτουργών, κατά το άρθρο 87 παρ. 3 Σ, η απόφαση περί παύσης δικαστικών λειτουργών, κατά το άρθρο 88 παρ. 4 Σ και η άσκηση πειθαρχικής εξουσίας, κατά το άρθρο 91 Σ. Περαιτέρω, λειτουργούν υπό τη δικαιοδοτική τους αρμοδιότητα και τα εντασσόμενα στον δικαστικό μηχανισμό του κράτους υπηρεσιακά ή δικαστικά συμβούλια των δικαστικών υπαλλήλων, κατά το άρθρο 92 Σ, όταν αποφαινόμενοι για την υπηρεσιακή κατάσταση των εν λόγω δικαστικών υπαλλήλων ή ασκούν πειθαρχική εξουσία σε βάρος τους. Πράξεις επεξεργασίας που πραγματοποιούν οι δικαστικοί λειτουργοί, όταν μετέχουν σε δικαστικά όργανα εντός της δικαιοσύνης, τα οποία ασκούν αμιγώς διοικητικά καθήκοντα, όπως είναι οι επιτροπές διαγωνισμών για έργα, προμήθειες και υπηρεσίες των δικαστηρίων εμπίπτουν στο πεδίο της διοικητικής τους αρμοδιότητας. Αντιστοίχως, στο πεδίο της διοικητικής αρμοδιότητας ανήκουν οι πράξεις επεξεργασίας δικαστικών λειτουργών, όταν μετέχουν, σύμφωνα με το άρθρο 89 παρ. 2 Σ, σε νομοπαρασκευαστικές επιτροπές ή σε συμβούλια ή επιτροπές που ασκούν αρμοδιότητες πειθαρχικού, ελεγκτικού ή δικαιοδοτικού χαρακτήρα.

Επανερχόμενοι στο ζήτημα της εξαίρεσης των δικαστηρίων και των δικαστικών αρχών, βάσει του ΓΚΠΔ και της Οδηγίας, από την εποπτική αρμοδιότητα της

¹⁴⁸ Βλ. γνώμη ΣτΕ υπ' αριθμ. 25/2018 επί του σχεδίου νόμου, σελ. 3.

¹⁴⁹ Φερενίκη – Παναγοπούλου Κουντατζή, «Συνταγματική θεώρηση του νόμου περί προστασίας δεδομένων», ο.π., σελ. 334-335.

εποπτικής Αρχής, όταν αυτά λειτουργούν στο πλαίσιο της δικαιοδοτικής τους αρμοδιότητας, σημειώνεται ότι δικαιολογητικός λόγος θέσπισης της πρόβλεψης αυτής είναι, σύμφωνα με τις σχετικές αιτιολογικές σκέψεις¹⁵⁰, η διασφάλιση της ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργών κατά την άσκηση των δικαιοδοτικών τους καθηκόντων, περιλαμβανομένης της λήψης αποφάσεων, καθώς και η μη παραβίαση της αρχής της διάκρισης των λειτουργιών¹⁵¹. Η εξαίρεση αυτή, όμως, δεν σημαίνει μη υπαγωγή των δικαστηρίων και των δικαστικών αρχών στις ουσιαστικές ρυθμίσεις ή εξαίρεση από κάθε έλεγχο των πράξεων επεξεργασίας στις οποίες αυτά προβαίνουν. Ως εξισορροπητικές εγγυήσεις, στις προμνησθείσες αιτιολογικές σκέψεις, τόσο ο ΓΚΠΔ όσο και η Οδηγία προτείνουν στους εθνικούς νομοθέτες τη νομοθετική εξειδίκευση των σχετικών πράξεων και διαδικασιών επεξεργασίας ή/και την ανάθεση της εποπτείας των εν λόγω πράξεων σε ειδικούς φορείς στο πλαίσιο του δικαστικού συστήματος του κράτους μέλους με κύριο καθήκον την «ευαισθητοποίηση» των δικαστικών λειτουργών αλλά και την εξέταση σχετικών καταγγελιών¹⁵². Η υποχρέωση των κρατών μελών να θεσπίσουν ειδικά όργανα εποπτείας των πράξεων επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων από τις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές όταν λειτουργούν στο πλαίσιο των δικαιοδοτικών τους καθηκόντων υπαγορεύεται, επίσης, τόσο από το άρθρο 8 του ΧΘΔΕΕ¹⁵³ όσο και από το άρθρο 9Α Σ, σύμφωνα με τις διατάξεις των οποίων ο σεβασμός των κανόνων προστασίας των προσωπικών δεδομένων υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής, χωρίς την επιφύλαξη εξαιρέσεων.

Αξίζει στο σημείο αυτό να αναφερθεί ότι στις 21 Νοεμβρίου 2018 δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ ο Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1725 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2018, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης και την ελεύθερη

¹⁵⁰ Αιτιολογικές σκέψεις 20 ΓΚΠΔ και 80 Οδηγίας.

¹⁵¹ Κατά τον ΑΠ (απόφαση Ολομέλειας υπ' αριθμ. 63/2018), «θα ήταν, εξάλλου, άτοπο η ΑΠΔΠΧ, κατά πράξεων της οποίας προβλέπεται ρητά η προσφυγή στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια, να ελέγχει αυτά για την εφαρμογή του ΓΚΠΔ και της Οδηγίας 2016/680», όπως το απόσπασμα παρατίθεται από Φερενίκη – Παναγοπούλου Κουντατζή, σε «Συνταγματική θεώρηση του νόμου περί προστασίας δεδομένων», ο.π., σελ. 334.

¹⁵² Λίλιαν Μήτρου, «Ο γενικός κανονισμός προστασίας προσωπικών δεδομένων νέο δίκαιο – νέες υποχρεώσεις – νέα δικαιώματα», ο.π., σελ. 160.

¹⁵³ Βλ. και αιτιολογική σκέψη 80 Οδηγίας 2016/680.

κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) υπ' αριθμ. 45/2001 και της απόφασης υπ' αριθμ. 1247/2002/ΕΚ^{154 155}.

Ο εν λόγω Κανονισμός αναθεώρησε τον προηγούμενο όμοιο Κανονισμό (ΕΚ) 45/2001 και προσαρμόστηκε στις απαιτήσεις του ΓΚΠΔ¹⁵⁶. Ειδικότερα, με το άρθρο 52 του νέου Κανονισμού συνιστάται Ευρωπαϊός Επόπτης Προστασίας Δεδομένων, ο οποίος είναι επιφορτισμένος να εξασφαλίζει ότι τα όργανα και οι οργανισμοί της Ένωσης σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων, ιδίως δε το δικαίωμά τους στην προστασία των δεδομένων. Στο δε άρθρο 57 αυτού, στο οποίο αναλύονται τα καθήκοντα του Επόπτη, ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι «παρακολουθεί και επιβάλλει την εφαρμογή του παρόντος κανονισμού από όργανα και οργανισμούς της Ένωσης, με εξαίρεση την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο της άσκησης των δικαιοδοτικών του καθηκόντων.».

Ακολούθως, το ΔΕΕ και το Γενικό Δικαστήριο της Ένωσης, επικαλούμενα το άρθρο 8 παρ. 1 του ΧΘΔΕΕ, σύμφωνα με το οποίο «κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν», έκαναν χρήση της παρότρυνσης που περιλαμβάνεται στην αιτιολογική σκέψη 74 του Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1725 και εξέδωσαν αποφάσεις, με τις οποίες προχώρησαν στη θέσπιση εσωτερικών μηχανισμών ελέγχου σε περιπτώσεις επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο των δικαιοδοτικών καθηκόντων τους¹⁵⁷.

Ο Έλληνας νομοθέτης όμως δεν ακολούθησε το παράδειγμα του Ευρωπαίου ομολόγου του και των δικαστηρίων της Ένωσης, αφού δεν συμπεριέλαβε στον νόμο ρυθμίσεις σχετικά με τη σύσταση ενός ανεξάρτητου οργάνου που θα εποπτεύει τις πράξεις επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων που διενεργούνται από τα δικαστήρια και τις εισαγγελικές αρχές, όταν λειτουργούν στο πλαίσιο των δικαιοδοτικών τους

¹⁵⁴ Διαθέσιμος σε <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32018R1725>.

¹⁵⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 3 του ΓΚΠΔ, «[γ]ια την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα θεσμικά όργανα, φορείς, υπηρεσίες και οργανισμούς της Ένωσης, εφαρμόζεται ο κανονισμός (ΕΚ) 45/2001. Ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 45/2001 και άλλες νομικές πράξεις της Ένωσης εφαρμόστες σε μια τέτοια επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προσαρμόζονται στις αρχές και τους κανόνες του παρόντος κανονισμού σύμφωνα με το άρθρο 98.».

¹⁵⁶ Βλ. αιτιολογική σκέψη 17 ΓΚΠΔ και αιτιολογικές σκέψεις Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1725.

¹⁵⁷ Απόφαση του Δικαστηρίου της 1ης Οκτωβρίου 2019 για τη θέσπιση εσωτερικού μηχανισμού ελέγχου σε περιπτώσεις επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο των δικαιοδοτικών καθηκόντων του Δικαστηρίου (2019/C 383/02) και Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 16ης Οκτωβρίου 2019 για τη θέσπιση εσωτερικού μηχανισμού ελέγχου σε περιπτώσεις επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο των δικαιοδοτικών καθηκόντων του Γενικού Δικαστηρίου (2019/C 383/03), διαθέσιμες σε <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:C2019/383/02> και https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.383.01.0004.01.ELL&toc=OJ:C:2019:383:TOC, αντίστοιχα.

καθηκόντων. Έτσι, στην παρ. 5 του άρθρου 10 του ν. 4624/2019 προβλέπεται ότι η ΑΠΔΠΧ δεν είναι αρμόδια να ελέγχει πράξεις επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που διενεργούνται από τις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές στο πλαίσιο της δικαστικής λειτουργίας και των δικαστικών τους καθηκόντων, χωρίς όμως να προσδιορίζεται το αρμόδιο όργανο που θα υποκαταστήσει την Αρχή στην προκειμένη περίπτωση¹⁵⁸. Αν και στο αρχικό σχέδιο νόμου, που τέθηκε σε διαβούλευση το 2018, υπήρχε διάταξη σχετικά με τη λειτουργία εποπτικών αρχών δικαστηρίων και εισαγγελικών αρχών¹⁵⁹, εν τέλει, στον ψηφισθέντα νόμο δεν περιλαμβάνονται αντίστοιχες ρυθμίσεις, με αποτέλεσμα να ανακύπτει κενό ως προς τον τρόπο που θα τύχουν εφαρμογής οι διατάξεις του ΓΚΠΔ και της Οδηγίας σε περιπτώσεις επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από δικαστικές και εισαγγελικές αρχές, όταν αυτές ενεργούν εντός του πλαισίου των δικαιοδοτικών τους καθηκόντων, και ένα ευρύτατο φάσμα πράξεων επεξεργασίας να τίθεται ουσιαστικά άνευ εποπτείας, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την προστασία του ατόμου και την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική απόλαυση και άσκηση των συνταγματικών του δικαιωμάτων, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 25 παρ. 1 Σ.

Πέραν της αντίθεσης της επιλογής του νομοθέτη με τις διατάξεις του ΓΚΠΔ και της Οδηγίας, η μη συμπερίληψη διατάξεων στον νέο νόμο σχετικά με την εποπτεία των πράξεων επεξεργασίας που διενεργούνται από τα δικαστήρια και τις εισαγγελικές αρχές, κατά την εκτέλεση των δικαιοδοτικών τους καθηκόντων, έρχεται σε αντίθεση και με τον ΧΘΔΕΕ¹⁶⁰ αλλά και με το Σύνταγμα, οι διατάξεις των οποίων απαιτούν

¹⁵⁸ Βλ. και απόφαση υπ' αριθμ. 1/2020 ΑΠΔΠΧ. Διαθέσιμη σε https://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33%2C15453&_dad=portal&_schema=PORTAL&_piref33_15473_33_15453_15453.etos=1&_piref33_15473_33_15453_15453.arithmosApofasis=1&_piref33_15473_33_15453_15453.thematikiEnotita=1&_piref33_15473_33_15453_15453.ananeosi=%CE%91%CE%BD%CE%B1%CE%BD%CE%AD%CF%89%CF%83%CE%B7.

¹⁵⁹ Στο άρθρο 65 του αρχικού σχεδίου νόμου, με τίτλο «Εποπτικές αρχές Δικαστηρίων και Εισαγγελικών Αρχών», οριζόταν ότι «Η εποπτεία των πράξεων επεξεργασίας που διενεργείται από τα δικαστήρια και τις εισαγγελικές αρχές στο πλαίσιο της δικαιοδοτικής δραστηριότητάς τους ασκείται από α) τον Προϊστάμενο κάθε Δικαστηρίου/ Εισαγγελίας ή τον Δικαστικό λειτουργό που αυτός ορίζει. Ο Προϊστάμενος/δικαστικός λειτουργός ελέγχει τη συμμόρφωση με τις ρυθμίσεις του Κανονισμού, του παρόντος νόμου και άλλων συναφών διατάξεων, παρέχει οδηγίες για την εφαρμογή αυτών, εξετάζει καταγγελίες/επιλαμβάνεται καταγγελιών που αφορούν την εφαρμογή των κανόνων προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατά την άσκηση της δικαιοδοτικής δραστηριότητας του οικείου δικαστηρίου. β) Τριμελή επιτροπή αποτελούμενη από ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς κάθε κλάδου/Ανώτατο Δικαστικό λειτουργό, η οποία/ο οποίος ορίζεται από τον Πρόεδρο/επιλέγεται από την Ολομέλεια του Ανώτατου Δικαστηρίου/Εισαγγελίας. Η επιτροπή/ο δικαστικός λειτουργός εκδίδει οδηγίες και κατευθύνσεις για την ενιαία εφαρμογή του Κανονισμού, του παρόντος νόμου και άλλων συναφών διατάξεων και εκδίδει γνωμοδοτήσεις για ζητήματα μείζονος σημασίας ή ύστερα από αίτημα των Προϊστάμενων των Δικαστηρίων/Εισαγγελίας (υπό α).».

¹⁶⁰ Άρθρο 8 παρ. 3. Βλ. και τελευταίο εδάφιο αιτιολογικής σκέψης 80 Οδηγίας, σύμφωνα με το οποίο «Σε κάθε περίπτωση, η τήρηση των κανόνων της παρούσας οδηγίας από τα δικαστήρια και άλλες

την εποπτεία όλων των πράξεων επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, ανεξαιρέτως «υπευθύνου επεξεργασίας» ή «εκτελούντος την επεξεργασία». Το ευτύχημα βέβαια είναι ότι το κενό εποπτείας εντοπίζεται στους κόλπους της δικαιοσύνης και όχι σε κάποιον άλλο χώρο, χωρίς ωστόσο αυτό να σημαίνει πως η νομοθετική αβλεψία δεν πρέπει να αποκατασταθεί με νεότερη νομοθετική ρύθμιση¹⁶¹.

3.5. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Συγκριτικά με την Οδηγία 95/46/EK, ο ΓΚΠΔ παρέχει ενισχυμένη προστασία στα παιδιά, όταν αυτά «εκτίθενται» στο πλαίσιο προσφοράς υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας¹⁶². Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 38 του Κανονισμού, «[τα] παιδιά απαιτούν ειδική προστασία όσον αφορά τα δεδομένα τους προσωπικού χαρακτήρα, καθώς τα παιδιά μπορεί να έχουν μικρότερη επίγνωση των σχετικών κινδύνων, συνεπειών και εγγυήσεων και των δικαιωμάτων τους σε σχέση με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Αυτή η ειδική προστασία θα πρέπει να ισχύει ιδίως στη χρήση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με σκοπό την εμπορία ή τη δημιουργία προφίλ προσωπικότητας ή προφίλ χρήστη και τη συλλογή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα όσον αφορά παιδιά κατά τη χρήση υπηρεσιών που προσφέρονται άμεσα σε ένα παιδί. Η συγκατάθεση του γονέα ή κηδεμόνα δεν θα πρέπει να είναι απαραίτητη σε συνάρτηση με υπηρεσίες πρόληψης ή παροχής συμβουλών που προσφέρονται άμεσα σε ένα παιδί.». Στη συνέχεια, στο άρθρο 8 του ΓΚΠΔ, τίθεται ως ηλικιακό όριο για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα παιδιού τα 16 έτη, αφήνοντας το περιθώριο στα κράτη μέλη να προβλέψουν δια νόμου μικρότερη ηλικία, με κατώτατο όριο τα 13 έτη. Η ρύθμιση αυτή ακολουθεί το αμερικανικό πρότυπο και συγκεκριμένα την Children's Online

ανεξάρτητες δικαστικές αρχές υπόκειται πάντα σε ανεξάρτητο έλεγχο, σύμφωνα με το άρθρο 8 παράγραφος 3 του Χάρτη.».

¹⁶¹ Η αναγκαιότητα εξασφάλισης τήρησης των κανόνων αυτών από δικαστικά όργανα επισημαίνεται και από την ΑΠΔΠΧ. Βλ. γνωμοδότηση 1/2020, σελ. 10.

¹⁶² Πριν από τον Κανονισμό, προστασία στους ανηλικούς παρείχαν, πλην της Οδηγίας, τρία ψηφίσματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Το ψήφισμα της 20ης Νοεμβρίου 2012 για την προστασία των ανηλικών στον ψηφιακό κόσμο [2012/2068(INI)], διαθέσιμο σε <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52012IP0428>, το ψήφισμα της 27ης Νοεμβρίου 2014 σχετικά με την 25η επέτειο της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού [2014/2919(RSP)], διαθέσιμο σε <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:52014IP0070> και το ψήφισμα της 8ης Σεπτεμβρίου 2015 σχετικά με την κατάσταση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση [2014/2254(INI)], διαθέσιμο σε https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0286_EL.html.

Privacy Protection Act (COPPA) την οποία εφαρμόζουν και στην πολιτική τους πολλοί ιστότοποι κοινωνικής δικτύωσης στην ΕΕ¹⁶³.

Κάνοντας χρήση της παραπάνω δυνατότητας, ο εθνικής νομοθέτης προβλέπει, στο άρθρο 21 του ν. 4624/2019, ότι στις περιπτώσεις προσφοράς υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, η συγκατάθεση του ανηλίκου είναι έγκυρη, μόνο εφόσον ο τελευταίος έχει συμπληρώσει το 15^ο έτος της ηλικίας του, ενώ, σε διαφορετική περίπτωση, αν δηλαδή ο ανήλικος είναι κάτω των 15 ετών, η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του ανηλίκου είναι σύννομη μόνο μετά την παροχή συγκατάθεσης του νόμιμου αντιπροσώπου του¹⁶⁴. Η νομοθετική επιλογή ως προς το συγκεκριμένο όριο ηλικίας αντιστοιχεί, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου¹⁶⁵, σε αρκετές ρυθμίσεις του ελληνικού δικαίου, σύμφωνα με τις οποίες αναγνωρίζεται σε πρόσωπα 15 ετών περιορισμένη δικαιοπρακτική ικανότητα (λ.χ. άρθρο 136 ΑΚ). Ως νόμιμοι αντιπρόσωποι του ανηλίκου θεωρούνται τα πρόσωπα που ασκούν κατά περίπτωση τη γονική μέριμνα αυτού (άρθρα 1510 ΑΚ επ.) ή ο επίτροπος (γενικός, ειδικός, προσωρινός ή μη) (άρθρα 1589 ΑΚ επ.).

Οι όροι «ανήλικος» και «νόμιμος αντιπρόσωπος» επελέγησαν από τον νομοθέτη, αντί των όρων «παιδί» και «το πρόσωπο που έχει τη γονική μέριμνα του παιδιού», αντίστοιχα, για λόγους ευχερέστερης εφαρμογής της διάταξης, ώστε να στοιχούν προς τους οικείους όρους που χρησιμοποιούνται στην εθνική έννομη τάξη. Ο όρος «παιδί» στον ΓΚΠΔ χρησιμοποιείται όπως και στη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού του ΟΗΕ^{166 167 168}. Ως παιδί, στη Σύμβαση, «θεωρείται κάθε ανθρώπινο ον

¹⁶³ Milda Macenaite & Eleni Kosta, «Consent for processing children's personal data in the EU: following in US footsteps?», διαθέσιμο σε <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13600834.2017.1321096>.

¹⁶⁴ Η Γερμανία, η Κροατία, η Ουγγαρία, η Ιρλανδία (διευκρινίζεται όμως ότι ως παιδί λογίζεται κάθε πρόσωπο κάτω των 18 ετών και πως η συγκατάθεσή του για την επεξεργασία δεδομένων του προσωπικού χαρακτήρα εκτός των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, θα λαμβάνεται υπόψη η ωριμότητά του και το επίπεδο αντίληψης και κατανόησης της επεξεργασίας), το Λίχτενσταϊν, το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία, η Πολωνία, η Ρουμανία και η Σλοβακία έθεσαν ως όριο τα 16 έτη. Η Τσεχία, η Γαλλία και η Σλοβενία τα 15 έτη. Η Αυστρία, η Βουλγαρία, η Κύπρος, η Ιταλία, η Λιθουανία και η Ισπανία τα 14 έτη. Το Βέλγιο, η Δανία, η Εσθονία, η Φινλανδία, η Ισλανδία, η Λετονία, η Μάλτα (για τους φοιτητές όμως τα 16 έτη), η Νορβηγία, η Πορτογαλία, η Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο τα 13 έτη.

¹⁶⁵ Σελ. 12-13.

¹⁶⁶ Ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης 44/25 της 20ής Νοεμβρίου 1989, διαθέσιμο σε: https://archive.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26232&Itemid=33.

¹⁶⁷ Βλ. γνώμη Ομάδας του άρθρου 29 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη συγκατάθεση βάσει του κανονισμού 2016/679», όπως εκδόθηκαν στις 28 Νοεμβρίου 2017 και αναθεωρήθηκαν στις 10 Απριλίου 2018 (WP 259). Διαθέσιμη σε https://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,209399&_dad=portal&_schema=PORTAL.

μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία.».

Αυτό, πάντως, το οποίο έχει βαρύνουσα σημασία και στο οποίο θα πρέπει να εστιάζουν τα κράτη μέλη είναι η ουσιαστική προστασία των προσωπικών δεδομένων και της ταυτότητας του παιδιού. Και τούτο διότι καθίσταται δυσχερής έως αδύνατη η αποτελεσματική ταυτοποίηση του προσώπου που δίνει τη συγκατάθεση ηλεκτρονικά καθώς και της ηλικίας του, ώστε να κριθεί με ασφάλεια το κύρος αυτής. Ο ΓΚΠΔ μεταθέτει το βάρος απόδειξης της συνδρομής των προϋποθέσεων για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων του ανηλίκου στον υπεύθυνο επεξεργασίας, ο οποίος, στο πλαίσιο της θεσπιζόμενης με τον Κανονισμό αρχής της λογοδοσίας, οφείλει, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 8 του ΓΚΠΔ, να καταβάλλει εύλογες προσπάθειες για να επαληθεύσει ότι η συγκατάθεση παρέχεται ή εγκρίνεται από το πρόσωπο που έχει τη γονική μέριμνα του παιδιού, λαμβάνοντας υπόψη τη διαθέσιμη τεχνολογία. Παρότι η καταβολή ευλόγων προσπαθειών για την επαλήθευση της ηλικίας δεν προβλέπεται ρητώς στον ΓΚΠΔ, απαιτείται εμμέσως, καθώς, εάν ένα παιδί παρέχει τη συγκατάθεσή του ενώ δεν είναι σε ηλικία που να του επιτρέπει να παρέχει έγκυρη συγκατάθεση για τον εαυτό του, η επεξεργασία των δεδομένων του είναι παράνομη. Η επαλήθευση της ηλικίας του παιδιού και η λήψη της συγκατάθεσης από τον ασκούντα τη γονική μέριμνα θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη την αρχή της ελαχιστοποίησης των δεδομένων, την αρχή της αναλογικότητας και να μην παραβιάζει τα προσωπικά δεδομένα του παιδιού και του συγκατατιθέμενου.

Δεδομένου όμως ότι οι δυνατότητες κατάχρησης εκ μέρους των παιδιών των μέτρων που θα επιλέξει ο υπεύθυνος επεξεργασίας για τη διακρίβωση της ηλικίας τους είναι πολλές, θα πρέπει και ο νομοθέτης κάθε κράτους μέλους να διασφαλίσει, όσο είναι δυνατό, το πλαίσιο προστασίας των παιδιών. Μία σκέψη θα ήταν η θέσπιση παράλληλης ευθύνης σε γονείς π.χ. για την παραμέληση εποπτείας ανηλίκου σε περιπτώσεις που αφήνουν τα παιδιά να πλοηγούνται σε επικίνδυνες ιστοσελίδες¹⁶⁹ ή και άλλες ρυθμίσεις οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο τομεακών νομοθεσιών.

¹⁶⁸ Στην πρόταση μάλιστα για την έκδοση του Κανονισμού, το 2012, στην αιτιολογική σκέψη 29 υπάρχει παρότρυνση για την υιοθέτηση από τον Κανονισμό του ορισμού που προβλέπεται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού. Διαθέσιμη σε <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A52012PC0011>. Κάτι τέτοιο δεν έγινε αποδεκτό, καθώς στο τελικό κείμενο του Κανονισμού δεν περιέχεται σχετικός ορισμός.

¹⁶⁹ Φερνάνκη Παναγοπούλου – Κουτνατζή, «Ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων 679/2016/ΕΕ», ο.π., σελ. 52.

3.6. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Το άρθρο 22 του ν. 4624/2019 ρυθμίζει τον τρόπο επεξεργασίας των ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (πρώην ευαίσθητων^{170 171})¹⁷². Στις ειδικές κατηγορίες δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα περιλαμβάνονται τα δεδομένα που αποκαλύπτουν τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις ή τη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, τα γενετικά δεδομένα, τα βιομετρικά δεδομένα με σκοπό την αδιαμφισβήτητη ταυτοποίηση προσώπου, τα δεδομένα που αφορούν την υγεία, τη σεξουαλική ζωή φυσικού προσώπου ή τον γενετήσιο προσανατολισμό^{173 174}.

Σημείο αναφοράς του άρθρου 22 είναι το άρθρο 9 του ΓΚΠΔ και ιδίως οι παρ. 2 και 4 αυτού. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου¹⁷⁵, σκοπός του άρθρου είναι η διευκρίνιση των προϋποθέσεων και των λόγων, βάσει των οποίων είναι δυνατή η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία αναφέρονται στα στοιχεία β)¹⁷⁶, ζ)¹⁷⁷, η)¹⁷⁸ και θ)¹⁷⁹ της παρ. 2 του άρθρου 9 του Κανονισμού.

¹⁷⁰ Κατά τον ν. 2472/1997.

¹⁷¹ Σύμφωνα με το άρθρο 84 του ν. 4624/2019, οι ορισμοί του άρθρου 2 του ν. 2472/1997 διατηρούνται σε ισχύ (άρα και ο ορισμός για τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα), όπου γίνεται ρητή παραπομπή σε αυτούς σε σχετική με τα προσωπικά δεδομένα νομοθεσία. Όπου, λοιπόν, στην κείμενη νομοθεσία γίνεται αναφορά σε «ευαίσθητα δεδομένα», η παραπομπή αφορά τον κατάλογο του άρθρου 2 (β) του ν. 2472/1997 και όχι τις «ειδικές κατηγορίες δεδομένων» του ΓΚΠΔ και της Οδηγίας 2016/680.

¹⁷² Η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του άρθρου 22 του ν. 4624/2019 (άρθρο 9 ΓΚΠΔ) εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση, πλην της περίπτωσης που η επεξεργασία λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο των σκοπών της Οδηγίας 2016/680, οι διατάξεις της οποίας είναι ειδικότερες σε σχέση με τον Κανονισμό. Στην τελευταία περίπτωση εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 46 του ν. 4624/2019. Βλ. ανάλυση στην ενότητα 4.2.

¹⁷³ Άρθρο 9 παρ. 1 ΓΚΠΔ, άρθρο 10 Οδηγίας 2016/680 και άρθρο 44 περίπτωση ιδ' ν. 4624/2019.

¹⁷⁴ Σε σχέση με τον αντίστοιχο ορισμό του άρθρου 2 (β) του ν. 2472/1997, παρατηρείται ότι δεν συγκαταλέγονται στην έννοια των «ειδικών κατηγοριών δεδομένων» τα δεδομένα κοινωνικής πρόνοιας. Επίσης, τα βιομετρικά και τα γενετικά δεδομένα συνιστούν ειδικές κατηγορίες δεδομένων, πρόβλεψη η οποία απουσιάζει από τον ν. 2472/1997 (κατά πάγια όμως νομολογία της ΑΠΔΠΧ τα δεδομένα αυτά αντιμετωπίζονταν ως ευαίσθητα). Τέλος, στον ΓΚΠΔ και την Οδηγία 2016/680 δεν περιλαμβάνονται στις ειδικές κατηγορίες δεδομένων τα δεδομένα που σχετίζονται με ποινικές διώξεις ή καταδίκες (τα τελευταία ρυθμίζονται ξεχωριστά στο άρθρο 10 ΓΚΠΔ), τα οποία κατά τον ν. 2472/1997 θεωρούνται ευαίσθητα. Βλ. και Βασίλη Σωτηρόπουλο, «Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων, Εγχειρίδιο για τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα», Εκδόσεις Σάκκουλα, 2019, σελ. 214-216.

¹⁷⁵ Σελ. 13-14.

¹⁷⁶ «η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την εκτέλεση των υποχρεώσεων και την άσκηση συγκεκριμένων δικαιωμάτων του υπευθύνου επεξεργασίας ή του υποκειμένου των δεδομένων στον τομέα του εργατικού δικαίου και του δικαίου κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής προστασίας, εφόσον επιτρέπεται από το δίκαιο της Ένωσης ή κράτους μέλους ή από συλλογική συμφωνία σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο παρέχοντας κατάλληλες εγγυήσεις για τα θεμελιώδη δικαιώματα και τα συμφέροντα του υποκειμένου των δεδομένων».

Το άρθρο αποτελείται από τρεις παραγράφους, εκ των οποίων η πρώτη αφορά στην επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα τόσο από δημόσιους όσο και από ιδιωτικούς φορείς, η δεύτερη στην επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μόνο από δημόσιους φορείς και η τρίτη προβλέπει τη λήψη κατάλληλων και ειδικών μέτρων για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ατομικών ελευθεριών του υποκειμένου των δεδομένων, όταν τυγχάνουν εφαρμογής οι δύο προηγούμενες παράγραφοι.

Ειδικότερα, στην παρ. 1 ορίζεται ότι η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επιτρέπεται, εφόσον είναι απαραίτητη: α) για την άσκηση δικαιωμάτων που απορρέουν από το δικαίωμα κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής προστασίας και για την εκπλήρωση των συναφών υποχρεώσεων· β) για λόγους προληπτικής ιατρικής, για την εκτίμηση της ικανότητας προς εργασία του εργαζομένου¹⁸⁰, για ιατρική διάγνωση, για την παροχή υγείας ή κοινωνικής περίθαλψης ή για τη διαχείριση των συστημάτων και υπηρεσιών υγείας ή κοινωνικής περίθαλψης ή δυνάμει σύμβασης με επαγγελματία του τομέα υγείας ή άλλου προσώπου που δεσμεύεται από το επαγγελματικό απόρρητο ή είναι υπό την εποπτεία του· ή γ) για λόγους δημοσίου συμφέροντος στον τομέα της δημόσιας υγείας, όπως σοβαρών διασυννοριακών απειλών κατά της υγείας ή για την εξασφάλιση υψηλών προδιαγραφών ποιότητας και ασφάλειας της υγειονομικής περίθαλψης και των φαρμάκων ή των ιατροτεχνολογικών προϊόντων. Ακολούθως, η παρ. 2 προβλέπει ότι η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επιτρέπεται, εφόσον είναι: α) απολύτως απαραίτητη για λόγους ουσιώδους δημοσίου

¹⁷⁷ «η επεξεργασία είναι απαραίτητη για λόγους ουσιαστικού δημόσιου συμφέροντος, βάσει του δικαιού της Ένωσης ή κράτους μέλους, το οποίο είναι ανάλογο προς τον επιδιωκόμενο στόχο, σέβεται την ουσία του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων και προβλέπει κατάλληλα και συγκεκριμένα μέτρα για τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων».

¹⁷⁸ «η επεξεργασία είναι απαραίτητη για σκοπούς προληπτικής ή επαγγελματικής ιατρικής, εκτίμησης της ικανότητας προς εργασία του εργαζομένου, ιατρικής διάγνωσης, παροχής υγειονομικής ή κοινωνικής περίθαλψης ή θεραπείας ή διαχείρισης υγειονομικών και κοινωνικών συστημάτων και υπηρεσιών βάσει του ενωσιακού δικαίου ή του δικαίου κράτους μέλους ή δυνάμει σύμβασης με επαγγελματία του τομέα της υγείας και με την επιφύλαξη των προϋποθέσεων και των εγγυήσεων που αναφέρονται στην παράγραφο 3».

¹⁷⁹ «η επεξεργασία είναι απαραίτητη για λόγους δημοσίου συμφέροντος στον τομέα της δημόσιας υγείας, όπως η προστασία έναντι σοβαρών διασυννοριακών απειλών κατά της υγείας ή η διασφάλιση υψηλών προτύπων ποιότητας και ασφάλειας της υγειονομικής περίθαλψης και των φαρμάκων ή των ιατροτεχνολογικών προϊόντων, βάσει του δικαίου της Ένωσης ή του δικαίου κράτους μέλους, το οποίο προβλέπει κατάλληλα και συγκεκριμένα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών του υποκειμένου των δεδομένων, ειδικότερα δε του επαγγελματικού απορρήτου».

¹⁸⁰ Βλ. και Δημήτρη Κουκιάδη, «Ο εργαζόμενος ως υποκείμενο προσωπικών δεδομένων κατά το Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων», Εκδόσεις Σάκκουλα, 2019, σελ. 101-104.

συμφέροντος· β) απαραίτητη για την αποτροπή σημαντικής απειλής για την εθνική ασφάλεια ή τη δημόσια ασφάλεια· ή γ) απαραίτητη για τη λήψη ανθρωπιστικών μέτρων, και στις περιπτώσεις αυτές το συμφέρον για την επεξεργασία είναι υπέρτερο του συμφέροντος του υποκειμένου των δεδομένων.

Κατ' αρχάς, σημειώνεται ότι η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατ' αρχήν απαγορεύεται¹⁸¹. Η απαγόρευση αυτή κάμπτεται μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις και υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Οι εξαιρέσεις από τη γενική απαγόρευση της επεξεργασίας ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα καθορίζονται περιοριστικά στην παρ. 2 του άρθρου 9 του ΓΚΠΔ. Ακολούθως, η παρ. 4 του ίδιου άρθρου παρέχει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη «να διατηρούν ή να θεσπίζουν περαιτέρω όρους, μεταξύ άλλων και περιορισμούς, όσον αφορά την επεξεργασία γενετικών δεδομένων, βιομετρικών δεδομένων ή δεδομένων που αφορούν την υγεία.». Συνάγεται κατ' αρχήν ότι ο εθνικός νομοθέτης αφενός δεσμεύεται από τις εξαιρέσεις της παρ. 2 του άρθρου 9 του ΓΚΠΔ, χωρίς να δύναται με εθνικές ρυθμίσεις να προσθέσει νέους λόγους εξαίρεσης, αφετέρου δε, στο πλαίσιο της «ρήτρας ανοίγματος» της παρ. 4, μπορεί να προβεί σε συγκεκριμένες μόνο ενέργειες και για συγκεκριμένες μάλιστα επιμέρους κατηγορίες ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα¹⁸².

Ο νομοθέτης, όμως, στο άρθρο 22 του ν. 4624/2019, δεν φαίνεται να αξιοποιεί την «ρήτρα ανοίγματος» της παρ. 4 του άρθρου 9 του ΓΚΠΔ. Και τούτο διότι με την παρ. 1 του άρθρου 22 επαναλαμβάνονται τα στοιχεία β), η) και θ) της παρ. 2 του άρθρου 9 του ΓΚΠΔ, χωρίς να θεσπίζονται περαιτέρω όροι ή περιορισμοί, ή να εξειδικεύονται κατά τα οριζόμενα στην αιτιολογική έκθεση του νόμου οι σχετικές ρυθμίσεις, ενώ με την παρ. 2 του άρθρου 22, επαναλαμβάνεται το στοιχείο ζ) της παρ. 2 του άρθρου 9 του ΓΚΠΔ. Επίσης, η περίπτωση β' της παρ. 2 του άρθρου 22, που αφορά σε επεξεργασία απαραίτητη για την αποτροπή σημαντικής απειλής για την εθνική ασφάλεια ή τη δημόσια ασφάλεια, συνιστά νέα εξαίρεση και ως εκ τούτου έρχεται σε αντίθεση με τον ΓΚΠΔ. Η εν λόγω περίπτωση άλλωστε εμπίπτει στην έννοια του δημοσίου συμφέροντος και κατά τούτο καλύπτεται από το στοιχείο ζ) της παρ. 2 του άρθρου 9 του ΓΚΠΔ. Αναφορικά, τέλος, με την περίπτωση γ' της παρ. 2 του άρθρου 22, η εξαίρεση αυτή, επίσης, δεν προβλέπεται στο άρθρο 9 του ΓΚΠΔ, τουλάχιστον με αυτή τη διατύπωση, και ως εκ τούτου αντίκειται στον Κανονισμό.

¹⁸¹ Άρθρο 9 παρ. 1 ΓΚΠΔ.

¹⁸² Βλ. και γνωμοδότηση υπ' αριθμ. 1/2020 ΑΠΔΠΧ, σελ. 11-14.

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι οι επιλογές του εθνικού νομοθέτη στο άρθρο 22 εγείρουν προβληματισμούς ως προς τη συμφωνία με τα καθοριζόμενα στον ΓΚΠΔ, καθώς και ως προς την προστιθέμενη αξία των νέων διατάξεων. Ειδικά, όσον αφορά την επιλογή του νομοθέτη να προβεί σε εξειδίκευση – η οποία όπως αναλύθηκε δεν επιτυγχάνεται – συγκεκριμένων εξαιρέσεων του άρθρου 9 του ΓΚΠΔ, αυτή αντιμετωπίστηκε με επιφυλάξεις και από την ΑΠΔΠΧ, η οποία στην υπ' αριθμ. 1/2020 γνωμοδότησή της δεν επιδοκιμάζει την υιοθέτηση εθνικών ρυθμίσεων στο πλαίσιο του νέου νόμου, αλλά αφήνει να εννοηθεί ότι προτιμότερη θα ήταν η κατά περίπτωση εξειδίκευση σε ειδικούς τομεακούς νόμους¹⁸³.

Η προστιθέμενη αξία των νέων διατάξεων θα λέγαμε πως εντοπίζεται στην παρ. 3 του άρθρου 22, η οποία υποχρεώνει τόσο τους δημόσιους όσο και τους ιδιωτικούς φορείς, όταν επεξεργάζονται δεδομένα που εντάσσονται στις ειδικές κατηγορίες, σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 2 ΓΚΠΔ και τις παρ. 1 και 2 του άρθρου 22 του ν. 4624/2019, να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα και ειδικά μέτρα για τη διαφύλαξη των συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων, λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση της τεχνολογίας, το κόστος εφαρμογής και τη φύση, την έκταση, το πλαίσιο και τους σκοπούς της επεξεργασίας, καθώς και τους κινδύνους που θέτει η επεξεργασία στα δικαιώματα και στις ελευθερίες των φυσικών προσώπων. Ο νομοθέτης αναφέρει ιδίως τα ακόλουθα μέτρα: α) τεχνικά και οργανωτικά μέτρα που διασφαλίζουν ότι η επεξεργασία είναι σύμφωνη με τον ΓΚΠΔ· β) μέτρα για να διασφαλιστεί ότι είναι δυνατή η εκ των υστέρων επαλήθευση και ο προσδιορισμός του εάν και από ποιον έχουν εισαχθεί, τροποποιηθεί ή αφαιρεθεί τα προσωπικά δεδομένα· γ) μέτρα για την ενδυνάμωση της ευαισθητοποίησης του προσωπικού που ασχολείται με την επεξεργασία· δ) περιορισμοί πρόσβασης από τους υπευθύνους επεξεργασίας και εκτελούντες την επεξεργασία· ε) η ψευδωνυμοποίηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα· στ) η κρυπτογράφηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα· ζ) μέτρα για τη διασφάλιση της ικανότητας, της εμπιστευτικότητας, της ακεραιότητας, της διαθεσιμότητας και της ανθεκτικότητας των συστημάτων και υπηρεσιών επεξεργασίας που σχετίζονται με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας ταχείας αποκατάστασης της διαθεσιμότητας και της πρόσβασης σε περίπτωση φυσικού ή τεχνικού συμβάντος· η) διαδικασίες για την τακτική δοκιμή, εκτίμηση και αξιολόγηση της

¹⁸³ Με έμφαση στη μη επανάληψη διατάξεων του ΓΚΠΔ και επισήμανση του συμπληρωματικού ρόλου του νόμου σε σχέση με τον Κανονισμό.

αποτελεσματικότητας των τεχνικών και οργανωτικών μέτρων για τη διασφάλιση της ασφάλειας της επεξεργασίας· θ) ειδικούς κανόνες διασφάλισης της συμμόρφωσης με τον ν. 4624/2019 και τον ΓΚΠΔ σε περίπτωση διαβίβασης ή επεξεργασίας για άλλους σκοπούς· και ι) τον ορισμό Υπευθύνου Προστασίας Δεδομένων.

3.7. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΓΕΝΕΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Στο άρθρο 23 του ν. 4624/2019 αξιολογείται σχετική ευχέρεια που παρέχεται στον εθνικό νομοθέτη να διατηρεί ή να θεσπίζει περαιτέρω όρους, μεταξύ άλλων και περιορισμούς, κατ' εφαρμογή της «ρήτρας ανοίγματος» της παρ. 4 του άρθρου 9 του ΓΚΠΔ¹⁸⁴ και προβλέπεται ρητά η απαγόρευση της επεξεργασίας γενετικών δεδομένων¹⁸⁵ για σκοπούς ασφάλισης υγείας και ζωής. Το άρθρο 23 συνιστά ειδικότερη διάταξη σε σχέση με το άρθρο 22.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου¹⁸⁶, η απαγόρευση αυτή είναι σύμφωνη με την αρχή, η οποία διακηρύσσεται στο άρθρο 12 παρ. 1 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας του ατόμου σε σχέση με τις εφαρμογές της βιολογίας και της ιατρικής (Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική)¹⁸⁷. Στο άρθρο αυτό διακηρύσσεται ότι: «[ε]ξετάσεις που προβλέπουν την εμφάνιση γενετικών νόσων ή που χρησιμοποιούνται είτε για την αναγνώριση του υποκειμένου ως φορέα γονιδίου υπεύθυνου για νόσο είτε για την ανίχνευση γενετικής προδιάθεσης ή δεκτικότητας για νόσο, επιτρέπεται να διενεργούνται μόνο για λόγους υγείας ή για επιστημονική έρευνα που σχετίζεται με λόγους υγείας, και υπό την προϋπόθεση της κατάλληλης γενετικής συμβουλευτικής». Την απαγόρευση αυτή αντανakλά, επίσης, η θέση που υιοθετήθηκε σε πρόσφατη σχετική Σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης¹⁸⁸, ενώ τελεί σε συμφωνία και με το πνεύμα του άρθρου 5 της

¹⁸⁴ Βλ. και ανάλυση στην προηγούμενη ενότητα.

¹⁸⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 4 στοιχείο 13 του ΓΚΠΔ, ως γενετικά δεδομένα νοούνται «τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν τα γενετικά χαρακτηριστικά φυσικού προσώπου που κληρονομήθηκαν ή αποκτήθηκαν, όπως προκύπτουν, ιδίως, από ανάλυση βιολογικού δείγματος του εν λόγω φυσικού προσώπου και τα οποία παρέχουν μοναδικές πληροφορίες σχετικά με την φυσιολογία ή την υγεία του εν λόγω φυσικού προσώπου».

¹⁸⁶ Σελ. 14.

¹⁸⁷ Κυρώθηκε με τον ν. 2619/1998 (Α' 132).

¹⁸⁸ Recommendation Rec (2016) 8 of the Committee of Ministers to the member States on the processing of personal health-related data for insurance purposes, including data resulting from genetic tests. Διαθέσιμη σε <http://www.bbmri-eric.eu/news-events/new-recommendation-on/>.

Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Γενετικά Δεδομένα του Ανθρώπου της UNESCO¹⁸⁹.

Η αποσαφήνιση για τον αποκλεισμό της επεξεργασίας γενετικών δεδομένων είναι εξέχουσας σημασίας και συνιστά προστιθέμενη αξία του νόμου στον τομέα της προστασίας των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων, καθώς το όλο ζήτημα δεν ήταν νομικά αποκρυσταλλωμένο¹⁹⁰. Η απαγόρευση αυτή έχει σαν συνέπεια να μη μπορεί ο ασφαλιστικός φορέας να υποβάλει ερωτήσεις, γραπτά ή προφορικά, στον αιτούντα ασφάλιση σχετικά με τα γενετικά του δεδομένα. Μάλιστα δεν έχει καμία σημασία, πλέον, αν ενδεχομένως ο αιτών ασφάλιση παρέχει αυθόρμητα στον ασφαλιστικό φορέα γενετικά του δεδομένα, καθόσον με οποιονδήποτε τρόπο και αν περιέλθουν τα δεδομένα αυτά σε γνώση του φορέα, αυτός οφείλει να τα διαγράψει και να μην τα λάβει υπόψη του, ειδικά αν παραβιάζεται η σχετική απαγόρευση. Με τη διάταξη του νέου νόμου, τα γενετικά δεδομένα πρακτικά δεν περιέχονται πλέον στα «αντικειμενικά ουσιώδη περιστατικά για την εκτίμηση του κινδύνου», που πρέπει να δηλώνει ο αιτών ασφάλιση¹⁹¹, ιδιαίτερα αν θέτει σχετική γραπτή ερώτηση ο ασφαλιστής, ενώ η από πρόθεση παράλειψη δήλωσής τους από τον λήπτη της ασφάλισης, δεν μπορεί πια να οδηγήσει στην απαλλαγή του ασφαλιστή από την υποχρέωση για καταβολή ασφαλιστικής αποζημίωσης¹⁹².

Ο ν. 4624/2019 δεν παρέχει όμως αντίστοιχη προστασία στον λήπτη της ασφάλισης, σχετικά με τα βιομετρικά δεδομένα του¹⁹³, καθώς και με τα δεδομένα που αφορούν

¹⁸⁹ Διαθέσιμη σε <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk>.

¹⁹⁰ Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζή, «Νόμος 4624/2019 και Εφαρμογή GDPR: Πολλά υποσχόμενος, αλλά παράλληλα καθυστερημένος», ο.π.

¹⁹¹ Βλ. άρθρο 3 παρ. 1 ν. 2496/1997 (Α' 87) «Κατά τη σύναψη της σύμβασης ο λήπτης της ασφάλισης υποχρεούται να δηλώσει στον ασφαλιστή κάθε στοιχείο ή περιστατικό που γνωρίζει, το οποίο είναι αντικειμενικά ουσιώδες για την εκτίμηση του κινδύνου, καθώς επίσης να απαντήσει σε κάθε σχετική ερώτηση του ασφαλιστή. Στοιχεία και περιστατικά, για τα οποία ο ασφαλιστής έθεσε σαφείς γραπτές ερωτήσεις, τεκμαίρεται ότι είναι τα μόνα τα οποία επηρεάζουν την από μέρους του εκτίμηση και αποδοχή του κινδύνου.».

¹⁹² Βλ. άρθρο 3 παρ. 6 ν. 2496/1997 «Σε περίπτωση παράβασης από δόλο της υποχρέωσης που προβλέπεται στην παρ. 1 του άρθρου αυτού, ο ασφαλιστής έχει δικαίωμα να καταγγείλει τη σύμβαση μέσα σε προθεσμία ενός (1) μηνός από τότε που έλαβε γνώση της παράβασης. Αν η ασφαλιστική περίπτωση επέλθει εντός της παραπάνω προθεσμίας, ο ασφαλιστής απαλλάσσεται της υποχρέωσής του προς καταβολή του ασφαρίσματος. Ο λήπτης της ασφάλισης υποχρεούται σε αποκατάσταση κάθε ζημίας του ασφαλιστή.».

¹⁹³ Σύμφωνα με το άρθρο 4 στοιχείο 14 του ΓΚΠΔ, ως βιομετρικά δεδομένα νοούνται «τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα οποία προκύπτουν από ειδική τεχνική επεξεργασία συνδεδεμένη με φυσικά, βιολογικά ή συμπεριφορικά χαρακτηριστικά φυσικού προσώπου και τα οποία επιτρέπουν ή επιβεβαιώνουν την αδιαμφισβήτητη ταυτοποίηση του εν λόγω φυσικού προσώπου, όπως εικόνες προσώπου ή δακτυλοσκοπικά δεδομένα».

την υγεία του¹⁹⁴. Έτσι, δεν αξιοποιείται πλήρως η «ρήτρα ανοίγματος» της παρ. 4 του άρθρου 9 του ΓΚΠΔ. Ως εκ τούτου, στοιχεία ή περιστατικά που σχετίζονται με προσωπικά δεδομένα των παραπάνω κατηγοριών, μπορούν να περιλαμβάνονται καταρχήν στα «αντικειμενικά ουσιώδη περιστατικά για την εκτίμηση του κινδύνου», που πρέπει να δηλώνει ο αιτών ασφάλιση, και που η από πρόθεση μη δήλωσή τους μπορεί να οδηγήσει σε μη καταβολή της ασφαλιστικής αποζημίωσης.

3.8. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΆΛΛΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ

3.8.1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Τα άρθρα 24, 25 και 26 του ν. 4624/2019 ρυθμίζουν θέματα επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για άλλους σκοπούς από αυτούς για τους οποίους αυτά συλλέχθηκαν αρχικά.

Το άρθρο 24 αφορά στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για άλλους σκοπούς από δημόσιους φορείς¹⁹⁵. Σύμφωνα με το άρθρο, η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από δημόσιους φορείς για σκοπό διαφορετικό από αυτόν για τον οποίο έχουν συλλεχθεί, επιτρέπεται όταν η επεξεργασία αυτή είναι αναγκαία για την εκπλήρωση των καθηκόντων που τους έχουν ανατεθεί και εφόσον είναι: α) απαραίτητο να ελεγχθούν οι πληροφορίες που παρέχονται από το υποκείμενο των δεδομένων, διότι υπάρχουν βάσιμες ενδείξεις ότι οι πληροφορίες αυτές είναι εσφαλμένες· β) αναγκαία για την αποτροπή κινδύνων για την εθνική ασφάλεια, εθνική άμυνα ή δημόσια ασφάλεια ή για τη διασφάλιση φορολογικών και τελωνειακών εσόδων· γ) αναγκαία για τη δίωξη ποινικών αδικημάτων· δ) αναγκαία για την αποτροπή σοβαρής βλάβης στα δικαιώματα άλλου προσώπου· ή ε) απαραίτητη για την παραγωγή των επίσημων στατιστικών. Σύμφωνα δε με την αιτιολογική έκθεση του νόμου¹⁹⁶, «αυτό ισχύει ανεξάρτητα από το εάν οι σκοποί της περαιτέρω επεξεργασίας είναι συμβατοί με τους σκοπούς για τους οποίους συλλέχθηκαν αρχικά τα δεδομένα σύμφωνα με το άρθρο 6 παράγραφος 4 του

¹⁹⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 4 στοιχείο 15 του ΓΚΠΔ, ως δεδομένα που αφορούν την υγεία νοούνται «τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα οποία σχετίζονται με τη σωματική ή ψυχική υγεία ενός φυσικού προσώπου, περιλαμβανομένης της παροχής υπηρεσιών υγειονομικής φροντίδας, και τα οποία αποκαλύπτουν πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση της υγείας του».

¹⁹⁵ Ανάλογη διάταξη δεν υπήρχε στην Οδηγία 95/46/ΕΚ και η πρόβλεψή της δεν ήταν αναγκαία, αφού σύμφωνα με το άρθρο 288 παρ. 3 της ΣΛΕΕ τα κράτη μέλη ενσωματώνουν την Οδηγία και έτσι αυτά θεσπίζουν από μόνα τους το δίκαιο για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Βλ. και αιτιολογική έκθεση ν. 4624/2019, σελ. 14-15.

¹⁹⁶ Σελ. 15.

ΓΚΠΔ». Στη συνέχεια, στην παρ. 2 του άρθρου, δίνεται η δυνατότητα επεξεργασίας ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, για σκοπό διαφορετικό από αυτόν για τον οποίο έχουν συλλεχθεί, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις της παρ. 1 και υπό την προϋπόθεση ασφαλώς τα δεδομένα αυτά να μπορούν να υποβληθούν σε επεξεργασία (άρθρο 9 παρ. 2 ΓΚΠΔ και άρθρο 22 ν. 4624/2019).

Το άρθρο 25 αφορά στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για άλλους σκοπούς από ιδιωτικούς φορείς. Σύμφωνα με το άρθρο, η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από ιδιωτικούς φορείς για σκοπό διαφορετικό από αυτόν για τον οποίο έχουν συλλεχθεί, επιτρέπεται εφόσον είναι απαραίτητη: α) για την αποτροπή απειλών κατά της εθνικής ασφάλειας ή της δημόσιας ασφάλειας κατόπιν αιτήματος δημόσιου φορέα· β) για τη δίωξη ποινικών αδικημάτων· ή γ) για τη θεμελίωση, άσκηση ή υποστήριξη νομικών αξιώσεων, εκτός και εάν υπερτερεί το συμφέρον του υποκειμένου των δεδομένων να μην τύχουν επεξεργασίας τα δεδομένα αυτά. Και εδώ, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση¹⁹⁷, «η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από ιδιωτικούς φορείς μπορεί να βασίζεται στη διάταξη αυτή, ανεξάρτητα από το εάν οι σκοποί της περαιτέρω επεξεργασίας είναι συμβατοί με τους αρχικούς σκοπούς για τους οποίους τα δεδομένα συλλέχθηκαν, σύμφωνα με το άρθρο 6 παράγραφος 4 του ΓΚΠΔ». Στη συνέχεια, στην παρ. 2 του άρθρου, ομοίως με την παρ. 2 του άρθρου 24, δίνεται η δυνατότητα επεξεργασίας ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, για σκοπό διαφορετικό από αυτόν για τον οποίο έχουν συλλεχθεί, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις της παρ. 1 και υπό την προϋπόθεση ασφαλώς να μπορούν τα δεδομένα αυτά να υποβληθούν σε επεξεργασία (άρθρο 9 παρ. 2 ΓΚΠΔ και άρθρο 22 ν. 4624/2019).

Το άρθρο 26 αφορά στη διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από δημόσιους φορείς. Σύμφωνα με το άρθρο, το οποίο συνδέεται με το άρθρο 24, η διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από δημόσιο φορέα σε δημόσιο φορέα επιτρέπεται, εφόσον είναι απαραίτητο για την εκτέλεση των καθηκόντων του φορέα που διαβιβάζει ή του τρίτου στον οποίο διαβιβάζονται τα δεδομένα και εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις που επιτρέπουν την επεξεργασία σύμφωνα με το άρθρο 24. Ο τρίτος στον οποίο διαβιβάζονται τα δεδομένα επεξεργάζεται αυτά μόνο για τον σκοπό για τον οποίο διαβιβάστηκαν, ενώ η επεξεργασία για άλλους σκοπούς επιτρέπεται μόνον εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 24. Ορίζεται

¹⁹⁷ Σελ. 15.

επίσης ότι οι δημόσιοι φορείς επιτρέπεται να διαβιβάζουν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και σε ιδιωτικούς φορείς, εφόσον: α) η διαβίβαση είναι απαραίτητη για την εκτέλεση των καθηκόντων του φορέα που διαβιβάζει και πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 24· β) ο τρίτος στον οποίο διαβιβάζονται έχει έννομο συμφέρον να είναι σε γνώση της διαβίβασης και το υποκείμενο των δεδομένων δεν έχει έννομο συμφέρον να μην διαβιβασθούν τα δεδομένα· ή γ) η επεξεργασία είναι απαραίτητη για τη θεμελίωση, άσκηση ή υποστήριξη νομικών αξιώσεων και ο τρίτος δεσμεύθηκε έναντι του δημόσιου φορέα ότι θα τα επεξεργαστεί μόνο για τον σκοπό για τον οποίο διαβιβάστηκαν. Η επεξεργασία για άλλους σκοπούς επιτρέπεται, εάν επιτρέπεται η διαβίβαση σύμφωνα με την παρ. 1 και ο φορέας διαβίβασης έχει παράσχει τη συγκατάθεσή του για τη διαβίβαση. Τέλος, περιλαμβάνεται διάταξη, σύμφωνα με την οποία επιτρέπεται η διαβίβαση ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις των προηγούμενων παραγράφων και υπό την προϋπόθεση ασφαλώς να μπορούν τα δεδομένα αυτά να υποβληθούν σε επεξεργασία (άρθρο 9 παρ. 2 ΓΚΠΔ και άρθρο 22 ν. 4624/2019).

3.8.2. Η ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ

Κατ' αρχάς, η δυνατότητα επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για άλλους σκοπούς από αυτούς για τους οποίους αυτά συλλέχθηκαν αρχικά, προβλέπεται στον ΓΚΠΔ, υπό την προϋπόθεση όμως η περαιτέρω επεξεργασία να είναι συμβατή με τους σκοπούς της αρχικής συλλογής¹⁹⁸. Τούτο συνάγεται από την παρ. 1β' του άρθρου 5 του ΓΚΠΔ, σύμφωνα με την οποία τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα «συλλέγονται για καθορισμένους, ρητούς και νόμιμους σκοπούς και δεν υποβάλλονται σε περαιτέρω επεξεργασία κατά τρόπο ασύμβατο προς τους σκοπούς αυτούς»¹⁹⁹. Μάλιστα, στο ίδιο σημείο διευκρινίζεται ότι η περαιτέρω επεξεργασία για σκοπούς αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον ή σκοπούς επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας ή στατιστικούς σκοπούς δεν θεωρείται ασύμβατη με τους αρχικούς σκοπούς²⁰⁰. Καθιερώνεται με τον τρόπο αυτό, μία από τις θεμελιώδεις αρχές που διέπει την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα· ο «περιορισμός του σκοπού». Η αρχή του περιορισμού του σκοπού συνδέεται στενά με τη διαφάνεια, την προβλεψιμότητα και τον έλεγχο του χρήστη, υπό την έννοια πως εάν ο σκοπός της

¹⁹⁸ Βλ. και Ιωάννη Ιγγλεζάκη, «Δίκαιο Πληροφορικής», εκδόσεις Σάκκουλα, 2018, σελ. 285-288.

¹⁹⁹ Βλ. και αιτιολογική σκέψη 50 ΓΚΠΔ.

²⁰⁰ Και σε άλλα άρθρα του ΓΚΠΔ γίνεται αναφορά στη δυνατότητα περαιτέρω επεξεργασίας για άλλους σκοπούς. Ενδεικτικά, άρθρα 6 παρ. 4, 13 παρ. 3 και 14 παρ. 4.

επεξεργασίας είναι επαρκώς συγκεκριμένος και σαφής, τα άτομα γνωρίζουν τι να περιμένουν και αυξάνονται η διαφάνεια και η ασφάλεια δικαίου. Ταυτόχρονα, η σαφής οριοθέτηση του σκοπού είναι σημαντική προϋπόθεση ώστε τα υποκείμενα των δεδομένων να μπορούν να ασκούν αποτελεσματικά τα δικαιώματά τους, όπως το δικαίωμα εναντίωσης στην επεξεργασία²⁰¹.

Εν συνεχεία, ο Κανονισμός, στο άρθρο 6, «δίνει το πράσινο φως για την αλλαγή του σκοπού της επεξεργασίας»²⁰². Προϋπόθεση και πάλι, όμως, είναι η συμβατότητα του νέου σκοπού με τον αρχικό. Ο Κανονισμός δεν ορίζει ειδικά ποιες μορφές (περαιτέρω) επεξεργασίας συνάδουν με τον αρχικό σκοπό, παρέχει, ωστόσο ερμηνευτικές κατευθύνσεις που μπορούν να συναχθούν από τη ρύθμιση που αναφέρεται στην αξιολόγηση της συμβατότητας, όταν η περαιτέρω χρήση δεν θεμελιώνεται στη συγκατάθεση του προσώπου ή σε διάταξη νόμου²⁰³ ²⁰⁴. Προκειμένου να εξακριβωθεί, σε αυτή την περίπτωση, κατά πόσο η επεξεργασία για άλλο σκοπό είναι συμβατή με τον σκοπό για τον οποίο συλλέχθηκαν αρχικά τα δεδομένα, παρατίθενται στο άρθρο 6 παρ. 4 του ΓΚΠΔ, ως ενδεικτικά κριτήρια αυτά της τυχόν σχέσης μεταξύ των αρχικών και των περαιτέρω σκοπών, του πλαισίου της συλλογής ιδίως αναφορικά με τη σχέση μεταξύ των υποκειμένων των δεδομένων και του υπευθύνου επεξεργασίας, της φύσης των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, των πιθανών συνεπειών της επιδιωκόμενης περαιτέρω επεξεργασίας για τα υποκείμενα των δεδομένων, καθώς και της ύπαρξης κατάλληλων εγγυήσεων, με ιδιαίτερη αναφορά στην κρυπτογράφηση και στην ψευδωνυμοποίηση.

Όταν, όμως, το υποκείμενο των δεδομένων παρέσχε τη συναίνεσή του ή η επεξεργασία βασίζεται στο δίκαιο της Ένωσης ή κράτους μέλους που συνιστά αναγκαίο και αναλογικό μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία για τη διασφάλιση, ειδικότερα, σημαντικών σκοπών στο πλαίσιο γενικού δημοσίου συμφέροντος, ο υπεύθυνος επεξεργασίας μπορεί να προβαίνει στην περαιτέρω επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ανεξάρτητα από τη συμβατότητα των σκοπών. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει (βεβιασμένα) εξ αντιδιαστολής, επιρρωνύεται όμως

²⁰¹ Βλ. γνώμη 3/2013 Ομάδας εργασίας του άρθρου 29, σχετικά με τον περιορισμό του σκοπού (WP 203).

²⁰² Φερενίκη Παναγοπούλου – Κουτνατζή, «Ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων 679/2016/ΕΕ», ο.π., σελ. 41-42.

²⁰³ Λίλιαν Μήτρου, «Ο γενικός κανονισμός προστασίας προσωπικών δεδομένων νέο δίκαιο – νέες υποχρεώσεις – νέα δικαιώματα», ο.π., σελ. 59-63.

²⁰⁴ Η διάταξη αυτή αναφέρεται στον υπεύθυνο επεξεργασίας και όχι στα κράτη μέλη.

από την αιτιολογική σκέψη 50 του ΓΚΠΔ. Σε κάθε περίπτωση, σύμφωνα με την ίδια αιτιολογική σκέψη, θα πρέπει να διασφαλίζεται η εφαρμογή των αρχών που καθορίζονται στον Κανονισμό και, ιδίως, η ενημέρωση του υποκειμένου των δεδομένων σχετικά με τους άλλους αυτούς σκοπούς και σχετικά με τα δικαιώματά του, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος προβολής αντιρρήσεων.

3.8.3. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Επανερχόμενοι στις εθνικές ρυθμίσεις, αξιοσημείωτη κρίνεται η διευκρίνιση στην αιτιολογική έκθεση του ν. 4624/2019²⁰⁵, επί των άρθρων 24 και 25, ότι με τις νέες διατάξεις θεσπίζεται «εθνική νομική βάση επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τον ίδιο υπεύθυνο επεξεργασίας για σκοπό διαφορετικό από αυτόν για τον οποίο τα είχε αρχικά συλλέξει (παραπέρα επεξεργασία)», τόσο για τους δημόσιους όσο και για τους ιδιωτικούς φορείς. Από το άρθρο 6 όμως του ΓΚΠΔ δεν φαίνεται να ανατίθεται εξουσία ή να καταλείπεται ευχέρεια στον εθνικό νομοθέτη για θέσπιση νέων – εθνικών – νομικών βάσεων παραπέρα επεξεργασίας, πέραν των περιοριστικά²⁰⁶ αναφερόμενων στην παρ. 1 του ίδιου άρθρου. Πιο συνεπής είναι η θέση ότι με το άρθρο 6 παρ. 2²⁰⁷ και 3²⁰⁸ του ΓΚΠΔ (οι οποίες συνιστούν «ρήτρες ανοίγματος») παρέχεται η δυνατότητα στον εθνικό νομοθέτη για εξειδίκευση των νομικών βάσεων της παρ. 1 στοιχείων γ' (συμμόρφωση με έννομη υποχρέωση του

²⁰⁵ Σελ. 14-15.

²⁰⁶ Βλ. και Λίλιαν Μήτρου, «Ο γενικός κανονισμός προστασίας προσωπικών δεδομένων νέο δίκαιο – νέες υποχρεώσεις – νέα δικαιώματα», ο.π., σελ. 69-70, με παραπομπή στις από 24.11.2011 συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-468/10 και C-469/10 (ASNEF και FECOMD).

²⁰⁷ «2. Τα κράτη μέλη μπορούν να διατηρούν ή να θεσπίζουν πιο ειδικές διατάξεις για την προσαρμογή της εφαρμογής των κανόνων του παρόντος κανονισμού όσον αφορά την επεξεργασία για τη συμμόρφωση με την παράγραφο 1 στοιχείο γ) και ε), καθορίζοντας ακριβέστερα ειδικές απαιτήσεις για την επεξεργασία και άλλα μέτρα προς εξασφάλιση σύννομης και θεμιτής επεξεργασίας, μεταξύ άλλων για άλλες ειδικές περιπτώσεις επεξεργασίας όπως προβλέπονται στο κεφάλαιο IX.»

²⁰⁸ «3. Η βάση για την επεξεργασία που αναφέρεται στην παράγραφο 1 στοιχείο γ) και ε) ορίζεται σύμφωνα με: α) το δίκαιο της Ένωσης, ή β) το δίκαιο του κράτους μέλος στο οποίο υπόκειται ο υπεύθυνος επεξεργασίας. Ο σκοπός της επεξεργασίας καθορίζεται στην εν λόγω νομική βάση ή, όσον αφορά την επεξεργασία που αναφέρεται στην παράγραφο 1 στοιχείο ε), είναι η αναγκαιότητα της επεξεργασίας για την εκπλήρωση καθήκοντος που εκτελείται προς το δημόσιο συμφέρον ή κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας που έχει ανατεθεί στον υπεύθυνο επεξεργασίας. Η εν λόγω νομική βάση μπορεί να περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις για την προσαρμογή της εφαρμογής των κανόνων του παρόντος κανονισμού, μεταξύ άλλων: τις γενικές προϋποθέσεις που διέπουν τη σύννομη επεξεργασία από τον υπεύθυνο επεξεργασίας· τα είδη των δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία· τα οικεία υποκείμενα των δεδομένων· τις οντότητες στις οποίες μπορούν να κοινοποιούνται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και τους σκοπούς αυτής της κοινοποίησης· τον περιορισμό του σκοπού· τις περιόδους αποθήκευσης· και τις πράξεις επεξεργασίας και τις διαδικασίες επεξεργασίας, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων για τη διασφάλιση σύννομης και θεμιτής επεξεργασίας, όπως εκείνα για άλλες ειδικές περιπτώσεις επεξεργασίας όπως προβλέπονται στο κεφάλαιο IX. Το δίκαιο της Ένωσης ή το δίκαιο του κράτους μέλους ανταποκρίνεται σε σκοπό δημόσιου συμφέροντος και είναι ανάλογο προς τον επιδιωκόμενο νόμιμο σκοπό.»

υπευθύνου επεξεργασίας) και ε' (εκπλήρωση καθήκοντος που εκτελείται προς το δημόσιο συμφέρον ή κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας) του άρθρου 6 ΓΚΠΔ²⁰⁹. Σημειώνεται στο σημείο αυτό ότι, σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 50 του ΓΚΠΔ, όταν η περαιτέρω επεξεργασία είναι επιτρεπτή, ως συμβατή με τους σκοπούς για τους οποίους τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα συλλέχθηκαν αρχικά, δεν απαιτείται νομική βάση χωριστή από εκείνη που επέτρεψε τη συλλογή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Έτσι, στο παραπάνω πλαίσιο, με το άρθρο 24 του ν. 4624/2019 εξειδικεύονται -για την ακρίβεια του νομικού λόγου- οι νομικές βάσεις των στοιχείων γ' και ε' της παρ. 1 του άρθρου 6 του ΓΚΠΔ²¹⁰ και κυρίως η έννοια του δημοσίου συμφέροντος και καθορίζονται, συγκεκριμένα, οι περιπτώσεις στις οποίες μπορούν οι δημόσιοι φορείς να επεξεργάζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για άλλους σκοπούς, πλην σκοπών αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον ή στο πλαίσιο επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας ή για στατιστικούς σκοπούς, η οποία επιτρέπεται, όπως εκτέθηκε, βάσει του άρθρου 5 παρ. 1β' ΓΚΠΔ²¹¹. Οι απαριθμούμενες στο άρθρο 24 περιπτώσεις επεξεργασίας βρίσκονται σε συμφωνία και με το άρθρο 23 του ΓΚΠΔ, βάσει του οποίου είναι επιτρεπτός ο περιορισμός, με εθνικό νομοθετικό μέτρο, μεταξύ άλλων, και του άρθρου 5 του Κανονισμού (εν προκειμένω ο περιορισμός της αρχής του σκοπού).

Περισσότερο προβληματικές εμφανίζονται οι διατάξεις του άρθρου 25 του ν. 4624/2019. Η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από ιδιωτικούς φορείς για την αποτροπή απειλών κατά της εθνικής ασφάλειας ή της δημόσιας ασφάλειας, κατόπιν αιτήματος δημοσίου φορέα (περίπτωση α' παρ. 1), καθώς και για τη δίωξη ποινικών αδικημάτων (περίπτωση β' παρ. 1) δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αναθέτει σε ιδιωτικούς φορείς αρμοδιότητες σχετιζόμενες με τους παραπάνω σκοπούς, δεδομένου ότι οι αρμοδιότητες αυτές ανήκουν στον σκληρό πυρήνα της κρατικής εξουσίας και δεν είναι καταρχήν συνταγματικώς επιτρεπτό να ανατεθούν σε ιδιώτες²¹². Οι εν λόγω περιπτώσεις επεξεργασίας μάλλον αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση σκοπών δημοσίου συμφέροντος, σε περίπτωση που ανακύψει η ανάγκη συνδρομής ιδιωτικών φορέων

²⁰⁹ Βλ. και γνωμοδότηση υπ' αριθμ. 1/2020 ΑΠΔΠΧ.

²¹⁰ Υπό αυτό το πρίσμα, η περίπτωση δ' της παρ. 1 του άρθρου 24 δεν θα έπρεπε να αποτελεί αντικείμενο του άρθρου, δεδομένου ότι δεν εμπίπτει στην έννοια ούτε του στοιχείου γ' ούτε του στοιχείου ε' της παρ. 1 του άρθρου 6 του ΓΚΠΔ, αλλά στην έννοια του στοιχείου δ' αυτής.

²¹¹ Στο πλαίσιο αυτό, η περίπτωση ε' της παρ. 1 του άρθρου 24 κρίνεται περιττή, προφανώς όμως τέθηκε για λόγους πληρότητας της ρύθμισης.

²¹² Βλ. και γνωμοδότηση υπ' αριθμ. 1/2020 ΑΠΔΠΧ.

για την εξυπηρέτηση των παραπάνω σκοπών, και κατά τούτο είναι σύμφωνες με το άρθρο 6 παρ. 2 και 3 του ΓΚΠΔ. Η μη ρητή αναφορά, πάντως, στην περίπτωση β' της παρ. 1 του άρθρου 25, ότι η (περαιτέρω) επεξεργασία γίνεται στο πλαίσιο αιτήματος δημοσίου φορέα προκαλεί ερμηνευτικά ζητήματα και ενδεχομένως αποτελέσει εφιαλτήριο καταστρατήγησης της διάταξης από ιδιωτικούς φορείς (λ.χ. διαβίβαση στις αρμόδιες αρχές δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πελατών τραπεζών, άνευ σχετικού αιτήματος). Όσον αφορά την περίπτωση γ' της παρ. 1 του άρθρου 25 (θεμελίωση, άσκηση ή υποστήριξη νομικών αξιώσεων, εκτός και εάν υπερτερεί το συμφέρον του υποκειμένου των δεδομένων να μην τύχουν επεξεργασίας τα δεδομένα αυτά), η νομιμότητα της σχετικής επεξεργασίας προβλέπεται στην περίπτωση στ' της παρ. 1 του άρθρου 6 του ΓΚΠΔ²¹³ και ως εκ τούτου εκφεύγει του ρυθμιστικού εύρους των «ρήτρων ανοίγματος» των παρ. 2 και 3 του ίδιου άρθρου.

Τέλος, από τις διατάξεις των παρ. 2 και 3 του άρθρου 6 του ΓΚΠΔ, προκύπτει υποχρέωση του εθνικού νομοθέτη να καθορίζει ειδικές απαιτήσεις για την επεξεργασία και άλλα μέτρα προς εξασφάλιση σύννομης και θεμιτής επεξεργασίας. Με εξαίρεση την επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων, για την οποία προβλέπονται (εμμέσως) ειδικές ρυθμίσεις²¹⁴, η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων για άλλους σκοπούς, τόσο από δημόσιους όσο και από ιδιωτικούς φορείς, δεν συνοδεύεται από ουσιαστικές και δικονομικές εγγυήσεις²¹⁵.

3.9. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Στο άρθρο 27 του ν. 4624/2019 καθορίζεται η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, στο πλαίσιο της σύμβασης εργασίας. Το άρθρο θεσπίστηκε στη βάση σχετικής δυνατότητας που παρέχεται με τη «ρήτρα ανοίγματος» της παρ. 1 του άρθρου 88 του ΓΚΠΔ²¹⁶. Η εν λόγω ρήτρα επιτρέπει τη θέσπιση εθνικών ρυθμίσεων επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο της απασχόλησης, εκτός από τον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα. Τα εξωτερικά όρια της «ρήτρας ανοίγματος» προβλέπονται στην παρ. 2 του ανωτέρω άρθρου²¹⁷.

²¹³ Στο τέλος της παρ. 1 του άρθρου 6 του ΓΚΠΔ διευκρινίζεται μάλιστα ότι η περίπτωση στ' της παραγράφου δεν εφαρμόζεται στην επεξεργασία που διενεργείται από δημόσιες αρχές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

²¹⁴ Βλ. άρθρο 24 παρ. 2, άρθρο 25 παρ. 2 και άρθρο 26 παρ. 3 ν. 4624/2019.

²¹⁵ Βλ. και γνωμοδότηση υπ' αριθμ. 1/2020 ΑΠΔΠΧ.

²¹⁶ Βλ. και αιτιολογική σκέψη 155 ΓΚΠΔ.

²¹⁷ «Οι εν λόγω κανόνες περιλαμβάνουν κατάλληλα και ειδικά μέτρα για τη διαφύλαξη της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, των έννομων συμφερόντων και των θεμελιωδών δικαιωμάτων του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα, με ιδιαίτερη έμφαση στη διαφάνεια της επεξεργασίας, τη διαβίβαση

Το άρθρο 27 ακολουθεί τα βήματα του αρχικού σχεδίου νόμου που είχε τεθεί σε διαβούλευση και εισάγει, για πρώτη φορά σε επίπεδο νομοθεσίας, ειδικούς κανόνες για την επεξεργασία δεδομένων στο πλαίσιο των σχέσεων απασχόλησης. Το άρθρο αυτό συγκέντρωσε αρκετά σχόλια στη δημόσια διαβούλευση, τα οποία λήφθηκαν υπόψη από τον νομοθέτη, ενώ το άρθρο υπέστη τροποποιήσεις και κατά τη διάρκεια της συζήτησης του νομοσχεδίου στη ΒτΕ. Για την κατάρτιση των διατάξεων του άρθρου λήφθηκαν υπόψη από τον εθνικό νομοθέτη, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου, ορισμένες αρχές, οι οποίες έχουν παραχθεί νομολογιακά. Αυτό ισχύει για παράδειγμα ως προς τους ειδικότερους όρους επεξεργασίας δεδομένων υγείας και βιομετρικών δεδομένων του εργαζομένου, για το επιτρεπτό ή μη της χρήσης συστημάτων γεωεντοπισμού ή για την κατάρτιση κανονισμού χρήσης επικοινωνιακών μέσων και μέσων ηλεκτρονικής παρακολούθησης, λαμβάνοντας υπόψη αποφάσεις και Οδηγίες της ΑΠΔΠΧ, τη Γνώμη 2/2017 της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29, καθώς και τη νομολογία των δικαστηρίων και ιδίως του ΕΔΔΑ.

Η παρ. 1 του άρθρου 27 ορίζει ότι τα «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα των εργαζομένων μπορούν να υποβάλλονται σε επεξεργασία για σκοπούς της σύμβασης εργασίας, εφόσον είναι απολύτως²¹⁸ απαραίτητο για την απόφαση σύναψης σύμβασης εργασίας ή μετά τη σύναψη της σύμβασης εργασίας για την εκτέλεσή της». Με τον τρόπο αυτό, περιορίζονται οι σκοποί (και όχι οι νομικές βάσεις) για την επεξεργασία δεδομένων των εργαζομένων, στο πλαίσιο των απολύτως απαραίτητων για την απόφαση σύναψης σύμβασης εργασίας ή μετά τη σύναψη της σύμβασης εργασίας για την εκτέλεσή της²¹⁹.

Στην αιτιολογική έκθεση του νόμου που αφορά τη συγκεκριμένη ρύθμιση²²⁰, αναδεικνύεται η σημασία της στάθμισης των αντικρουόμενων, συνταγματικά κατοχυρωμένων, θεμελιωδών δικαιωμάτων, για την επίτευξη πρακτικής εναρμόνισης. Τα συμφέροντα του εργοδότη στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των εργαζομένων που απασχολεί και το δικαίωμα της προσωπικότητας του εργαζομένου πρέπει να έρχονται σε μια «ήπια ισορροπία», η οποία λαμβάνει υπόψη

δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εντός ομίλου επιχειρήσεων, ή ομίλου εταιρειών που ασκούν κοινή οικονομική δραστηριότητα και τα συστήματα παρακολούθησης στο χώρο εργασίας.».

²¹⁸ Σημειωτέον πως η λέξη «απολύτως» δεν απαντάται στο κατατεθέν στη ΒτΕ σχέδιο νόμου και προστέθηκε στη συνέχεια.

²¹⁹ Βασίλης Καρακτζούνης, «Οι νέες διατάξεις για την προστασία προσωπικών δεδομένων των εργαζομένων (Νόμος 4624/2019)», διαθέσιμο σε https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/oi-nees-diataxeis-gia-tin-prostasia-prosopikon-dedomenon-ton-ergazomenon/#_ftn3.

²²⁰ Σελ. 16-17.

και τα δύο συμφέροντα όσο το δυνατόν περισσότερο. Διευκρινίζεται, επίσης, ότι αν και η λάθρα παρακολούθηση από τον εργοδότη της θεμιτής χρήσης από τον εργαζόμενο του διαδικτύου εξέρχεται των ορίων της παρ. 1, ενδέχεται, στην περίπτωση που η περιήγηση στο διαδίκτυο από τον εργαζόμενο κατά την ώρα της εργασίας τού έχει απαγορευτεί ρητά από τον εργοδότη, να πραγματοποιηθούν έλεγχοι από τον τελευταίο υπό τις αυστηρές προϋποθέσεις του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ (βλ. ΕΔΔΑ υπόθεση Bărbulescu κατά Ρουμανίας, σκέψη 121).

Η αιτιολογική έκθεση του νόμου, στο σημείο αυτό, σχολιάστηκε έντονα από την ΑΠΔΠΧ. Στην υπ' αριθμ. 1/2020 γνωμοδότηση της Αρχής αναδείχτηκε η νομοθετική αστοχία χρήσης εκ μέρους του νομοθέτη των παραπάνω παραδειγμάτων επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων προς επίρρωση της θέσπισης της παρ. 1, καθώς κρίθηκε ότι η νομική βάση επεξεργασίας στις περιπτώσεις αυτές δεν είναι η εκτέλεση σύμβασης (άρθρο 6 παρ. 1 β' ΓΚΠΔ) αλλά «ιδίως η ικανοποίηση του εννόμου συμφέροντος του εργοδότη κατ' άρθρο 6 παρ. 1 στ' ΓΚΠΔ» (με παραπομπή στην ΑΠΔΠΧ 37/2019 για τον γεωεντοπισμό, στην ΑΠΔΠΧ 34/2018 για τον έλεγχο Η/Υ, στην ΑΠΔΠΧ 43-44/2019 για τον έλεγχο διακομιστή με δεδομένα εργαζομένου, στην ΑΠΔΠΧ 26/2019, στην γνώμη 2/2017 της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29 και στην απόφαση του ΕΔΔΑ Bărbulescu κατά Ρουμανίας για την επιτήρηση ηλεκτρονικών επικοινωνιών εργαζομένου).

Πέραν της αιτιολογικής έκθεσης του νόμου, και η διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 27 σχολιάστηκε έντονα από την ΑΠΔΠΧ. Στην παραπάνω γνωμοδότηση θίγεται η ατελής βούληση του εθνικού νομοθέτη «να θεσπίσει ειδικούς κανόνες» για την εξειδίκευση του άρθρου 88 παρ. 1 ΓΚΠΔ, καθώς η εξειδίκευση αυτή στην εθνική νομοθεσία πρέπει να πληροί τους όρους της παρ. 2 του άρθρου 88 ΓΚΠΔ με τη λήψη κατάλληλων και ειδικών μέτρων, τα οποία απουσιάζουν από τη ρύθμιση, ενώ σημειώνεται ότι η απαίτηση του Ευρωπαϊού νομοθέτη για διασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των εργαζομένων (άρθρο 88 παρ. 2 ΓΚΠΔ) δεν εξυπηρετείται. Την Αρχή απασχόλησε και η γραμματική διατύπωση της παρ. 1, σε συνδυασμό με την αιτιολογική έκθεση, καθώς φαίνεται ότι αυτή επιδέχεται διττής ανάγνωσης. Από τη μία το περιεχόμενο της παραγράφου ταυτίζεται με αυτό του άρθρου 6 παρ. 1 β' ΓΚΠΔ και ως εκ τούτου συνιστά επανάληψη του Κανονισμού. Από την άλλη ενδέχεται να θεωρηθεί ότι η διάταξη αυτή ανάγει τη σύμβαση σε μοναδική (με εξαίρεση τη νομική βάση που στηρίζεται στη συγκατάθεση και περιλαμβάνεται στην παρ. 2 του άρθρου) νομική βάση επεξεργασίας των

προσωπικών δεδομένων του εργαζομένου. Και υπό τις δύο εκδοχές η Αρχή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η διάταξη προσκρούει στον ΓΚΠΔ²²¹.

Περαιτέρω, η παρ. 2 του άρθρου 27 θεσπίζει δύο κριτήρια τα οποία θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στην περίπτωση που η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εργαζομένου έχει κατ' εξαίρεση ως νομική βάση τη συγκατάθεση αυτού, προκειμένου να κριθεί αν αυτή αποτελεί προϊόν ελεύθερης επιλογής σύμφωνα με τα καθοριζόμενα στο άρθρο 7 του ΓΚΠΔ (συνδυαστικά με το άρθρο 4 περίπτωση 11 και το άρθρο 6 παρ. 1 ΓΚΠΔ). Πρόκειται α) για την υφιστάμενη στη σύμβαση εξάρτηση του εργαζομένου από τον εργοδότη και β) για τις περιστάσεις κάτω από τις οποίες αυτή παρέχεται. Τα δύο αυτά κριτήρια συνιστούν, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου, έναν ενδείκτη για την κρίση του κατά πόσον η συγκατάθεση που παρέχει ο εργαζόμενος, κατ' εξαίρεση, είναι προϊόν ελεύθερης επιλογής ή όχι. Η λέξη «κυρίως» στην εισαγωγική πρόταση της παρ. 2 συνηγορεί προς αυτό, καθώς δεν αποκλείει τη λήψη υπόψη και άλλων κριτηρίων για την εξακρίβωση της ελεύθερης συγκατάθεσης. Προβλέπεται ακόμη ότι η συγκατάθεση παρέχεται από τον εργαζόμενο είτε εγγράφως είτε σε ηλεκτρονική μορφή (ψηφιακά, και μέσω τηλεομοιοτυπίας), ενώ θεσπίζεται και υποχρέωση του εργοδότη να ενημερώνει είτε εγγράφως είτε ηλεκτρονικά τον εργαζόμενο σχετικά με τον σκοπό της επεξεργασίας των δεδομένων του, καθώς και για το δικαίωμα του τελευταίου να ανακαλέσει οποτεδήποτε τη συγκατάθεσή του, κατά τα οριζόμενα στην παρ. 3 του άρθρου 7 του ΓΚΠΔ.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι ο νομοθέτης, λαμβάνοντας υπόψη τα σχόλια της διαβούλευσης, τροποποίησε την αρχική διατύπωση της διάταξης²²², ρυθμίζοντας πλέον τα ζητήματα που αφορούν στην επεξεργασία δεδομένων των εργαζομένων υπό την – κατ' εξαίρεση χρησιμοποιούμενη – βάση της συγκατάθεσης. Παρά ταύτα, η διάταξη χρήζει ιδιαίτερης προσοχής και θα πρέπει να ερμηνεύεται στενά, υπό το

²²¹ Η Αρχή πάντως θεωρεί ως ορθή άποψη ότι δεν αποκλείεται η αυτοτελής εφαρμογή των λοιπών νομικών βάσεων επεξεργασίας του άρθρου 6 ΓΚΠΔ.

²²² «2. Όταν η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θεμελιώνεται στη συγκατάθεση του εργαζομένου, αυτή παρέχεται εγγράφως, είτε σε αναλογική είτε σε ηλεκτρονική μορφή. Ο εργοδότης οφείλει να αποδείξει, εφόσον του ζητηθεί, ότι έχει ενημερώσει τον εργαζόμενο σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο 3 του άρθρου 7 του ΓΚΠΔ, καθώς και ότι ο εργαζόμενος έχει δυνατότητα γνήσιας και ελεύθερης επιλογής και είναι σε θέση να αρνηθεί ή να ανακαλέσει τη συγκατάθεσή του χωρίς δυσμενείς συνέπειες για αυτόν. Η συγκατάθεση θεωρείται ότι είναι αποτέλεσμα ελεύθερης επιλογής, ιδίως όταν συνδέεται με μια οικονομικής φύσης παροχή προς τον εργαζόμενο ή με την ικανοποίηση δικαιώματος του εργαζομένου που απορρέει από τη σύμβαση, το εργατικό δίκαιο, τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας και το δίκαιο της κοινωνικής ασφάλισης ή όταν εργοδότης και εργαζόμενος επιδιώκουν από κοινού τον ίδιο σκοπό.», διαθέσιμο σε <http://www.opengov.gr/ministryofjustice/?p=10621#comments>.

πρίσμα των αποφάσεων της ΑΠΔΠΧ²²³, των δικαστηρίων, αλλά και των κατευθύνσεων των ευρωπαϊκών οργάνων^{224 225}.

Πάντως, οι ρυθμίσεις του νέου νόμου περιέχουν μία γενική και ίσως ασαφή διατύπωση για τη συγκατάθεση²²⁶. Όπως είναι γνωστό, στο πλαίσιο της απασχόλησης υπάρχει ανισορροπία ισχύος μεταξύ του εργοδότη και του εργαζόμενου. Λαμβανομένης υπόψη της εξάρτησης που συνεπάγεται η εργασιακή σχέση, είναι σχεδόν απίθανο το υποκείμενο των δεδομένων (εργαζόμενος) να είναι σε θέση να αρνηθεί να παράσχει στον εργοδότη του συγκατάθεση για την επεξεργασία των δεδομένων του χωρίς να φοβάται ή χωρίς να διατρέχει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί αρνητικές συνέπειες λόγω της άρνησής του. Η πλήρωση των προϋποθέσεων του άρθρου 7 του ΓΚΠΔ για το σύννομο της συγκατάθεσης αποτελεί όρο της νομιμότητας της επεξεργασίας και των αντίστοιχων αποφάσεων του εργοδότη. Η νομιμοποίηση της συγκατάθεσης για επεξεργασία προσωπικών δεδομένων έχει ως συνέπεια κατ' αντιδιαστολή το δικαίωμα άρνησης συγκατάθεσης, χωρίς η άσκηση του δικαιώματος αυτού να έχει βλαπτικές συνέπειες για τον εργαζόμενο²²⁷. Πρακτικά, δημιουργείται ένας ακόμη λόγος ελέγχου της άσκησης του διευθυντικού δικαιώματος του εργοδότη. Είναι, όμως, σχεδόν απίθανο στην πράξη ο εργαζόμενος να είναι σε θέση να ανταποκριθεί ελεύθερα στο αίτημα συγκατάθεσης του εργοδότη του σχετικά, για παράδειγμα, με την ενεργοποίηση συστημάτων παρακολούθησης, όπως παρατήρησης μέσω κάμερας του χώρου εργασίας, ή τη συμπλήρωση εντύπων αξιολόγησης, χωρίς να αισθάνεται πίεση να παράσχει τη συγκατάθεσή του. Ως εκ τούτου, η Ομάδα εργασίας του άρθρου 29 θεωρεί προβληματική την επεξεργασία από

²²³ Βλ. λ.χ. την απόφαση 26/2019 ΑΠΔΠΧ.

²²⁴ Βλ. λ.χ. την γνώμη 2/2017 της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29.

²²⁵ Βασίλης Καρκατσούνης, «Οι νέες διατάξεις για την προστασία προσωπικών δεδομένων των εργαζομένων (Νόμος 4624/2019)», ο.π. Σύμφωνα με τον συγγραφέα του άρθρου, η διατύπωση της διάταξης «διαφαίνεται αρκετά πιθανό να οδηγήσει σε ευρεία χρήση της δυνατότητας αυτής (ενν. της χρήσης της συγκατάθεσης του εργαζομένου ως νομική βάση για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα), με αποτέλεσμα να οδηγηθούμε σε μία de facto εναντίωση με το πνεύμα του Κανονισμού, αλλά και την παγιωμένη νομολογία σχετικά.».

²²⁶ Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζή, «Νόμος 4624/2019 και Εφαρμογή GDPR: Πολλά υποσχόμενος, αλλά παράλληλα καθυστερημένος», ο.π.

²²⁷ Δημήτρης Κουκιάδης, «Ο εργαζόμενος ως υποκείμενο προσωπικών δεδομένων κατά το Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων», ο.π., σελ. 93-98, όπου παρατίθεται από το συγγραφέα και πρόσφατη γερμανική νομολογία, σύμφωνα με την οποία «η παροχή συγκατάθεσης από τον εργαζόμενο προς τον εργοδότη δεν έχει καμία ισχύ, όταν αποδεικνύεται ότι η άρνηση της συγκατάθεσης ή η ανάκληση της συγκατάθεσης έχουν ή θα αποδείκνυταν να έχουν αρνητικές επιπτώσεις για τον εργαζόμενο. Βλ. σχετικά BAG, 11.12.2014 - 8 AZR 1010/13, διαθέσιμη σε <https://openjur.de/u/768420.html> , OVG Saarland, 14.12.2017 - 2 A 662/17, διαθέσιμη σε <https://www.datenschutz.eu/urteile> , VG Saarlouis, 29.01.2016 - 1 K 1122/14, διαθέσιμη σε <https://www.online-und-recht.de/urteile> , και BGH, 13.10.2015 - VI ZR 271/14, διαθέσιμη σε <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung> .».

τους εργοδότες δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα υφιστάμενων ή μελλοντικών εργαζομένων τους βάσει συγκατάθεσης, καθώς δεν είναι πιθανό αυτή να παρέχεται ελεύθερα και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι για το μεγαλύτερο μέρος αυτής της επεξεργασίας δεδομένων στην εργασία, η νομική βάση δεν μπορεί και δεν θα πρέπει να είναι η συγκατάθεση των εργαζομένων (άρθρο 6 παρ. 1 α' ΓΚΠΔ)²²⁸.

Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι ο εργοδότης δεν μπορεί ποτέ να χρησιμοποιεί τη συγκατάθεση ως νόμιμη βάση για την επεξεργασία. Ενδέχεται να υπάρχουν περιστάσεις στις οποίες ο εργοδότης μπορεί να αποδείξει ότι η συγκατάθεση παρέχεται όντως ελεύθερα. Βέβαια αυτό δεν είναι σύνηθες και μπορεί να συμβαίνει μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις. Αυτό μπορεί να συμβαίνει ιδίως όταν η παροχή ή μη της συγκατάθεσης δεν θα έχει καμία αρνητική συνέπεια για τον εργαζόμενο²²⁹. Με άλλα λόγια, η συγκατάθεση των εργαζομένων στο πεδίο των εργασιακών σχέσεων θα μπορούσε να νοηθεί αποκλειστικά και μόνο σε επεξεργασίες που δεν σχετίζονται άμεσα με τη σύμβαση εργασίας, αλλά αποσκοπούν αποκλειστικά και μόνο στην παροχή προνομίων στους εργαζομένους, π.χ. συμμετοχή σε ομαδικό ασφαλιστήριο συμβόλαιο²³⁰.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι ο ν. 4624/2019 στο κομμάτι της συγκατάθεσης στην απασχόληση επιδεικνύει μία ιδιαίτερη ευαισθησία, η οποία όμως ενδεχομένως να εγείρει ζητήματα κατά την εφαρμογή του άρθρου 27. Επιπρόσθετα, η συμπερίληψη κριτηρίων στην παρ. 2 του άρθρου 27 για την εξακρίβωση της εγκυρότητας της συγκατάθεσης δεν εισφέρει ουσιαστικά περαιτέρω, δεδομένου ότι τα άρθρα 4, 6 και 7 του ΓΚΠΔ, συνδυαστικά ερμηνευόμενα, συνθέτουν ένα πλήρες πλέγμα διατάξεων για την εξυπηρέτηση του επιδιωκόμενου με την παρ. 2 του άρθρου 7 του Κανονισμού σκοπού. Ο νόμος, στο σημείο αυτό, θα έπρεπε να αναφέρεται ρητά στις περιπτώσεις που η συγκατάθεση λογίζεται ως κύρια νομική βάση επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων των εργαζομένων, ενώ χρήσιμη θα ήταν και η παράθεση στην αιτιολογική έκθεση ενδεικτικών παραδειγμάτων^{231 232}.

²²⁸ Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29 σχετικά με συγκατάθεση βάσει του κανονισμού 2016/679 και τη γνώμη 2/2017 της Ομάδας σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων στην εργασία (WP249), σελ. 7-8.

²²⁹ Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29 σχετικά με συγκατάθεση βάσει του κανονισμού 2016/679 και τη γνώμη 2/2017 της Ομάδας σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων στην εργασία (WP249), σημείο 6.2.

²³⁰ Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζή, «Νόμος 4624/2019 και Εφαρμογή GDPR: Πολλά υποσχόμενος, αλλά παράλληλα καθυστερημένος», ο.π.

²³¹ Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζή, «Νόμος 4624/2019 και Εφαρμογή GDPR: Πολλά υποσχόμενος, αλλά παράλληλα καθυστερημένος», ο.π.

Εξάλλου, με την παρ. 3 του άρθρου 27 καθορίζονται, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, κατ' εφαρμογή της «ρήτρας ανοίγματος» του άρθρου 9 παρ. 2 β' του ΓΚΠΔ, οι προϋποθέσεις επεξεργασίας ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των εργαζομένων για τους σκοπούς της σύμβασης εργασίας, προσαρμοζόμενες στο εθνικό δίκαιο. Σύμφωνα με τη διάταξη, η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων των εργαζομένων επιτρέπεται εάν είναι απαραίτητη για την άσκηση συγκεκριμένων δικαιωμάτων του υπεύθυνου επεξεργασίας ή του υποκειμένου των δεδομένων ή την εκπλήρωση νόμιμων υποχρεώσεων στον τομέα του εργατικού δικαίου και του δικαίου της κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής προστασίας και δεν υπάρχει κανένας λόγος να θεωρηθεί ότι το έννομο συμφέρον του υποκειμένου των δεδομένων υπερτερεί σε σχέση με την επεξεργασία.

Η ως άνω διάταξη συνιστά κατ' ουσίαν επανάληψη της εξαίρεσης που προβλέπεται στην παρ. 2β' του άρθρου 9 του ΓΚΠΔ από τη γενική απαγόρευση που θεσπίζει η παρ. 1 του ίδιου άρθρου. Παραλείπεται όμως η (ουσιαστική) πρόβλεψη κατάλληλων εγγυήσεων για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων, απαίτηση η οποία προβλέπεται στην προμνησθείσα διάταξη του ΓΚΠΔ²³³. Η υποχρέωση αυτή του νομοθέτη μάλλον μετακυλίεται στον υπεύθυνο επεξεργασίας²³⁴. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι η ΑΠΔΠΧ στον σχολιασμό επί του άρθρου 23 του νόμου («Επεξεργασία γενετικών δεδομένων»)²³⁵, πρότεινε η απαγόρευση επεξεργασίας γενετικών δεδομένων να επεκταθεί και στο πλαίσιο των εργασιακών σχέσεων, κάτι το οποίο αναμένεται να φανεί αν θα γίνει αποδεκτό από τον εθνικό νομοθέτη σε μελλοντική τροποποίηση του νόμου, δεδομένου και του πρωθύστερου της ψήφισης του νόμου σε σχέση με τη γνωμοδότηση της Αρχής.

Άξια αναφοράς είναι, επιπρόσθετα, η διάταξη της παρ. 6 του άρθρου 27, σύμφωνα με την οποία τίθεται πρόβλεψη για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, συμπεριλαμβανομένων και των ειδικών κατηγοριών δεδομένων, των εργαζομένων, στην περίπτωση που τα δεδομένα αυτά ως εκ της φύσεώς τους δεν αποθηκεύονται ή δεν προορίζονται να αποθηκευτούν σε ένα σύστημα αρχειοθέτησης. Στην αιτιολογική έκθεση του νόμου γίνεται αναφορά σε συγκεκριμένα παραδείγματα, προκειμένου να σκιαγραφηθεί το πεδίο εφαρμογής της διάταξης. Τέτοιες περιπτώσεις λοιπόν είναι

²³² Βλ. και την αρχική διατύπωση του άρθρου, σε υποσημείωση υπ' αριθμ. 222.

²³³ Η επισήμανση αυτή γίνεται και από την ΑΠΔΠΧ στην υπ' αριθμ. 1/2020 γνωμοδότησή της.

²³⁴ Βλ. άρθρο 27 παρ. 3 τελευταίο εδάφιο και παρ. 5 ν. 4624/2019.

²³⁵ Υπ' αριθμ. 1/2020 γνωμοδότηση της Αρχής.

λ.χ. η χειρόγραφη επεξεργασία των δεδομένων των εργαζομένων που περιέχονται σε φακέλους προσωπικού που τηρεί ο εργοδότης, οι χειρόγραφες σημειώσεις του εργοδότη, η χειρόγραφη επεξεργασία των δεδομένων των εργαζομένων, τα οποία προέρχονται από ερωτηματολόγια του εργοδότη και η άμεση επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των εργαζομένων μέσω ιδιωτικών συζητήσεων που διεξήχθησαν με τον εργοδότη. Αν και η αιτιολογική έκθεση είναι άκρως διαφωτιστική, ως προς το πεδίο εφαρμογής της διάταξης, εντούτοις η δυνατότητα υποβολής σε επεξεργασία αυτών των δεδομένων (που ως εκ της φύσεώς τους δεν αποθηκεύονται ή δεν προορίζονται να αποθηκευτούν σε ένα σύστημα αρχειοθέτησης) αντιφάσκει σε σχέση με τον καθορισμό του ουσιαστικού πεδίου εφαρμογής του νόμου, όπως αυτός αποτυπώνεται στο άρθρο 2 αυτού.

Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η παρ. 7 του άρθρου σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μέσω κλειστού κυκλώματος οπτικής καταγραφής εντός των χώρων εργασίας. Σύμφωνα με τη διάταξη, η επεξεργασία αυτή επιτρέπεται μόνο εάν είναι απαραίτητη για την προστασία προσώπων και αγαθών. Τα δεδομένα που συλλέγονται μέσω κλειστού κυκλώματος δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν ως κριτήριο για την αξιολόγηση της αποδοτικότητας των εργαζομένων, ενώ οι εργαζόμενοι θα πρέπει να ενημερώνονται εγγράφως για την εγκατάσταση και λειτουργία τέτοιων συστημάτων.

Ο νομοθέτης, στο σημείο αυτό, στην ουσία επέλεξε να περιοριστεί σε κάποιες βασικές διατυπώσεις και να μην επεκταθεί ούτε σε πιο αναλυτική αποτύπωση των υποχρεώσεων του εργοδότη, αλλά ούτε και σε άλλες μορφές παρακολούθησης, σε αντίθεση με το αρχικό σχέδιο νόμου. Αξιοσημείωτη είναι και η μεταβολή της διατύπωσης σχετικά με τη χρήση των δεδομένων που συλλέγονται μέσω CCTV για την αξιολόγηση της συμπεριφοράς και της αποδοτικότητας των εργαζομένων. Ενώ αρχικά τα δεδομένα αυτά θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο αυτό, όχι όμως ως αποκλειστικά κριτήρια, με αλλαγή την ημέρα της ψήφισης, η λέξη αποκλειστικά αφαιρέθηκε, με αποτέλεσμα η επεξεργασία αυτή να απαγορεύεται καθολικά²³⁶.

²³⁶ Βλ. ιδιόχειρη διόρθωση των Υπηρεσιών της ΒτΕ στο σχέδιο νόμου μετά την ψήφιση των άρθρων. Διαθέσιμο σε https://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=8d0512bc-425f-4f84-a682-aab10143d2d6.

Αναμφίλεκτα, στην ως άνω διάταξη αξιοποιούνται τα πορίσματα και οι κατευθύνσεις της ΑΠΔΠΧ. Ενδεικτικά αναφέρεται η υπ' αριθμ. 1/2011 Οδηγία της Αρχής²³⁷, στην οποία εξαιρείται η εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας στις περιπτώσεις λειτουργίας συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε χώρους εργασίας. Στην Οδηγία αυτή, η Αρχή δέχεται ότι το σύστημα βιντεοεπιτήρησης δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται για την επιτήρηση των εργαζομένων εντός των χώρων της εργασίας, εκτός από ειδικές εξαιρετικές περιπτώσεις όπου αυτό δικαιολογείται από τη φύση και τις συνθήκες εργασίας και είναι απαραίτητο για την προστασία της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων ή την προστασία κρίσιμων χώρων εργασίας (π.χ. στρατιωτικά εργοστάσια, τράπεζες, εγκαταστάσεις υψηλού κινδύνου). Για παράδειγμα, σε έναν τυπικό χώρο γραφείων επιχείρησης, η βιντεοεπιτήρηση πρέπει να περιορίζεται σε χώρους εισόδου και εξόδου, χωρίς να επιτηρούνται συγκεκριμένες αίθουσες γραφείων ή διάδρομοι. Εξαιρέση μπορεί να αποτελούν συγκεκριμένοι χώροι, όπως ταμεία ή χώροι με χρηματοκιβώτια, ηλεκτρομηχανολογικό εξοπλισμό κλπ., υπό τον όρο ότι οι κάμερες εστιάζουν στο αγαθό που προστατεύουν και όχι στους χώρους των εργαζομένων. Επίσης, σε ειδικούς χώρους, όπως χώροι με ηλεκτρομηχανολογικές εγκαταστάσεις, ο υπεύθυνος βάρδιας ή ο υπεύθυνος ασφαλείας μπορεί να παρακολουθεί σε πραγματικό χρόνο τους χειριστές μηχανημάτων υψηλής επικινδυνότητας, με σκοπό να επέμβει άμεσα αν συμβεί κάποιο περιστατικό ασφαλείας. Στην ίδια Οδηγία, η Αρχή διευκρινίζει ότι, σε κάθε περίπτωση, τα δεδομένα που συλλέγονται μέσω συστήματος βιντεοεπιτήρησης δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν ως αποκλειστικά κριτήρια για την αξιολόγηση της συμπεριφοράς και της αποδοτικότητας των εργαζομένων (με παραπομπή στην Οδηγία υπ' αριθμ. 115/2001 για την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων των εργαζομένων²³⁸), ρύθμιση η οποία απαλείφθηκε, όπως προαναφέρθηκε, κατά την ψήφιση του νομοσχεδίου.

Η χρήση καμερών, όμως, στον χώρο εργασίας απασχόλησε και το ΕΔΔΑ. Με μία απόφαση - σταθμό²³⁹, η Ολομέλεια του Δικαστηρίου έκρινε ότι η καταγραφή με κρυφές κάμερες ασφαλείας (απολυμένων) υπαλλήλων ισπανικής αλυσίδας σουπερμάρκετ, οι οποίοι εντοπίστηκαν να τελούν κλοπές από τον εργοδότη τους, δεν οδήγησε σε παραβίαση του δικαιώματος σεβασμού στην ιδιωτική ζωή. Η απόφαση

²³⁷ Διαθέσιμη https://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,120908&_dad=portal&_schema=PORTAL.

²³⁸ Διαθέσιμη https://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,120908&_dad=portal&_schema=PORTAL.

²³⁹ Υπόθεση : LOPEZ RIBALDA AND OTHERS VS SPAIN.

αυτή μάλιστα αποτελεί μεταστροφή της νομολογίας του Δικαστηρίου, καθώς ένα χρόνο πριν το ΕΔΔΑ (σε Τμήμα) είχε κρίνει ότι εν προκειμένω υπάρχει παραβίαση του δικαιώματος των υπαλλήλων. Με τη νέα απόφαση, η Ολομέλεια του Δικαστηρίου έκρινε - με μειοψηφία - ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ (δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής) και - ομόφωνα - ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Σύμβασης (δικαίωμα δίκαιης δίκης). Το Δικαστήριο διαπίστωσε, ειδικότερα, ότι τα ισπανικά δικαστήρια εξισορρόπησαν προσεκτικά τα δικαιώματα των υπαλλήλων - ύποπτων για κλοπή - και εκείνων του εργοδότη, διεξάγοντας εμπεριστατωμένη εξέταση της αιτιολόγησης της βιντεοεπιτήρησης. Βασικό επιχείρημα των υπαλλήλων ήταν ότι δεν είχαν ενημερωθεί προηγουμένως σχετικά με την βιντεοεπιτήρηση, παρά τη σχετική απαίτηση εκ του νόμου. Το Δικαστήριο, ωστόσο, διαπίστωσε ότι υπήρξε σαφής αιτιολόγηση ενός τέτοιου μέτρου, λόγω εύλογης υποψίας για σοβαρά παραπτώματα, λαμβάνοντας υπόψη την έκταση και τις συνέπειες του μέτρου. Στο πλαίσιο αυτό, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι τα εθνικά δικαστήρια δεν υπερέβησαν τη διακριτική τους ευχέρεια («περιθώριο εκτίμησης»), κρίνοντας ότι η παρακολούθηση ήταν αναλογική και νόμιμη.

3.10. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ - ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΥ

Στο άρθρο 9 της Οδηγίας 95/46/ΕΚ οριζόταν ότι η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που πραγματοποιείται αποκλειστικά για δημοσιογραφικούς σκοπούς ή στο πλαίσιο καλλιτεχνικής ή λογοτεχνικής έκφρασης πρέπει να συμβιβάζεται με τους κανόνες που διέπουν την ελευθερία της έκφρασης και της πληροφόρησης²⁴⁰. Συναφώς, στην αιτιολογική σκέψη 37, γινόταν ρητή αναφορά στο άρθρο 10 της ΕΣΔΑ, που κατοχυρώνει την ελευθερία της δημοσιογραφικής πληροφόρησης, προκειμένου τα μέσα ενημέρωσης να επιτελούν τον θεσμικό τους ρόλο σε μία δημοκρατική κοινωνία, με τρόπο ώστε να συνυπάρχουν, στον βαθμό που είναι αναγκαίο, τα δικαιώματα από τη μια της ιδιωτικής ζωής και της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης και από την άλλη της ελευθερίας της έκφρασης και της πληροφόρησης. Ο ν. 2472/1997 παρέκκλινε από την ως άνω επιταγή του Ευρωπαϊκού νομοθέτη και προσέδωσε στο δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων ένα πιο βαρύ φορτίο κατά τη στάθμισή του με το δικαίωμα στην ελεύθερη έκφραση. Η συναίνεση του υποκειμένου των δεδομένων για την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων ή

²⁴⁰ Βλ. και αιτιολογική σκέψη 37 Οδηγίας.

η άνευ αυτής επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων κατ' εξαίρεση με συγκεκριμένες αυστηρές προϋποθέσεις²⁴¹, είναι στοιχεία που αναδεικνύουν μία τάση προβαδίσματος, αν όχι υπεροχής, του δικαιώματος στην προστασία προσωπικών δεδομένων έναντι αυτού της ελευθερίας της έκφρασης.

Στο πλαίσιο αυτό, η ΑΠΔΠΧ αποτέλεσε το ανάχωμα σε μία άκρατη και άκριτη *prima facie* επικράτηση του δικαιώματος στην προστασία προσωπικών δεδομένων. Προσανατολισμένη στο ευρωπαϊκό δίκαιο και στο Σύνταγμα, όπου κατοχυρώνονται αμφότερα τα δικαιώματα²⁴², η Αρχή υιοθέτησε την άποψη ότι σε περίπτωση σύγκρουσης των δύο θεμελιωδών δικαιωμάτων, πρέπει να γίνεται μία *in concreto* οριοθέτηση των πεδίων εφαρμογής τους, σύμφωνα με τις αρχές της *ad hoc* στάθμισης των αντιτιθέμενων συμφερόντων και της πρακτικής αρμονίας, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 25 παρ. 1 Σ, με τέτοιον τρόπο ώστε τα προστατευόμενα αγαθά να διατηρούν την κανονιστική τους εμβέλεια²⁴³. Το ποιο από τα δύο δικαιώματα θα υποχωρήσει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, ώστε να ικανοποιηθεί ο φορέας του άλλου, είναι κάτι που δεν είναι βέβαιο εκ των προτέρων, καθώς στη διαδικασία της στάθμισης τα δύο δικαιώματα εκκινούν από την ίδια αφετηρία.

Η αρχή της στάθμισης γίνεται δεκτή και από τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων²⁴⁴, του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ²⁴⁵. Κατά το ΕΔΔΑ, τα Μέσα Μαζικής

²⁴¹ Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση ζ' της παρ. 2 του άρθρου 7 του ν. 2472/1997, σύμφωνα με την οποία «2. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η συλλογή και η επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων, καθώς και η ίδρυση και λειτουργία σχετικού αρχείου, ύστερα από άδεια της Αρχής, όταν συντρέχουν μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες προϋποθέσεις: α) ..., ζ) Η επεξεργασία αφορά δεδομένα δημοσίων προσώπων, εφόσον αυτά συνδέονται με την άσκηση δημοσίου λειτουργήματος ή τη διαχείριση συμφερόντων τρίτων, και πραγματοποιείται αποκλειστικά για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Η άδεια της αρχής χορηγείται μόνο εφόσον η επεξεργασία είναι απολύτως αναγκαία για την εξασφάλιση του δικαιώματος πληροφόρησης επί θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος καθώς και στο πλαίσιο καλλιτεχνικής έκφρασης και εφόσον δεν παραβιάζεται καθ' οιονδήποτε τρόπο το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής.».

²⁴² Από τα άρθρα 5 παρ. 1 και 9 παρ. 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 παρ. 1 Σ, που ανάγει σε πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου, απορρέει, ως ιδιαίτερη έκφανση του δικαιώματος της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, το δικαίωμα πληροφοριακής αυτοδιάθεσης, δικαίωμα το οποίο κατοχυρώνεται και ρητά στο άρθρο 9Α Σ. Περαιτέρω, από το άρθρο 14 παρ. 1 Σ απορρέει το δικαίωμα του τύπου να ενημερώνει το κοινό και η αντίστοιχη αξίωση των πολιτών στην πληροφόρηση, η οποία κατοχυρώνεται επιπλέον ειδικά στο άρθρο 5Α Σ. Το δικαίωμα στην πληροφόρηση είναι αναγκαίο για την ενεργοποίηση του δικαιώματος συμμετοχής του πολίτη στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 παρ. 1 Σ.

²⁴³ Βλ. λ.χ. αποφάσεις υπ' αριθμ. 41/2017 και 52/2017 ΑΠΔΠΧ.

²⁴⁴ Βλ. π.χ. ΣτΕ 3545/2002.

²⁴⁵ Το ΕΔΔΑ, με αφορμή σχετικές υποθέσεις (βλ. ενδεικτικά αποφάσεις Axel Springer AG κατά Γερμανίας και Von Hannover κατά Γερμανίας), έχει διαμορφώσει 4 κριτήρια για τη διαδικασία της στάθμισης. Ειδικότερα: α) κατά πόσον το συμβάν που αφορά το δημοσίευμα είναι γενικότερου ενδιαφέροντος, β) κατά πόσον το θιγόμενο πρόσωπο είναι δημόσιο πρόσωπο γ) πώς αποκτήθηκαν οι

Ενημέρωσης έχουν καθήκον, σύμφωνα με το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ, να ενημερώνουν το κοινό για υποθέσεις και θέματα που έχουν δημόσιο ενδιαφέρον και αντίστοιχα το κοινό έχει δικαίωμα να ενημερώνεται για ζητήματα και υποθέσεις γενικού ενδιαφέροντος. Ειδικά εφόσον πρόκειται για πρόσωπα της δημόσιας ζωής ή θέματα δημοσίου ενδιαφέροντος, η ανάγκη ενημέρωσης του κοινού είναι εντονότερη. Για τον λόγο αυτό, το ΕΔΔΑ αναγνωρίζει τον ρόλο των δημοσιογράφων ως δημόσιων φρουρών (“public watchdogs”)²⁴⁶, ήτοι την ελεγκτική λειτουργία του Τύπου, η οποία καλύπτει τη δυνατότητά του να στηλιτεύει τα κακώς κείμενα με τη δημοσιοποίηση και δημόσια κριτική τους. Οι ασκούντες δημόσιο λειτούργημα δεν δύνανται να εκφεύγουν του δημοσιογραφικού ελέγχου και της άσκησης οξείας κριτικής, προκειμένου η κοινή γνώμη να βεβαιωθεί ότι ανταποκρίνονται στα δημόσια καθήκοντά τους και τον σκοπό της αποστολής τους.

Ο ΓΚΠΔ στο άρθρο 85 επαναλαμβάνει για μία ακόμη φορά την αναγκαιότητα συμβιβασμού δύο θεμελιωδών για το δημοκρατικό πολίτευμα δικαιωμάτων. Της στάθμισης με άλλα λόγια του δικαιώματος προστασίας προσωπικών δεδομένων με το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης και πληροφόρησης, συμπεριλαμβανομένης της επεξεργασίας για δημοσιογραφικούς σκοπούς και για σκοπούς πανεπιστημιακής, καλλιτεχνικής ή λογοτεχνικής έκφρασης. Οι ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ αντικατοπτρίζουν τον ευρωπαϊκό νομικό πολιτισμό στο κομμάτι αυτό, σε αντιδιαστολή με την αντιμετώπιση του θέματος σε άλλες έννομες τάξεις, λ.χ. στις Η.Π.Α., όπου η ελευθερία της έκφρασης κατέχει εξέχουσα θέση.

Συναφώς, στο άρθρο 28 του ν. 4624/2019 προβλέπονται, κατ’ εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 85 παρ. 1 ΓΚΠΔ, οι προϋποθέσεις επιτρεπτής επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, προκειμένου να συμβιβασθεί το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων με το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης και πληροφόρησης, συμπεριλαμβανομένης της επεξεργασίας για δημοσιογραφικούς σκοπούς και για σκοπούς ακαδημαϊκής, καλλιτεχνικής ή λογοτεχνικής έκφρασης. Πιο συγκεκριμένα, η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επιτρέπεται όταν²⁴⁷: α) το υποκείμενο των δεδομένων έχει παράσχει τη ρητή συγκατάθεσή του, β) αφορά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που έχουν

πληροφορίες και κατά πόσον ήταν αξιόπιστες και δ) εάν το συμβάν συνέβαλε τουλάχιστον ως ένα βαθμό σε μια δημόσια συζήτηση γενικότερου ενδιαφέροντος.

²⁴⁶ Βλ. απόφαση ΕΔΔΑ Goodwin κατά Ηνωμένου Βασιλείου 27.3.1996.

²⁴⁷ Βλ. και Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουντατζή, «Η ελευθερία του τύπου και η προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», σε ΔιΜΕΕ, τ. 1/2016, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 39-48.

προδήλως δημοσιοποιηθεί από το ίδιο το υποκείμενο, γ) υπερέχει το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης και το δικαίωμα της πληροφόρησης έναντι του δικαιώματος προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του υποκειμένου, ιδίως για θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος ή όταν αφορά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα δημοσίων προσώπων²⁴⁸ και²⁴⁹ δ) όταν περιορίζεται στο αναγκαίο μέτρο για την εξασφάλιση της ελευθερίας της έκφρασης και του δικαιώματος ενημέρωσης, ιδίως όταν αφορά ειδικών κατηγοριών δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και ποινικές διώξεις, καταδίκες και τα σχετικά με αυτές μέτρα ασφαλείας, λαμβάνοντας υπόψη το δικαίωμα του υποκειμένου στην ιδιωτική και οικογενειακή του ζωή²⁵⁰. Επιπλέον, με την παρ. 2 του ίδιου άρθρου, ο εθνικός νομοθέτης, στο πλαίσιο συμβιβασμού των δύο δικαιωμάτων, αξιοποιεί την παρ. 2 του άρθρου 85 του ΓΚΠΔ και θεσπίζει εξαίρεση από την εφαρμογή των Κεφαλαίων II («Αρχές»), III («Δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων»), IV («Υπεύθυνος επεξεργασίας και εκτελών την επεξεργασία»), V («Διαβιβάσεις δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προς τρίτες χώρες ή διεθνείς οργανισμούς»), VII («Συνεργασία και συνεκτικότητα») και IX («Διατάξεις που αφορούν ειδικές περιπτώσεις επεξεργασίας») του ΓΚΠΔ [εκτός από τα άρθρα 5 («Αρχές που διέπουν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα»), 28 («Εκτελών την επεξεργασία»), 29 («Επεξεργασία υπό την εποπτεία του υπευθύνου επεξεργασίας ή του εκτελούντος την επεξεργασία») και 32 («Ασφάλεια επεξεργασίας»)]²⁵¹.

²⁴⁸ Βλ. Σπυρίδωνα Βλαχόπουλο, «Ελευθερία της έκφρασης», σε «Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR) Νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή», Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 74. Επίσης, απόφαση 73/2005 ΑΠΔΠΧ.

²⁴⁹ Η σύνδεση είναι διαζευκτική. Αρκεί η συνδρομή μιας μόνο από τις εν λόγω περιπτώσεις για να τυχουν σύννομης επεξεργασίας τα προσωπικά δεδομένα.

²⁵⁰ Η ΑΠΔΠΧ, στην υπ' αριθμ. 1/2020 γνωμοδότησή της επισημαίνει ότι στις περιπτώσεις αυτές θα πρέπει να λαμβάνεται επιπλέον υπόψη και το δικαίωμα στο τεκμήριο αθωότητάς, κατ' άρθρο 48 ΧΘΔΕΕ και 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ.

²⁵¹ Στην έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας της ΒτΕ (διαθέσιμη σε https://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=8d0512bc-425f-4f84-a682-aab10143d2d6) διατυπώθηκε η ακόλουθη παρατήρηση: «ο νομοθέτης επιλέγει εν προκειμένω ευρύτατες παρεκκλίσεις από τον Κανονισμό στο υπό ρύθμιση ζήτημα στάθμισης του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με το δικαίωμα ελευθερίας της έκφρασης και πληροφόρησης. Αυτονόητο είναι ότι η εν λόγω ρύθμιση τελεί υπό τον όρο στάθμισής της ως προς τη συμφωνία της τόσο με τους κανόνες των άρθρων 9 και 9Α του Συντάγματος όσο και με το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ., σχετικώς, το άρθρο 16 της ΣΛΕΕ και τα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων) και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (άρθρο 8). Συναφώς, το εύρος των εξαιρέσεων και των παρεκκλίσεων από το προστατευτικό πεδίο του ΓΚΠΔ δεν θα πρέπει να θέτει υπό διακινδύνευση τον πυρήνα της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.».

3.11. ΑΡΧΕΙΟΘΕΤΗΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ

Η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για σκοπούς αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον επιτρέπεται σύμφωνα με τα άρθρα 5 και 9 του ΓΚΠΔ. Ειδικότερα, στην περίπτωση β' της παρ. 1 του άρθρου 5 του ΓΚΠΔ κρίνεται επιτρεπτή η περαιτέρω επεξεργασία προσωπικών δεδομένων για σκοπούς αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον, η όποια στο πλαίσιο της αρχής του περιορισμού του σκοπού, θεωρείται συμβατή με τους αρχικούς σκοπούς της επεξεργασίας²⁵². Περαιτέρω, στην περίπτωση ε' της ίδιας παραγράφου, παρέχεται η δυνατότητα αποθήκευσης των δεδομένων για χρόνο μεγαλύτερο του συνήθως αναγκαίου, εφόσον αυτά πρόκειται να υποβληθούν σε επεξεργασία για σκοπούς, μεταξύ άλλων, αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον. Απαραίτητη προϋπόθεση για αυτή την επεξεργασία είναι η εφαρμογή κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων και ελευθεριών του υποκειμένου των δεδομένων.

Συναφώς, με δεδομένο ότι τα δημόσια αρχεία έχουν σκοπό να διατηρήσουν καταχωρίσεις μόνιμης αξίας για το γενικό δημόσιο συμφέρον²⁵³, το άρθρο 9 παρ. 2 στοιχείο ι) του ΓΚΠΔ επιτρέπει την επεξεργασία ακόμα και ειδικών κατηγοριών δεδομένων, όταν είναι απαραίτητη για σκοπούς αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον. Στην τελευταία περίπτωση η επεξεργασία προβλέπεται να γίνεται σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, με σεβασμό της ουσίας του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων και μετά από λήψη κατάλληλων και συγκεκριμένων μέτρων για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των έννομων συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων.

Τέλος, στο άρθρο 89 του ΓΚΠΔ επαναλαμβάνεται η απαίτηση του Κανονισμού ότι η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων για τον σκοπό της αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον θα πρέπει να υπόκειται σε κατάλληλες εγγυήσεις, ως προς τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων. Με τις εγγυήσεις αυτές διασφαλίζεται ότι έχουν θεσπιστεί τα αναγκαία τεχνικά και οργανωτικά μέτρα, ιδίως για να διασφαλίζεται η τήρηση της αρχής της ελαχιστοποίησης των δεδομένων. Ακολούθως, στην παρ. 3 του ίδιου άρθρου, παρέχεται η δυνατότητα στα κράτη μέλη να θεσπίζουν παρεκκλίσεις, όταν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα υφίστανται

²⁵² Βλ. και ανάλυση στην ενότητα 3.8.

²⁵³ Βλ. και αιτιολογική σκέψη 158 ΓΚΠΔ.

επεξεργασία για σκοπούς αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον, από τα δικαιώματα πρόσβασης, διόρθωσης και περιορισμού της επεξεργασίας, υποχρέωσης γνωστοποίησης όσον αφορά τα προηγούμενα δικαιώματα, φορητότητας και εναντίωσης, καθώς η άσκησή τους από τα υποκείμενα των δεδομένων ενδέχεται να καταστήσει αδύνατη ή να παρακωλύσει σοβαρά την επίτευξη του σκοπού της αρχειοθέτησης. Απαραίτητη προϋπόθεση, βέβαια, για να συμβεί αυτό είναι η τήρηση των προϋποθέσεων και των εγγυήσεων που προαναφέρθηκαν.

Στο πλαίσιο αυτό, ο εθνικός νομοθέτης, με την παρ. 1 του άρθρου 29 προβλέπει τη δυνατότητα επεξεργασίας ειδικών κατηγοριών δεδομένων για σκοπούς αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον, κατά παρέκκλιση από το άρθρο 9 παρ. 1 του ΓΚΠΔ, υπό τους όρους της αναγκαιότητας της αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον και εφόσον ληφθούν από τον υπεύθυνο επεξεργασίας κατάλληλα και συγκεκριμένα μέτρα για την προστασία των εννόμων συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων. Περαιτέρω, σύμφωνα με τη «ρήτρα ανοίγματος» του άρθρου 89 παρ. 3 του ΓΚΠΔ, στις παρ. 2, 3 και 4 του άρθρου 29, τίθεται, υπό προϋποθέσεις, ο περιορισμός του δικαιώματος πρόσβασης του υποκειμένου των δεδομένων, ο περιορισμός του δικαιώματος διόρθωσης, καθώς και ο περιορισμός των δικαιωμάτων περιορισμού της επεξεργασίας, φορητότητας των δεδομένων και εναντίωσης. Δεν προβλέπεται ρύθμιση για παρέκκλιση από την υποχρέωση γνωστοποίησης όσον αφορά τη διόρθωση ή τη διαγραφή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή τον περιορισμό της επεξεργασίας (άρθρο 19 ΓΚΠΔ), συνεπώς το δικαίωμα αυτό μπορεί να ασκείται κανονικά στις παραπάνω περιπτώσεις.

3.12. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΕΓΓΡΑΦΑ

Το άρθρο 86 του ΓΚΠΔ ρυθμίζει θέματα επεξεργασίας και πρόσβασης του κοινού σε επίσημα έγγραφα. Σύμφωνα με το άρθρο, «τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα σε επίσημα έγγραφα που κατέχει δημόσια αρχή ή δημόσιος ή ιδιωτικός φορέας για την εκπλήρωση καθήκοντος που εκτελείται προς το δημόσιο συμφέρον μπορούν να κοινοποιούνται από την εν λόγω αρχή ή φορέα σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης ή του κράτους μέλους στο οποίο υπόκειται η δημόσια αρχή ή ο φορέας, προκειμένου να συμβιβάζεται η πρόσβαση του κοινού σε επίσημα έγγραφα με το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δυνάμει του παρόντος κανονισμού.».

Από την παραπάνω διατύπωση προκύπτει ότι ο ΓΚΠΔ δεν αναγνωρίζει ιεραρχική σχέση μεταξύ των δύο δικαιωμάτων, ήτοι του δικαιώματος πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα (γενικότερα διαφάνειας) και προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Αντιθέτως, ο Κανονισμός προβλέπει την εναρμόνιση των δύο έννομων αγαθών και παραπέμπει ουσιαστικά στις εθνικές έννομες τάξεις των κρατών μελών, οι οποίες οφείλουν να θεσπίσουν το πλαίσιο για την επίτευξη του σκοπού αυτού²⁵⁴. Στο πλαίσιο αυτό, ο Έλληνας νομοθέτης προχώρησε στη θέσπιση του άρθρου 42 του ν. 4624/2019, στο οποίο γίνεται ρητή παραπομπή στο άρθρο 5 του ΚΔΔ^{255 256} και στις

²⁵⁴ Βλ. και αιτιολογική σκέψη 154 του Κανονισμού, στην οποία αναφέρεται ότι «Ο παρών κανονισμός επιτρέπει να λαμβάνεται υπόψη η αρχή της πρόσβασης του κοινού στα επίσημα έγγραφα κατά την εφαρμογή του παρόντος κανονισμού. Η πρόσβαση του κοινού σε επίσημα έγγραφα μπορεί να θεωρηθεί ως δημόσιο συμφέρον. Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα σε έγγραφα που τηρούνται από δημόσια αρχή ή δημόσιο φορέα θα πρέπει να μπορούν να κοινολογούνται δημοσίως από την εν λόγω αρχή ή τον φορέα εάν η κοινολόγηση προβλέπεται από το δίκαιο της Ένωσης ή το δίκαιο του κράτους μέλους στο οποίο υπάγεται η δημόσια αρχή ή ο δημόσιος φορέας. Τα δίκαια αυτά θα πρέπει να συμφιλώνουν την πρόσβαση του κοινού σε επίσημα έγγραφα και την περαιτέρω χρήση πληροφοριών του δημόσιου τομέα με το δικαίωμα προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και μπορούν, συνεπώς, να προβλέπουν την αναγκαία συμφιλώση με το δικαίωμα προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δυνάμει του παρόντος κανονισμού. Η αναφορά σε δημόσιες αρχές και φορείς θα πρέπει εν προκειμένω να περιλαμβάνει όλες τις αρχές ή άλλους φορείς που καλύπτονται από το δίκαιο κράτους μέλους σχετικά με την πρόσβαση του κοινού σε έγγραφα. Η οδηγία 2003/98/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου δεν θίγει και δεν επηρεάζει κατά κανένα τρόπο το επίπεδο προστασίας των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δυνάμει των διατάξεων του ενωσιακού δικαίου και του δικαίου των κρατών μελών και ιδίως δεν μεταβάλλει τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα που θεσπίζονται στον παρόντα κανονισμό. Ειδικότερα, η εν λόγω οδηγία δεν θα πρέπει να εφαρμόζεται σε έγγραφα στα οποία η πρόσβαση απαγορεύεται ή περιορίζεται δυνάμει των καθεστώτων πρόσβασης για λόγους προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ούτε σε τμήματα εγγράφων που είναι προσβάσιμα δυνάμει των εν λόγω καθεστώτων και περιέχουν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα η εκ νέου χρήση των οποίων προβλέπεται από το δίκαιο ότι είναι ασυμβίβαστη με το δίκαιο που αφορά την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.».

²⁵⁵ Ο ΚΔΔ κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2690/1999 (Α' 45).

²⁵⁶ Το άρθρο 5 του ΚΔΔ τιτλοφορείται «Πρόσβαση σε έγγραφα» και έχει ως εξής: «1. Κάθε ενδιαφερόμενος έχει το δικαίωμα, ύστερα από γραπτή αίτησή του, να λαμβάνει γνώση των διοικητικών εγγράφων. Ως διοικητικά έγγραφα νοούνται όσα συντάσσονται από τις δημόσιες υπηρεσίες, όπως εκθέσεις, μελέτες, πρακτικά, στατιστικά στοιχεία, εγκύκλιες οδηγίες, απαντήσεις της Διοίκησης, γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις. 2. Όποιος έχει ειδικό έννομο συμφέρον δικαιούται, ύστερα από γραπτή αίτησή του, να λαμβάνει γνώση των ιδιωτικών εγγράφων που φυλάσσονται στις δημόσιες υπηρεσίες και είναι σχετικά με υπόθεσή του η οποία εκκρεμεί σε αυτές ή έχει διεκπεραιωθεί από αυτές. 3. Το κατά τις προηγούμενες παραγράφους δικαίωμα δεν υφίσταται στις περιπτώσεις που το έγγραφο αφορά την ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτου, ή αν παραβλάπτεται απόρρητο το οποίο προβλέπεται από ειδικές διατάξεις. Η αρμόδια διοικητική αρχή μπορεί να αρνηθεί την ικανοποίηση του δικαιώματος τούτου αν το έγγραφο αναφέρεται στις συζητήσεις του Υπουργικού Συμβουλίου, ή αν η ικανοποίηση του δικαιώματος αυτού είναι δυνατόν να δυσχεράνει ουσιαστικά την έρευνα δικαστικών, διοικητικών, αστυνομικών ή στρατιωτικών αρχών σχετικώς με την τέλεση εγκλήματος ή διοικητικής παράβασης. 4. Το δικαίωμα των παρ. 1 και 2 ασκείται : α) με μελέτη του εγγράφου στο κατάστημα της υπηρεσίας, ή β) με χορήγηση αντιγράφου, εκτός αν η αναπαραγωγή τούτου μπορεί να βλάψει το πρωτότυπο. Η σχετική δαπάνη αναπαραγωγής βαρύνει τον αιτούντα, εκτός αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά. Αν πρόκειται για πληροφορίες ιατρικού χαρακτήρα, αυτές γνωστοποιούνται στον αιτούντα με τη βοήθεια γιατρού, ο οποίος ορίζεται για το σκοπό αυτόν. 5. Η άσκηση του κατά τις παρ. 1 και 2 δικαιώματος γίνεται με την επιφύλαξη της ύπαρξης τυχόν δικαιωμάτων πνευματικής ή βιομηχανικής ιδιοκτησίας. 6. Η χρονική προθεσμία για τη χορήγηση εγγράφων κατά τις παραγράφους 1 και 2 ή την αιτιολογημένη απόρριψη της σχετικής αίτησης του πολίτη είναι είκοσι (20) ημέρες.».

λοιπές ειδικές διατάξεις που υφίστανται στην εθνική έννομη τάξη και σχετίζονται με την πρόσβαση σε έγγραφα²⁵⁷. Ειδικότερα, ορίζεται ότι η εφαρμογή των εν λόγω διατάξεων (άρθρο 5 ΚΔΔ και λοιπών ειδικών διατάξεων) παραμένει ανεπηρέαστη όταν περιεχόμενο των εγγράφων αυτών αποτελούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Επιπλέον, ορίζεται ότι όσον αφορά την πρόσβαση στις δικαστικές αποφάσεις, παραμένει ανεπηρέαστη η εφαρμογή του άρθρου 22 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργιών²⁵⁸.

Στη χώρα μας, το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα εμφανίστηκε για πρώτη φορά στο άρθρο 10 παρ. 3 Σ του 1975. Ακολούθησε το άρθρο 16 του ν. 1599/1986 (Α' 75)²⁵⁹ και στη συνέχεια θεσπίστηκε η ισχύουσα διάταξη του άρθρου 5 του ΚΔΔ, που αποτελεί την κεντρική διάταξη του δικαιώματος πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα. Η πλήρης κατοχύρωση του δικαιώματος ολοκληρώθηκε με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001, η οποία τροποποίησε το άρθρο 10 παρ. 3 Σ²⁶⁰, κατοχύρωσε το δικαίωμα χωρίς όρους και το θωράκισε με εγγυήσεις τήρησής του. Ακολούθως και λόγω της πολυνομίας κατέστη αναγκαία η έκδοση του π.δ. 28/2015 «Κωδικοποίηση διατάξεων για την πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα και στοιχεία» (Α' 34).

Υπό το καθεστώς του ν. 2472/1997, το ζήτημα της απόφασης υπέρ της ικανοποίησης της πρόσβασης σε δημόσια έγγραφα ή της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, σε περίπτωση σύγκρουσης, απασχόλησε τόσο τους δημόσιους φορείς όσο και την ΑΠΔΠΧ. Με δεδομένο ότι τα δύο δικαιώματα κατοχυρώνονται συνταγματικά και δεν υπερισχύει κάποιο εκ των δύο *a priori* έναντι του άλλου, η στάθμιση για την ικανοποίηση του ενός ή του άλλου έπρεπε να λαμβάνει χώρα *in concreto*, η δε δυσκολία έγκειτο στο γεγονός ότι επρόκειτο για δύο τυπικά ισοδύναμες νομοθεσίες (ΚΔΔ και ν. 2472/1997), οι οποίες δεν τελούσαν σε σχέση ειδικού προς γενικό

²⁵⁷ Πρόκειται για ειδικές διατάξεις σε σχέση με το άρθρο 5 του ΚΔΔ, οι οποίες εφαρμόζονται κατά περίπτωση. Βλ. π.δ. 28/2015, με το οποίο κωδικοποιήθηκε το σύνολο των διατάξεων που αφορούν στην πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα, λ.χ. πρόσβαση στα Γενικά Αρχεία του Κράτους, στα αρχεία του Πρωθυπουργού, των Υπουργών και των λοιπών μελών της Κυβέρνησης κ.α.

²⁵⁸ Ν. 1756/1988 (Α' 35).

²⁵⁹ Καταργήθηκε εν μέρει σιωπηρά από τον ΚΔΔ. Διατηρήθηκε σε ισχύ αναφορικά με τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου του δημόσιου τομέα, μέχρι την ψήφιση του ν. 4325/2015 (Α' 47).

²⁶⁰ «3. Η αρμόδια υπηρεσία ή αρχή υποχρεούται να απαντά στα αιτήματα για παροχή πληροφοριών και χορήγηση εγγράφων, ιδίως πιστοποιητικών, δικαιολογητικών και βεβαιώσεων μέσα σε ορισμένη προθεσμία, όχι μεγαλύτερη των 60 ημερών, όπως νόμος ορίζει. Σε περίπτωση παρόδου άπρακτης της προθεσμίας αυτής ή παράνομης άρνησης, πέραν των άλλων τυχόν κυρώσεων και έννομων συνεπειών, καταβάλλεται και ειδική χρηματική ικανοποίηση στον αιτούντα, όπως νόμος ορίζει.».

μεταξύ τους και θεσπίστηκαν χωρίς να λαμβάνουν υπόψη η μία την άλλη, σαν να επρόκειτο για δύο ξένους που δεν θα συναντιόνταν ποτέ²⁶¹.

Η ΑΠΔΠΧ έκρινε²⁶² ότι η ικανοποίηση του αιτήματος πρόσβασης σε διοικητικά έγγραφα με απλά δεδομένα τρίτων, κρινόταν αποκλειστικά με βάση τις ουσιαστικές προϋποθέσεις που τάσσει το άρθρο 5 του ΚΔΔ γενικά για την πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα. Έπρεπε δηλαδή να ελέγχεται εάν υφίσταται «εύλογο ενδιαφέρον» στο πρόσωπο του αιτούντος την πρόσβαση και εάν υφίσταται μια από τις εξαιρέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 5 ΚΔΔ (ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτου, βλάβη ή διακινδύνευση απορρήτου κτλ). Σε περίπτωση που συνέτρεχαν οι προηγούμενες προϋποθέσεις (θεμελίωση ευλόγου ενδιαφέροντος και μη συνδρομή εξαιρέσεων) το αίτημα ικανοποιούνταν. Όσον αφορά στην πρόσβαση σε διοικητικά έγγραφα με ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, η ΑΠΔΠΧ χορηγούσε την απαιτούμενη από το άρθρο 7 του ν. 2472/1997 άδεια στις περιπτώσεις που συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις του άρθρου αυτού και ιδίως στις περιπτώσεις όπου η γνώση τους ήταν απαραίτητη για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου (άρθρο 7 παρ. 2 περίπτωση γ').

Με τον ΓΚΠΔ θεσμοθετείται η αρχή της λογοδοσίας του υπεύθυνου της επεξεργασίας (άρθρο 5 παρ. 2), σύμφωνα με την οποία ο υπεύθυνος επεξεργασίας φέρει την ευθύνη τήρησης του Κανονισμού, καθώς και το βάρος της επίκλησης και απόδειξης της νομιμότητας της επεξεργασίας²⁶³. Επιπλέον, ο ΓΚΠΔ δεν επιβάλλει σύστημα αδειοδότησης για τις ειδικές κατηγορίες προσωπικών δεδομένων (πρώην ευαίσθητα), αλλά στηρίζεται σε μια σειρά από άλλες ασφαλιστικές δικλείδες για την προστασία τους, όπως η εκτίμηση αντικτύπου, η προηγούμενη διαβούλευση με την αρμόδια εθνική εποπτική αρχή και ο ορισμός υπευθύνου προστασίας δεδομένων (άρθρα 35, 36 και 37 ΓΚΠΔ). Συνεπώς, ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει - τόσο κατά το στάδιο του προσδιορισμού των μέσων της επεξεργασίας όσο και κατά την επεξεργασία καθεαυτή - να λαμβάνει τα κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα και τις αντίστοιχες διαδικασίες που έχουν σχεδιαστεί για την εφαρμογή των αρχών προστασίας των δεδομένων, καθώς και να διασφαλίζει τις απαραίτητες εγγυήσεις στην επεξεργασία, κατά τρόπο ώστε να πληρούνται οι απαιτήσεις του ΓΚΠΔ και να

²⁶¹ Σπύρος Βλαχόπουλος, «Πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα», σε Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR) Νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή», ο.π., σελ. 45.

²⁶² Βλ. γνωμοδότηση 6/2013 ΑΠΔΠΧ.

²⁶³ Βλ. απόφαση 52/2018 ΑΠΔΠΧ.

προστατεύονται τα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων (άρθρο 25 παρ. 1 ΓΚΠΔ).

Κατόπιν των ανωτέρω, η παραπομπή του ενωσιακού νομοθέτη στον εθνικό ομολόγο του για την οριοθέτηση των δύο δικαιωμάτων και η επιλογή του τελευταίου να διατηρήσει ανεπηρέαστες/σε ισχύ τη διάταξη του άρθρου 5 του ΚΔΔ και τις λοιπές ειδικές διατάξεις, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι εφεξής για την πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα με απλά δεδομένα θα εφαρμόζεται το άρθρο 5 του ΚΔΔ (όμοια αντιμετώπιση με το προϋσχόν καθεστώς), ενώ για την πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα που περιέχουν ειδικές κατηγορίες δεδομένων, θα πρέπει να συντρέχει μια από τις επιτρεπτές βάσεις επεξεργασίας (άρθρο 9 ΓΚΠΔ και άρθρα 22-23 του ν. 4624/2019).

Εξάλλου, όπως προαναφέρθηκε, με τον ν. 4624/2019 ορίζεται ότι ως προς την πρόσβαση στις δικαστικές αποφάσεις εξακολουθούν να ισχύουν τα καθοριζόμενα στο άρθρο 22 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο αυτό «έχουν δικαίωμα να λάβουν γνώση, αντίγραφα ή αποσπάσματα: α) των αποφάσεων και των εγγράφων κάθε άλλης διαδικασίας, εκτός από την ποινική, καθώς και των αποφάσεων, και γνωμοδοτήσεων για διοικητικά θέματα, οι διάδικοι, ενώ οι τρίτοι μόνο αν έχουν έννομο συμφέρον, κατά την κρίση του δικαστή που διευθύνει το δικαστήριο, β) των εγγράφων, της ποινικής διαδικασίας, όσοι και όπως ορίζει το άρθρο 147 του κώδικα ποινικής δικονομίας. Με τους ίδιους όρους χορηγούνται πιστοποιητικά που βεβαιώνουν το χρόνο δημοσίευσης και το διατακτικό των αποφάσεων των πολιτικών και τακτικών διοικητικών δικαστηρίων.». Περαιτέρω, στο άρθρο 147 του ΚΠΔ ορίζεται ότι «αντίγραφα των αποφάσεων, των ποινικών διαταγών, των διατάξεων, των πρακτικών, των βουλευμάτων, καθώς και κάθε εγγράφου της ποινικής διαδικασίας δίνονται μετά το τέλος της σε κάθε διάδικο της ποινικής δίκης, ενώ σε οποιονδήποτε άλλον που έχει συμφέρον δίνονται με αίτησή του και με έγκριση του προέδρου του δικαστηρίου. Κατά τη διάρκεια της ανάκρισης εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 100 και 107, κατά τη διάρκεια δε της προκαταρκτικής εξέτασης οι διατάξεις του άρθρου 244. Σε οποιονδήποτε τρίτο που έχει έννομο συμφέρον είναι δυνατόν να δοθούν αντίγραφα με ομόφωνη έγκριση του ανακριτή και του εισαγγελέα, μετά δε το πέρας της προκαταρκτικής εξέτασης με έγκριση του αρμόδιου εισαγγελέα.».

3.13. ΚΥΡΩΣΕΙΣ

3.13.1. ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΚΥΡΩΣΕΙΣ

Στο άρθρο 38 του ν. 4624/2019 γίνεται χρήση της ευχέρειας που παρέχει ο ενωσιακός νομοθέτης στα κράτη μέλη της ΕΕ να θεσπίσουν αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις, για τις ανάγκες τήρησης του ευρωπαϊκού δικαίου στον τομέα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Πρόκειται συγκεκριμένα για το άρθρο 84 παρ. 1 ΓΚΠΔ. Αν και ο Κανονισμός, στο σημείο αυτό, δεν αναφέρεται ρητά σε ποινικές κυρώσεις («ιδίως για παραβάσεις που δεν αποτελούν αντικείμενο διοικητικών προστίμων δυνάμει του άρθρου 83»), αυτό καθίσταται εμφανές από την αιτιολογική σκέψη 149, σύμφωνα με την οποία «[τ]α κράτη μέλη θα πρέπει να μπορούν να θεσπίζουν τους κανόνες περί ποινικών κυρώσεων για παραβάσεις του παρόντος κανονισμού, μεταξύ άλλων για παραβάσεις των εθνικών κανόνων που θεσπίζονται κατ' εφαρμογή και εντός των ορίων του παρόντος κανονισμού. Οι εν λόγω ποινικές κυρώσεις μπορούν επίσης να συνίστανται σε αποστέρηση από τα οφέλη που αποκτήθηκαν χάριν των παραβάσεων του παρόντος κανονισμού. Ωστόσο, η επιβολή ποινικών κυρώσεων για παραβάσεις τέτοιων εθνικών κανόνων και διοικητικών κυρώσεων δεν θα πρέπει να οδηγεί σε παραβίαση της αρχής *ne bis in idem*, όπως την ερμηνεύει το Δικαστήριο.».

Στο πλαίσιο αυτό, ο ν. 4624/2019 επιβάλλει στους παραβάτες ποινές φυλάκισης και χρηματικές ποινές, ακόμα και κάθειρξη αναλόγως της βαρύτητας της παράβασης. Ειδικότερα, τυποποιούνται ως αυτοτελή ποινικά αδικήματα (με επαπειλούμενη την ποινή της φυλάκισης μέχρι ενός έτους, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη) η χωρίς δικαίωμα επέμβαση σε συστήματα αρχειοθέτησης²⁶⁴ δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και η συνεπεία αυτής λήψη γνώσης των δεδομένων, καθώς και η χωρίς δικαίωμα εν γένει επεξεργασία αυτών²⁶⁵.

Επιπλέον τιμωρείται (με επαπειλούμενη την ποινή της φυλάκισης, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη) η χρησιμοποίηση, μετάδοση, διάδοση, κοινολόγηση με διαβίβαση, διάθεση, ανακοίνωση ή γνωστοποίηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε μη δικαιούμενα πρόσωπα, τα οποία αυτός απέκτησε άνευ δικαιώματος, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου, καθώς και όποιος επιτρέπει σε μη

²⁶⁴ Στην αιτιολογική έκθεση του νόμου διευκρινίζεται πως η παράβαση επέρχεται είτε το σύστημα αρχειοθέτησης τηρείται σε ηλεκτρονική μορφή είτε με χειρόγραφο τρόπο.

²⁶⁵ Παρ. 1 άρθρου 38.

δικαιούμενα πρόσωπα να λάβουν γνώση αυτών²⁶⁶. Επιπρόσθετα, με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή έως 100.000 ευρώ (εάν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη πράξη) τιμωρούνται όσοι τέλεσαν τις προηγούμενες πράξεις με δεδομένα ειδικών κατηγοριών ή με δεδομένα που αφορούν καταδίκες και αδικήματα ή τα σχετικά με αυτά μέτρα ασφαλείας του άρθρου 10 ΓΚΠΔ²⁶⁷. Τα εν λόγω αδικήματα συνιστούν «εγκλήματα χρήσης». Σύμφωνα δε με την αιτιολογική έκθεση του νόμου, λόγω της έντασης της βλάβης που προκαλείται με την τέλεσή τους στο έννομο αγαθό των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του υποκειμένου, συνθέτουν διακεκριμένες μορφές του βασικού εγκλήματος της παρ. 1, ενώ ιδίως όσον αφορά τα αδικήματα που προσβάλλουν δεδομένα ειδικών κατηγοριών, ως εκ της φύσεώς τους ως ιδιαίτερα ευαίσθητα για τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες του ατόμου, χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας και καθιστούν αναγκαία την πρόβλεψη αυστηρότερης ποινής σε σύγκριση με την ποινή που προβλέπεται στην παρ. 2.

Χρήσιμες, επίσης, είναι οι διευκρινίσεις που δίνονται στην αιτιολογική έκθεση του νόμου. Ενδεικτικά παρατίθεται η επεξήγηση ότι «χωρίς δικαίωμα ενεργεί ο δράστης στις παραγράφους 1, 2 και 3 όταν τελεί τις παραπάνω πράξεις χωρίς να υφίσταται σχετική διάταξη νόμου που να του το επιτρέπει ή ενεργεί καθ' υπέρβαση άλλης νομικής πράξης (λ.χ. εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας, σύμβασης κ.ο.κ.)».

Εξάλλου, στο ίδιο άρθρο προβλέπονται και τα νομοτυπικά στοιχεία διακεκριμένης μορφής εγκλήματος (κακούργημα με επαπειλούμενη ποινή κάθειρξη μέχρι 10 ετών). Πρόκειται για την περίπτωση που ο υπαίτιος τέλεσης των εγκλημάτων των παρ. 1-3 είχε σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον παράνομο περιουσιακό όφελος ή να προκαλέσει περιουσιακή ζημία σε άλλον ή να βλάψει άλλον και το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημία υπερβαίνει τις 120.000 ευρώ²⁶⁸. Η θέσπιση της διάταξης αυτής κρίθηκε αναγκαία λόγω της μεγάλης οικονομικής αξίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και με δεδομένη τη συχνή έκθεση αυτών σε ευρεία επεξεργασία τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, ενίοτε δε και ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η οποία εγκυμονεί ιδιαίτερα υψηλούς κινδύνους για το άτομο.

Προβλέπεται, τέλος, κακούργημα μορφής έγκλημα (τιμωρείται με κάθειρξη και χρηματική ποινή έως 300.000 ευρώ) σε περίπτωση που από τις πράξεις των παρ. 1-3

²⁶⁶ Παρ. 2 άρθρου 38.

²⁶⁷ Παρ. 3 άρθρου 38.

²⁶⁸ Παρ. 4 άρθρου 38.

προκλήθηκε κίνδυνος για την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος ή για την εθνική ασφάλεια²⁶⁹.

Οι ποινικές κυρώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 38 του ν. 4624/2019, σε συνδυασμό με τις διοικητικές κυρώσεις που θέσπισε ο νομοθέτης και θα αναλύσουμε στη συνέχεια, συνθέτουν ένα πλέγμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων και κρίνεται ότι μπορούν να αποτελέσουν τροχοπέδη σε τυχόν προσπάθειες προσβολής του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

3.13.2. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΥΡΩΣΕΙΣ

Τα διοικητικά πρόστιμα συνιστούν το ισχυρότερο εργαλείο του Κανονισμού για τη συμμόρφωση των «παικτών» με τις ρυθμίσεις του. Οι ρυθμίσεις του άρθρου 83 του ΓΚΠΔ καθορίζουν δεσμευτικά τόσο το ύψος των προστίμων όσο και το πεδίο των παραβάσεων για τις οποίες αυτά επιβάλλονται. Ο Κανονισμός προσδιορίζει επακριβώς τις ρυθμίσεις, η παράβαση των οποίων επισύρει διοικητικά πρόστιμα α) έως 10.000.000 ευρώ ή, σε περίπτωση επιχειρήσεων, έως το 2% του συνολικού παγκόσμιου ετήσιου κύκλου εργασιών του προηγούμενου οικονομικού έτους και β) έως 20.000.000 ευρώ ή, σε περίπτωση επιχειρήσεων, έως το 4% του συνολικού παγκόσμιου ετήσιου κύκλου εργασιών του προηγούμενου οικονομικού έτους²⁷⁰. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, ο Κανονισμός προβλέπει ότι επιβάλλεται το κάθε φορά υψηλότερο ποσό. Σημειωτέον, ότι το υψηλότερο πρόστιμο επιβάλλεται και σε περίπτωση παρεμπόδισης της άσκησης των ελεγκτικών εξουσιών της εποπτικής αρχής ή/και μη συμμόρφωση προς τις εντολές της.

Ο ενωσιακός νομοθέτης όρισε το ανώτατο ύψος των προστίμων αλλά ανέθεσε στις εποπτικές αρχές τη μέριμνα, ώστε «η επιβολή διοικητικών προστίμων να είναι για κάθε μεμονωμένη περίπτωση αποτελεσματική, αναλογική και αποτρεπτική» (άρθρο 83 παρ. 1 ΓΚΠΔ), επιδιώκοντας προφανώς μία προληπτική-παραδειγματική λειτουργία της επιβολής των κυρώσεων²⁷¹. Αν και η ευχέρεια που αναγνωρίζεται στις ανεξάρτητες αρχές είναι καταρχήν ευρεία, αυτή πρέπει να ασκείται αφενός υπό τους

²⁶⁹ Παρ. 5 άρθρου 38.

²⁷⁰ Παρ. 4 και 5 άρθρου 83.

²⁷¹ Το πρώτο διοικητικό πρόστιμο που επεβλήθη στη χώρα μας βάσει του ΓΚΠΔ επεβλήθη με την υπ' αριθμ. 26/2019 απόφαση της ΑΠΔΠΧ. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το πρώτο πρόστιμο βάσει του ΓΚΠΔ, επέβαλε η γερμανική Αρχή για την Προστασία των Δεδομένων και την Ελευθερία της Πληροφόρησης του Baden-Wuerttemberg (LfDI). Το πρόστιμο, ύψους 20.000 ευρώ, επεβλήθη σε εταιρεία που λειτουργούσε μέσω κοινωνικής δικτύωσης (Knuddels.de) για παραβίαση της υποχρέωσής της να διασφαλίζει την ασφάλεια της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, σύμφωνα με το άρθρο 32 ΓΚΠΔ (ψευδωνυμοποίηση και κρυπτογράφηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα).

όρους της αρχής της αναλογικότητας και αφετέρου επί τη βάσει των συγκεκριμένων κριτηρίων που παραθέτει ο Κανονισμός (άρθρο 83 παρ. 2 ΓΚΠΔ)²⁷².

Ωστόσο, σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 83 του ΓΚΠΔ, επαφίεται στην ευχέρεια κάθε εθνικού νομοθέτη να αποφασίσει για το αν και σε ποιο βαθμό μπορεί να επιβάλλονται διοικητικά πρόστιμα σε δημόσιες αρχές και φορείς²⁷³.

Στο πλαίσιο αυτό, στο άρθρο 39 του ν. 4624/2019 θεσπίζεται σύστημα διοικητικών κυρώσεων που η Αρχή μπορεί να επιβάλει σε βάρος φορέων του δημόσιου τομέα²⁷⁴ για παραβάσεις των υποχρεώσεών τους που απορρέουν από τον ΓΚΠΔ και από τις διατάξεις του ν. 4624/2019. Για την οριοθέτηση της έννοιας του δημοσίου φορέα γίνεται παραπομπή στην περίπτωση α' της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014 (Α' 143)²⁷⁵, εξαιρουμένων των δημοσίων επιχειρήσεων και των οργανισμών του Κεφαλαίου Α' του ν. 3429/2005 (ΔΕΚΟ). Οι διοικητικές κυρώσεις στους φορείς του δημοσίου τομέα προβλέπεται ότι επιβάλλονται με την επιφύλαξη και των λοιπών διορθωτικών εξουσιών της Αρχής, σύμφωνα με το άρθρο 58 παρ. 2 του ΓΚΠΔ, ενώ για τον προσδιορισμό του ύψους του διοικητικού προστίμου ο εθνικός νομοθέτης βασίζεται στα κριτήρια της αποτελεσματικότητας, της αναλογικότητας και της αποτρεπτικότητας, κατ' επιταγή των διαλαμβανομένων στο άρθρο 83 παρ. 1 του ΓΚΠΔ²⁷⁶.

Τα πρόστιμα με τα οποία επαπειλούνται οι φορείς του δημοσίου τομέα είναι αναμφισβήτητα υψηλά, σχεδόν στην ίδια κλίμακα με τα πρόστιμα που προβλέπονται στον ΓΚΠΔ για τους ιδιωτικούς φορείς²⁷⁷. Ωστόσο, η σημαντική απόκλιση που παρατηρείται ως προς το ανώτατο όριο του προστίμου στην περίπτωση

²⁷² Βλ. και αιτιολογική σκέψη 150 ΓΚΠΔ.

²⁷³ Με την παρ. 9 του άρθρου θεσπίζεται ειδική πρόβλεψη για τα κράτη μέλη, το νομικό σύστημα των οποίων δεν προβλέπει επιβολή διοικητικών προστίμων. Πρόκειται για τα κράτη της Δανίας και της Εσθονίας (βλ. αιτιολογική σκέψη 151). Η διαδικασία επιβολής μπορεί στα κράτη αυτά να κινείται από την αρμόδια εποπτική αρχή και να επιβάλλεται από τα αρμόδια εθνικά δικαστήρια, με την ταυτόχρονη διασφάλιση ότι τα εν λόγω ένδικα μέσα είναι αποτελεσματικά και έχουν ισοδύναμο αποτέλεσμα με τα διοικητικά πρόστιμα που επιβάλλονται από τις εποπτικές αρχές.

²⁷⁴ Χρησιμοποιείται ο όρος «φορείς του δημόσιου τομέα» αντί του όρου «δημόσιοι φορείς», που χρησιμοποιείται στο κείμενο του νόμου, βάσει της διάκρισης του άρθρου 2.

²⁷⁵ «Δημόσιος τομέας: περιλαμβάνει τη Γενική Κυβέρνηση, τα εκτός αυτής νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (ΝΠΔΔ), καθώς και τις εκτός αυτής δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμούς του Κεφαλαίου Α' του ν. 3429/2005 (Α' 314), ανεξαρτήτως εάν έχουν εξαιρεθεί από την εφαρμογή του.».

²⁷⁶ Βλ. αιτιολογική έκθεση νόμου, σελ. 29-30.

²⁷⁷ Σημειώνεται ότι στο σχέδιο νόμου που καταρτίστηκε από την πρώτη νομοπαρασκευαστική επιτροπή δεν γινόταν διάκριση στη μεταχείριση των δημοσίων και των ιδιωτικών φορέων κατά την επιβολή διοικητικών κυρώσεων. Βλ. άρθρο 69 σχεδίου νόμου, διαθέσιμο σε <http://www.opengov.gr/ministryofjustice/?p=9262#comments>.

συγκεκριμένων παραβάσεων²⁷⁸, κρίνεται πως δεν μπορεί να δικαιολογηθεί επαρκώς. Και τούτο διότι σκοπός του ΓΚΠΔ είναι η προστασία των προσωπικών δεδομένων των φυσικών προσώπων ανεξαρτήτως από το αν η επεξεργασία τους πραγματοποιείται από δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα. Συνεπώς, οι κυρώσεις δεν θα πρέπει να έχουν ως γνώμονα το ποιος προσβάλλει το έννομο αγαθό αλλά την απαξία της ίδιας της πράξης επεξεργασίας/προσβολής του εννόμου αγαθού.

Δεν θα πρέπει ακόμα να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι το Δημόσιο, στον βωμό της εξυπηρέτησης/προάσπισης του «δημοσίου συμφέροντος», προβαίνει συχνά σε προσβολή του δικαιώματος προστασίας προσωπικών δεδομένων. Η πληθώρα των δραστηριοτήτων στις οποίες επιδίδεται το Δημόσιο οδηγεί σε εκτέλεση μεγάλου αριθμού πράξεων επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων των πολιτών, ευρείας κλίμακας, συστηματικές και με υψηλό κίνδυνο για τα υποκείμενα των δεδομένων.

Κατόπιν των ανωτέρω, αποτέλεσμα των νέων ρυθμίσεων είναι η εγκαθίδρυση ενός καθεστώτος δύο ταχυτήτων, χωρίς να στοιχειοθετούνται οι λόγοι αυτής της επιλογής του νομοθέτη στην αιτιολογική έκθεση του νόμου. Αν και η επιλογή αυτή δεν έρχεται σε αντίθεση με τον ΓΚΠΔ – αντιθέτως συμμορφώνεται με τις διατάξεις αυτού, όπως προαναφέρθηκε - ο νομοθέτης όφειλε να μην επιφυλάξει διακριτική μεταχείριση προς όφελος των φορέων του δημόσιου τομέα, αλλά, αντιθέτως, έπρεπε, εν προκειμένω, να εξομοιώσει τον δημόσιο τομέα με τον ιδιωτικό, προς ικανοποίηση και του αισθήματος δικαίου των ιδιωτών.

Αξίζει να σημειωθεί, τέλος, πως με δεδομένο ότι πολλοί φορείς του ιδιωτικού τομέα συνεργάζονται με το Δημόσιο και λειτουργούν ως εκτελούντες την επεξεργασία δεδομένων για λογαριασμό του, ενδεχομένως να φθάσουμε στο οξύμωρο να κινδυνεύει ή να τιμωρείται ο ιδιώτης, ως εκτελών την επεξεργασία, με μεγαλύτερο πρόστιμο από ότι το Δημόσιο, ως υπεύθυνος επεξεργασίας.

4. Η ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 2016/680

Το Κεφαλαίο Δ' του ν. 4624/2019 (άρθρα 43-82) είναι αφιερωμένο στην ενσωμάτωση στην ελληνική έννομη τάξη της Οδηγίας 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από

²⁷⁸ Η παραβίαση των διατάξεων που αναφέρονται στην παρ. 5 του άρθρου 83 ΓΚΠΔ, όσον αφορά τους ιδιωτικούς φορείς, τιμωρείται με διοικητικά πρόστιμα έως 20.000.000 ευρώ ή, σε περίπτωση επιχειρήσεων, έως το 4 % του συνολικού παγκόσμιου ετήσιου κύκλου εργασιών του προηγούμενου οικονομικού έτους, ανάλογα με το ποιο είναι υψηλότερο.

αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της απόφασης – πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου. Πρόκειται στην ουσία για έναν νόμο μέσα σε έναν άλλο νόμο. Η Οδηγία 2016/680 θα μπορούσε να είχε αποτελέσει αντικείμενο ενός αυτοτελούς νόμου, όπως συνήθως είθισται να γίνεται η ενσωμάτωση ευρωπαϊκών Οδηγιών στην εσωτερική έννομη τάξη, κρίθηκε όμως προτιμότερο από το επισπεύδον Υπουργείο²⁷⁹ να ενταχθεί στον ίδιο νόμο με τις συμπληρωματικές ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ²⁸⁰.

4.1. Η ΟΔΗΓΙΑ 2016/680

Η Οδηγία 2016/680 (εφεξής Οδηγία) αποτελεί ένα νομοθέτημα σε έναν εξειδικευμένο τομέα της προστασίας προσωπικών δεδομένων. Η Οδηγία συμπληρώνει τον ΓΚΠΔ, δεδομένου ότι η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, της διερεύνησης, της ανίχνευσης ή της δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας και της πρόληψης έναντι κινδύνων που απειλούν τη δημόσια ασφάλεια, εξαιρείται του ουσιαστικού πεδίου εφαρμογής του ΓΚΠΔ²⁸¹.

4.1.1. ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ – ΣΚΟΠΟΣ

Η Οδηγία βρίσκει εφαρμογή στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων από αρμόδιες αρχές των κρατών μελών για τους σκοπούς της πρόληψης, της διερεύνησης, της ανίχνευσης ή της δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας και πρόληψης από απειλές κατά της δημόσιας ασφάλειας. Τέτοιες αρχές στη χώρα μας είναι οι δικαστικές (ποινικά δικαστήρια, συμπεριλαμβανομένων και των ανακριτών και πταισματοδικών) και οι εισαγγελικές αρχές και εν γένει οι αρχές επιβολής του νόμου (ΕΛ.ΑΣ., Λιμενικό Σώμα - Ελληνική Ακτοφυλακή, Πυροσβεστικό Σώμα), καθώς και οι τελωνειακές αρχές και άλλες

²⁷⁹ Βλ. ενότητα 1.8.1.

²⁸⁰ Η επιλογή της ψήφισης ενός νόμου που θα θεσπίζει ρυθμίσεις τόσο για την συμπλήρωση/εξειδίκευση του ΓΚΠΔ όσο και την ενσωμάτωση της Οδηγίας έγινε και από άλλα κράτη. (Γαλλία, Βουλγαρία, Ιρλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο, Σλοβενία και Σλοβακία). Οι υπόλοιπες χώρες επέλεξαν την προώθηση διαφορετικών νόμων. Βλ. <http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail.groupMeetingDoc&docid=12946>.

²⁸¹ Βλ. άρθρο 2 παρ. 2 στοιχείο δ' ΓΚΠΔ.

δημόσιες αρχές, όταν επεξεργάζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για τους παραπάνω σκοπούς²⁸².

Οι νέες ρυθμίσεις έχουν ως στόχο την εξισορρόπηση μεταξύ της προστασίας των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων και της ανάγκης των διωκτικών και δικαστικών αρχών να επεξεργάζονται με μυστικότητα δεδομένα που τηρούν στις βάσεις τους κατά τη διάρκεια της προδικασίας και της κύριας διαδικασίας της ποινικής δίκης, ώστε να μην παρακωλύεται η απονομή της δικαιοσύνης, η εξεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας αλλά και η αντεγκληματική πολιτική του κράτους, για αυτό τον λόγο κατά τη ρύθμιση των αρχών της επεξεργασίας και των δικαιωμάτων των υποκειμένων υιοθετούν πιο ευέλικτες ρυθμίσεις σε σχέση με τις αντίστοιχες υποχρεώσεις του ΓΚΠΔ²⁸³.

Σε σχέση με την καταργούμενη απόφαση – πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ^{284 285 286} η Οδηγία έχει ευρύτερο ρυθμιστικό πεδίο, δεδομένου ότι η απόφαση εφαρμοζόταν μεν στους τομείς της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις και της αστυνομικής συνεργασίας, περιοριζόταν όμως στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα τα οποία διαβιβάζονταν ή διετίθεντο μεταξύ των κρατών μελών και στην περαιτέρω επεξεργασία των εν λόγω δεδομένων επίσης επί διαβιβάσεων στις αρμόδιες αρχές τρίτων χωρών²⁸⁷.

Εξάλλου, η Οδηγία δεν εφαρμόζεται στα όργανα της ΕΕ για τα οποία εξακολουθεί να ισχύει ο Κανονισμός 45/2001^{288 289}. Επίσης, όπως ρητά αναφέρεται στο προοίμιο αυτής²⁹⁰, η Οδηγία θα πρέπει να ισχύει με την επιφύλαξη των ειδικών κανόνων που καθορίζονται στην κοινή θέση 2005/69/ΔΕΥ του Συμβουλίου για την ανταλλαγή

²⁸² Βλ. αιτιολογική έκθεση ν. 4624/2019, σελ. 33.

²⁸³ Sajfert Juraj, Quintel Teresa, Data Protection Directive (EU) 2016/680 for Police and Criminal Justice Authorities (2017), Cole/Boehm GDPR Commentary, Edward Elgar Publishing, διαθέσιμο σε <https://ssrn.com/abstract=3285873>.

²⁸⁴ Διαθέσιμη σε <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32008F0977>.

²⁸⁵ Η απόφαση – πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ δεν είχε ενσωματωθεί στην εθνική έννομη τάξη.

²⁸⁶ Βλ. άρθρο 59 παρ. 1 Οδηγίας. Η απόφαση – πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ καταργήθηκε στις 6 Μαΐου 2018.

²⁸⁷ Βλ. και αιτιολογική σκέψη 6 Οδηγίας.

²⁸⁸ Βλ. άρθρο 2 παρ. 3 β' και αιτιολογική σκέψη 19 Οδηγίας.

²⁸⁹ Ο Κανονισμός 45/2001 αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό (ΕΕ) 2018/1725 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2018, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης και την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) υπ' αριθμ. 45/2001 και της απόφασης υπ' αριθμ. 1247/2002/ΕΚ. Διαθέσιμος σε <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32018R1725>. Βλ. και ενότητα 3.4.2.

²⁹⁰ Βλ. αιτιολογική σκέψη 25 Οδηγίας.

ορισμένων δεδομένων με την Interpol²⁹¹ και στην απόφαση 2007/533/ΔΕΥ του Συμβουλίου για την εγκατάσταση, λειτουργία και χρήση του συστήματος πληροφοριών Σένγκεν δεύτερης γενιάς (SIS II)²⁹². Συνεπώς η Οδηγία κατ' αρχήν δεν διαταράσσει και οπωσδήποτε δεν ενοποιεί τα ειδικά καθεστώτα²⁹³.

Σκοπός της Οδηγίας, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις που τη συνοδεύουν, είναι η συμβολή της στην επίτευξη ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης²⁹⁴. Προβαίνοντας στη διαπίστωση πως οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις και η παγκοσμιοποίηση δημιούργησαν νέες προκλήσεις στο πεδίο της προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και πως τα τεχνολογικά άλματα οδήγησαν σε μία πρωτοφανούς κλίμακας επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, ιδίως κατά την πρόληψη, διερεύνηση, ανίχνευση ή τη δίωξη ποινικών αδικημάτων ή την εκτέλεση ποινικών κυρώσεων²⁹⁵, ο Ευρωπαϊός νομοθέτης στοχεύει στη διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας δεδομένων στο πλαίσιο των ως άνω σκοπών, μεταξύ των κρατών μελών αλλά και με τρίτες χώρες και διεθνείς Οργανισμούς, με παράλληλη όμως διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα²⁹⁶.

Για την ευόδωση του παραπάνω σκοπού, η Οδηγία διαγιγνώσκει την αναγκαιότητα οικοδόμησης ενός ισχυρού και συνεκτικού πλαισίου προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην ΕΕ, υποστηριζόμενου από αυστηρή επιβολή της νομοθεσίας, και καταλήγει στο συμπέρασμα πως το νέο επίπεδο προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των φυσικών προσώπων θα πρέπει να είναι ισοδύναμο σε όλα τα κράτη μέλη.

4.1.2. Η ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 288 ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 249 της ΣυνθΕΚ), οι Οδηγίες δεσμεύουν τα κράτη μέλη προς τα οποία απευθύνονται, όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αφήνουν όμως την επιλογή του τύπου και των μέσων ενσωμάτωσης στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών. Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να λαμβάνουν

²⁹¹ Διαθέσιμη σε <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/b656106c-ab54-42db-9fd0-4879d30bb206>.

²⁹² Διαθέσιμη σε <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:32007D0533>.

²⁹³ Βασιλική Χρήστου, «Το δικαίωμα στην προστασία από την επεξεργασία δεδομένων», ο.π., σελ. 243-245.

²⁹⁴ Βλ. αιτιολογική σκέψη 2.

²⁹⁵ Βλ. αιτιολογική σκέψη 3.

²⁹⁶ Βλ. αιτιολογική σκέψη 4.

εθνικά μέτρα μεταφοράς, διατηρώντας, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, την ελευθερία να επιλέξουν τον τρόπο μεταφοράς. Ωστόσο, η επιλογή των σχετικών μέσων είναι συνάρτηση του αποτελέσματος που επιδιώκει η κάθε Οδηγία.

Συμφώνα με πάγια νομολογία του ΔΕΕ, «οι διατάξεις μιας οδηγίας πρέπει να εφαρμόζονται μέσω κανόνων αναμφισβήτητης δεσμευτικότητας, με την απαιτούμενη εξειδίκευση, ακρίβεια και σαφήνεια, ώστε να πληρούται η απαίτηση της ασφάλειας δικαίου η οποία επιβάλλει, στην περίπτωση κατά την οποία μια οδηγία αποβλέπει στη γένεση δικαιωμάτων για τους ιδιώτες, να μπορούν οι δικαιούχοι να έχουν πλήρη γνώση των δικαιωμάτων τους»^{297 298}. Η ανάγκη για ασφάλεια δικαίου αποτυπώνεται και στην αιτιολογική σκέψη 33 της Οδηγίας, σύμφωνα με την οποία η νομοθεσία των κρατών μελών, η νομική βάση ή το νομοθετικό μέτρο θα πρέπει να είναι διατυπωμένα με σαφήνεια και ακρίβεια και η εφαρμογή τους να είναι προβλέψιμη για όσους υπόκεινται σε αυτά, όπως απαιτείται από τη νομολογία του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ.

Τέλος, η μεταφορά μιας Οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο δεν απαιτεί, κατ' ανάγκη, τυπική και κατά γράμμα επανάληψη των διατάξεων της Οδηγίας σε ρητή και ειδική νομοθετική ή κανονιστική διάταξη, μπορεί δε να αρκεί ένα γενικό νομικό πλαίσιο, εφόσον αυτό εξασφαλίζει αποτελεσματικά την πλήρη εφαρμογή της Οδηγίας με επαρκώς σαφή και συγκεκριμένο τρόπο²⁹⁹.

4.2. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Με το άρθρο 46 του ν. 4624/2019 ενσωματώνεται στην εθνική έννομη τάξη το άρθρο 10 της Οδηγίας και ρυθμίζεται η επεξεργασία από τις αρμόδιες αρχές ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Ως τέτοια δεδομένα νοούνται αυτά που αποκαλύπτουν τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, ή τη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, γενετικά δεδομένα, βιομετρικά δεδομένα για την αποκλειστική ταυτοποίηση ενός φυσικού προσώπου ή δεδομένα που αφορούν την υγεία ή τη σεξουαλική ζωή ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό ενός φυσικού προσώπου.

Ειδικότερα με το άρθρο αυτό του νόμου θεσπίζεται η απαραίτητη εθνική νομική βάση, βάσει της περίπτωσης α' του άρθρου 10 της Οδηγίας, σύμφωνα με την οποία

²⁹⁷ ΔΕΕ της 16.7.2009, C-427/07 (Επιτροπή/Ιρλανδία), σκέψη 55 και ΔΕΚ της 23.3.1995, C-365/93 (Επιτροπή/Ελλάδα), σκέψη 9.

²⁹⁸ Βλ. επίσης έκθεση Επιστημονικής Υπηρεσίας της ΒτΕ επί του σχεδίου του ν. 4624/2019.

²⁹⁹ ΔΕΕ της 16.7.2009, C-427/07, ο.π., σκέψη 54.

είναι δυνατή η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων από τις αρμόδιες αρχές κράτους μέλους για τους σκοπούς της Οδηγίας, υπό την προϋπόθεση ότι είναι απολύτως αναγκαία, με την επιφύλαξη των κατάλληλων διασφαλίσεων για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων και εφόσον επιτρέπεται από το δίκαιο των κρατών μελών³⁰⁰. Βάσει του ν. 4624/2019, τέτοια επεξεργασία επιτρέπεται μόνο όταν είναι απολύτως αναγκαία για την ενάσκηση των καθηκόντων του υπεύθυνου επεξεργασίας.

Το απολύτως αναγκαίο της επεξεργασίας θα πρέπει αφενός να αποδεικνύεται και αφετέρου να αιτιολογείται ειδικά³⁰¹. Και τούτο διότι τα δεδομένα αυτά είναι εκ φύσεως ιδιαίτερα ευαίσθητα και χρήζουν ειδικής προστασίας, καθότι το πλαίσιο της επεξεργασίας τους μπορεί να δημιουργήσει σημαντικούς κινδύνους για τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων³⁰². Η στάθμιση από τη μία του δημοσίου συμφέροντος, στην εξυπηρέτηση του οποίου αποσκοπεί η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τις αρμόδιες αρχές, και από την άλλη της προστασίας του φυσικού προσώπου από την επέμβαση της κρατικής εξουσίας σε έναν ευαίσθητο τομέα της ιδιωτικότητάς του που φέρει ειδικό φορτίο, πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή τηρουμένων των αρχών της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας. Σύμφωνα με την Ομάδα του άρθρου 29, «... [ε]ν προκειμένω, και λαμβανομένων υπόψη του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας και της ευαισθησίας των οικείων πράξεων επεξεργασίας, η ομάδα εργασίας του άρθρου 29 συνιστά τη δέσμευση των αρμόδιων αρχών για τη διενέργεια εκτίμησης των επιπτώσεων στην προστασία των δεδομένων. Πρέπει να αξιολογείται και να αποδεικνύεται αν ο σκοπός της επεξεργασίας (π.χ. ποινική έρευνα) δεν μπορεί να επιτευχθεί με επεξεργασία η οποία θίγει λιγότερο τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των υποκειμένων των δεδομένων και αν η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων δεν συνιστά κίνδυνο εισαγωγής διακρίσεων για το υποκείμενο των

³⁰⁰ Βλ. και αιτιολογική έκθεση του νόμου, σελ. 35.

³⁰¹ Σύμφωνα με πάγια νομολογία του ΔΕΕ, κάθε παρέκκλιση από την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή περιορισμός αυτής πρέπει να είναι «απολύτως αναγκαίος» χαρακτήρα. Βλ. λ.χ. απόφαση ΔΕΕ (τμήμα μείζονος σύνθεσης) της 8^{ης} Απριλίου 2014 επί της υπόθεσης Digital Rights Ireland (C-293/12 συνεκδικασθείσα με την C-594/12), σκέψη 52, «... Όσον αφορά το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, η προστασία αυτού του θεμελιώδους δικαιώματος, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, επιτάσσει, εν πάση περιπτώσει, οι παρεκκλίσεις από την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και οι περιορισμοί της να μην υπερβαίνουν τα όρια του απολύτως αναγκαίου», στην οποία γίνεται παραπομπή στην απόφαση IPI, C-473/12, EU:C:2013:715, σκέψη 39 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

³⁰² Βλ. και αιτιολογική σκέψη 37 Οδηγίας.

δεδομένων. Κατά την αξιολόγηση του κινδύνου κατάχρησης και εισαγωγής διακρίσεων, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι προβλεπόμενες διασφαλίσεις.»³⁰³.

Η επεξεργασία, όμως, ειδικών κατηγοριών δεδομένων ενέχει σχεδόν πάντα τον κίνδυνο εισαγωγής διακρίσεων εις βάρος του υποκειμένου των δεδομένων κατά παράβαση του άρθρου 21 του ΧΘΔΕΕ³⁰⁴ ή άλλες σημαντικές δυσμενείς συνέπειες για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων. Προς αποφυγή ενός τέτοιου αποτελέσματος, η Οδηγία, πέραν από την απαίτηση θέσπισης ειδικής νομικής βάσης για την επεξεργασία των ως άνω δεδομένων και τη συνδρομή του «απολύτως αναγκαίου» χαρακτήρα αυτής (της επεξεργασίας), απαιτεί από τους εθνικούς νομοθέτες την πρόβλεψη πλήρωσης και πρόσθετων προϋποθέσεων. Πρόκειται για την επιφύλαξη του άρθρου 10 υπέρ κατάλληλων διασφαλίσεων για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων. Κατάλογος πιθανών διασφαλίσεων παρατίθεται στην αιτιολογική σκέψη 37 της Οδηγίας.

Στο πλαίσιο αυτό, ο ν. 4624/2019, στην παρ. 2 του άρθρου 46, προς ενίσχυση της προστασίας του υποκειμένου των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, παραθέτει ορισμένα μέτρα νομικού, οργανωτικού και τεχνικού χαρακτήρα, τα οποία πρέπει να λαμβάνονται κατά την επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων³⁰⁵. Ως κατάλληλες διασφαλίσεις ορίζονται ειδικές απαιτήσεις για την ασφάλεια των δεδομένων ή την παρακολούθηση της προστασίας των δεδομένων, ειδικές προθεσμίες εντός των οποίων τα δεδομένα πρέπει να επανεξετάζονται για διαγραφή, μέτρα για την ενδυνάμωση της ευαισθητοποίησης του προσωπικού που συμμετέχει στις εργασίες επεξεργασίας, περιορισμοί στην πρόσβαση σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο του υπεύθυνου επεξεργασίας (του αρμόδιου φορέα), επεξεργασία των δεδομένων με χωροταξικό και οργανωτικό διαχωρισμό, ψευδωνυμοποίηση και κρυπτογράφηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ειδικοί κώδικες δεοντολογίας για τη διασφάλιση της νόμιμης επεξεργασίας σε περίπτωση διαβίβασης ή επεξεργασίας για άλλους σκοπούς. Η απαρίθμηση είναι

³⁰³ Βλ. Γνώμη σχετικά με ορισμένα βασικά ζητήματα της οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 για την επιβολή του νόμου (WP 258), διαθέσιμη σε https://ec.europa.eu/newsroom/article29/item-detail.cfm?item_id=610178.

³⁰⁴ «1. Απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. 2. Απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγένειας, εντός του πεδίου εφαρμογής της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και με επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων των εν λόγω συνθηκών.».

³⁰⁵ Βλ. και αιτιολογική έκθεση του νόμου, σελ. 35.

ενδεικτική³⁰⁶ και έτσι ο υπεύθυνος επεξεργασίας μπορεί να λάβει, αναλόγως της περίπτωσης, και άλλα μέτρα/διασφαλίσεις³⁰⁷.

Παρατηρείται όμως ότι ο εθνικός νομοθέτης δεν προέβη σε πλήρη ενσωμάτωση των διατάξεων του άρθρου 10 της Οδηγίας. Δύο από τις τρεις, διαζευκτικά αναφερόμενες στο άρθρο αυτό, προϋποθέσεις για τη νόμιμη επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων, δεν περιλαμβάνονται στο άρθρο 46 του ν. 4624/2019. Σύμφωνα με την πρώτη³⁰⁸, επιτρέπεται η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων εφόσον επιβάλλεται για την προστασία των ζωτικών συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων ή άλλου φυσικού προσώπου, και σύμφωνα με τη δεύτερη³⁰⁹ εφόσον η επεξεργασία αυτή αφορά σε δεδομένα τα οποία έχουν προδήλως δημοσιοποιηθεί από το υποκείμενο των δεδομένων³¹⁰.

Η Ομάδα του άρθρου 29 ερμηνεύει τις δύο ως άνω περιπτώσεις του άρθρου 10 ως απλή παράθεση από τον Ευρωπαϊό νομοθέτη συγκεκριμένων καταστάσεων, στις οποίες το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών θα μπορούσε να προβλέπει επεξεργασία αυτού του είδους. Σύμφωνα με τη σχετική γνώμη³¹¹, στην περίπτωση β' του άρθρου 10 περιγράφεται μια κατάσταση στην οποία τα ζωτικά συμφέροντα του οικείου υποκειμένου των δεδομένων επιβάλλουν την επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων, στην δε περίπτωση γ' περιγράφεται μια κατάσταση στην οποία το ίδιο το οικείο υποκείμενο των δεδομένων παραιτήθηκε οικειοθελώς από την προστασία των ευαίσθητων δεδομένων μέσω της δημοσιοποίησής τους³¹².

³⁰⁶ Όπως προκύπτει από τη διατύπωση της διάταξης («Οι κατάλληλες διασφαλίσεις μπορεί να είναι ιδίως...»).

³⁰⁷ Η Ομάδα του άρθρου 29, στην παραπάνω γνώμη, κάνει διάκριση ανάμεσα σε νομικές διασφαλίσεις και μέτρα. Σύμφωνα με τη γνώμη αυτή, οι νομικές διασφαλίσεις μπορούν να παρασχεθούν μέσω πρόσθετων ουσιαστικών ή δικονομικών απαιτήσεων. Πρόσθετες ουσιαστικές απαιτήσεις θα μπορούσαν να συνιστούν η επιβολή πρόσθετων περιορισμών στον σκοπό της επεξεργασίας (π.χ. ορισμένες κατηγορίες εγκλημάτων) ή, στην περίπτωση της λήψης προληπτικών μέτρων, η ύπαρξη έκτακτης ανάγκης (π.χ. επικείμενος κίνδυνος με πιθανές σοβαρές συνέπειες για τα ζωτικά συμφέροντα πολλών προσώπων). Πρόσθετες δικονομικές προϋποθέσεις θα μπορούσαν να συνιστούν η προηγούμενη άδεια δικαστηρίου ή άλλου ανεξάρτητου φορέα και η απαγόρευση διαβίβασης των δεδομένων αυτών. Οι παραπάνω νομικές διασφαλίσεις θα πρέπει να συνοδεύονται/εφαρμόζονται συνήθως με τεχνικά και οργανωτικά μέτρα, όπως πρόσθετα μέτρα ασφάλειας των δεδομένων για τη διασφάλιση της εμπιστευτικότητας και της ακεραιότητας των δεδομένων και αυστηρότεροι κανόνες όσον αφορά την πρόσβαση του προσωπικού της αρμόδιας αρχής στα δεδομένα.

³⁰⁸ Άρθρο 10 περίπτωση β' Οδηγίας.

³⁰⁹ Άρθρο 10 περίπτωση γ' Οδηγίας.

³¹⁰ Βλ. και αιτιολογική σκέψη 37 Οδηγίας.

³¹¹ Γνώμη σχετικά με ορισμένα βασικά ζητήματα της οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 για την επιβολή του νόμου (WP 258), ο.π.

³¹² Η Ομάδα του άρθρου 29 τονίζει ότι «η διάταξη αυτή (περίπτωση γ') πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι το υποκείμενο των δεδομένων γνώριζε ότι τα αντίστοιχα δεδομένα θα δημοσιοποιηθούν, ήτοι στο ευρύ κοινό, μεταξύ άλλων και στις αρχές. Σε περίπτωση αμφιβολίας, πρέπει να εφαρμόζεται συσταλτική ερμηνεία, δεδομένης της παραδοχής ότι το υποκείμενο των δεδομένων παραιτήθηκε

Πράγματι, σε σύγκριση με την περίπτωση α' του άρθρου 10, η οποία παραπέμπει ευθέως στους εθνικούς νομοθέτες για τη θέσπιση νομικών βάσεων επεξεργασίας ειδικών κατηγοριών δεδομένων, συνάγεται ότι οι άλλες δύο προϋποθέσεις του άρθρου στην ουσία συνιστούν ενδεικτική παράθεση περιπτώσεων/κατευθύνσεις για την αξιοποίηση της περίπτωσης α'.

Συνεπώς, η μη συμπερίληψη από τον εθνικό νομοθέτη των δύο αυτών περιπτώσεων στο κείμενο του νόμου³¹³, στην ουσία αποστερεί τους υπευθύνους επεξεργασίας/αρμόδιες αρχές επιβολής του νόμου της χώρας από τη δυνατότητα να τις αξιοποιήσουν, εκτός εάν το ρυθμιστικό περιεχόμενο αυτών μπορεί να υπαχθεί στο πεδίο εφαρμογής της παρ. 1 του άρθρου 46 του νόμου³¹⁴, ανάλογα με την κάθε περίπτωση.

4.3. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΑΛΛΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ

Με τα άρθρα 47 και 48 του ν. 4624/2019 ενσωματώνονται στο εθνικό δίκαιο οι προβλέψεις των παρ. 2 και 3 του άρθρου 4 της Οδηγίας, αντίστοιχα.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 47, η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για σκοπό διαφορετικό από εκείνον για τον οποίο έχουν συλλεχθεί, επιτρέπεται υπό τη σωρευτική πλήρωση τριών προϋποθέσεων. Πρώτον, ο άλλος σκοπός θα πρέπει να είναι ένας από τους σκοπούς που αναφέρονται στο άρθρο 43 του νόμου, ήτοι πρόληψη, διερεύνηση, ανίχνευση ή δίωξη ποινικών αδικημάτων ή εκτέλεση ποινικών κυρώσεων, περιλαμβανομένων της προστασίας από απειλές κατά της δημόσιας ασφάλειας και της αποτροπής τους. Δεύτερον, ο υπεύθυνος επεξεργασίας (οι δημόσιες αρχές του άρθρου 43 του νόμου) θα πρέπει να είναι εξουσιοδοτημένος να επεξεργάζεται δεδομένα για το σκοπό αυτό και τρίτον η επεξεργασία που διενεργείται θα πρέπει να είναι απαραίτητη και ανάλογη προς τον σκοπό αυτό.

οικειοθελώς από την ειδική προστασία των ευαίσθητων δεδομένων δημοσιοποιώντας τα, μεταξύ άλλων και σε αρχές. Σε περιπτώσεις όπως η δημοσίευση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε βιογραφία, στον Τύπο ή σε δημόσιο δικτυακό τόπο, η πρόθεση είναι σαφής. Σε άλλες περιπτώσεις, η διαπίστωση είναι δυσχερέστερη. Για παράδειγμα, η εγγραφή σε κοινωνικό δίκτυο ενδέχεται να περιλαμβάνει την αποδοχή ορισμένων κανόνων προστασίας δεδομένων, οι οποίοι προβλέπουν ότι όλοι οι εταίροι του παρόχου (συμπεριλαμβανομένων των εθνικών αστυνομικών αρχών) έχουν πρόσβαση στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Στις περιπτώσεις αυτές είναι πιθανό ότι οι περισσότεροι χρήστες δεν λαμβάνουν ουσιαστικά υπόψη τον όρο αυτό και, στην πραγματικότητα, δεν γνωρίζουν ότι τα δεδομένα τους είναι διαθέσιμα στις αστυνομικές αρχές.».

³¹³ Το αρχικό σχέδιο νόμου περιείχε σχετικές ρυθμίσεις. Βλ. <http://www.opengov.gr/ministryofjustice/?p=9305>.

³¹⁴ Αν θεωρηθεί δηλαδή ότι είναι απολύτως αναγκαίες για την ενάσκηση των καθηκόντων του υπευθύνου επεξεργασίας.

Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 48, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα μπορούν να υποβάλλονται σε επεξεργασία στο πλαίσιο των σκοπών που αναφέρονται στο άρθρο 43 του νόμου για σκοπούς αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον ή σκοπούς επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας ή στατιστικούς σκοπούς, υπό την προϋπόθεση συνδρομής δύο επιμέρους προϋποθέσεων. Πρώτον, η εν λόγω επεξεργασία θα πρέπει να αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και δεύτερον θα πρέπει να εφαρμόζονται οι κατάλληλες διασφαλίσεις για τα προστατευόμενα έννομα συμφέροντα του υποκειμένου των δεδομένων³¹⁵.

Εντύπωση, ωστόσο, προκαλεί η διάταξη του δεύτερου εδαφίου του άρθρου 47, καθώς παρόμοια ρύθμιση απουσιάζει από την αντίστοιχη διάταξη της Οδηγίας. Σύμφωνα με αυτή, είναι επιτρεπτή η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για άλλο σκοπό, πλην αυτών που αναφέρονται στο άρθρο 43 και στο άρθρο 48, εφόσον προβλέπεται ρητώς στον νόμο.

Αν και αρχικά το συμπέρασμα είναι πως η διάταξη αυτή συνιστά εθνική ρύθμιση που έρχεται σε αντίθεση με το άρθρο 4 της Οδηγίας και το πνεύμα αυτού, εντούτοις μία πιο προσεκτική ανάλυση δείχνει ότι αυτή βρίσκεται σε συμφωνία με την παρ. 1 του άρθρου 9 της Οδηγίας^{316 317}. Αυτό όμως που έχει ιδιαίτερη σημασία, είναι ότι σε μία τέτοια περίπτωση – όπως είναι η περίπτωση του δεύτερου εδαφίου του άρθρου 47 του ν. 4624/2019 – θα εφαρμόζεται ο ΓΚΠΔ και οι συμπληρωματικές αυτού διατάξεις των λοιπών Κεφαλαίων του ν. 4624/2019 (πλην του Κεφαλαίου Δ'), εκτός αν η επεξεργασία διενεργείται στο πλαίσιο δραστηριότητας η οποία κείται εκτός του πεδίου εφαρμογής του ευρωπαϊκού δικαίου, οπότε και θα ισχύουν οι εθνικές ρυθμίσεις.

³¹⁵ Σύμφωνα με τη διάταξη, οι εν λόγω διασφαλίσεις μπορούν να συνίστανται στην ανωνυμοποίηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα το ταχύτερο δυνατόν, τη λήψη μέτρων για την αποτροπή μη εξουσιοδοτημένης πρόσβασης τρίτων ή την επεξεργασία τους με χωροταξικό και οργανωτικό διαχωρισμό από άλλα εξειδικευμένα καθήκοντα.

³¹⁶ «1. Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που συγκεντρώνονται από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς του άρθρου 1 παράγραφος 1 δεν υφίστανται επεξεργασία για σκοπούς άλλους από αυτούς του άρθρου 1 παράγραφος 1, εκτός εάν αυτή η επεξεργασία επιτρέπεται από το δίκαιο της Ένωσης ή των κρατών μελών. Όταν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα υφίστανται επεξεργασία για τέτοιους άλλους σκοπούς, εφαρμόζεται ο κανονισμός (ΕΕ) 2016/679, εκτός εάν η επεξεργασία διενεργείται στο πλαίσιο δραστηριότητας η οποία δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης.».

³¹⁷ Αντίθετη η ΑΠΔΠΧ, η οποία στην υπ' αριθμ. 1/2020 γνωμοδότησή της θεωρεί ότι η σχετική ρύθμιση «αφενός δεν είναι σύμφωνη με τις διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 2 της Οδηγίας, με τις οποίες προβλέπεται η δυνατότητα για σκοπό άλλον από εκείνον για τον οποίο έχουν συλλεγεί εφόσον, όμως, ο άλλος αυτός σκοπός εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας αφετέρου, εκφεύγει του νόμιμου σκοπού συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων εντός του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας (βλ. αιτ. σκ. 29)».

4.4. Η ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΩΣ ΝΟΜΙΚΗ ΒΑΣΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στο άρθρο 44 του ν. 4624/2019 παρατίθενται οι απαραίτητοι για τους σκοπούς του Κεφαλαίου Δ' ορισμοί. Με το άρθρο αυτό μεταφέρεται στην εθνική έννομη τάξη το άρθρο 3 της Οδηγίας και οι ορισμοί που περιλαμβάνονται σε αυτό. Παρατηρείται, ωστόσο, ότι στο άρθρο του νόμου περιλαμβάνεται και ορισμός για την έννοια της συγκατάθεσης³¹⁸, ο οποίος απουσιάζει από την αντίστοιχη διάταξη της Οδηγίας. Σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη, ως συγκατάθεση νοείται «κάθε οικειοθελής, για τις ανάγκες της συγκεκριμένης περίπτωσης, αδιαμφισβήτητη και μετά από ενημέρωση του υποκειμένου σαφής ένδειξη της επιθυμίας του με την οποία εκδηλώνει με δήλωση ή σαφή θετική ενέργεια ότι συμφωνεί να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν». Ο παραπάνω ορισμός διαφέρει σε ένα βαθμό από τον ορισμό που δίνει ο ΓΚΠΔ στο άρθρο 4 περίπτωση 11, όπου ως συγκατάθεση ορίζεται «κάθε ένδειξη βουλήσεως, ελεύθερη, συγκεκριμένη, ρητή και εν πλήρει επιγνώσει, με την οποία το υποκείμενο των δεδομένων εκδηλώνει ότι συμφωνεί, με δήλωση ή με σαφή θετική ενέργεια, να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν».

Πράγματι, από την αιτιολογική έκθεση του νόμου, προκύπτει ότι η συμπερίληψη του ορισμού της έννοιας της συγκατάθεσης στο άρθρο 44 αποτελεί επιλογή του εθνικού νομοθέτη, που έγινε με γνώμονα την ευχερή εφαρμογή του Κεφαλαίου. Προς δικαιολόγηση της επιλογής αυτής, παρατίθεται εκτενής ανάλυση στην αιτιολογική έκθεση. Πιο συγκεκριμένα, σε αυτή καταγράφεται ότι το περιεχόμενο της συγκατάθεσης διαφοροποιείται από εκείνο του ΓΚΠΔ, κατά ρητή πρόβλεψη της αιτιολογικής σκέψης 35 της Οδηγίας, από την οποία αρύεται και η νομιμοποιητική βάση θέσπισης του επίμαχου ορισμού, καθώς «τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν θα πρέπει να εμποδίζονται να προβλέπουν με νόμο ότι το υποκείμενο των δεδομένων μπορεί να συμφωνήσει με την επεξεργασία των δικών του δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, όπως εξέταση DNA στις ποινικές έρευνες ή την επιτήρηση της θέσης στην οποία αυτός ή αυτή βρίσκεται με ηλεκτρονικές ετικέτες με σκοπό την εκτέλεση των ποινικών κυρώσεων».

Και ενώ η πρώτη αναφορά στην έννοια της συγκατάθεσης φαίνεται να έχει επαρκές νομικό έρεισμα, ζήτημα εγείρεται σχετικά με την επιλογή του εθνικού νομοθέτη να

³¹⁸ Βλ. άρθρο 44 παρ. 1 στοιχείο ιζ'.

εντάξει, στη συνέχεια στο άρθρο 49 του νόμου, το οποίο αποτελεί μέρος του Τμήματος II του Κεφαλαίου υπό τον τίτλο «Νομικές βάσεις της επεξεργασίας», ρυθμίσεις σχετικά με τη συγκατάθεση. Πιο συγκεκριμένα, το ζήτημα εντοπίζεται στην παρ. 1 του εν λόγω άρθρου από την οποία προκύπτει πως είναι δυνατή η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, σύμφωνα με τον νόμο, βάσει συγκατάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων. Και τούτο διότι στην Οδηγία δεν υπάρχουν αντίστοιχες ρυθμίσεις. Αντιθέτως, η συγκατάθεση στο πλαίσιο της Οδηγίας δεν μπορεί να αποτελέσει νομική βάση επεξεργασίας. Τούτο συνάγεται τόσο από τον σκοπό της Οδηγίας όσο και από τον συνδυασμό των αιτιολογικών σκέψεων 35 και 37, καθώς και των άρθρων 8 και 10.

Ειδικότερα, σύμφωνα με την Οδηγία, για να είναι σύννομη η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, θα πρέπει να είναι αναγκαία για την εκτέλεση καθήκοντος που ασκείται προς το δημόσιο συμφέρον από αρμόδια αρχή βάσει του δικαίου της Ένωσης ή των κρατών μελών για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων, περιλαμβανομένων της προστασίας από απειλές κατά της δημόσιας ασφάλειας και της αποτροπής τους³¹⁹. Στο πλαίσιο αυτό, οι αρμόδιες αρχές έχουν τη δυνατότητα να απαιτούν από τα φυσικά πρόσωπα ή να δίνουν εντολή σε αυτά να συμμορφωθούν προς τα σχετικά αιτήματα. Σε μία τέτοια περίπτωση, όμως, η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων δεν μπορεί να παρέχει νομική βάση για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τις αρμόδιες αρχές, διότι το υποκείμενο των δεδομένων καλείται να συμμορφωθεί προς νομική υποχρέωση, συνεπώς δεν έχει ουσιαστική και ελεύθερη επιλογή, με αποτέλεσμα να πάσχει το ελεύθερο της βούλησής του. Περαιτέρω, στην αιτιολογική σκέψη 37 της Οδηγίας, αναφορικά με την επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ορίζεται πως η επεξεργασία των εν λόγω δεδομένων θα πρέπει επίσης να επιτρέπεται από τον νόμο όταν το υποκείμενο των δεδομένων έχει συμφωνήσει ρητά σε επεξεργασία που είναι ιδιαίτερα παρεμβατική για αυτό³²⁰. Διευκρινίζεται, ωστόσο, ότι η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων δεν θα πρέπει να παρέχει αυτή καθαυτή νομική βάση για την επεξεργασία τέτοιων ευαίσθητων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τις αρμόδιες αρχές.

³¹⁹ Βλ. αιτιολογική σκέψη 35 και άρθρο 8 Οδηγίας.

³²⁰ Η αιτιολογική σκέψη, κατά το μέρος αυτό, δεν έχει μετουσιωθεί σε διάταξη στο άρθρο 10 της Οδηγίας.

Ειδικά, όσον αφορά τη δυνατότητα που παρέχεται στα κράτη μέλη να προβλέπουν με νόμο ότι το υποκείμενο των δεδομένων μπορεί να συμφωνήσει με την επεξεργασία των δικών του δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για τους σκοπούς της Οδηγίας, όπως εξέταση DNA στις ποινικές έρευνες ή την επιτήρηση της θέσης στην οποία βρίσκεται με ηλεκτρονικές ετικέτες με σκοπό την εκτέλεση των ποινικών κυρώσεων, η Ομάδα του άρθρου 29 αντιμετωπίζει τη συμφωνία του υποκειμένου των δεδομένων, ως οικειοθελή συμφωνία αυτού να τύχουν επεξεργασίας ορισμένα δεδομένα που το αφορούν, η οποία όμως σε καμία περίπτωση δεν συνιστά αυτοτελή νομική βάση επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων³²¹. Η Ομάδα του άρθρου 29 καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η οικειοθελής συμφωνία του υποκειμένου των δεδομένων «θα πρέπει να θεωρείται πρόσθετη διασφάλιση βάσει του δικαίου μόνο σε περιπτώσεις στις οποίες ο νόμος προβλέπει επεξεργασία η οποία είναι ιδιαιτέρως παρεμβατικού χαρακτήρα για το υποκείμενο των δεδομένων» και πως «απόκειται στον εθνικό νομοθέτη να αποφασίσει αν και σε ποιον βαθμό θα επιτρέψει την επεξεργασία των δεδομένων υπό την προϋπόθεση της οικειοθελούς συμφωνίας του υποκειμένου των δεδομένων και αν θα περιλαμβάνονται ειδικές κατηγορίες δεδομένων».

Από τα παραπάνω προκύπτει προβληματισμός κατά πόσο έχουν ενσωματωθεί ορθώς στην εθνική έννομη τάξη οι διατάξεις της Οδηγίας³²².

4.5. ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ-ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΠΡΟΦΙΛ

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία όλο και περισσότερο αυξανόμενη τάση για κατάρτιση προφίλ και αυτοματοποιημένη ατομική λήψη αποφάσεων σε μεγάλο αριθμό τομέων, τόσο ιδιωτικών όσο και δημοσίων. Οι εξελίξεις στην τεχνολογία και οι δυνατότητες της ανάλυσης μαζικών δεδομένων και της τεχνητής νοημοσύνης έχουν καταστήσει ευκολότερη τη δημιουργία προφίλ και τη λήψη αυτοματοποιημένων αποφάσεων, με τα αποτελέσματα των μεθόδων αυτών για τα φυσικά πρόσωπα αλλά και για νομικά πρόσωπα και το Δημόσιο να είναι αναμφισβήτητα εντυπωσιακά, καθώς παρέχουν σημαντικά οφέλη όπως η αύξηση της αποδοτικότητας και η εξοικονόμηση πόρων.

Ωστόσο, η κατάρτιση προφίλ και η αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων ενδέχεται να ενέχουν σημαντικούς κινδύνους για τα ατομικά δικαιώματα και τις ελευθερίες των

³²¹ Γνώμη σχετικά με ορισμένα βασικά ζητήματα της οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 για την επιβολή του νόμου (WP 258), ο.π.

³²² Βλ. και Βασίλη Σωτηρόπουλο, «Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων, Εγχειρίδιο για τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα», ο.π., σελ. 342-345.

υποκειμένων των δεδομένων. Οι εν λόγω διαδικασίες μπορεί να είναι αδιαφανείς, ενώ τα φυσικά πρόσωπα ενδέχεται να μη γνωρίζουν ότι καταρτίζεται το προφίλ τους. Επιπλέον, η κατάρτιση προφίλ μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τη διαιώνιση υφιστάμενων στερεοτύπων και του κοινωνικού διαχωρισμού. Εξάλλου, συνήθως είναι η αυστηρή ταξινόμηση ενός φυσικού προσώπου σε μια συγκεκριμένη κατηγορία και ο περιορισμός του στις προτεινόμενες προτιμήσεις του. Αυτό μπορεί να υπονομεύσει την ελευθερία του να επιλέγει, για παράδειγμα, ορισμένα προϊόντα ή υπηρεσίες όπως βιβλία, μουσική ή τροφοδοσία ειδήσεων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η κατάρτιση προφίλ μπορεί να οδηγήσει σε ανακριβείς προβλέψεις, ενώ σε άλλες μπορεί να οδηγήσει σε άρνηση παροχής υπηρεσιών και προϊόντων και τη δημιουργία αδικαιολόγητων διακρίσεων³²³.

Πολλοί από τους παραπάνω κινδύνους ελλοχεύουν και στο πλαίσιο της εξυπηρέτησης των σκοπών της πρόληψης, της διερεύνησης, της ανίχνευσης ή της δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας και πρόληψης από απειλές κατά της δημόσιας ασφάλειας, από τις αρμόδιες αρχές επιβολής του νόμου, με διαφορετικές σε κάποιο βαθμό συνέπειες για τα υποκείμενα των δεδομένων. Παρότι η εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος κατέχει δεσπόζουσα θέση σε μία δημοκρατικά οργανωμένη κοινωνία και οι παραπάνω μέθοδοι μπορεί να είναι χρήσιμες στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων των αρμοδίων αρχών για την επίτευξη των ειδικών σκοπών που προαναφέρθηκαν, αυτές ενδέχεται να ενέχουν σημαντικούς κινδύνους για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων και, ως εκ τούτου, προϋποθέτουν κατάλληλες διασφαλίσεις³²⁴.

Η Οδηγία προβλέπει μία μόνο εξαίρεση από τον γενικό κανόνα της απαγόρευσης της λήψης απόφασης που βασίζεται αποκλειστικά σε αυτοματοποιημένη επεξεργασία, περιλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ. Πρόκειται για την περίπτωση που το δίκαιο της ΕΕ ή των κρατών μελών το επιτρέπει³²⁵. Αντιθέτως, στο οικείο άρθρο του ΓΚΠΔ³²⁶ προβλέπονται δύο επιπλέον εξαιρέσεις, ήτοι: α) όταν η επεξεργασία είναι

³²³ Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων και την κατάρτιση προφίλ για τους σκοπούς του κανονισμού 2016/679 (WP 251), διαθέσιμες σε https://edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/guideline/automated-decision-making-and-profiling_el.

³²⁴ Βλ. άρθρο 11 παρ. 1 και αιτιολογική σκέψη 38 Οδηγίας και Γνώμη σχετικά με ορισμένα βασικά ζητήματα της οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 για την επιβολή του νόμου (WP 258), ο.π.

³²⁵ Άρθρο 11 παρ. 1.

³²⁶ Βλ. άρθρο 22 παρ. 2 στοιχείο γ' ΓΚΠΔ.

αναγκαία για τη σύναψη ή την εκτέλεση σύμβασης και β) όταν η επεξεργασία βασίζεται στη ρητή συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων. Ο δικαιολογητικός λόγος για τη διαφοροποίηση αυτή έγκειται στον ειδικό χαρακτήρα της επεξεργασίας που διενεργείται στο πλαίσιο της Οδηγίας. Είναι σαφές ότι η πρώτη από τις δύο επιπλέον εξαιρέσεις του ΓΚΠΔ δεν θα μπορούσε να έχει θέση στον ειδικό τομέα της Οδηγίας. Εντύπωση, πάντως, προκαλεί η απουσία της δεύτερης εξαίρεσης. Όπως όμως αναλύθηκε στην προηγούμενη ενότητα, η συγκατάθεση δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να αποτελέσει τη νομική βάση της επεξεργασίας, λόγω της ύπαρξης σαφούς ανισορροπίας ισχύος μεταξύ του υποκειμένου των δεδομένων και του υπευθύνου επεξεργασίας.

Η ενσωμάτωση του άρθρου 11 της Οδηγίας επιτυγχάνεται με το άρθρο 52 του ν. 4624/2019. Στην παρ. 1 του άρθρου θεσπίζεται η απαγόρευση της λήψης απόφασης από τις αρμόδιες εθνικές αρχές που βασίζεται αποκλειστικά σε αυτοματοποιημένη επεξεργασία, περιλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ³²⁷, η οποία παράγει δυσμενή έννομα αποτελέσματα στο υποκείμενο των δεδομένων ή το επηρεάζει σημαντικά. Εντούτοις, μια τέτοια επεξεργασία επιτρέπεται, κατ' εξαίρεση, μόνον εφόσον προβλέπεται ρητά από τον νόμο. Υιοθετείται με τον τρόπο αυτό από τον εθνικό νομοθέτη η επιφύλαξη της Οδηγίας υπέρ του εθνικού νόμου, για την εφαρμογή όμως της πρόβλεψης αυτής απαιτείται άλλη διάταξη νόμου (τομεακές νομοθεσίες).

Παρατηρείται επίσης ότι από το άρθρο 52 του ν. 4624/2019 απουσιάζουν οι κατάλληλες διασφαλίσεις τις οποίες όφειλε να θεσπίσει ο εθνικός νομοθέτης, προκειμένου η κατ' εξαίρεση αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων και η κατάρτιση προφίλ να λαμβάνουν χώρα χωρίς να θίγονται τα δικαιώματα και οι ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων³²⁸. Η ίδια η διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 11 της Οδηγίας αναφέρει χαρακτηριστικά ότι μία τουλάχιστον διασφάλιση η οποία πρέπει υποχρεωτικά να θεσπίζεται από τους εθνικούς νομοθέτες, κατά την ενσωμάτωση της Οδηγίας, είναι το δικαίωμα εξασφάλισης ανθρώπινης παρέμβασης εκ μέρους του υπευθύνου της επεξεργασίας. Στη δε αιτιολογική σκέψη 38 αναφέρονται, επιπλέον, η πρόβλεψη για ειδική ενημέρωση του υποκειμένου των δεδομένων, κυρίως το δικαίωμα διατύπωσης της άποψής του, το δικαίωμα να απαιτήσει αιτιολόγηση της απόφασης που ελήφθη κατόπιν της εν λόγω αξιολόγησης και το δικαίωμα αμφισβήτησης της απόφασης. Η απουσία των διασφαλίσεων αυτών ενδεχομένως

³²⁷ Βλ. αιτιολογική έκθεση του νόμου, σελ. 36-37.

³²⁸ Βλ. και γνωμοδότηση υπ' αριθμ. 1/2020 ΑΠΔΠΧ.

ιαθεί στο μέλλον από τομεακές νομοθεσίες, επί του παρόντος, όμως, η ενσωμάτωση της Οδηγίας στο σημείο αυτό κρίνεται ελλιπής.

Ιδίως όσον αφορά την ανθρώπινη παρέμβαση επισημαίνεται ότι αυτή συνιστά στοιχείο καθοριστικής σημασίας, καθώς παρέχει στο υποκείμενο των δεδομένων τη δυνατότητα να μην υπόκειται σε ακατανόητες αυτοματοποιημένες αποφάσεις, οι οποίες ενδέχεται να παρουσιάζουν σφάλματα ή μεροληψία, αλλά και τη δυνατότητα επικοινωνίας με τον υπεύθυνο επεξεργασίας, ο οποίος είναι ανοικτός στην παραλαβή πρόσθετων στοιχείων ή στην αμφισβήτηση που επιθυμεί ενδεχομένως να προβάλλει το υποκείμενο των δεδομένων³²⁹. Ωστόσο, για να έχει αποτέλεσμα η ανθρώπινη παρέμβαση, πρέπει να πραγματοποιείται από πρόσωπο το οποίο διαθέτει την κατάλληλη εξουσία και ικανότητα να αλλάξει την απόφαση και το οποίο θα επανεξετάζει όλα τα σχετικά δεδομένα, συμπεριλαμβανομένων των πρόσθετων στοιχείων που παρέχει το υποκείμενο των δεδομένων³³⁰.

Εν αντιθέσει με την παρ. 1 του άρθρου 52, στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου προβλέπεται, σε συμφωνία με όσα ορίζονται στην αντίστοιχη παράγραφο του άρθρου 11 της Οδηγίας, η απαγόρευση θεμελίωσης αυτοματοποιημένων αποφάσεων βάσει ειδικών κατηγοριών δεδομένων, εκτός εάν υφίστανται κατάλληλα μέτρα για τη διαφύλαξη των έννομων συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων. Στη διάταξη δεν απαριθμούνται τα κατάλληλα αυτά μέτρα, ενσωματώνεται όμως στην εθνική έννομη τάξη η επιταγή του Ευρωπαϊού νομοθέτη για τη θέσπιση αυστηρότερων προϋποθέσεων κατά την επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων, την οποία θα εξειδικεύσει ο εθνικός νομοθέτης σε άλλο χρόνο, εάν αυτό απαιτηθεί (τομεακές νομοθεσίες)³³¹.

Τέλος, με την παρ. 3 του άρθρου, τίθεται, κατά τα οριζόμενα στην αντίστοιχη παράγραφο του άρθρου 11 της Οδηγίας, ρητή απαγόρευση της κατάρτισης προφίλ που οδηγεί σε διακρίσεις εις βάρος προσώπων με βάση δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία είναι εκ φύσεως ιδιαίτερα ευαίσθητα, λαμβανομένων υπόψη και των προβλεπόμενων στα άρθρα 21 και 52 του ΧΘΔΕΕ³³².

³²⁹ Βλ. Γνώμη σχετικά με ορισμένα βασικά ζητήματα της οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 για την επιβολή του νόμου (WP 258), ο.π.

³³⁰ Βλ. Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων και την κατάρτιση προφίλ για τους σκοπούς του κανονισμού 2016/679 (WP 251).

³³¹ Διαφορετική ενσωμάτωση στο αρχικό σχέδιο νόμου. Βλ. <http://www.opengov.gr/ministryofjustice/?p=9304>.

³³² Βλ. αιτιολογική έκθεση του νόμου και αιτιολογική σκέψη 38 της Οδηγίας.

4.6. ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας αγγίζει έναν πολύ ιδιαίτερο τομέα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, στο πλαίσιο του οποίου ενίοτε παραβιάζεται ή τίθεται σε κίνδυνο η ιδιωτικότητα του ατόμου και διακυβεύεται η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων για τους σκοπούς της Οδηγίας είναι πιθανό να χρησιμοποιείται κατά τρόπο που θα μπορούσε να αποβεί, έως έναν βαθμό, εις βάρος του φυσικού προσώπου. Πολλάκις, η προσπάθεια εξυπηρέτησης σκοπών δημοσίου συμφέροντος στους τομείς της πρόληψης, της διερεύνησης, της ανίχνευσης ή της δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας και πρόληψης από απειλές κατά της δημόσιας ασφάλειας, θέτει την ανθρώπινη αξία και θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα στο στόχαστρο.

Για τους παραπάνω λόγους, η Οδηγία, ήδη από τις πρώτες αιτιολογικές σκέψεις του προοιμίου της³³³, αναγνωρίζει τη σημασία που έχει η θωράκιση του νομικού οπλοστασίου του υποκειμένου των δεδομένων με ουσιώδη και αποτελεσματικά δικαιώματα θεσπίζοντας ρυθμίσεις για την ενίσχυση αυτών, ενώ παράλληλα επιφορτίζει με υποχρεώσεις εκείνους που επεξεργάζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και τις εποπτικές αρχές και τους υπεύθυνους προστασίας δεδομένων με αντίστοιχες εξουσίες παρακολούθησης και διασφάλισης της συμμόρφωσης προς τους κανόνες που διέπουν την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στα κράτη μέλη. Με τον τρόπο αυτό επέρχεται η αναγκαία ισορροπία, δεδομένου ότι η επεξεργασία δεδομένων στο πλαίσιο της Οδηγίας συνεπάγεται περιορισμούς στις ελευθερίες και στα δικαιώματα των φυσικών προσώπων και διενεργείται, ορισμένες φορές, ακόμη και εν αγνοία των φυσικών προσώπων.

Τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων κατοχυρώνονται στο Κεφάλαιο ΙΙΙ της Οδηγίας (άρθρα 12 έως 18). Τα δικαιώματα αυτά είναι αντίστοιχα με τα δικαιώματα που προβλέπονται στον ΓΚΠΔ με ορισμένες, ωστόσο, διαφοροποιήσεις. Πιο συγκεκριμένα, στην Οδηγία δεν υφίστανται τα δικαιώματα φορητότητας και εναντίωσης, ενώ το δικαίωμα πρόσβασης υπόκειται σε περιορισμούς. Επιπλέον, τα δικαιώματα διόρθωσης, διαγραφής και περιορισμού της επεξεργασίας έχουν περιορισμένη εμβέλεια. Έτσι, τα δικαιώματα που παρέχονται στο υποκείμενο των

³³³ Βλ. λ.χ. αιτιολογική σκέψη 7.

δεδομένων είναι το δικαίωμα ενημέρωσης, πρόσβασης (άμεσης και έμμεσης), διόρθωσης, διαγραφής, και περιορισμού της επεξεργασίας, ενώ σε αυτά συγκαταλέγεται και το δικαίωμα να μην υπόκειται σε απόφαση που λαμβάνεται αποκλειστικά βάσει αυτοματοποιημένης επεξεργασίας, συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ, μολονότι δεν περιλαμβάνεται στο Κεφάλαιο ΙΙΙ³³⁴.

4.6.1. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Το δικαίωμα ενημέρωσης αποτελεί έκφανση της αρχής της διαφάνειας³³⁵, η οποία διέπει το δίκαιο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων³³⁶ αλλά και τη δράση της κρατικής εξουσίας. Περαιτέρω, η διάθεση ενημέρωσης και η διαφάνεια έναντι των φυσικών προσώπων, όσον αφορά τον τρόπο χρήσης των πληροφοριών που τα αφορούν, συμβάλλουν στη διασφάλιση της δίκαιης και νόμιμης επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και στη λογοδοσία των υπευθύνων επεξεργασίας. Το δικαίωμα ενημέρωσης κατοχυρώνεται στο άρθρο 13 της Οδηγίας, το οποίο ενσωματώνεται στην εθνική έννομη τάξη με τα άρθρα 53³³⁷ και 54 του ν. 4624/2019. Ειδικότερα, στο άρθρο 53 προβλέπεται η ενεργός υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας να παρέχει ορισμένες γενικές πληροφορίες στα υποκείμενα των δεδομένων, οι οποίες πρέπει να είναι διατυπωμένες σε απλή και κατανοητή γλώσσα και ευχερώς προσβάσιμες στο κοινό. Μάλιστα ο εθνικός νομοθέτης αξιοποιεί πρόταση του Ευρωπαίου ομολόγου του, η οποία αποτυπώνεται στην αιτιολογική σκέψη 39 της Οδηγίας, και προβλέπει στο άρθρο 53 ότι οι συγκεκριμένες πληροφορίες παρέχονται και μέσω του διαδικτυακού τόπου της αρμόδιας αρχής. Οι εν λόγω πληροφορίες αφορούν τους σκοπούς της επεξεργασίας, το δικαίωμα του υποκειμένου να ζητήσει από τον υπεύθυνο επεξεργασίας πρόσβαση, διόρθωση, διαγραφή ή περιορισμό της επεξεργασίας, την ταυτότητα και τα στοιχεία επικοινωνίας του υπεύθυνου επεξεργασίας και του υπευθύνου προστασίας

³³⁴Βλ. ανάλυση στην προηγούμενη ενότητα. Διαφορετική αντιμετώπιση του δικαιώματος στον ΓΚΠΔ, όπου το εν λόγω δικαίωμα συμπεριλαμβάνεται στο Κεφάλαιο με τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων (άρθρο 22).

³³⁵ Βλ. Φερενίκη Παναγοπούλου – Κουτνατζή, «Ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων 679/2016/ΕΕ», ο.π., σελ. 58 επ.

³³⁶ Αν και στο άρθρο 4 της Οδηγίας (Αρχές που διέπουν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα) δεν γίνεται ρητή αναφορά στην επεξεργασία των δεδομένων με διαφανή τρόπο, όπως γίνεται στο αντίστοιχο άρθρο του ΓΚΠΔ (άρθρο 5), ωστόσο η υποχρέωση τήρησης της αρχής συνάγεται από ορισμένα σημεία της Οδηγίας, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και το άρθρο 13.

³³⁷ Με το άρθρο αυτό ενσωματώνονται και ορισμένες προβλέψεις του άρθρου 12 της Οδηγίας.

δεδομένων, το δικαίωμα υποβολής καταγγελίας στην Αρχή, καθώς και τα στοιχεία επικοινωνίας της Αρχής.

Εξάλλου, στο άρθρο 54 του νόμου θεσπίζεται το δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων να ενημερώνεται σε ειδικές περιπτώσεις³³⁸, επιπλέον, με λεπτομερέστερες πληροφορίες που αφορούν ιδίως τη νομική βάση της επεξεργασίας, την περίοδο αποθήκευσης των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή, εάν αυτό δεν είναι δυνατόν, τα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν για τον καθορισμό της εν λόγω περιόδου, τους αποδέκτες των δεδομένων, ενώ, όταν είναι απαραίτητο, μπορεί να του παρέχονται επιπλέον πληροφορίες, ιδίως όταν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα συλλέχθηκαν εν αγνοία του.

Περαιτέρω, με την παρ. 2 του άρθρου 54 ο εθνικός νομοθέτης αξιοποιεί τη δυνατότητα που παρέχει η παρ. 3 του άρθρου 13 της Οδηγίας και παρέχει με τη σειρά του στον υπεύθυνο επεξεργασίας τη δυνατότητα καθυστέρησης, περιορισμού ή παράλειψης της παροχής στο υποκείμενο των δεδομένων των συμπληρωματικών πληροφοριών της παρ. 1 του άρθρου 54, στον βαθμό που αυτό είναι αναγκαίο για την εκτέλεση των καθηκόντων των αρμοδίων αρχών, για την αποφυγή πρόκλησης ζημίας στην εθνική ή τη δημόσια ασφάλεια, καθώς και για την προστασία των εννόμων συμφερόντων τρίτων, τα οποία θα απειλούνταν διαφορετικά, εάν το συμφέρον για την αποφυγή αυτών των απειλών υπερισχύει έναντι του συμφέροντος του υποκειμένου των δεδομένων να τύχει ενημέρωσης.

Επιπλέον, με την παρ. 3 του άρθρου 54 ο εθνικός νομοθέτης, λαμβάνοντας υπόψη την αντίστοιχη παράγραφο του άρθρου 13 της Οδηγίας και δεόντως υπόψη τα έννομα συμφέροντα του υποκειμένου των δεδομένων, που ενδεχομένως πλήττονται από την καθυστέρηση, τον περιορισμό ή την παράλειψη της ενημέρωσής του, υποχρεώνει τον υπεύθυνο επεξεργασίας να ενημερώσει το υποκείμενο των δεδομένων για το δικαίωμά του να ασκήσει το δικαίωμα πρόσβασης μέσω της Αρχής (έμμεση πρόσβαση)³³⁹ ή να υποβάλει καταγγελία στην Αρχή, κατά της απορριπτικής απόφασης της οποίας δύναται εν συνεχεία να ασκήσει αίτηση ακύρωσης ενώπιον του ΣτΕ.

Τέλος, δεν ενσωματώνεται στην εθνική έννομη τάξη η πρόβλεψη της παρ. 4 του άρθρου 13 της Οδηγίας, βάσει της οποίας οι εθνικοί νομοθέτες δύνανται να θεσπίζουν

³³⁸ Στο άρθρο τονίζεται ότι αυτό το δικαίωμα θα πρέπει να παρέχεται οπωσδήποτε («ιδίως») όταν η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε υπό συνθήκες μυστικότητας.

³³⁹ Βλ. ανάλυση στις ενότητες 4.6.2. και 4.6.4.

νομοθετικά μέτρα ώστε να καθορίζουν κατηγορίες επεξεργασίας οι οποίες ενδέχεται να υπάγονται εν όλω ή εν μέρει στα μέτρα που αναφέρονται στην παρ. 3 του ίδιου άρθρου (παρ. 2 άρθρου 54 ν. 4624/2019).

4.6.2. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΜΕΣΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ

Το δικαίωμα άμεσης πρόσβασης διευκολύνει το υποκείμενο των δεδομένων να ελέγχει τη νομιμότητα της επεξεργασίας των προσωπικών του δεδομένων. Στην ουσία συνίσταται στην παροχή επιβεβαίωσης στο υποκείμενο των δεδομένων όσον αφορά τη νομική βάση της επεξεργασίας, καθώς και στην εξασφάλιση της δυνατότητας ελέγχου της νομιμότητάς της, ενώ επιπλέον δίνει τη δυνατότητα στο υποκείμενο των δεδομένων να ασκήσει άλλα δικαιώματά του, όπως αυτά της διόρθωσης, της διαγραφής και του περιορισμού της επεξεργασίας.

Το δικαίωμα άμεσης πρόσβασης κατοχυρώνεται στο άρθρο 14 της Οδηγίας³⁴⁰, ενώ στο άρθρο 15 αυτής προβλέπονται περιορισμοί του δικαιώματος. Οι σχετικές ρυθμίσεις ενσωματώνονται στην εθνική έννομη τάξη με το άρθρο 55 του ν. 4624/2019. Ειδικότερα, θεσπίζεται υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας να ενημερώνει το υποκείμενο των δεδομένων, κατόπιν σχετικής αίτησης, για την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν, καθώς επίσης για τα δεδομένα που υποβάλλονται σε επεξεργασία και τις κατηγορίες στις οποίες ανήκουν, τις διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με την προέλευση των δεδομένων, τους σκοπούς και τη νομική βάση για την επεξεργασία, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών στους οποίους κοινοποιήθηκαν τα δεδομένα, ιδίως τους αποδέκτες σε τρίτες χώρες ή διεθνείς οργανισμούς, την περίοδο για την οποία θα αποθηκευτούν τα δεδομένα ή, εάν αυτό δεν είναι δυνατόν, τα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν για τον καθορισμό της εν λόγω περιόδου, τη δυνατότητα άσκησης του δικαιώματος διόρθωσης, διαγραφής, περιορισμού της επεξεργασίας των δεδομένων και υποβολής καταγγελίας στην Αρχή και τα στοιχεία επικοινωνίας της Αρχής.

Ακολουθώντας, ο εθνικός νομοθέτης αξιοποιεί τη δυνατότητα περιορισμού (μερικού και ολικού) του δικαιώματος πρόσβασης που παρέχει το άρθρο 15 της Οδηγίας³⁴¹ και θεσπίζει υποχρέωση για τον υπεύθυνο επεξεργασίας να ενημερώνει στις περιπτώσεις

³⁴⁰ Το δικαίωμα θεμελιώνεται στο άρθρο 8 παρ. 2 του ΧΘΔΕΕ, σύμφωνα με την οποία «... Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να έχει πρόσβαση στα συλλεγμένα δεδομένα που το αφορούν και να επιτυγχάνει τη διόρθωσή τους».

³⁴¹ Παρ. 2, 3, 4 και 5 άρθρου 55 του ν. 4624/2019.

αυτές το υποκείμενο των δεδομένων εγγράφως και χωρίς καθυστέρηση³⁴², συμπεριλαμβανομένων των πραγματικών και νομικών λόγων στους οποίους ερείδεται η σχετική απόφαση.

Επιπλέον, με την παρ. 7 του άρθρου 55 ο εθνικός νομοθέτης, λαμβάνοντας υπόψη την παρ. 1 του άρθρου 15 της Οδηγίας και δεόντως υπόψη τα θεμελιώδη δικαιώματα και τα έννομα συμφέροντα του υποκειμένου των δεδομένων, που ενδεχομένως πλήττονται από την άρνηση ή τον περιορισμό του δικαιώματος πρόσβασης, υποχρεώνει τον υπεύθυνο επεξεργασίας να ενημερώσει το υποκείμενο των δεδομένων για το δικαίωμά του να ασκήσει το δικαίωμα πρόσβασης μέσω της Αρχής (έμμεση πρόσβαση)³⁴³ ή να υποβάλει καταγγελία στην Αρχή, κατά της απορριπτικής απόφασης της οποίας δύναται εν συνεχεία να ασκήσει αίτηση ακύρωσης ενώπιον του ΣτΕ³⁴⁴. Ερμηνευτικό ζήτημα εγείρει όμως το τελευταίο εδάφιο της παρ. 7, το οποίο συγχέει την εξουσία της εποπτικής αρχής στο πλαίσιο εξέτασης καταγγελίας με την εξουσία που έχει η αρχή στο πλαίσιο άσκησης από το υποκείμενο των δεδομένων του δικαιώματος έμμεσης πρόσβασης, κατά τα οριζόμενα στην παρ. 3 του άρθρου 17 της Οδηγίας.

Τέλος, δεν ενσωματώνεται στην εθνική έννομη τάξη η πρόβλεψη της παρ. 2 του άρθρου 15 της Οδηγίας, βάσει της οποίας οι εθνικοί νομοθέτες δύνανται να θεσπίζουν νομοθετικά μέτρα ώστε να καθορίζουν κατηγορίες επεξεργασίας οι οποίες ενδέχεται να υπάγονται εν όλω ή εν μέρει στα μέτρα που αναφέρονται στην παρ. 1 του ίδιου άρθρου (παρ. 4 άρθρου 55 ν. 4624/2019).

4.6.3. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΔΙΟΡΘΩΣΗΣ, ΔΙΑΓΡΑΦΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στο άρθρο 16 της Οδηγίας κατοχυρώνονται τρία σημαντικά δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων. Πρόκειται για το δικαίωμα διόρθωσης, το δικαίωμα διαγραφής και το δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας.

³⁴² Μεταφέρεται ο όρος «αμελλητί» της παρ. 3 του άρθρου 15 της Οδηγίας. Σύμφωνα με την Ομάδα του άρθρου 29, δεδομένου ότι η Οδηγία δεν ορίζει την έννοια του όρου «αμελλητί», οι υπεύθυνοι επεξεργασίας θα πρέπει να ενημερώνουν το υποκείμενο των δεδομένων το συντομότερο δυνατόν και, όταν είναι εφικτό, εντός προθεσμίας ενός μηνός. Βλ. Γνώμη σχετικά με ορισμένα βασικά ζητήματα της οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 για την επιβολή του νόμου (WP 258), ο.π.

³⁴³ Βλ. ανάλυση στην ενότητα 4.6.4.

³⁴⁴ Η διατύπωση της διάταξης της παρ. 7 του άρθρου 55 δεν είναι ακριβής, καθώς αφήνει να εννοηθεί ότι το δικαίωμα υποβολής καταγγελίας στην Αρχή εμπεριέχεται στο δικαίωμα έμμεσης πρόσβασης («...ενημερώνεται για τη δυνατότητα άσκησης του δικαιώματος πρόσβασης μέσω της Αρχής και ειδικότερα για την σύμφωνα με το άρθρο 58 δυνατότητα υποβολής καταγγελίας στην Αρχή ...»). Τα δύο δικαιώματα είναι αυτοτελή και εξυπηρετούν διαφορετικούς σκοπούς.

Με την άσκηση του δικαιώματος διόρθωσης³⁴⁵, το υποκείμενο των δεδομένων στοχεύει στην διόρθωση ανακριβών δεδομένων ή στη συμπλήρωση ελλειπών δεδομένων που το αφορούν και τηρούνται από τον υπεύθυνο επεξεργασίας. Το εν λόγω δικαίωμα εξυπηρετεί την αποκατάσταση της αλήθειας και διασφαλίζει ότι τα δεδομένα του υποκειμένου των δεδομένων που έχει στη διάθεσή του ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι αληθή και ακριβή. Επιπλέον, η επεξεργασία ακριβών δεδομένων από τους υπευθύνους επεξεργασίας στο πλαίσιο της Οδηγίας μειώνει ή εξαλείφει την πιθανότητα η επεξεργασία αυτή να έχει δυσμενή αποτελέσματα για τα φυσικά πρόσωπα.

Το δικαίωμα διαγραφής, όπως κατοχυρώνεται στην Οδηγία³⁴⁶, παρουσιάζεται τόσο ως δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων έναντι του υπευθύνου επεξεργασίας όσο και ως αυτοτελής υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας. Το δικαίωμα αυτό συνιστά απόρροια της γενικότερης ελευθερίας ανάπτυξης της προσωπικότητας του ατόμου³⁴⁷. Η διαγραφή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα απαιτείται σε περίπτωση που αποκτήθηκαν από επεξεργασία κατά παραβίαση των αρχών που διέπουν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όταν η επεξεργασία είναι παράνομη, παραβαίνει τις διατάξεις της Οδηγίας σχετικά με την επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή όταν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να διαγραφούν για λόγους τήρησης νόμιμης υποχρέωσης στην οποία υπόκειται ο υπεύθυνος επεξεργασίας.

Τέλος, εάν, κατόπιν αιτήματος διαγραφής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ο υπεύθυνος επεξεργασίας αποφασίζει ότι επιβάλλεται να διατηρηθούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για σκοπούς απόδειξης, ή η ακρίβεια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αμφισβητείται από το υποκείμενο των δεδομένων και δεν μπορεί να διαπιστωθεί το κατά πόσον αυτά είναι ακριβή ή ανακριβή, η Οδηγία προβλέπει το δικαίωμα εξασφάλισης του περιορισμού της επεξεργασίας αντί της διαγραφής από τον υπεύθυνο επεξεργασίας³⁴⁸.

Τα παραπάνω δικαιώματα και οι συναφείς ρυθμίσεις του άρθρου 16 της Οδηγίας ενσωματώνονται στην εθνική έννομη τάξη με το άρθρο 56 του ν. 4624/2019. Όσον αφορά το δικαίωμα διαγραφής, παρατηρείται ότι στην παρ. 2 του άρθρου 56

³⁴⁵ Άρθρο 16 παρ. 1 Οδηγίας και αιτιολογική σκέψη 47.

³⁴⁶ Άρθρο 16 παρ. 2 και αιτιολογική σκέψη 47.

³⁴⁷ Βλ. Φερενίκη Παναγοπούλου – Κουντατζή, «Το νέο πλαίσιο των ανανεωμένων δικαιωμάτων», σε «Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR) - Νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 16.

³⁴⁸ Άρθρο 16 παρ. 3 Οδηγίας και αιτιολογική σκέψη 47.

κατοχυρώνεται μόνο ως δικαίωμα και όχι και ως υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας. Στο σημείο αυτό η ενσωμάτωση της Οδηγίας κρίνεται ελλιπής, με αποτέλεσμα μία ουσιώδης διάταξη για την προστασία των προσωπικών δεδομένων του ατόμου να απουσιάζει από την εθνική έννομη τάξη. Επιπλέον, οι λόγοι της διαγραφής είναι διευρυμένοι σε σχέση με την Οδηγία, καθώς η διαγραφή δεδομένων επιτρέπεται όταν η επεξεργασία των δεδομένων παραβιάζει τις διατάξεις του Κεφαλαίου Δ' του νόμου, η γνώση των δεδομένων αυτών δεν είναι πλέον απαραίτητη για την εκτέλεση καθηκόντων ή τα δεδομένα αυτά πρέπει να έχουν διαγραφεί, προκειμένου ο υπεύθυνος επεξεργασίας να εκπληρώσει νόμιμη υποχρέωσή του. Η σχετική πρόβλεψη, αν και δεν βρίσκεται σε πλήρη συμφωνία με τη σχετική διάταξη της Οδηγίας, εντούτοις είναι επιτρεπτή καθώς παρέχει μεγαλύτερη προστασία στο υποκείμενο των δεδομένων. Επίσης, είναι σύμφωνη με τις κατευθύνσεις της Ομάδας του άρθρου 29, η οποία δεν θεωρεί τον κατάλογο των πράξεων επεξεργασίας για τις οποίες επιβάλλεται η διαγραφή, βάσει του άρθρου 16 παρ. 2 της Οδηγίας, εξαντλητικό, αλλά παροτρύνει τους εθνικούς νομοθέτες και τους υπευθύνους επεξεργασίας να συνεκτιμούν την ουσία του δικαιώματος, όπως περιγράφεται στην αιτιολογική σκέψη 47³⁴⁹.

Αναφορικά με το δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας, στην παρ. 3 του άρθρου 56 παρατηρείται αφενός διεύρυνση των λόγων περιορισμού της επεξεργασίας εις βάρος του υποκειμένου των δεδομένων, δεδομένου ότι η εν λόγω διεύρυνση αποσιλώνει στην ουσία το δικαίωμα διαγραφής, αφετέρου απόκλιση από τις διατάξεις της Οδηγίας. Και τούτο διότι, σύμφωνα με τον νόμο, ο περιορισμός της επεξεργασίας λαμβάνει χώρα είτε όταν υπάρχει λόγος να υποτεθεί ότι η διαγραφή θα έβλαπτε τα έννομα συμφέροντα του υποκειμένου των δεδομένων, είτε όταν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα επιβάλλεται να διατηρηθούν, εφόσον χρησιμεύουν ως αποδεικτικά μέσα για τους σκοπούς του άρθρου 43, είτε όταν η διαγραφή θα ήταν αδύνατη ή θα συνεπαγόταν δυσανάλογη προσπάθεια λόγω του ειδικού τρόπου αποθήκευσης.

Τέλος, με την παρ. 7 του άρθρου 56 ο εθνικός νομοθέτης, λαμβάνοντας υπόψη την παρ. 1 του άρθρου 17 και την παρ. 4 του άρθρου 16 της Οδηγίας και δεόντως υπόψη τα θεμελιώδη δικαιώματα και τα έννομα συμφέροντα του υποκειμένου των δεδομένων, που ενδεχομένως πλήττονται από την άρνηση διόρθωσης ή διαγραφής

³⁴⁹ Βλ. Γνώμη σχετικά με ορισμένα βασικά ζητήματα της οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 για την επιβολή του νόμου (WP 258), ο.π.

των προσωπικών του δεδομένων ή περιορισμού της επεξεργασίας, υποχρεώνει τον υπεύθυνο επεξεργασίας να ενημερώσει το υποκείμενο των δεδομένων για το δικαίωμά του να ασκήσει το δικαίωμα πρόσβασης μέσω της Αρχής (έμμεση πρόσβαση) ή να υποβάλει καταγγελία στην Αρχή, κατά της απορριπτικής απόφασης της οποίας δύναται εν συνεχεία να ασκήσει αίτηση ακύρωσης ενώπιον του ΣτΕ.

4.6.4. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΜΜΕΣΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ

Ένα νέο σε σχέση με το ΓΚΠΔ δικαίωμα, που παρέχει η Οδηγία στο υποκείμενο των δεδομένων, είναι η δυνατότητα άσκησης ορισμένων δικαιωμάτων του από την αρμόδια εποπτική αρχή (δικαίωμα έμμεσης πρόσβασης)³⁵⁰. Το δικαίωμα αυτό θεωρείται πρόσθετη εγγύηση που παρέχεται στο υποκείμενο των δεδομένων στο πλαίσιο της Οδηγίας και μπορεί να ασκείται στις περιπτώσεις των άρθρων 13 παρ. 3³⁵¹, 15 παρ. 3³⁵² και 16 παρ. 4³⁵³ της Οδηγίας, ήτοι όταν ο υπεύθυνος επεξεργασίας περιορίζει, βάσει σχετικών προβλέψεων στην εθνική νομοθεσία, τα δικαιώματα ενημέρωσης, πρόσβασης, διόρθωσης, διαγραφής και περιορισμού της επεξεργασίας. Σημειωτέον, ότι οι σχετικοί περιορισμοί επιτρέπονται μόνον εάν συνιστούν αναγκαίο και αναλογικό μέτρο και ερμηνεύονται συσταλτικά.

Έτσι, όταν τα δικαιώματα αυτά περιορίζονται, τα κράτη μέλη προβλέπουν τη δυνατότητα του υποκειμένου των δεδομένων να ασκεί τα δικαιώματά του μέσω της αρμόδιας εποπτικής αρχής. Για να είναι σε θέση το υποκείμενο των δεδομένων να ασκήσει το εν λόγω δικαίωμα, θα πρέπει ο υπεύθυνος επεξεργασίας να τον ενημερώσει έγκαιρα για τη δυνατότητα άσκησής του, με τρόπο σαφή και κατανοητό. Μετά την άσκηση του δικαιώματος, η αρμόδια εποπτική αρχή πρέπει, τουλάχιστον, να ενημερώσει το υποκείμενο των δεδομένων ότι έλαβαν χώρα όλες οι αναγκαίες επαληθεύσεις ή η επανεξέταση και ότι το υποκείμενο των δεδομένων δικαιούται να ασκήσει δικαστική προσφυγή.

Αξίζει στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι η δυνατότητα του υποκειμένου των δεδομένων να ασκεί τα δικαιώματά του μέσω της αρμόδιας εποπτικής αρχής συνιστά χωριστή δυνατότητα από το δικαίωμα υποβολής καταγγελίας στην εποπτική αρχή, το οποίο είναι σε κάθε περίπτωση διαθέσιμο στο υποκείμενο των δεδομένων, και πρέπει να παρέχεται επιπλέον του δικαιώματος αυτού. Η Ομάδα του άρθρου 29

³⁵⁰ Βλ. άρθρο 17 Οδηγίας.

³⁵¹ Βλ. άρθρο 54 παρ. 2 ν. 4624/2019.

³⁵² Βλ. άρθρο 55 παρ. 4 ν. 4624/2019.

³⁵³ Βλ. άρθρο 56 παρ. 6 ν. 4624/2019.

υπογραμμίζει ότι ο πρόσθετος αυτός τρόπος άσκησης των δικαιωμάτων του υποκειμένου των δεδομένων συμπληρώνει το δικαίωμά του όσον αφορά την υποβολή καταγγελίας σε εποπτική αρχή ή την άσκηση δικαστικής προσφυγής³⁵⁴.

Οι παραπάνω ρυθμίσεις της Οδηγίας μεταφέρονται στην εθνική έννομη τάξη με το άρθρο 58 του ν. 4624/2019, το οποίο τιτλοφορείται ως «Δικαίωμα υποβολής καταγγελίας στην Αρχή»³⁵⁵. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, παρέχεται στο υποκείμενο των δεδομένων το δικαίωμα να υποβάλει καταγγελία στην Αρχή, εάν πιστεύει ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν από δημόσιες αρχές για τους σκοπούς που αναφέρονται στο άρθρο 43 του νόμου (πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας) παραβιάζει τα δικαιώματά του, η δε Αρχή ενημερώνει το υποκείμενο των δεδομένων για την πρόοδο και το αποτέλεσμα της καταγγελίας και για τη δυνατότητα άσκησης αίτησης ακύρωσης ενώπιον του ΣτΕ κατά της απόφασης επί της καταγγελίας του, σύμφωνα με το άρθρο 20 του νόμου. Το δικαίωμα αυτό δεν ισχύει για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές, όταν επεξεργάζονται τα δεδομένα αυτά στο πλαίσιο της δικαστικής λειτουργίας και των δικαστικών καθηκόντων τους. Συναφώς, στην αιτιολογική έκθεση του νόμου ορίζεται ότι με το άρθρο 58 ενσωματώνεται το άρθρο 17 της Οδηγίας και δίδεται στο υποκείμενο των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα η δυνατότητα, καθ' υπέρβαση των προβλέψεων της παρ. 1 του άρθρου 17 της Οδηγίας, παρέχοντας επαρκέστερες εγγυήσεις, να υποβάλει καταγγελία ενώπιον της Αρχής εάν πιστεύει ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν από δημόσιες αρχές για τους σκοπούς που αναφέρονται στο άρθρο 43 παραβιάζει τα δικαιώματά του.

Παρατηρείται, όμως, ότι κατ' ουσίαν το άρθρο 17 της Οδηγίας δεν ενσωματώνεται στην εθνική έννομη τάξη με το άρθρο 58 του ν. 4624/2019, αφού το τελευταίο περιλαμβάνει διατάξεις ουσιωδώς διαφορετικές από αυτές της Οδηγίας. Για την ακρίβεια, το άρθρο 58 ενσωματώνει τις διατάξεις του άρθρου 52 της Οδηγίας. Όσον αφορά τις διατάξεις του άρθρου 17, αυτές περιλαμβάνονται στα άρθρα 54 παρ. 3, 55 παρ. 7 και 56 παρ. 7 του νόμου, τα οποία αναλύθηκαν στις προηγούμενες υποενότητες.

³⁵⁴ Βλ. Γνώμη σχετικά με ορισμένα βασικά ζητήματα της οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 για την επιβολή του νόμου (WP 258), ο.π.

³⁵⁵ Βλ. και αιτιολογική έκθεση του νόμου, σελ. 38-39.

4.6.5. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΕ ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ

Στο άρθρο 59 του ν. 4624/2019 αξιολογείται η δυνατότητα που παρέχεται με το άρθρο 18 της Οδηγίας, βάσει του οποίου τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι η άσκηση των δικαιωμάτων ενημέρωσης, πρόσβασης, διόρθωσης, διαγραφής και περιορισμού της επεξεργασίας πραγματοποιείται σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους μέλους, εάν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα περιέχονται σε δικαστική απόφαση ή αρχείο ή φάκελο υπόθεσης που υποβάλλεται σε επεξεργασία στο πλαίσιο ποινικής έρευνας και διαδικασίας³⁵⁶. Κατά τη διατύπωση του άρθρου 59, τα παραπάνω δικαιώματα³⁵⁷, ασκούνται σύμφωνα με όσα ορίζουν οι διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ειδικές δικονομικές διατάξεις και ο Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών (ΚΟΔΚΔΛ), όπως κάθε φορά ισχύουν.

5. ΕΥΘΥΝΗ ΚΑΙ ΚΥΡΩΣΕΙΣ

Στο Τμήμα VII του Κεφαλαίου Δ' του ν. 4624/2019 (άρθρα 80, 81 και 82) περιλαμβάνονται ρυθμίσεις σχετικά με την ευθύνη του υπευθύνου επεξεργασίας έναντι του υποκειμένου των δεδομένων όταν από πράξη ή παράλειψή του προκαλείται ζημία στο υποκείμενο των δεδομένων, καθώς και οι ποινικές και διοικητικές κυρώσεις σε περίπτωση παράβασης των διατάξεων του Κεφαλαίου.

5.1. ΑΣΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το άρθρο 56 της Οδηγίας κατοχυρώνει δικαίωμα αποζημίωσης υπέρ κάθε προσώπου που υφίσταται υλική ζημία ή ηθική βλάβη εξαιτίας αθέμιτης επεξεργασίας ή οποιασδήποτε άλλης πράξης που παραβιάζει τις διατάξεις του εθνικού δικαίου που έχουν εκδοθεί κατ' εφαρμογή της Οδηγίας. Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 88, η έννοια της ζημίας θα πρέπει να ερμηνεύεται διασταλτικά με γνώμονα τη νομολογία του ΔΕΕ κατά τρόπο ώστε να λαμβάνονται πλήρως υπόψη οι στόχοι της Οδηγίας. Το εν λόγω δικαίωμα στρέφεται κατά του υπευθύνου επεξεργασίας και δεν επηρεάζει τυχόν αγωγές αποζημίωσης ασκούμενες λόγω παράβασης άλλων κανόνων του δικαίου της ΕΕ ή του εθνικού δικαίου. Η ζημία μπορεί να αποτελεί απόρροια αυτοτελούς πράξης ή παράλειψης του υπευθύνου επεξεργασίας, μπορεί όμως να αποτελεί και αποτέλεσμα μη συμμόρφωσης του υπευθύνου επεξεργασίας με πράξη

³⁵⁶ Βλ. και αιτιολογική σκέψη 49.

³⁵⁷ Άρθρα 54, 55 και 56 ν. 4624/2019.

που εκδίδεται στο πλαίσιο της Οδηγίας (λ.χ. μη συμμόρφωση με απόφαση ή Οδηγία της ΑΠΔΠΧ). Τέλος, το υποκείμενο των δεδομένων θα πρέπει να λαμβάνει πλήρη και επαρκή αποζημίωση για τη ζημία που υφίσταται.

Στο πλαίσιο αυτό, ο εθνικός νομοθέτης, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι υπεύθυνος επεξεργασίας για τις ανάγκες των διατάξεων της Οδηγίας, όπως αυτές μεταφέρονται στην εθνική έννομη τάξη με τα άρθρα 6, 7 και 8 και το Κεφαλαίο Δ' του ν. 4624/2019, είναι δημόσια αρχή, θεσπίζει στο άρθρο 80 του νόμου υποχρέωση αποζημίωσης ή χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης του προσώπου που έχει υποστεί ζημία εξαιτίας αθέμιτης επεξεργασίας της αρμόδιας αρχής, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 105³⁵⁸ και 106³⁵⁹ ΕισΝΑΚ³⁶⁰, με τις οποίες ρυθμίζεται ειδικότερα η αστική ευθύνη του ελληνικού Δημοσίου.

Για τη στοιχειοθέτηση της αστικής ευθύνης του Δημοσίου και την επέλευση της έννομης συνέπειας του άρθρου 105 ΕισΝΑΚ που είναι η καταβολή αποζημίωσης, απαιτείται η συνδρομή ορισμένων θετικών προϋποθέσεων, ήτοι η ύπαρξη παράνομης πράξης, παράλειψης ή υλικής ενέργειας του Δημοσίου, η πρόκληση ζημίας και ο αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της ζημιογόνου πράξης ή παράλειψης και της προκληθείσας ζημίας, καθώς και μιας αρνητικής προϋπόθεσης, της μη πρόκλησης ζημίας κατά παράβαση διάταξης που έχει τεθεί χάριν του γενικού συμφέροντος.

Ειδικότερα, βασική προϋπόθεση για την κίνηση του θεσμού της αστικής ευθύνης του Δημοσίου είναι ο παράνομος χαρακτήρας της ζημιογόνου πράξης, παράλειψης ή υλικής ενέργειας του Δημοσίου. Η σχετική ρύθμιση του άρθρου 105 ΕισΝΑΚ θεσπίζει «λευκό» κανόνα δικαίου, υπό την έννοια ότι θεσπίζει την ύπαρξη της παρανομίας ως προϋπόθεση αστικής ευθύνης του Δημοσίου³⁶¹. Δεν ορίζει, όμως, η ίδια τότε συντρέχει η παρανομία αυτή, παραπέμποντας έτσι στο σύνολο των κανόνων δικαίου της έννομης τάξης. Εν προκειμένω, η παρανομία αφορά στις διατάξεις του ν. 4624/2019, με τις οποίες ενσωματώνονται στην εθνική έννομη τάξη οι διατάξεις της Οδηγίας.

³⁵⁸ «Για παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του δημοσίου κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας που τους έχει ανατεθεί, το δημόσιο ενέχεται σε αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή η παράλειψη έγινε κατά παράβαση διάταξης, που υπάρχει για χάρη του γενικού συμφέροντος. Μαζί με το δημόσιο ευθύνεται εις ολόκληρον και το υπαίτιο πρόσωπο, με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων για την ευθύνη των υπουργών.».

³⁵⁹ «Οι διατάξεις των δύο προηγούμενων άρθρων εφαρμόζονται και για την ευθύνη των δήμων, των κοινοτήτων ή των άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου από πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων που βρίσκονται στην υπηρεσία τους.».

³⁶⁰ Αναγκαστικός ν. 2783/1941 (Α' 29). Μεταγλωττίστηκε στη δημοτική με το π.δ. 456/1984 (Α' 164).

³⁶¹ Απόστολος Γέροντας/Σωτήρης Λύτρας/Προκόπης Παυλόπουλος/Γλυκερία Σιούτη/Σπυρίδων Φλογαίτης, «Διοικητικό Δίκαιο», Εκδόσεις Σάκκουλα, 2018, σελ. 457-460.

Όσον αφορά τη συνδρομή της αρνητικής προϋπόθεσης, βάσει της οποίας δεν υφίσταται υποχρέωση αποζημίωσης εκ μέρους του Δημοσίου αν η πράξη ή παράλειψη έγινε κατά παράβαση διάταξης που υπάρχει για χάρη του γενικού συμφέροντος, επισημαίνεται ότι η προϋπόθεση αυτή έχει ως στόχο να αποκλείσει την περίπτωση της υπερβολικής διεύρυνσης του πεδίου εφαρμογής του θεσμού της αστικής ευθύνης του Δημοσίου και, συνακόλουθα, να αποκλείσει την μετατροπή της αντίστοιχης αγωγής αποζημίωσης σε μια μορφή *actio popularis*. Η προϋπόθεση όμως αυτή δεν εμφανίζει ιδιαίτερη πρακτική σημασία, δεδομένου ότι η νομολογία έχει υιοθετήσει μια ιδιαίτερα συσταλτική ερμηνεία της, περιορίζοντας ταυτόχρονα δραστικά το πεδίο εφαρμογής της. Γίνεται, δηλαδή, δεκτό ότι διάταξη κείμενη χάριν του γενικού συμφέροντος είναι μόνον εκείνη που θεραπεύει αμέσως και αποκλειστικά το δημόσιο συμφέρον και όχι και εκείνη που, έχει μεν τεθεί χάριν του γενικού συμφέροντος, θεμελιώνει, όμως, παράλληλα και δικαίωμα υπέρ ορισμένου προσώπου ή γενικότερα αποβλέπει –ταυτόχρονα με την εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος– στην προστασία του ζημιωθέντος ιδιώτη (βλ. π.χ. ΣτΕ 648/2008, 1677/2008, 307/2007)³⁶².

Εξάλλου, η ζημία που υφίσταται το πρόσωπο μπορεί να είναι θετική ή αποθετική, υλική ή ηθική («ηθική βλάβη»), ενώ καλύπτεται και η ειδική περίπτωση της ψυχικής οδύνης σε περίπτωση θανάτωσης προσώπου.

Τέλος, απαιτείται να υπάρχει αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ, αφενός, της παρανομίας της πράξης, παράλειψης ή υλικής ενέργειας του Δημοσίου και, αφετέρου, του ζημιογόνου αποτελέσματος³⁶³. Τέτοιος αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ παράνομης συμπεριφοράς και ζημίας υφίσταται όταν, κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας και της λογικής, η συμπεριφορά αυτή ήταν ικανή, κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων και χωρίς τη μεσολάβηση κάποιου έκτακτου και ασυνήθιστου περιστατικού, να προκαλέσει τη ζημία³⁶⁴.

5.2. ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΚΥΡΩΣΕΙΣ

Για τη διασφάλιση τήρησης των διατάξεων της Οδηγίας και την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των προσωπικών δεδομένων του υποκειμένου, η Οδηγία παροτρύνει τα κράτη μέλη να θεσπίσουν κανόνες για την επιβολή κυρώσεων σε

³⁶² Απόστολος Γέροντας/Σωτήρης Λύτρας/Προκόπης Παυλόπουλος/Γλυκερία Σιούτη/Σπυρίδων Φλογαΐτης, «Διοικητικό Δίκαιο», ο.π., σελ. 460-462.

³⁶³ ΣτΕ 1482/2014.

³⁶⁴ ΑΠ 638/1992.

περίπτωση παραβίασης των διατάξεων που θεσπίζονται δυνάμει αυτής και να λαμβάνουν κάθε απαραίτητο μέτρο για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή τους. Οι προβλεπόμενες κυρώσεις πρέπει να είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές³⁶⁵. Σε αντίθεση με τον ΓΚΠΔ που, όπως αναλύθηκε σε προηγούμενη ενότητα³⁶⁶, προβλέπονται ποινικές και διοικητικές κυρώσεις, στην Οδηγία δεν γίνεται παρόμοια διάκριση. Επαφίεται, λοιπόν, στον νομοθέτη κάθε κράτους μέλους να θεσπίσει τις αναγκαίες εκείνες διατάξεις και τα ενδεδειγμένα είδη κυρώσεων που θεωρεί πρόσφορα να επιτελέσουν τον σκοπό της διαφύλαξης και της ορθής τήρησης των επιταγών της Οδηγίας.

Στο πλαίσιο αυτό, στο άρθρο 81 του ν. 4624/2019 επιλέγεται η μη απόκλιση από τις κυρώσεις του άρθρου 38 του νόμου και η εγκαθίδρυση με αυτό τον τρόπο ενός πλαισίου όμοιας μεταχείρισης τόσο των παραβατών των διατάξεων του ΓΚΠΔ όσο και αυτών της Οδηγίας.

5.3. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΥΡΩΣΕΙΣ

Όπως εκτέθηκε στην προηγούμενη υποενότητα, η Οδηγία δεν διακρίνει μεταξύ ποινικών και διοικητικών κυρώσεων αλλά αφήνει στους εθνικούς νομοθέτες να επιλέξουν οι ίδιοι τον τρόπο κολασμού των παραβατών των διατάξεων της. Στο πλαίσιο αυτό, ο εθνικός νομοθέτης θέσπισε τόσο ποινικές όσο και διοικητικές κυρώσεις. Ενώ όμως οι παραβάτες των διατάξεων αφενός του ΓΚΠΔ και των συμπληρωματικών αυτού ρυθμίσεων του ν. 4624/2019 και αφετέρου της Οδηγίας, όπως αυτή ενσωματώνεται στην εθνική έννομη τάξη με τον ίδιο ως άνω νόμο, αντιμετωπίζονται ποινικά με τον ίδιο τρόπο, η αντιμετώπισή τους σε επίπεδο διοικητικών κυρώσεων διαφέρει.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 82 του ν. 4624/2019, συνδυαστικά και με το άρθρο 15 παρ. 7 του νόμου, η ΑΠΔΠΧ με ειδικά αιτιολογημένη απόφασή της και κατόπιν προηγούμενης κλήσης για παροχή εξηγήσεων των ενδιαφερομένων, μπορεί να επιβάλλει σε αρμόδιες αρχές για παραβάσεις των υποχρεώσεών τους ως υπευθύνων επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα διοικητικά πρόστιμα, το ύψος των οποίων συναρτάται με την τελεσθείσα παράβαση. Πιο συγκεκριμένα, για παραβάσεις που σχετίζονται με τον ορισμό, τη θέση και τα καθήκοντα του υπευθύνου προστασίας

³⁶⁵ Βλ. άρθρο 57 και αιτιολογική σκέψη 89 Οδηγίας.

³⁶⁶ Βλ. θεματική ενότητα 3.13.

δεδομένων³⁶⁷, καθώς και των διατάξεων των Κεφαλαίων IV³⁶⁸ και V³⁶⁹ του νόμου, το διοικητικό πρόστιμο μπορεί να ανέλθει έως και το ένα εκατομμύριο (1.000.000) ευρώ. Επίσης, για παραβάσεις του άρθρου 45³⁷⁰ και των Τμημάτων II³⁷¹ και III³⁷² του Κεφαλαίου Δ' του νόμου (πλην των άρθρων 58 και 59), καθώς και για μη συμμόρφωση προς εντολή της Αρχής, σύμφωνα με το άρθρο 15 παρ. 4 του νόμου, το διοικητικό πρόστιμο μπορεί να ανέλθει έως τα δύο εκατομμύρια (2.000.000) ευρώ.

Παρατηρείται ότι το ανώτατο όριο διοικητικού προστίμου που μπορεί να επιβληθεί σε δημόσια αρχή που είναι αρμόδια για την πρόληψη, τη διερεύνηση, την ανίχνευση ή δίωξη ποινικών αδικημάτων ή την εκτέλεση ποινικών κυρώσεων, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας και πρόληψης από απειλές κατά της δημόσιας ασφάλειας, είναι τα 2.000.000 ευρώ, ποσό αρκετά μικρότερο σε σχέση με το μέγιστο των αντίστοιχων διοικητικών κυρώσεων του άρθρου 39 του νόμου. Με δεδομένο όμως αφενός το γεγονός ότι ο εθνικός νομοθέτης επέλεξε να θεσπίσει, εκτός από ποινικές, και διοικητικές κυρώσεις –αν και δεν δεσμευόταν προς αυτό–, αφετέρου το ότι οι πράξεις που συνιστούν παραβάσεις ομοιάζουν σε μεγάλο βαθμό με τις παραβάσεις του άρθρου 39³⁷³, η διαφορετική μεταχείριση του Δημοσίου, ως προς τα επιβλητέα πρόστιμα, στις δύο περιπτώσεις, δεν φαίνεται να μπορεί να δικαιολογηθεί³⁷⁴.

6. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ψήφιση του ν. 4624/2019 από τη ΒτΕ αποτελεί ορόσημο στο δίκαιο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων στη χώρα μας. Δια χειρός εθνικού νομοθέτη ολοκληρώνεται σε ένα μεγάλο βαθμό το ευρωπαϊκό όραμα για την θωράκιση του ατόμου έναντι των κινδύνων που απελευθέρωσε η παγκοσμιοποίηση και μία πρωτοφανής και συνάμα φρενήρης τεχνολογική ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο εφαρμοστικός εθνικός νόμος, ως προς τα συμπληρωματικά μέτρα εφαρμογής του

³⁶⁷ Άρθρα 6, 7 και 8 του ν. 4624/2019.

³⁶⁸ Άρθρα 60 έως και 74 του ν. 4624/2019 («Υποχρεώσεις εκτελούντος την επεξεργασία και υπευθύνου επεξεργασίας»).

³⁶⁹ Άρθρα 75 έως και 78 του ν. 4624/2019 («Διαβιβάσεις δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προς τρίτες χώρες ή διεθνείς οργανισμούς»).

³⁷⁰ «Γενικές αρχές».

³⁷¹ Άρθρα 46 έως και 52 του ν. 4624/2019 («Νομικές βάσεις της επεξεργασίας»).

³⁷² Άρθρα 53 έως και 59 του ν. 4624/2019 («Δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων»).

³⁷³ Λ.χ. υποχρεώσεις υπευθύνου επεξεργασίας και εκτελούντων την επεξεργασία και παραβιάσεις δικαιωμάτων υποκειμένου των δεδομένων.

³⁷⁴ Ούτε από την αιτιολογική έκθεση του νόμου συνάγονται οι λόγοι που οδήγησαν σε αυτή τη διαφοροποίηση.

ΓΚΠΔ, λειτουργεί συμπληρωματικά, τρόπον τινά υποστηρικτικά προς τον Κανονισμό, και έτσι οφείλει να αντιμετωπίζεται από τον ερμηνευτή και τον εφαρμοστή του δικαίου. Παράλληλα, η ενσωμάτωση της αστυνομικής Οδηγίας στην εθνική έννομη τάξη και η δημιουργική αποκρυστάλλωση του νέου πλαισίου λειτουργίας της ΑΠΔΠΧ, μέσω της αναγωγής της –συμφώνως προς τα κελεύσματα του ΓΚΠΔ και της Οδηγίας- στον θεματοφύλακα των προσωπικών δεδομένων σε εθνικό επίπεδο, συμπληρώνουν τον νέο νόμο με τις σχετικές ρυθμίσεις.

Μολονότι το αρμόδιο Υπουργείο κινήθηκε αρκετά άμεσα για την ψήφιση εθνικού νόμου, το χρονικό διάστημα των δύο ετών που έταξε ο Ευρωπαίος νομοθέτης προς το σκοπό αυτό, αν και φαινομενικά επαρκές, δεν ήταν αρκετό για να θεσπιστούν εμπρόθεσμα οι αναγκαίες ρυθμίσεις, με αποτέλεσμα να επιβληθεί στη χώρα ένα βαρύτατο χρηματικό πρόστιμο, ως αποτέλεσμα της κίνησης της επί παραβάσει διαδικασίας για τη μη έγκαιρη ενσωμάτωση της αστυνομικής Οδηγίας. Η σύσταση δύο νομοπαρασκευαστικών επιτροπών με έργο την εκπόνηση του σχετικού σχεδίου νόμου, με τη δεύτερη μάλιστα να συνιστάται και να συγκροτείται λίγους μόλις μήνες προ της λήξης της καταληκτικής προθεσμίας των δύο ετών, οδήγησε στην υπέρβαση της σχετικής προθεσμίας, με αποτέλεσμα να φανεί η χώρα έκθετη έναντι των ευρωπαϊκών της υποχρεώσεων. Μετά το πέρας της προθεσμίας, κάθε μέρα που περνούσε ανεκμετάλλευτη είχε αντίκτυπο τόσο στην εικόνα της χώρας όσο και στους Έλληνες φορολογούμενους, και σε τελική ανάλυση στην ποιότητα των παραγόμενων ρυθμίσεων. Περαιτέρω όμως καθυστέρηση δεν μπορούσε να γίνει ανεκτή.

Εκδοθείς στο παραπάνω πλαίσιο, ο νέος νόμος αν και χρονικά καθυστερημένος είναι πολλά υποσχόμενος. Σεβόμενος απόλυτα το διάλογο μεταξύ ενωσιακού και εθνικού νομοθέτη και προσηλωμένος στην ενωσιακή ορολογία και το ενωσιακό δίκαιο, ο νέος νόμος διέπεται από μία μινιμαλιστική προσέγγιση³⁷⁵. Δεν θα ήταν δυνατό άλλωστε στο πλαίσιο ενός νόμου να ρυθμιστούν εξαντλητικά τομείς του δικαίου, οι οποίοι λόγω της φύσης τους, της πολυπλοκότητάς τους, της ιδιαιτερότητάς τους και του εύρους των ρυθμιστικών πεδίων τους απαιτούν ειδικές τομεακές νομοθετικές ρυθμίσεις. Η επιλογή της αφαιρετικής μεθόδου νομοθέτησης αυτόν ακριβώς τον σκοπό εξυπηρετεί· η μη εξαντλητική ρύθμιση θέτει τα νομικά θεμέλια για περαιτέρω τομεακές ρυθμίσεις, οι οποίες μπορούν να θεσπιστούν σε μεταγενέστερο χρόνο. Η

³⁷⁵ Φερενίκη – Παναγοπούλου Κουντατζή, «Συνταγματική θεώρηση του νόμου περί προστασίας δεδομένων», ο.π., σελ. 331 και «Νόμος 4624/2019 και Εφαρμογή GDPR: Πολλά υποσχόμενος, αλλά παράλληλα καθυστερημένος», ο.π.

εγκαθίδρυση ενός γενικού νομικού πλαισίου με τον ν. 4624/2019, σε συνδυασμό με τον ΓΚΠΔ, θα αποτελούν τα σημεία αναφοράς του νομοθέτη του μέλλοντος, ο οποίος θα κληθεί να ρυθμίσει θέματα που άπτονται του πεδίου των προσωπικών δεδομένων. Αναμφισβήτητα, όπως αναλύθηκε σε προηγούμενες ενότητες της εργασίας, ο νέος νόμος δεν είναι άριστα καταρτισμένος ούτε οι ρυθμίσεις του πλήρεις στο σύνολό τους. Συνοδεύεται από νομοθετικές αστοχίες, νομοτεχνικά παροράματα, αντιθέσεις προς το ευρωπαϊκό δίκαιο και εσωτερικές αντιφάσεις. Σημαντικοί παράγοντες σε αυτό ήταν τα ασφυκτικά χρονικά περιθώρια που δημιουργήθηκαν μετά τη λήξη της διετούς προθεσμίας νομοθέτησης, η έλλειψη ουσιώδους διαβούλευσης με την ΑΠΔΠΧ και ο περιορισμένος διάλογος στις Επιτροπές αλλά και στην Ολομέλεια της ΒτΕ.

Περισσότερη προσοχή έπρεπε να είχε δοθεί και στην ενσωμάτωση της Οδηγίας. Η, ως επί το πλείστον, ακριβής μεταφορά των ρυθμίσεων μιας Οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη δεν επιτυγχάνει πάντοτε τον επιδιωκόμενο σκοπό. Εν προκειμένω, η σωστή ενσωμάτωση της Οδηγίας προϋπέθετε την πλήρη χαρτογράφηση του συνόλου των διατάξεων που ισχύουν στις αρχές που είναι επιφορτισμένες με την επιτέλεση των σκοπών της Οδηγίας³⁷⁶, τη διάγνωση των ιδιαιτεροτήτων κάθε περίπτωσης, την άρση των αντινομιών με σαφείς διατάξεις και την ρητή κατάργηση των διατάξεων της κείμενης νομοθεσίας που αντίκεινται στις νέες ρυθμίσεις. Η επιλογή αυτή θα ήταν σύμφωνη και με τον ν. 4622/2019 (Α' 133)³⁷⁷, καθώς με την τήρηση των αρχών και των κανόνων της καλής νομοθέτησης³⁷⁸ θα εξαλειφόταν η πολυνομία λόγω της πανσπερμίας διατάξεων σε διάφορα νομοθετήματα και θα εξασφαλιζόταν ασφάλεια δικαίου.

Οι ανωτέρω ελλείψεις, καθώς και όσες διατυπώνονται στο κυρίως μέρος της εργασίας είναι σημαντικές και πρέπει να ληφθούν δεόντως υπόψη από τους παράγοντες του Υπουργείου Δικαιοσύνης σε μεταγενέστερη τροποποίηση του νόμου, ουδόλως όμως μπορούν να απομειώσουν το θετικό πρόσημο που φέρει ο νέος νόμος. Άλλωστε, η θέσπιση νομικά και νομοτεχνικά άρτιων κανόνων δικαίου είναι μία διαδικασία που επιδέχεται επανεξέτασης και βελτιώσεων.

³⁷⁶ Βλ. και Βασίλη Σωτηρόπουλο, «Το νομοσχέδιο για τα προσωπικά δεδομένα», διαθέσιμο σε <http://elawyer.blogspot.com/2018/02/to.html>.

³⁷⁷ Επιτελικό Κράτος: οργάνωση, λειτουργία και διαφάνεια της Κυβέρνησης, των κυβερνητικών οργάνων και της κεντρικής δημόσιας διοίκησης.

³⁷⁸ Κεφάλαιο Γ' ν. 4622/2019 (άρθρα 57 επ.).

Εν κατακλείδι, αποτελεί παραδεδομένο κανόνα ότι η ζωή προηγείται χρονικά του δικαίου. Οι ρυθμοί εξέλιξης της κοινωνίας, τα τεχνολογικά επιτεύγματα και η ανάγκη για βελτίωση της ζωής του ανθρώπου και προόδου σε κάθε τομέα της ανθρώπινης δραστηριότητας θέτουν στο δίκαιο αλλεπάλληλες προκλήσεις συμπόρευσης. Για να μπορέσει να ανταποκριθεί έγκαιρα στις προκλήσεις αυτές, το δίκαιο πρέπει να επαγρυπνεί και να ακολουθεί τη ζωή συμπορευόμενο με αυτή και όχι ασθμαίνοντας. Το επίτευγμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, όπως αντικατοπτρίζεται στις διατάξεις του ΓΚΠΔ και της Οδηγίας και συμπληρώνεται σε εθνικό επίπεδο με τις ρυθμίσεις του νέου νόμου, θα κληθεί σύντομα να ορθώσει το ανάστημά του μπροστά στα νέα τεχνολογικά άλματα. Ήδη η τεχνητή νοημοσύνη έχει αρχίσει να διεισδύει σε πολλούς τομείς της ανθρώπινης δράσης, δημιουργώντας ρήγματα στο δίκαιο των προσωπικών δεδομένων. Μέχρι τότε όμως, το πλέγμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων θα πρέπει να διασφαλίζει τη μέγιστη δυνατή προστασία του ατόμου έναντι των απειλών κατά της ιδιωτικότητάς του και των προσωπικών του δεδομένων.

Εκφράζεται η πεποίθηση ότι ο νέος νόμος θα τροποποιηθεί και θα βελτιωθεί. Εκτιμάται ότι η Διοίκηση έχει ήδη διαπιστώσει τις αδυναμίες του νόμου και ο νομοθέτης θα επιφέρει στο νομικό πλαίσιο τις απαιτούμενες διορθωτικές ρυθμίσεις. Στην προσπάθεια αυτή, η γνώμη της ΑΠΔΠΧ (τόσο η διατυπωθείσα όσο και αυτή που θα ζητηθεί στο μέλλον³⁷⁹) θα λειτουργήσει καταλυτικά. Το αν ο νέος νόμος όμως επιτελέσει εν τέλει τον σκοπό του είναι κάτι που θα το κρίνει ο χρόνος.

³⁷⁹ Σε εφαρμογή της περίπτωσης γ' της παρ. 1 του άρθρου 13 του ν. 4624/2019.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ι. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου, Ε.: Κοινωνία της πληροφορίας και νομική προστασία των προσωπικών δεδομένων της οικογένειας και των μελών της, Ελληνική Δικαιοσύνη, τ. 3/2008.
- Ανθόπουλου, Χ.: Ερμηνεία άρθρου 25 Σ, σε: Σπυρόπουλο Φ., Κοντιάδη Ξ., Ανθόπουλο Χ., Γεραπετρίτη Γ. (επιμ.), Σύνταγμα Ερμηνεία κατ' άρθρο, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2017.
- Βενιζέλου, Ε.: Το αναθεωρητικό κεκτημένο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2002.
- Βλαχόπουλου, Σ.: Ελευθερία της έκφρασης, σε «Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR) Νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή», Νομική Βιβλιοθήκη, 2018.
- Γέροντα Α., Λύτρα Σ., Παυλόπουλου Π., Σιούτη Γ., Φλογαΐτη Σ.: Διοικητικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2018.
- Γεωργίου, Σ.: Τα συνταγματικά θεμέλια του δημόσιου χώρου, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2017.
- Ιγγλεζάκη, Ι.: Δίκαιο Πληροφορικής, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2018.
- Καμτσίδου, Ι.: Η συνταγματική προστασία της ιδιωτικότητας στον δημόσιο χώρο, σε: Παραβίαση της ιδιωτικότητας - οι κάμερες, Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2009.
- Καρκατζούνη, Β.: Οι νέες διατάξεις για την προστασία προσωπικών δεδομένων των εργαζομένων (Νόμος 4624/2019), διαθέσιμο σε https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/oi-nees-diataxeis-gia-tin-prostasia-prosopikon-dedomenon-ton-ergazomenon/#_ftn3.
- Κουκιάδη, Δ.: Ο εργαζόμενος ως υποκείμενο προσωπικών δεδομένων κατά το Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2019.
- Μενουδάκου, Κ.: εισαγωγή στον «Γενικό Κανονισμό για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR) - Νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2018.
- Μήτρου, Λ.: Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, σε: Κοζύρη Φ./Μεγγλίδου Σ. (επιμ.), Η «Ανεξαρτησία» των ανεξαρτήτων αρχών, Πρακτικά Ημερίδας 29 Οκτωβρίου 2002, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003.

- Της ιδίας: Η ρύθμιση του ν. 3625/07 – εκτός ελέγχου της ανεξάρτητης αρχής η παρακολούθηση στους υπαίθριους χώρους;, σε: «Η ηλεκτρονική παρακολούθηση σε υπαίθριους χώρους», Εταιρίας Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών για τη Δημοκρατία και τις Ελευθερίες/Όμιλος «Αριστόβουλος Μάνεσης», Εκδόσεις Σάκκουλα, 2008.
- Της ιδίας: Ερμηνεία άρθρου 9Α Σ σε: Σπυρόπουλο Φ., Κοντιάδη Ξ., Ανθόπουλο Χ., Γεραπετρίτη Γ. (επιμ.), Σύνταγμα Ερμηνεία κατ' άρθρο, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2017.
- Της ιδίας: Ο γενικός κανονισμός προστασίας προσωπικών δεδομένων νέο δίκαιο – νέες υποχρεώσεις – νέα δικαιώματα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2017.
- Μποτόπουλου, Κ.: Θεμιτοί περιορισμοί στην προστασία προσωπικών δεδομένων, διαθέσιμο σε <http://www.botopoulos.gr/index.php/2/461-themitoi-periorismoi-stin-prostasia-prosopikon-dedomenon>.
- Του ιδίου: Προσωπικά και μαζί ... δημόσια, διαθέσιμο σε <https://www.euro2day.gr/specials/opinions/article/1695613/prosopika-kai-mazi-dhmosia.html>.
- Του ιδίου: Γιατί πρέπει να αλλάξει ο νόμος για τα προσωπικά δεδομένα, διαθέσιμο σε <https://www.euro2day.gr/specials/opinions/article/2005418/giati-prepei-na-allaxei-o-nomos-gia-ta-prosopika-d.html>.
- Παναγοπούλου – Κουτνατζή, Φ.: Ο έλεγχος των εργαζομένων με τεχνικά μέσα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2012.
- Της ιδίας: Η ελευθερία του τύπου και η προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ΔιΜΕΕ, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, τ. 1/2016.
- Της ιδίας: Ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων 679/2016/ΕΕ, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2017.
- Της ιδίας: Τα νέα δικαιώματα για τους πολίτες βάσει του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων: μια πρώτη αποτίμηση και συνταγματική αξιολόγηση, ΕφημΔΔ, τ. 1/2017.
- Της ιδίας: Συνταγματική θεώρηση του νόμου περί προστασίας δεδομένων, ΔιΜΕΕ, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, τ.3/2019.
- Της ιδίας: Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων: μια κριτική ηθικο-συνταγματική αποτίμηση ένα χρόνο μετά από τη θέση του σε εφαρμογή», ΕφημΔΔ, τ. 2/2019.

Της ιδίας: Νόμος 4624/2019 και Εφαρμογή GDPR: Πολλά υποσχόμενος, αλλά παράλληλα καθυστερημένος, διαθέσιμο σε <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/nomos-4624-2019-kai-efarmogi-gdpr-polla-yposchomenos-alla-parallila-kathysterimenos/>.

Της ιδίας: Πότε έχουν δικαίωμα οι εθνικές αρμόδιες αρχές να διεξάγουν παρακολουθήσεις Ελλήνων πολιτών, διαθέσιμο σε <https://www.syntagmawatch.gr/ask-a-question/pote-exoun-dikaioma-oi-ethnikes-armodies-arxes-asfaleias-kai-i-ypiresia-pliroforion-eyr-na-diexagoun-parakolouthiseis-ellinon-politon/>.

Παπακωνσταντίνου, Β.: Εθνικός νόμος για τα προσωπικά δεδομένα: Η αρχή, και όχι το τέλος της διαδρομής, διαθέσιμο σε <https://www.ethemis.gr/information-law-prosopika-dedomena>.

Σωτηρόπουλου, Β.: Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων, Εγχειρίδιο για τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2019.

Του ιδίου: Το νομοσχέδιο για τα προσωπικά δεδομένα, διαθέσιμο σε <http://elawyer.blogspot.com/2018/02/to.html>.

Τσόλια, Γ.: GDPR: Ένα νέο μοντέλο συμμόρφωσης στον σεβασμό και την προστασία των προσωπικών δεδομένων, διαθέσιμο σε <https://www.epixeiro.gr/article/87709>.

Χρήστου, Β.: Το δικαίωμα στην προστασία από την επεξεργασία δεδομένων, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2017.

II. ΑΛΛΟΔΑΠΗ

Feiler L., Forgo N., Weigl M.: The EU General Data Protection Regulation (GDPR) : A commentary, Woking, Surrey, United Kingdom : Globe Law and Business, 2018.

Macenaite M., Kosta E.: Consent for processing children's personal data in the EU: following in US footsteps?, διαθέσιμο σε <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13600834.2017.1321096>.

Sajfert J., Quintel T.: Data Protection Directive (EU) 2016/680 for Police and Criminal Justice Authorities, Cole/Boehm GDPR Commentary, Edward Elgar, 2017, διαθέσιμο σε <https://ssrn.com/abstract=3285873>.

McCullagh K., Tambou, O., Bourton S. (Eds): National Adaptations of the GDPR, Collection Open Access Book, Blogdroiteuropeen, Luxembourg February 2019,

διαθέσιμο σε <https://blogdroiteuropeen.com/2019/02/27/open-access-book-on-national-adaptations-of-the-gdpr-mc-cullagh-tambou-bourton-eds/>.